

ΑΙΜΙΛΙΑΣ Ι. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ-ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Επιστημονικής Συνεργάτιδας του
Παντείου Πανεπιστημίου, Κοινωνικών
και Πολιτικών Επιστημών

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Διδακτορική Διατριβή

Αθήνα, 1992

ΑΙΜΙΛΙΑΣ Ι. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ-ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Επιστημονικής Συνεργάτιδας του
Παντείου Πανεπιστημίου, Κοινωνικών
και Πολιτικών Επιστημών

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Διδακτορική Διατριβή

Αθήνα, 1992

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Σύνταγμα είναι ο θεμελιώδης ή υπέρτατος νόμος (lex fundamentalis) του Κράτους και έχει αυξημένη τυπική δύναμη απέναντι στους κοινούς νόμους. Η αναγκαία συνέπεια της τυπικής αυτής υπεροχής του αυστηρού(1) κυρίως Συντάγματος απέναντι στους κοινούς νόμους είναι ότι, οι νόμοι που είναι αντίθετοι με το Σύνταγμα είναι άκυροι. Αλλά η υπεροχή του Συντάγματος και συνεπώς η νομική ακυρότητα των αντισυνταγματικών πράξεων των νομοθετικών οργάνων δε θα είχε καμιά σημασία, αν δεν υπήρχαν οι αναγκαίες κυρώσεις, αν δεν υπήρχε ειδικό όργανο ανεξάρτητο από τη νομοθετική εξουσία που να μπορεί να τις επιβάλει. Έτσι εμφανίζεται το πρόβλημα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, για το οποίο η συνταγματική πρακτική προσφέρει διάφορες λύσεις. Οι δυνατές λύσεις στο πρόβλημα είναι κατά βάση τρεις με ποικίλλες όμως παραλλαγές: α) Άρνηση του ελέγχου(2). Πολλά κράτη απορρίπτουν την ιδέα του ελέγχου της συνταγματικότητας κάτω από την επιρροή των θεωριών της λαϊκής κυριαρχίας

1. Βλ. Α θ. Ρ ά ι κ ο υ, Συνταγματικό Δίκαιο, τ. Α', τεύχ. Α', Αθήνα 1989, σ. 35 επ.-Χ ρ. Σ γ ο υ ρ ί τ σ α, Συνταγματικό Δίκαιο, τ. Α', Αθήνα 1965, σ. 63 επ.-Δ. Γ σ ά-τ σ ο υ, Συνταγματικό Δίκαιο, τ. Α', Αθήνα 1985, σ. 116 επ.

2. Βλ. Μ ι χ. Σ τ α θ ό π ο υ λ ο υ, Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, ΝοΒ 1989, τ. 37, σ. 1 επ.-Α θ. Ρ ά ι κ ο υ, *op.cit.*, σ. 152.

και της διάκρισης των εξουσιών(3), β)Ο πολιτικός έλεγχος (ή εξωδικαστικός)(4). Ο έλεγχος της συνταγματικότητας ανατίθεται σε πολιτικό όργανο(5) (π.χ. ο έλεγχος γίνεται από την ίδια τη Βουλή συνήθως με ειδική διαδικασία), γ)Ο δικαστικός έλεγχος (ο θεσμός της συνταγματικής

3.Η Γαλλία για παράδειγμα μέχρι το 1958, ακολουθώντας το πνεύμα της Γαλλικής Επανάστασης, αρνιόταν τον έλεγχο και στήριζε τη θέση αυτή στο σεβασμό της γενικής θέλησης (*volonte generale*), της οποίας εκφραστής είναι ο νόμος. Το άρθρο 120 του Συντάγματος της Ολλανδίας προβλέπει ότι η συνταγματικότητα των νόμων δεν εξετάζεται από τα δικαστήρια. Επίσης οι διατάξεις των άρθρων 113 παρ. 3 και 144 bis παρ. 3 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος της Ελβετίας απαγορεύουν τον έλεγχο της συνταγματικότητας των ομοσπονδιακών νόμων από το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο και το Διοικητικό Δικαστήριο και συνεπώς και από τα άλλα δικαστήρια.

4.Βλ. Μ ι χ. Σ τ α θ ό π ο υ λ ο υ, *op.cit.*, σ. 2 επ.-
Χ ρ. Σ γ ο υ ρ ί τ σ α, *op.cit.*, σ. 64.

5.Τα Συντάγματα των πρώην σοσιαλιστικών χωρών ανέθεταν τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων στα νομοθετικά σώματα.-Οι συντάκτες των γαλλικών Συνταγμάτων του 1799 και 1852 ανέθεσαν τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων σε άλλο αντιπροσωπευτικό Σώμα, τη Γερουσία, με αρμοδιότητα να ακυρώνει τις πράξεις οποιουδήποτε κρατικού οργάνου, όταν αυτές ήταν αντίθετες με το Σύνταγμα. Αλλά η εφαρμογή του θεσμού απέτυχε (Χ ρ. Σ γ ο υ ρ ί τ σ α ς, *op.cit.*, σ. 64).

δικαιοσύνης)(6).

Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων ανατίθεται στα τακτικά δικαστήρια(7) που ήδη λειτουργούν ή μόνο στο Ανώτατο Δικαστήριο του Κράτους(8), ή σε ειδικό δικαστήριο

6.Βλ. Α θ. Ρ ά ι κ ο υ, ορ. cit., σ. 143 επ. - Χ ρ. Σ χ ο υ ρ ί τ σ α, ορ.cit., σ. 65 επ.-Β. Σ κ ο υ ρ ή-Ε.Β ε-ν ι ζ έ λ ο υ, Ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, Αθήνα 1985.-Μ ι χ. Σ τ α θ ό π ο υ λ ο υ, ορ.cit., σ. 2 επ.-Β λ. Π α π α γ ρ η γ ο ρ ί ο υ, Συνταγματική Δικαιοσύνη, τ. Α', Αθήνα 1983.

7.Στις Η.Π.Α. η αρμοδιότητα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων ανήκει στα δικαστήρια όλων των ειδών και των βαθμίδων. Τον κύριο λόγο έχει το Ανώτατο Δικαστήριο λόγω της θέσης του στην ιεραρχία των οργάνων της δικαστικής εξουσίας. Όμως το Supreme Court δεν είναι Συνταγματικό Δικαστήριο (Β. Σ κ ο υ ρ ή-Ε. Β ε ν ι ζ έ λ ο υ, ορ.cit., σ.34).-Επίσης η διάταξη 93 παρ. 4 του ισχύοντος Συντάγματος της Ελλάδας επιτάσσει τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων από τα "δικαστήρια" (Α θ. Ρ ά ι κ ο υ, ορ.cit., τ. Α', τεύχ. Γ', σ. 155).

8.Το άρθρο 113 του ομοσπονδιακού Συντάγματος της Ελβετίας θεσπίζει τον έλεγχο μόνο για τους νόμους των Καντονίων και μεταβιβάζει την άσκησή του στο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο.-Το άρθρο 100 παρ. 1 στοιχ. ε' του ισχύοντος Συντάγματος της Ελλάδας καθιερώνει και αναθέτει τον έλεγχο στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο (Α θ. Ρ ά ι κ ο υ, ορ.cit., τ.Α', τεύχ. Γ', σ. 148-149).-Βλ. Μ. Κ υ π ρ α ί ο υ, Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, ΤοΣ 1977.

που ονομάζεται "Συνταγματικό Δικαστήριο"(9) ή σε άλλο όργανο(10) ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, που δεν αποτελεί ούτε δικαστικό, ούτε νομοθετικό όργανο. Ανάλογα με τη μορφή που παίρνει ο δικαστικός έλεγχος, ποικίλλει ο βαθμός και ο τρόπος περιορισμού της νομοθετικής εξουσίας.

Σήμερα, το Συνταγματικό Δίκαιο ορισμένων χωρών ασχολείται με το βασικό ερώτημα, αν ο δικαστικός έλεγχος πρέπει να γίνεται προληπτικά μέσα σε σύντομη προθεσμία και πριν από την εφαρμογή του νόμου (προληπτικός έλεγχος)(11) ή

9.Τα Συντάγματα της Αυστρίας (άρθρο 140), της Γερμανίας (άρθρο 93-100), της Ισπανίας (άρθρο 161), της Ιταλίας (άρθρο 134), της Γιουγκοσλαβίας (άρθρο 375 Συντάγματος 1974 και άρθρο 124 Συντάγματος του 1992) αναθέτουν τον έλεγχο σε ειδικό Συνταγματικό Δικαστήριο.

10.Το γαλλικό Σύνταγμα του 1958 στα άρθρα του 56-63 εισάγει ένα τέτοιο όργανο, το Συνταγματικό Συμβούλιο (Conseil Constitutionnel).

11.Το γαλλικό Σύνταγμα του 1958 καθιερώνει μόνο τον προληπτικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων από το Συνταγματικό Συμβούλιο (άρθρο 61-62 όπως το πρώτο άρθρο τροποποιήθηκε με το συνταγματικό νόμο Νο 74-904 της 30-10-1974), απαγορεύοντας τη δημοσίευση και την εφαρμογή των διατάξεών τους που κηρύσσονται αντισυνταγματικές.-Τον προληπτικό έλεγχο καθιερώνει και το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας (άρθρο 140-142) (Α θ. Ρ ά ι κ ο υ, ορ. cit., τ. Α', τεύχ. Γ', σ. 149.-Βλ. Χ ρ. Σ γ ο υ ρ ί τ σ α, ορ. cit., σ. 66 επ.-Μ ι χ. Σ τ α θ ό π ο υ λ ο υ, ορ. cit., σ. 3-Β. Σ κ ο υ ρ ή-Ε. Β ε ν ι ζ έ λ ο υ, ορ. cit., σ. 28).

εκ των υστέρων κατά την εφαρμογή του νόμου (κατασταλτικός(12) έλεγχος της συνταγματικότητας). Οι περισσότερες χώρες τάσσονται υπέρ του κατασταλτικού ελέγχου, υποστηρίζοντας ότι, πολλές περιπτώσεις αντισυνταγματικότητας αποκαλύπτονται κατά την εφαρμογή του νόμου.

Τα δικαστήρια μπορούν να εξετάζουν τη συνταγματικότητα των νόμων, είτε μετά από αίτηση ενός προσώπου ή κρατικού οργάνου (κύριος(13) ή συγκεντρωτικός έλεγχος), είτε αυτεπαγγέλτως ή μετά από ένσταση των διαδίκων με αφορμή την εκδίκαση μιας συγκεκριμένης υπόθεσης (παρεμπίπτων ή αποκεντρωτικός ή διάχυτος έλεγχος). Ο παρεμπίπτων έλεγχος γίνεται από όλα τα δικαστήρια (από τα κατώτατα ως τα ανώτατα) και οδηγεί μόνο στη μή εφαρμογή του αντισυνταγματικού νόμου στη συγκεκριμένη περίπτωση. Ο κύριος έλεγχος ή συγκεντρωτικός ανατίθεται σε ειδικό δικαστήριο το "Συνταγματικό Δικαστήριο" ή Ανώτατο Δικαστήριο και μπορεί να καταλήξει στην ακύρωση του αντισυνταγματικού νόμου *erga omnes*. Ο κύριος έλεγχος πρέπει

12. Βλ. Χ ρ. Σ γ ο υ ρ ί τ σ α, *op. cit.*, σ. 66 επ.-
Μ ι χ. Σ τ α θ ό π ο υ λ ο υ, *op. cit.*, σ. 3.

13. Τον κύριο έλεγχο προβλέπουν τα Συντάγματα των κάτωθι χωρών (βλ. υποσημείωση αριθ. 9).

να προβλέπεται ρητά από το Σύνταγμα. Ο παρεμπίπτων(14) έλεγχος είναι ταχύτερος και ευρύτερος, αλλά δημιουργεί κίνδυνο αντιφατικών αποφάσεων. Στον κύριο έλεγχο αποτρέπεται ο κίνδυνος αυτός. Ο παρεμπίπτων δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων υιοθετήθηκε από πολλά σύγχρονα Κράτη(15).

14.Κοιτίδα του παρεμπιπτοντος δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Το δικαίωμα και καθήκον των δικαστηρίων να εξετάζουν τη συνταγματικότητα των νόμων (judicial review) στη Χώρα αυτή είναι συνδεδεμένο με την περίφημη απόφαση του Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου (Supreme Court) στην υπόθεση Marbury v. Madison του έτους 1803, που διατυπώθηκε από τον Αρχιδικαστή J.Marshall και η οποία για πρώτη φορά θεώρησε έναν ομοσπονδιακό νόμο ως αντισυνταγματικό και, συνεπώς, άκυρο. Ο Marshall θεμελίωσε το εν λόγω δικαίωμα και καθήκον των δικαστηρίων ορθά στη φύση του ομοσπονδιακού Συντάγματος ως αυστηρού (Αθ. Ράικου, *op.cit.*, τ. Α', τεύχ.Γ', σ. 149-150).

15.Εναν περιορισμένο τέτοιο έλεγχο προβλέπουν ρητά τα Συντάγματα της Γερμανίας (άρθρο 100 παρ. 1 εδ. α'), της Ισπανίας (άρθρο 163) και της Ιταλίας (άρθρο 1 του Συνταγματικού Νόμου 1 της 9-2-1948 και άρθρο 23 του Συνταγματικού Νόμου 87 της 11-3-1953). Κατά τα Συντάγματα αυτά, τα δικαστήρια δικαιούνται μεν να εξετάζουν παρεμπιπτόντως τη συνταγματικότητα του εφαρμοστέου νόμου στην κρινόμενη υπόθεση, αλλά αν θεωρούν το νόμο αυτό αντισυνταγματικό, οφείλουν να παραπέμπουν τη λύση του

Με την ευρεία έννοια του όρου "συνταγματική δικαιοσύνη" ή "δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων" εννοείται η επίλυση κατά ειδικό τρόπο του ζητήματος της συμφωνίας των νόμων, (των διαταγμάτων και των ατομικών πράξεων) με το Σύνταγμα με σκοπό την προστασία των από το Σύνταγμα κατοχυρωμένων σχέσεων και δικαιωμάτων, ενώ σύμφωνα με τη στενή έννοια, με τον όρο "συνταγματική δικαιοσύνη"

Ζητήματος της συνταγματικότητάς του στο Συνταγματικό Δικαστήριο (Αθ.Ράικου, *op.cit.*, τ. Α', τεύχ. Γ', σ.150-151).-Στην Ελλάδα το Σύνταγμα του 1975 καθιερώνει τον παρεμπíπτοντα δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων από τα δικαστήρια. Κατά τη διάταξη του άρθρου 93 παρ. 4 του ισχύοντος Συντάγματος: "Τα δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο που το περιεχόμενό του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα". Τα προηγούμενα Συντάγματά μας (1864, 1911, 1952) με την εξαίρεση του Συντάγματος του 1927 (άρθρο 5 και σχετική ερμηνευτική δήλωση) δεν πρόβλεπαν ρητά αυτό το είδος ελέγχου. Εν τούτοις, η υποχρέωση των δικαστηρίων να εξετάζουν τη συνταγματικότητα των νόμων θεωρήθηκε πάντοτε ως αυτονόητη υπό την ισχύ των Συνταγμάτων αυτών ενόψει της αυστηρότητάς τους. Το άρθρο 100 "περί Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου" καθιερώνει κατ'εξαίρεση τον κύριο ή συγκεντρωτικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων μόνο στην περίπτωση άρσης της αμφισβήτησης για την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα, ή για την έννοια διάταξης τυπικού νόμου, εάν στο θέμα αυτό έχουν εκδοθεί αντίθετες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

εννοείται μόνο ο εκ των υστέρων έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων.

Ο Hans Kelsen(16) αυτό ακριβώς αναφέρει "με την έννοια "συνταγματική δικαιοσύνη" εννοούμε την κατοχύρωση της συνταγματικότητας των κανόνων και πρωταρχικά την κατοχύρωση της συνταγματικότητας των νόμων". Η συνταγματική δικαιοσύνη όμως είναι το αποτέλεσμα των προσπαθειών που έγιναν για να προστατευθεί το Σύνταγμα και τα με το Σύνταγμα κατοχυρωμένα δικαιώματα και ελευθερίες των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων, καθώς και των πολιτικο-περιφερειακών κοινοτήτων(17) (από τις τοπικές μέχρι τις ομοσπονδιακές) από τις προσβολές που μπορούν να προκαλέσουν τα όργανα της κρατικής εξουσίας.

16.Βλ. H a n s K e l s e n, La garantie juridictionnelle de la Constitution, Paris 1928, σ. 5.

17.Βασική αιτία συνταγματικής καθιέρωσης του θεσμού της συνταγματικής δικαιοσύνης και ίδρυσης του πρώτου Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Αυστρία το 1920 υπήρξε η ανάγκη διευθέτησης των σχέσεων μεταξύ της Ομοσπονδίας και των μελών της, με σκοπό τη διασφάλιση της ενότητας του κράτους. Με την Αναθεώρηση του 1929, η αρμοδιότητα του Συνταγματικού Δικαστηρίου επεκτάθηκε και στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των ατόμων και των πολιτών. Με την επιβολή της φασιστικής δικτατορίας το 1934 καταργήθηκε το Σ.Δ. στην Αυστρία. Επαναλειτούργησε μετά το 1945 με τις ίδιες βασικά αρμοδιότητες. Επίσης δεύτερη χώρα που καθιέρωσε το θεσμό ήταν η Τσεχοσλοβακία. Το 1920 ιδρύθηκε το Συνταγματικό Δικαστήριο σε συνθήκες ανάπτυξης της δημοκρατίας και με σκοπό την προστασία των πολιτικών

Σήμερα, υποστηρίζεται, με πολλές και σημαντικές επιφυλάξεις(18), ότι, η ανάθεση του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων σε ειδικά όργανα αποτελεί την καλύτερη λύση και αποτέλεσμα συγκεκριμένων εμπειριών που πρόσφεραν τα πρώτα συστήματα συνταγματικής δικαιοσύνης, στα οποία ο έλεγχος είχε ανατεθεί στα τακτικά δικαστήρια. Ολο και περισσότερο γίνεται αποδεκτή η άποψη ότι, ο έλεγχος που ασκούν τα ειδικά Συνταγματικά Δικαστήρια αποτελεί τον ψηλότερο βαθμό εξέλιξης της συνταγματικής δικαιοσύνης στην ευρεία έννοια του όρου.

δικαιωμάτων των πολιτών. Τρίτη χώρα ήταν η Ισπανία. Σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1931, το Συνταγματικό Δικαστήριο ιδρύθηκε ως "Δικαστήριο για τις συνταγματικές εγγυήσεις".

18. Βλ. Μ ι χ. Σ τ α θ ό π ο υ λ ο υ, *op.cit*, σ.19.

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

§1.-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ι.Η πολιτική και συνταγματική ιστορία της Σ.Ο.Λ.
Γιουγκοσλαβίας μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Μέχρι το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μέχρι δηλαδή την ίδρυση της Ομοσπονδιακής Λαϊκής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας με το Σύνταγμα του 1946, έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων είτε πολιτικός (από τη Βουλή ή άλλο όργανο), είτε δικαστικός (από τακτικά ή άλλα ειδικά δικαστήρια) ούτε είχε θεσπισθεί, ούτε ίσχυε στην πράξη(1).

Την πολιτική και συνταγματική ιστορία της Γιουγκοσλαβίας, μέχρι τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου τη χαρακτηρίζει η πλήρης απουσία θεσμών ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Οι απόψεις που είχαν επικρατήσει σε όλη την προηγούμενη περίοδο, τόσο στη συνταγματική πράξη όσο και στη θεωρία, στην πλειοψηφία τους απέρριπταν το δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Το δικαστικό έλεγχο τον απέρριπταν γενικά ως ζήτημα αρχής και δεν τέθηκε θέμα για το είδος του δικαστηρίου που θα θεσπιζόταν, με σκοπό τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Ορισμένες, βέβαια, περιπτώσεις πολιτικού ελέγχου

1.Βλ. S. J o v a n o v i c, Ustavno Pravo, Osnovi Javnog Prava Kraljevine Srbije, Beograd, 1907, σ. 189 επ.
.-I v o K r b e k, Upravno Pravo, Zagreb, 1929.

της συνταγματικότητας των νόμων, δηλαδή ελέγχου από τα ίδια τα νομοθετικά όργανα που τους εψήφισαν, συναντώνται, κατά τρόπο όμως έμμεσα θεσπισμένο ή συναγόμενο από την ερμηνεία σχετικών συνταγματικών διατάξεων. Έτσι, π.χ. στο Βασίλειο της Σερβίας και πριν και μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ίσχυσαν υποτυπώδεις μορφές αυτού του ελέγχου, για τις οποίες όμως δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι αποτέλεσαν τυπικές μορφές ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στην πραγματική (νομική) σημασία αυτής της λέξης.

Στα Συντάγματα του Βασιλείου της Σερβίας(2) των ετών 1869, 1888, 1901 και 1903 υπάρχουν τέτοιες μορφές ελέγχου

2. Εδώ είναι σκόπιμο να αναφερθούμε με συντομία στη συνταγματική ιστορία του Βασιλείου της Σερβίας από την απελευθέρωσή του από τον ξένο ζυγό μέχρι το έτος 1920, δημιουργείται το Κράτος της Γιουγκοσλαβίας. Κατά τη διάρκεια της πρώτης εξέγερσης, το 1808, των Σέρβων κατά των Τούρκων, ο Karadjordje εξέδωσε την πρώτη Συντακτική Πράξη. Το 1811 δημιουργήθηκε η πρώτη Επαναστατική Κυβέρνηση. Μετά τη δεύτερη εξέγερση, το 1815, το τουρκικό Σύνταγμα Hatiserif, του 1830, κωδικοποίησε τις συνταγματικές διατάξεις που ίσχυαν τότε στη Σερβία. Ο πρίγκηπας Milos Obrenovic, μετά από απαίτηση των οπλαρχηγών και του λαού και προκειμένου να διατηρήσει ισχυρή τη θέση του, ψήφισε το Σύνταγμα του Sretenj το 1835. Αμέσως μετά την αναστολή της ισχύος του Συντάγματος αυτού, αναζωπυρώθηκε η συζήτηση γύρω από το συνταγματικό ζήτημα και το 1838 επανήλθε σε ισχύ το Τουρκικό Σύνταγμα. Το Σύνταγμα αυτό έπαψε να ισχύει μετά την επιστροφή του πρίγκηπα Milos Obrenovic στην εξουσία, το

της συνταγματικότητας των νόμων.

Τα Συντάγματα των ετών 1869, 1888, 1901, περιείχαν την εξής διάταξη: "Κανένας εκτός από την Εθνική Βουλή, δε νομιμοποιείται να ελέγχει κάποιο νόμο που έχει δημοσιευθεί και έχει ψηφίσει η Εθνική Βουλή κατά τον τρόπο που περιγράφεται στο Σύνταγμα". Εδώ, όπως γίνεται κατανοητό, πρόκειται για θεσμοθετημένο από το Σύνταγμα αυτοέλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων από το ίδιο το νομοθετικό όργανο, μορφή ελέγχου που βεβαίως μπορεί στην πράξη να μην απέδωσε όσο αναμενόταν, έκανε όμως λιγότερο επιτακτικό και μετέθεσε για αρκετό χρονικό διάστημα το αίτημα για εισαγωγή του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων.

1858, οπότε και τέθηκε σε ισχύ νέος Συνταγματικός Νόμος. Επειδή υπήρχε κίνδυνος για τον ίδιο και το μέλλον της Δυναστείας, ο πρίγκηπας Mihailo Obrenovic συναίνεσε ώστε η Μεγάλη Εθνική Βουλή να ψηφίσει το 1869 Σύνταγμα το γνωστό ως Σύνταγμα Namesnicki. Αργότερα για τους ίδιους λόγους και προς εδραίωση του Βασιλιά Milan Obrenovic, η Βουλή ψήφισε το 1888 ένα πολύ φιλελεύθερο Σύνταγμα. Με το πραξικόπημα του 1894 ο βασιλιάς Alexandar Obrenovic αναστέλλει την ισχύ του Συντάγματος του 1888 και επαναφέρει σε ισχύ το Σύνταγμα του 1869. Μετά από πίεση του λαού και της Ρωσίας, ο Alexandar Obrenovic ψηφίζει το νέο Σύνταγμα, το οποίο ονομάστηκε Oktroisani Σύνταγμα του 1901. Μετά τη δολοφονία του η προσωρινή Κυβέρνηση επαναφέρει σε ισχύ το Σύνταγμα του 1888. Το 1903 ψηφίζεται νέο Σύνταγμα, το οποίο ισχύει μέχρι την ένωση των διαφόρων γιουγκοσλαβικών εθνών και εθνοτήτων σε κοινό κράτος.

Κατά την άποψη ορισμένων θεωρητικών του Συνταγματικού Δικαίου(3), απ' όλα τα Συντάγματα του Βασιλείου της Σερβίας, εκείνο που περιείχε την πιο ανεπτυγμένη μορφή ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων είναι το Σύνταγμα του έτους 1903. Πράγματι το Σύνταγμα αυτό περιείχε μια ειδική μορφή προληπτικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Ειδικότερα, προέβλεπε την υποχρέωση της Βουλής ή της Κυβέρνησης, ανάλογα με το ποιο όργανο είχε στη συγκεκριμένη περίπτωση τη νομοθετική πρωτοβουλία για την έκδοση του νόμου, να υποβάλει την πρόταση ή το σχέδιο νόμου στο Συμβούλιο Επικρατείας για παροχή γνώμης (na misljenje) πριν από την υποβολή του προς συζήτηση στην Εθνική Βουλή. Η συζήτηση επί του σχεδίου νόμου στη Βουλή δεν μπορούσε να αρχίσει πριν το Συμβούλιο Επικρατείας εκφράσει τη γνώμη του, η οποία όμως, δεν ήταν υποχρεωτική ούτε για τη Βουλή, ούτε για την Κυβέρνηση. Αυτή είχε καθαρά συμβουλευτικό - γνωμοδοτικό χαρακτήρα. Από την πλευρά του το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν ήταν υποχρεωμένο να γνωμοδοτήσει και μπορούσε να αντιπαρέλθει το αίτημα της Βουλής ή της Κυβέρνησης, κάτι που κατά κόρον συνέβαινε στην πράξη. Ο έλεγχος όμως αυτός, στην πράξη, υπήρξε αναποτελεσματικός.

Κατά το ίδιο όμως χρονικό διάστημα ανάμεσα στους θεωρητικούς του Συνταγματικού Δικαίου και τους νομικούς

3. Βλ. S. J o v a n o v i c, Ustavno Pravo, Kn. I, Osnovi Javnog Prava Kraljevine Srbije Beograd, 1907, σ. 189-191. Βλ. και K. Kumanudija, Administrativo Pravo, Kn. II, Beograd, 1900, σ. 56-59.

συγγραφείς είχε αναπτυχθεί έντονη συζήτηση πάνω στο κεφαλαιώδες αυτό ζήτημα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Δύο αντίπαλες θεωρητικές σχολές είχαν επικρατήσει ήδη στις αρχές του αιώνα μας, από τις οποίες η μιν πρώτη πρότεινε το δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, η δε δεύτερη θεωρούσε επαρκή τον αυτοέλεγχο που εκείνη την περίοδο ήδη ίσχυε και πρότεινε μόνον ορισμένες βελτιώσεις του. Η συζήτηση μάλιστα ανάμεσα στις δύο αντίπαλες θεωρητικές σχολές γύρω από το θέμα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, εντάθηκε ακόμη περισσότερο μετά το έτος 1903, όταν με το Σύνταγμα αυτό εγκαταλήφθηκε ο αυτοέλεγχος που είχε εισαχθεί και λειτούργησε κατά τη διάρκεια ισχύος των Συνταγμάτων των ετών 1869-1988-1901. Το Σύνταγμα του 1903 περιείχε, για πρώτη φορά στη συνταγματική ιστορία της Γιουγκοσλαβίας αρκετά προοδευτικές, για την εποχή, διατάξεις περί της ανεξαρτησίας των δικαστηρίων στην απονομή της δικαιοσύνης. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι αυτά, τα Δικαστήρια, δικάζουν σύμφωνα με τους νόμους και ότι δεν υπόκεινται σε άλλη εξουσία. Τη θέση αυτή οι οπαδοί του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων θεώρησαν ως εισαγωγή του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων από τα κοινά δικαστήρια.

Το έτος 1920 εκλέχθηκε Συντακτική Βουλή, η οποία το 1921 ψήφισε το γνωστό Σύνταγμα του Vidovdan.

Στοιχειώδεις μορφές ελέγχου(4) της συνταγματικότητας των νόμων υπάρχουν στο Σύνταγμα του Vidovdan(5) του έτους 1921, καθώς επίσης και στο Σύνταγμα του 1931.

Στο Σύνταγμα του Vidovdan, ως διάταξη που θέσπιζε τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων θεωρήθηκε εκείνη του άρθρου 142, η οποία ρητά ανέφερε ότι: "Συνιστάμε στον Υπουργό μας, υπεύθυνο για τις προπαρασκευαστικές εργασίες της Συντακτικής Βουλής και τον εναρμονισμό των νόμων, να δημοσιεύσει το Σύνταγμα αυτό, σ'όλους τους άλλους Υπουργούς (σ.σ. συνιστάμε) να φροντίζουν για την εφαρμογή του, στους κρατικούς λειτουργούς επιτάσσουμε να ενεργούν σύμφωνα με αυτό, και σ'όλους και στον καθένα σ'αυτό να υποτάσσονται".

Το Σύνταγμα του Vidovdan στην πράξη όμως καταργήθηκε με το βασιλικό πραξικόπημα του Alexandar Obrenovic το 1929.

4.Βλ. J o v a n S t e f a n o v i c, Ustavno Pravo F.N.R.J. I Comparativno, Kn. 1, Zagreb 1956.

5.Το Σύνταγμα αυτό είναι το πρώτο Σύνταγμα του Βασιλείου της Γιουγκοσλαβίας. Το ψήφισε η Συντακτική Βουλή στις 28-6-1921 και το κύρωσε ο πρίγκηπας Αλέξανδρος. Σύμφωνα με τη συνταγματική παράδοση της Σερβίας, ονομάστηκε έτσι επειδή ψηφίστηκε την ημέρα του Vidovdan (28-6). Ισχύσε μέχρι το πραξικόπημα της 6.1.1929.

Το 1931 ψηφίστηκε νέο Σύνταγμα Oktroisani Ustav(6), το οποίο ίσχυσε μέχρι το 1941, αν και στην πράξη τροποποιήθηκε με αποφάσεις της Κυβέρνησης.

Ο θεσμός του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων εισήχθηκε και λειτούργησε αμέσως μετά το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Έτσι, όπως αναλυτικά θα αναπτύξουμε και στο σχετικό κεφάλαιο, από το 1946 μέχρι το 1963 ο έλεγχος της συνταγματικότητας γινόταν από το ίδιο το νομοθετικό σώμα. Από το 1963, όμως, με την ψήφιση του νέου Συντάγματος της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας και τη σύσταση Ειδικών Δικαστηρίων, των Συνταγματικών Δικαστηρίων, ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων ανατέθηκε με τις σχετικές του διατάξεις απ' ευθείας σε αυτά.

6. Oktroisani Ustav (Constitution Octroi, Constitution Octroyee). Παραχωρημένο Σύνταγμα. Ονομάστηκε έτσι επειδή εκδόθηκε με μονομερή πράξη του μονάρχη, χωρίς τη συμμετοχή του λαού ή των εθνικών αντιπροσώπων του. (Βλ. για περισσότερες λεπτομέρειες: Politicka Enciklopedija, Savremena Administracija, Beograd 1975). Σχετικά με το παραχωρημένο Σύνταγμα βλ. γενικά Α θ α ν. Ρ α ῦ κ ο υ Συνταγματικό Δίκαιο, τ. Α', Τεύχ. Α' 1989, σ. 39.

2.-ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

I. Κατά τη χρονική περίοδο από τις αρχές του αιώνα μέχρι το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όπως προαναφέραμε, αναπτύχθηκαν δύο βασικές απόψεις για το δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Στα πλαίσια της άποψης υπέρ του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων οι νομικοί συγγραφείς διακρίνονται (7) σε εκείνους οι οποίοι τάσσονται υπέρ του πλήρους ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων και σε εκείνους, που περιορίζουν τον έλεγχο μόνο στην τυπική ή μόνο στην ουσιαστική συνταγματικότητα. Ανάμεσα σε αυτούς που τάχθηκαν υπέρ του πλήρους ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων ήταν και ο Andra Dordevic, ο οποίος πρώτος ασχολήθηκε με το θέμα αυτό και υποστήριξε την άποψη ότι τα τακτικά Δικαστήρια έχουν δικαίωμα να ελέγχουν την τυπική συνταγματικότητα των νόμων (8), δηλαδή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας να ελέγχουν εάν πράγματι πληρούν όλες τις τυπικές προϋποθέσεις που περιγράφονται στο Σύνταγμα. Και σε περίπτωση που το δικαστήριο διαπιστώσει ότι ένας νόμος δεν είναι δημοσιευμένος κατά τον περιγραφόμενο στο Σύνταγμα τύπο ή ότι στην πράξη δημοσίευσης του δεν αναφέρονται όσα για την ψήφισή του συμφώνησε η Εθνική Βουλή, τότε το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να αρνηθεί την

7. Βλ. S l. B l a g o j e v i c, Mesto i Funkcije Ustavnog Suda Jugoslavije u Ustavnom i Politickom Sistemu S.F.R.J., Beograd 1971, σ. 95 επ.

8. Βλ. A n d r a D o r d e v i c, Sistem Privatnog Gradanskog Prava, Kn. I, 1886, σ. 61, επ.

εφαρμογή ενός τέτοιου νόμου. Εκτός όμως από αυτό, το Δικαστήριο δε διαθέτει καμμία άλλη εξουσία, γιατί στην περίπτωση αυτή εξαντλείται στον έλεγχο των τυπικών μόνο στοιχείων, τα οποία ο νόμος πρέπει να πληρεί.

Υπέρ του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, τυπικής και ουσιαστικής, είχε ζωνρά εκφραστεί ο Ceda Markovic(9). Τη θέση του αυτή θεμελίωσε στην ανάλυση των σχετικών διατάξεων του Συνταγμάτος του 1903. Σύμφωνα με το Σύνταγμα αυτό αρμόδια για την αναθεώρηση του Συντάγματος ήταν η Μεγάλη Εθνική Βουλή, ενώ τους νόμους ψήφιζε η (συνήθης) Εθνική Βουλή. Από το γεγονός αυτό, ο συγγραφέας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο αντισυνταγματικός νόμος, τον οποίο θα ψήφιζε η Εθνική Βουλή, θα συνεπαγόταν τροποποίηση του Συντάγματος, πράγμα για το οποίο αυτή ήταν αναρμόδια. Συνεπώς, ο αντισυνταγματικός νόμος δεν μπορούσε να θεωρηθεί νόμος. Το τακτικό δικαστήριο είχε το δικαίωμα να ελέγχει εάν μία πράξη, την οποία εφαρμόζει στη συγκεκριμένη περίπτωση, είναι πράγματι νόμος και εάν όχι να αρνηθεί την εφαρμογή της.

Η θέση αυτή του C.Markovic και ιδιαίτερα η θέση του, που αναγνώριζε στα τακτικά δικαστήρια το δικαίωμα να ασκούν ουσιαστικό έλεγχο στη συνταγματικότητα των νόμων, προκάλεσε την έντονη αντίδραση του άλλου σημαντικού νομικού συγγραφέα

9.Βλ. C e d a M a r k o v i c, Sud Ima Da Ceni Ustavnost Zakona, Arhiv Za Pravne I Drustvene Nauke, Kn. IV, Br. 5. Dedembar 1907, σ. 411-417.

Zivojin Peric(10). Ο Ζ. Peric γενικά δεν μπορούσε να αντιληφθεί την άποψη του C.Markovic, σύμφωνα με την οποία το κράτος πρέπει να διαθέτει κάποιο μηχανισμό που θα έχει την εξουσία και το καθήκον να ελέγχει τη συνταγματικότητα των νόμων. Κατ' αυτόν η υποχρέωση του νομοθέτη να καταργήσει έναν αντισυνταγματικό νόμο δε θεμελιώνεται στην εξουσία του να ελέγχει την ουσιαστική συνταγματικότητα των νόμων, αλλά στην υποχρέωσή του την αρμοδιότητά του αυτή ν' ασκεί σύμφωνα με το Σύνταγμα.

Ο δικαιολογητικός λόγος που επιτρέπει την ανάθεση στα δικαστήρια της εξουσίας νά ασκούν έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, εδράζεται στο γεγονός ότι στα πλαίσια της δεδομένης κρατικής οργάνωσης μια από τις τρεις εξουσίες πρέπει να είναι ανεξάρτητη και αυτή είναι η δικαστική. Το να στερείς, λοιπόν, από τα Δικαστήρια το δικαίωμα να κρίνουν τη συνταγματικότητα των νόμων θα σήμαινε, κατά τον ίδιο πάντα συγγραφέα, ότι αποδέχεσαι τον περιορισμό της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, η οποία από τη φύση της είναι απεριόριστη. Εάν πάλι αναγνωριζόταν στη δικαστική εξουσία το δικαίωμα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, ούτε τότε η εξουσία αυτή δε θα ήταν ανεξάρτητη, γιατί πάντα θα ήταν υποχρεωμένη να εφαρμόζει συνταγματικούς κανόνες, γεγονός που πάλι θα σήμαινε ότι αυτή θα ήταν υποταγμένη σε μια ανώτερη από αυτή βούληση.

10.Βλ. Ζ i v o j i n P e r i c, O Ulozi Sudske Vlasti Po Srpskom Zakonodavstvu, Predgovor Gradjanskom Zakoniku Priredjenom Od Gojka Niketica, Beograd 1912, σ. 8.

Στις πολύ ενδιαφέρουσες και πρωτοποριακές για την εποχή του απόψεις του Z. Peric έντονα αντέδρασε ο C.Markovic(11). Στην κριτική του αυτή είχε ως αφετηρία τη γνωστή του θέση υπέρ του δικαιώματος των δικαστηρίων να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων. Στις παρατηρήσεις του Z.Peric ότι η ανεξαρτησία του νομοθετικού οργάνου δεν επιτρέπει το δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, ο Markovic αντέταξε ότι τέτοια ανεξαρτησία δε διαθέτει η (συνήθης) Εθνική Βουλή κατά το Σύνταγμα του 1903 και ότι αυτός δε θεωρούσε ότι αυτή είναι πραγματικά ανεξάρτητη, γιατί ακριβώς η εξουσία της περιορίζεται από το Σύνταγμα το οποίο ψήφισε η Μεγάλη Εθνική Βουλή (Συντακτική Βουλή). Κατά τον Markovic λοιπόν, δεν ισχύει ό,τι είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα και το δικαστήριο μόνο με την υποχρέωση που έχει εφαρμογής των νόμων μπορεί να αποφασίσει εάν θα εφαρμοσθεί το Σύνταγμα ή ο νόμος ή να αρνείται την εφαρμογή του νόμου όταν βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα.

Ο Leonid Pitamic τάχθηκε υπέρ του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων και έκανε λόγο για νομική επανάσταση(12) στα πλαίσια της νομικής τάξης, όπου ο δικαστής έχει δικαίωμα για ελεύθερη ερμηνεία του Συντάγματος, μέσα από την οποία το Σύνταγμα αυτό αποκτά νέα

11.Βλ. M a r k o v i c, Mesto i Uloga Sudije, Arhiv za Pravne i Drustvene Nauke, Kn. I, XVIII, 1920, σ. 199-208 και 267-274.

12.Βλ. L e o n i d P i t a m i c, Pravo i Revolucija Ljubljana, 1920

σημασία και περιεχόμενο. Ο L.Pitamic ήταν θαυμαστής και οπαδός της αμερικανικής συνταγματικής θεωρίας και πρακτικής, όπου η τυπική τροποποίηση του Συντάγματος δεν υπήρξε ποτέ αναγκαία, γιατί η ερμηνεία του από το δικαστή ήταν ανέκαθεν ευπροσάρμοστη στη κοινωνική πραγματικότητα και ικανοποιητική και γινόταν πάντα κατά τον ίδιο τρόπο, σε διάκριση από τα ευρωπαϊκά Συντάγματα, τα οποία συχνά αλλάζουν. Στις μεταγενέστερες μελέτες του, ο L.Pitamic δεν παίρνει θέση αναφορικά με το δικαίωμα των τακτικών δικαστηρίων να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων, απορρίπτει δε την άποψη ότι τέτοιο δικαίωμα για το δικαστήριο πηγάζει από την αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Σύμφωνα με την άποψή του αυτή, όσα επιχειρήματα μπορούν να προβληθούν υπέρ του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, άλλα τόσα, και περισσότερα, μπορούν να προβληθούν και υπέρ της άποψης ότι η ερμηνεία του Συντάγματος πρέπει να ανατεθεί σ'εκείνο ακριβώς το όργανο, που βρίσκεται πιο κοντά στη συντακτική εξουσία και αυτό είναι το νομοθετικό όργανο, δηλαδή η Βουλή.

Σημαντική θέση ανάμεσα στους νομικούς συγγραφείς, που συμμετείχαν ενεργά στη συζήτηση για το δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, κατέχει, χωρίς αμφιβολία και ο Dordje Tasic(13). Ο D.Tasic τάχθηκε απερίφραστα υπέρ του

13.Βλ. D o r d j e T a s i c, Kada Se Ima Uzeti Da Sudovi Cene Ustavnost Zakona, Arhiv Za Pravne i Drustvene Nauke, Kn. XXVI, Br.6/1923. τ ο υ ι δ ί ο υ, Dali Sud Ima Pravo Da Ispituje Ustavnost Postanka/Formalne Momente/ Zakona? Arhiv XXVIII, Br.4/1925. τ ο υ ι δ ί ο υ, Prilog

δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Περιορίζει, όμως, το δικαίωμα αυτό των τακτικών δικαστηρίων στον έλεγχο της ουσιαστικής συνταγματικότητας. Είχε αρνητική θέση στην άσκηση από τα τακτικά δικαστήρια του ελέγχου της τυπικής συνταγματικότητας, να ελέγχουν δηλαδή τη διαδικασία και τις προϋποθέσεις ψήφισης των νόμων. Κατά τη γνώμη του ο έλεγχος από την πλευρά του τακτικού δικαστηρίου καθαρά τυπικών στοιχείων, όπως π.χ. το εάν η Βουλή ψήφισε το νόμο όπως αυτός δημοσιεύθηκε, εάν η ίδια η Βουλή ή οι βουλευτές της είναι συνταγματικά εκλεγμένοι κ.λ.π., περιττεύει.

Τη θέση του αυτή για την αρμοδιότητα των Δικαστηρίων να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων τη θεμελιώνει στις διατάξεις του ίδιου του Συντάγματος και ειδικότερα σε εκείνες τις διατάξεις που αναφέρονται στην ανεξαρτησία των δικαστηρίων. Οι διατάξεις για παράδειγμα του Συντάγματος που αναφέρουν ότι "Τα δικαστήρια εφαρμόζουν τους νόμους" ή "τα δικαστήρια απονέμουν δικαιοσύνη σύμφωνα με τους νόμους" δεν αποκλείουν τη δυνατότητα θεμελίωσης αρμοδιότητας των δικαστηρίων στον τομέα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, αλλά εναπόκειται στη συνταγματική πράξη να πάρει τη μία ή την άλλη κατεύθυνση. Επειδή δε το Σύνταγμα του 1921, γνωστότερο και ως Σύνταγμα του Vidovdan, περιείχε τη διάταξη ότι "τα δικαστήρια δικάζουν με βάση τους νόμους" (άρθρο 48 και 109), ο Tasic κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα τακτικά δικαστήρια μπορούν να ασκούν έλεγχο της

συνταγματικότητας των νόμων.

Μαχόμενος υπέρ της θέσης του, για το δικαίωμα δηλαδή των τακτικών δικαστηρίων να ασκούν έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, ο Tasic ταυτόχρονα επισήμανε τον κίνδυνο της αναγωγής των τακτικών δικαστηρίων σε υπερκρατικούς πανίσχυρους θεσμούς, γεγονός που θεώρησε ως παθολογία του κοινοβουλευτικού συστήματος, χαρακτηρίζοντάς το με τον αρνητικό όρο "δικαστηριοκρατία"(14) (Gouvernement des Juges). Ως βάση της παραπάνω επισήμανσής του εξέλαβε την πολύχρονη πρακτική του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στις Η.Π.Α., όπου κατά τη γνώμη του τα δικαστήρια μετασχηματίσθηκαν σε "επίμονους υποστηρικτές της ατομιστικής αντίληψης του Συντάγματος" παραγνωρίζοντας τις νέες κοινωνικές αλλαγές και νομικές αντιλήψεις.

Ο Srecko Zuglja(15) είναι από τους νομικούς συγγραφείς που τάχθηκαν υπέρ της αρμοδιότητας των τακτικών δικαστηρίων ν'ασκούν πλήρη έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, τυπικό δηλαδή και ουσιαστικό. Ως αφετηρία των απόψεών του αναφορικά με τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων θεωρεί τη σημασία, αξία και περιεχόμενο του ίδιου του

14. Βλ. G. T a s i c, (op.cit. Kada Se Ima Uzeti... σ. 15-16). - Βλ. J a c q u e s L a m b e r t, Les gouvernement des juges aux Etats Unis, 1921. - Α. Σ β ώ λ ο υ, Η έρευνα της συνταγματικότητας των νόμων υπό των Δικαστηρίων, Νομικαί Μελέται, τ. II 1958, σ. 233 επ. σημ. 11.

15. Βλ. S r e c k o Z u g l j a, Pravne i Stvarne Garancije Zakonitosti Kod Nas, Mjesecnik/Zagreb, τεύχ. 4-5/1925, σ. 157-171.

κράτους δικαίου.

Ο S.Zuglja θεωρεί το Δίκαιο "ως την πιο υψηλή κατηγορία" και "την ανώτατη αυθεντία", που μ'αυτήν πρέπει να εναρμονίζονται όλες οι δραστηριότητες και όλοι οι παράγοντες που ζούν σε μια κοινωνία, από τον πολίτη μέχρι το Κράτος. Συνεπώς και οι πράξεις του νομοθετικού οργάνου (Βουλή) πρέπει να υπόκεινται στον έλεγχο της συνταγματικότητας είτε από τα τακτικά δικαστήρια, είτε από Ειδικό Συνταγματικό Δικαστήριο. Το δικαστήριο (τακτικό ή ειδικό, συνταγματικό) από τη νομική του φύση και αποστολή, έχοντας τις εγγυήσεις για την ανεξάρτητη και την αμερόληπτη λειτουργία του, αποτελεί αναμφισβήτητη εγγύηση για τον ουσιαστικό έλεγχο της λειτουργίας και των πράξεων, όχι μόνο των εκτελεστικών, αλλά και των νομοθετικών οργάνων.

Μαχόμενος υπέρ του πλήρους δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων και από ουσιαστική και από τυπική άποψη υποστήριξε ότι το να μην υπάρχει η δυνατότητα στα τακτικά ή Συνταγματικά Δικαστήρια να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων σημαίνει ότι αναγνωρίζεται το δικαίωμα στο νομοθέτη να καταργεί την ανεξάρτητη και αμερόληπτη δικαστική λειτουργία στην κοινωνία.

Όπως και άλλοι νομικοί συγγραφείς έτσι και ο Zuglja θεμελιώνει την ανάλυσή του στις ισχύουσες τότε συνταγματικές διατάξεις. Αυτός υποστηρίζει πως η σχετική συνταγματική διάταξη ότι, "τα δικαστήρια κρίνουν σύμφωνα με το νόμο" δε σημαίνει ότι αυτά δεν κρίνουν σύμφωνα και με το Σύνταγμα, γιατί και το Σύνταγμα αποτελεί νόμο και μάλιστα υπέρτατο νόμο του Κράτους και δεν μπορεί να αλλάζει με τους συνήθεις νόμους.

Ο Zuglja πήρε αρνητική θέση κατά εκείνων που, αντιτιθέμενοι στο δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων επισήμαναν τον κίνδυνο της "δικαστηριοκρατίας", γιατί, κατά τη γνώμη του, τα δικαστήρια δε διαθέτουν κανενός είδους φυσική δύναμη, ενώ η εργασία, λειτουργία και αυθεντία τους θεμελιώνεται στην αντικειμενικότητα και αμεροληψία των αποφάσεών τους. Τέλος, επισήμανε τη μεγάλη σημασία και το ρόλο του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στα πλαίσια ενός σύνθετου ομοσπονδιακού Κράτους για την επίλυση των διαφορών τόσο μεταξύ της ομοσπονδιακής Κυβέρνησης και των Κυβερνήσεων των ομόσπονδων Κρατών, όσο και των διαφορών μεταξύ των Κυβερνήσεων των ομόσπονδων Κρατών.

Ο Miroslav Muha(16) τάχθηκε υπέρ του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, με βάση την εφαρμογή στην πράξη του γνωστού Συντάγματος του 1921, γνωστού ως "Σύνταγμα του Vidovdan". Ερέθισμα για τη θέση του υπέρ του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων αποτέλεσε η διαφωνία ανάμεσα στη συνταγματική διάταξη για τα χρονικά όρια παραμονής του Δικαστή στην υπηρεσία και των νομοθετικών διατάξεων για το ίδιο ζήτημα. Ειδικότερα, η διαφωνία της διάταξης του άρθρου 30 του Νόμου της 29 Ιανουαρίου 1922 "για την Τροποποίηση και Συμπλήρωση του Νόμου για τους Δικαστές του έτους 1911", με τη διάταξη του άρθρου 112 του Συντάγματος του 1921, που καθόριζε τα χρονικά όρια παραμονής των δικαστών στην υπηρεσία.

16.Βλ. M i r o s l a v M u h a, Ocjena Ustavnosti Zakona, Mjesecnik Zagreb, Br. 3-4/1927, σ. 128-140.

Στην περίπτωση αυτή, άν και το άρθρο 30 του παραπάνω νόμου ήταν κατάφωρα αντισυνταγματικό, το Συμβούλιο Επικρατείας, από το οποίο ζητήθηκε να επιλύσει τη συγκεκριμένη διαφορά, αρνούμενο να εφαρμόσει το Σύνταγμα, έδωσε προτεραιότητα στον αντισυνταγματικό νόμο. Το Συμβούλιο Επικρατείας αιτιολογώντας την απόφασή του αυτή, υποστήριξε ότι στην προκειμένη περίπτωση εφάρμοσε τη γνωστή αρχή που ίσχυε μέχρι τότε σε πολλές χώρες της Ευρώπης, ότι δηλαδή τα δικαστήρια δεν μπορούν να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων από ουσιαστική άποψη. Διαφορές, άλλωστε, από ουσιαστική άποψη, σύμφωνα με την απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας, δεν υπάρχουν ανάμεσα στο Σύνταγμα και το νόμο, γιατί και οι δύο αυτές πράξεις πηγάζουν από την ίδια κυρίαρχη εξουσία. Γι' αυτό και οι νόμοι είναι υποχρεωτικοί για τα δικαστήρια. Η παραπάνω απόφαση και η αιτιολογία που τη συνόδευσε βρήκαν αντίθετο τον M. Muha, ο οποίος υποστήριξε ότι όχι μόνο τα δικαστήρια αλλά και τα διοικητικά όργανα έχουν δικαίωμα και υποχρέωση, πριν από την εφαρμογή μιας διάταξης, να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων και ν' αρνούνται την εφαρμογή του εάν αυτός είναι αντισυνταγματικός(17). Παίρνοντας θέση υπέρ του δικαιώματος των δικαστηρίων ν' ασκούν πλήρη έλεγχο στη συνταγματικότητα των νόμων, ο M. Muha υποστήριξε ότι το Σύνταγμα στην κοινωνία δε θα είχε κανένα λόγο ύπαρξης, εάν μπορεί να

17. Λεπτομέρειες για την πολύ ενδιαφέρουσα αυτή νομική υπόθεση αναφέρει ο D. D a n i c. Βλ. Jedan Slucaj Povrede Sudijske Nezavinosti, Arhiv Za Pravne i Drustvene Nauke, Kn. VII (XXIV), τεύχ. I/1923, σ. 45-51.

ισχύει και να εφαρμόζεται νόμος αντίθετος μ'αυτό. Αν μπορεί δηλαδή ο νομοθέτης να αλλάζει με κοινούς νόμους το Σύνταγμα.

Στην επιστημονική του άποψη υπέρ του πλήρους ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων από τα δικαστήρια, ο καθηγητής Jovan Stefanovic καταλήγει, έχοντας ως αφετηριακή θεώρηση "την υποχρέωση των δικαστηρίων να εφαρμόζουν όχι το νόμο, αλλά το Σύνταγμα". Εάν το Σύνταγμα και ο νόμος συγκρούονται, κατά την άποψή του, "το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να εφαρμόσει το Σύνταγμα", γιατί είναι αδύνατο να εφαρμόσει και αντίθετες διατάξεις. Στο ερώτημα εάν το δικαστήριο σε τέτοια περίπτωση έχει να επιλέξει μεταξύ του νόμου και του Συντάγματος, υπεστήριξε ότι "εμείς απαντάμε ότι, αυτό θα πρέπει να επιλέξει το Σύνταγμα"(18).

Με την άποψή του αυτή τάχθηκε υπέρ του πλήρους ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, ουσιαστικού και τυπικού(19).

Ο Ivo Krbek τάχθηκε υπέρ της αρμοδιότητας των Δικαστηρίων να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων υπό την προϋπόθεση όμως ότι το Σύνταγμα σαφώς δεν το απαγορεύει. Τη θέση του αυτή εξέθεσε τόσο στις παραδόσεις

18. Βλ. J o v a n S t e f a n o v i c, Granice Slobode Parlamenta i Zastita Gradjana Od Njegove Svemoci, Policija, Beograd Novembar-Decembar 1924, σ. 886-887.

19. Βλ. τ ο υ ι δ ί ο υ, Materijalna i Formalna Protivustavnost i Sankcija Formalne Protivustavnosti, Mjesecnik Zagreb, τεύχ. 1, 2, 3, 4, 5/1933.

του Διοικητικού Δικαίου, όσο και σ'άλλες εργασίες του(20).

Ο Nikola Tintic, όπως και άλλοι νομικοί συγγραφείς, θεμελίωσε την άποψή του για το δικαίωμα των δικαστηρίων να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων, στις συνταγματικές διατάξεις για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και ειδικότερα, στη διάταξη ότι "τα δικαστήρια δικάζουν σύμφωνα με τους νόμους". Αναλύοντας τη συνταγματική αυτή διάταξη, υποστήριξε, ότι από αυτή προκύπτει η υποχρέωση για τα δικαστήρια να μην μπορούν να δικάζουν σύμφωνα με αντισυνταγματικούς νόμους, γιατί αυτά είναι υποχρεωμένα να τηρούν τις διατάξεις του Συντάγματος και δεν μπορούν να εφαρμόζουν νόμους που είναι αντίθετοι μ'αυτό(21).

Αντέκρουσε την άποψη του Slobodan Jovanovic σύμφωνα με την οποία τα δικαστήρια δεν έχουν δικαίωμα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων που ψηφίστηκαν μετά από τη θέση σε ισχύ του Συντάγματος. Σύμφωνα μ'αυτόν, εάν τα δικαστήρια έχουν δικαίωμα να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων που ψηφίστηκαν πριν τεθεί σε ισχύ το Σύνταγμα, πρέπει λογικά να ανήκει σε αυτά και το δικαίωμα να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων που ψηφίστηκαν μετά την ψήφιση του Συντάγματος. Γιατί στην περίπτωση αυτή, υποστήριξε, αλλοιώνουν την ουσία και το χαρακτήρα του Συντάγματος. Στην

20. Βλ. I v o K r b e k, Upravno Pravo, Zagreb, 1929, σ. 48-50. T o u i δ ί ο υ, Sudska Kontrola Naredbe, Zagreb, 1939, σ. 51-69.

21. Βλ. N i k o l a T i n t i c, Sudska Vlast Prema Ustavu i Zakonima, Arhiv Za Pravne i Drustvene Nauke Kn. XXXVII/I Glava, τεύχ. 4/1938, σ. 314-319.

περίπτωση των νόμων που ψηφίστηκαν πριν να τεθεί σε ισχύ το Σύνταγμα, πάντα κατά το Nikola Tintic, μπορεί να γίνεται λόγος μόνο για ουσιαστική αντισυνταγματικότητα, ενώ γι' αυτούς που ψηφίστηκαν μετά, πρόκειται και για ουσιαστική, αλλά και για τυπική αντισυνταγματικότητα. Γι' αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ως κριτήριο για την αποδοχή ή όχι της θέσης για δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων η χρονική στιγμή που τέθηκε σε ισχύ το Σύνταγμα.

Κατά τον Teodor Taranovski το δικαίωμα του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων ανήκει στα τακτικά δικαστήρια μόνον όταν αυτή η αρμοδιότητα τους έχει ρητά ανατεθεί από το Σύνταγμα(22). Δεν μπορεί δε να θεωρηθεί ότι το δικαίωμα αυτό τους ανήκει αυτοδίκαια ακόμη και όταν το Σύνταγμα δεν τους απαγορεύει ρητά την άσκηση αυτής της λειτουργίας. Σύμφωνα μ' αυτόν, δικαίωμα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων από τα δικαστήρια, θίγει ουσιαστικά την εξουσία και την αυθεντία του νομοθετικού οργάνου, ιδιαίτερα εκεί όπου τα δικαστήρια δεν είναι πλήρως ανεξάρτητα από το κράτος ή τα πολιτικά κόμματα. Ο Taranovski τάσσεται υπέρ των πολιτικών και όχι των νομικών εγγυήσεων διασφάλισης της συνταγματικότητας των νόμων. Οι πολιτικές εγγυήσεις διασφάλισης της συνταγματικότητας των νόμων υλοποιούνται μέσα από τη συμμετοχή στη νομοθετική διαδικασία διαφόρων πολιτικών παραγόντων, όπως π.χ. το Κοινοβούλιο, η Κυβέρνηση και το Εκλογικό Σώμα, μέσα από το δημοψήφισμα. Από τις αμοιβαίες σχέσεις και αλληλεπιδράσεις

22. Βλ. T e o d o r T a r a n o v s k i, Enciklopedia Prava, Beograd 1923, σ. 513-518.

των παραγόντων αυτών γίνεται αντιληπτό αν ο νόμος είναι αντισυνταγματικός ή όχι. Τις πολιτικές εγγυήσεις δεν τις θεωρεί ως αποτελεσματικό μηχανισμό και μέσο για την προστασία της συνταγματικότητας των νόμων, αλλά τις θεωρεί ως απαραίτητο και μοναδικό μέσο.

Ο Dragoslav Jovanovic κάνει διάκριση ανάμεσα στην ουσιαστική και τυπική συνταγματικότητα. Υποστήριξε ότι στα δικαστήρια ανήκει το δικαίωμα να εξετάζουν μόνον την τυπική αντισυνταγματικότητα των νόμων και όχι την ουσιαστική. Στην ουσία επαναλαμβάνει θέσεις των A.Djordjevic και S. Jovanovic. Υπήρξε αντίθετος στο δικαστικό έλεγχο της ουσιαστικής συνταγματικότητας των νόμων και υποστήριξε ότι το δικαίωμα αυτό δεν ανήκει στα δικαστήρια, αντίληψη που υπάρχει σ'όλα τα σερβικά Συντάγματα, ακόμα και στο γνωστό Σύνταγμα του Vidovdan. Οπως και ο S.Jovanovic, κι αυτός υποστήριξε ότι ο πραγματικός έλεγχος της συνταγματικότητας είναι αυτός που αφορά τους νόμους που ψηφίστηκαν μετά τη θέση σε ισχύ του Συντάγματος(23).

Κατά τον Jozo Jurkovic ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων είναι πολιτικό ζήτημα και ανήκει στο αντιπροσωπευτικό νομοθετικό όργανο. Κατ'αυτόν, λόγω της φύσης του ζητήματος, τον έλεγχο θα πρέπει να τον κάνει μόνος του ο Λαός, το Κοινοβούλιο ή ο Αρχηγός του Κράτους. Ομως ο Jurkovic εκφράζει την άποψη ότι και ο αυτοέλεγχος από τους παραπάνω παράγοντες, δεν μπορεί να είναι

23. Βλ. D. J o v a n o v i c, Donosenja Zakona, Beograd, 1923, σ. 174-194.

αποτελεσματικός(24). Είναι δύσκολο δηλαδή ο λαός να εκφραστεί για τη συνταγματικότητα των νόμων. Η άσκηση εξάλλου του ελέγχου από τον Αρχηγό του Κράτους θα σήμαινε απόκτηση απ'αυτόν εξουσίας νομοθετικού οργάνου, ενώ αυτό (το νομοθετικό όργανο) θα υποβαθμιζόταν σε συμβουλευτικό όργανο. Είναι γι'αυτό, η αδυναμία άσκησης πραγματικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων από την πλευρά των πολιτικών παραγόντων, κατά την άποψη του συγγραφέα αυτού, ο πραγματικός λόγος που οδήγησε σε πολλές χώρες στην ανάθεση του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στα τακτικά ή Συνταγματικά Δικαστήρια.

Από τις παραπάνω απόψεις των κυριοτέρων εκπροσώπων της νομικής επιστήμης στη Γιουγκοσλαβία πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, συνάγεται ότι, η πλειοψηφία τους είχε δεχθεί, ως σαφές αίτημα της εποχής, την ενεργοποίηση ενός αποτελεσματικού μηχανισμού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Οι πιο πολλοί από τους παραπάνω συγγραφείς, έχοντας και γνώση της σχετικής ευρωπαϊκής και αμερικανικής πλούσιας πρακτικής, είχαν εντοπίσει έγκαιρα τις τυχόν αδυναμίες των διαφόρων επικρατούντων, κατά την περίοδο εκείνη, συστημάτων ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Άλλοι δε, τελούσαν υπό την άμεση επίδραση κάποιου από τα ισχύοντα, κατά την περίοδο εκείνη, συστήματα. Εν πάσει

24. Βλ. J o z o J u r k o v i c, Sudska Kontrola Ustavnosti Zakona, Arhiv Za Pravne i Drustvene Nauke, Kn. XXI, τεύχ. 3/1930, σ.193-200.-Υπέρ του ελέγχου από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Carl Schmitt, Der Huter der Verfassung, 1931, (β' έκδ. 1969), σ. 132 επ., 158 επ.

περιπτώσει η νέα πολιτική εξουσία, που προέκυψε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, διέθετε διάφορες εναλλακτικές προτάσεις, να επιλέξει, αναφορικά με το ζήτημα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Στο ζήτημα αυτό, αναφερόμαστε αναλυτικότερα παρακάτω.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Β'

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΗΞΗ
ΤΟΥ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1963

§3.-Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων μέχρι το Σύνταγμα του 1963.

I.O έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων κατά τη διάρκεια του Εθνικοαπελευθερωτικού Πολέμου.

Κατά την διάρκεια του Εθνικοαπελευθερωτικού Πολέμου των λαών της Γιουγκοσλαβίας (1941-1945), αρχίζει η πρώτη φάση συνταγματικής ανάπτυξης της σοσιαλιστικής Γιουγκοσλαβίας, την οποία χαρακτηρίζει η ομοσπονδιακή δομή και οργάνωση. Το Αντιφασιστικό Απελευθερωτικό Συμβούλιο της Γιουγκοσλαβίας (Antifasisticko Vece Narodnog Oslobodenja Jugoslavije)(1)

1. Δημιουργήθηκε στις 26 Νοεμβρίου του 1942 στην τοποθεσία Bihać ως Παλλαϊκό Πολιτικό Προεδρείο του Εθνικοαπελευθερωτικού Αγώνα και πρώτη μορφή Ανώτατου Αντιπροσωπευτικού Σώματος της νέας Γιουγκοσλαβίας. Στο ιδρυτικό του Συνέδριο (26-27.11.1942) ψηφίστηκαν τρία θεμελιώδη πολιτικά κείμενα: α. Απόφαση για την ίδρυσή του, β. Απόφαση για την οργάνωσή του, και γ. Διακήρυξη προς τους λαούς της Γιουγκοσλαβίας. Εκλέχθηκε δε Προεδρείο, του οποίου η Εκτελεστική Επιτροπή αναδείχθηκε σε Ανώτατο Διοικητικό Όργανο. Στη Β' Σύνοδό του στις 29-11-1943, που έγινε στην τοποθεσία Jajce εκδόθηκαν Διακήρυξη και άλλες Αποφάσεις θεμελιώδους πολιτικής και συνταγματικής σημασίας.

ψηφίζει ήδη στις 29 Νοεμβρίου 1943 σημαντικό αριθμό αποφάσεων, που αποτελούν τις πρώτες συντακτικές πράξεις της νέας κρατικής οργάνωσης.

Το πρώτο Σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Λαϊκής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (Federativna Narodna Republika Jugoslavije, F.N.R.J.) ψηφίστηκε από Συντακτική Βουλή την 31 Ιανουαρίου 1946. Είναι το πρώτο Σύνταγμα στον κόσμο που ψηφίστηκε μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου(2). Το Σύνταγμα αυτό ίσχυσε μέχρι την 12 Ιανουαρίου 1953 οπότε ψηφίστηκε ο Συνταγματικός Νόμος, ενώ σε ορισμένες περιοχές ίσχυσε μέχρι την 7 Απριλίου 1963, οπότε και ψηφίστηκε το Σύνταγμα του ίδιου έτους.

Προκαταρκτικά θα πρέπει να αναφέρουμε ότι, υπό το καθεστώς των δύο αυτών Συνταγμάτων, τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, στον βαθμό που αυτός ίσχυε, ασκούσε η Ομοσπονδιακή Λαϊκή Βουλή.

Το σύστημα αυτό, που δίκαια ονομάστηκε σύστημα "πολιτικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων"(3)

2.Βλ. U s t a v F.N.R.J. i Ustav i Narodnih Republika; Zbirka Zakona F.N.R.J. Br.22, Izdanje "Sluzbenog Lista F.N.R.J.", 1948.

3.Βλ. V o j s l a v P o p o v i c, Ustavno Sudstvo S.F.R.J., Beograd, 1964, σ.21. Στις χώρες όπου ισχύει η αρχή της ενότητας των εξουσιών, σύμφωνα με την οποία το ανώτατο όργανο εξουσίας είναι το νομοθετικό, ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων ασκείται από τη Βουλή, δηλ. από το ίδιο όργανο που ψηφίζει τους νόμους. Το σύστημα αυτό ίσχυσε στη Γιουγκοσλαβία μέχρι την ψήφιση του Συντάγματος του 1963.

αντιστοιχούσε πλήρως στις επικρατούσες τότε κοινωνικο-πολιτικές συνθήκες. Επίσης θα πρέπει να επισημάνουμε ότι ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, υπό το καθεστώς των Συνταγμάτων 1946 και 1953, παρόλο που και τα δύο υπάγονται στο ίδιο σύστημα του "πολιτικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων" και μελετώνται από κοινού, διαφέρει μεταξύ τους.

Στη Γιουγκοσλαβική νομική θεωρία γίνεται λόγος για τρεις φάσεις ανάπτυξης του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Από τις φάσεις αυτές: η πρώτη συνδέεται με το Σύνταγμα του 1946, η δεύτερη με το Συνταγματικό Νόμο του 1953 και η τρίτη φάση περιλαμβάνει την περίοδο από την ψήφιση του Συντάγματος του 1963 μέχρι σήμερα.

II.Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων υπό την ισχύ του Συντάγματος του 1946

Το Σύνταγμα αυτό ψηφίστηκε την 31.1.1946 από τη Συντακτική Βουλή της Ομοσπονδιακής Λαϊκής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας. Στο πρώτο αυτό επαναστατικό Σύνταγμα της νέας Γιουγκοσλαβίας ενσωματώθηκαν όλες οι σημαντικές Αποφάσεις(4) του Αντιφασιστικού Απελευθερωτικού Μετώπου

4.Οι κυριότερες από αυτές αφορούσαν: α.το Ανώτατο Νομοθετικό, Εκτελεστικό και Αντιπροσωπευτικό Σώμα της Γιουγκοσλαβίας, β.τη Λαϊκή Επιτροπή Απελευθέρωσης της Γιουγκοσλαβίας, ως ανώτατο όργανο εξουσίας κατά τη διάρκεια του Απελευθερωτικού Αγώνα, γ.την καθάρηση της νόμιμης Κυβέρνησης της Γιουγκοσλαβίας που βρισκόταν στο εξωτερικό, δ.την απαγόρευση επιστροφής στη χώρα του Βασιλιά Petar B'

Γιουγκοσλαβίας (Αννοj), που ελήφθησαν στις 29/30 Νοεμβρίου 1943. Το Σύνταγμα αυτό επισημοποίησε τα όργανα και την δομή του κράτους, όπως λειτουργούσε εκείνη την περίοδο. Αυτό έδωσε στο σύστημα της Λαϊκής Δημοκρατίας συνταγματική νομική βάση και δημιούργησε τη δυνατότητα για παραπέρα επαναστατική ανάπτυξη στην κατεύθυνση της εθνικοποίησης των οικονομικών επιχειρήσεων και κλάδων, που βρίσκονταν τότε υπό καθεστώς ατομικής καπιταλιστικής ιδιοκτησίας. Στη βάση αυτού του Συντάγματος ρυθμίστηκε το καθεστώς της κρατικής ιδιοκτησίας στα βασικά μέσα παραγωγής, στα πλαίσια της οποίας το κράτος, σύμφωνα με την αρχή του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, άμεσα διαχειρίζεται την οικονομία και όλες τις άλλες δημόσιες υποθέσεις εγκαθιδρύοντας τον λεγόμενο κεντρικό σχεδιασμό.

Πρέπει επίσης να αναφέρουμε ότι το Σύνταγμα αυτό ήταν περίπου μια πιστή αντιγραφή του σοβιετικού Συντάγματος του 1936. Ισχυσε δε μέχρι τις 12 Ιανουαρίου 1953, ενώ σε ορισμένες περιοχές μέχρι και την ψήφιση του Συντάγματος της 7.4.1963.

Μετά την ψήφιση του Συντάγματος της Ο.Λ.Δ.Γ., την 31.1.1946, και από το διάστημα μεταξύ 31.1.1946 έως 18.1.1947 ψηφίστηκαν τα Συντάγματα των έξι Λαϊκών Δημοκρατιών, που αποτελούσαν σύμφωνα με το πρώτο ομοσπονδιακό Σύνταγμα, το σύνθετο ομοσπονδιακό κράτος της Γιουγκοσλαβίας. Έτσι, ψηφίστηκαν τα παρακάτω Συντάγματα:

 Karadjordje και ε. την οργάνωση και λειτουργία της
 Γιουγκοσλαβίας πάνω σε ομοσπονδιακή βάση.

α.της Ομόσπονδης Λαϊκής Δημοκρατίας Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, την 31.7.1946, β.της Ομόσπονδης Λαϊκής Δημοκρατίας Μαυροβουνίου, την 3.1.1947, γ.της Ομόσπονδης Λαϊκής Δημοκρατίας Κροατίας, την 18.1.1947, δ.της Ομόσπονδης Λαϊκής Δημοκρατίας της "Μακεδονίας", την 31.7.1946, ε.της Ομόσπονδης Λαϊκής Δημοκρατίας Σλοβενίας, την 16.1.1947, στ.της Ομόσπονδης Λαϊκής Δημοκρατίας Σερβίας, την 17.1.1947.

Εξάλλου, ο Καταστατικός Χάρτης της Αυτόνομης Περιοχής της Βοεβοδίνας ψηφίστηκε την 24.5.1948, ενώ ο Καταστατικός Χάρτης της Αυτόνομης Επαρχίας Κόσοβο-Μετόχι την 23.5.1948. Αμφότεροι οι Καταστατικοί Χάρτες επικυρώθηκαν από τη Βουλή της Ομοσπονδιακής Λαϊκής Δημοκρατίας της Σερβίας, την 30.10.1948. Κατ'αυτόν τον τρόπο ολοκληρώθηκε η πρώτη συνταγματική δομή της μεταπολεμικής Γιουγκοσλαβίας.

Τα Συντάγματα και των έξι Ομόσπονδων Λαϊκών Δημοκρατιών, καθώς και οι Καταστατικοί Χάρτες των δύο Αυτόνομων Περιοχών, ψηφίστηκαν σε συμφωνία με το Σύνταγμα της Ο.Λ.Δ.Γ. και έπρεπε, στις βασικές κατευθύνσεις, να βρίσκονται στα πλαίσια της ιδεολογικής και τεχνικής δομής του ομοσπονδιακού Συντάγματος. Το ομοσπονδιακό Σύνταγμα στο Δ' κεφάλαιό του περιέγραψε την οργανωτική δομή, στη βάση της οποίας έπρεπε να αναπτυχθούν οι Ομόσπονδες Λαϊκές Δημοκρατίες. Περιέγραψε τα ανώτατα όργανα άσκησης εξουσίας, τον τρόπο ανάδειξής τους, τα όργανα της διοίκησης, τη δομή των Λαϊκών Συνελεύσεων (Βουλών) και τα όργανα της δικαστικής εξουσίας. Κατά βάση σε όλες τις παραπάνω ενότητες, τα Συντάγματα των Ομόσπονδων Λαϊκών Δημοκρατιών ήσαν σχεδόν ταυτόσημα.

Αυτό, άλλωστε, αποτέλεσε και πρώτο μέλημα της νέας Επαναστατικής Κυβέρνησης, που έθεσε ως στόχο της "την ενότητα των γιουγκοσλαβικών λαών" και "το ενιαίο κοινωνικο-οικονομικό σύστημα στα πλαίσια της Λαϊκής Δημοκρατίας". Η αρχή που ψηφίστηκε κατά τη διάρκεια της Β' Συνόδου του Αντιφασιστικού Απελευθερωτικού Συμβουλίου Γιουγκοσλαβίας (Ανποζ) ότι: "η Γιουγκοσλαβία οικοδομείται και θα οικοδομείται στο μέλλον στη βάση της ομοσπονδιακής αρχής" αποτέλεσε, άλλωστε, την κοινή αφετηρία για την ψήφιση τόσο του Συντάγματος της Ομοσπονδίας, όσο και των Συνταγμάτων των Λαϊκών Δημοκρατιών.

Το Σύνταγμα του 1946, πέραν του ότι υπήρξε το πρώτο Σύνταγμα της μεταπολεμικής Γιουγκοσλαβίας, είναι και το πρώτο Σύνταγμα το οποίο εισήγαγε, υποτυπωδώς, όπως παρακάτω θα διαπιστώσουμε, τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Γι' αυτό στα πλαίσια του Συντάγματος του 1946 δεν μπορεί να γίνει λόγος για κάποιο συγκροτημένο μηχανισμό ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Ούτε προβλεπόταν κάποια κύρωση για την έκδοση και ισχύ αντισυνταγματικών νόμων ή παράνομων πράξεων. Ο έλεγχος της συνταγματικότητας αφορούσε τη συνταγματικότητα ορισμένων νόμων και εμφανίστηκε ως ανάγκη, αυτό άλλωστε επίσημα υποστηρίχθηκε, προκειμένου να διασφαλιστεί η ενότητα του νέου, τότε, ομοσπονδιακού κράτους. Η ύπαρξη δε μηχανισμού ελέγχου προέκυψε από την ισχύ δύο παράλληλων νομοθεσιών: α) της ομοσπονδιακής νομοθεσίας και β) της νομοθεσίας των έξι Λαϊκών Δημοκρατιών και των δύο Αυτόνομων Περιοχών αργότερα.

Στα πλαίσια, λοιπόν, της πρώτης αυτής φάσης αυτοελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, το Προεδρείο

της Λαϊκής Βουλής της Ο.Λ.Δ.Γ. έλεγχε τη συμφωνία των νόμων που ψήφιζαν οι Βουλές των Λαϊκών Δημοκρατιών, τόσο με το Σύνταγμα της Ομοσπονδίας, όσο και με τους νόμους που ψήφιζε η Ομοσπονδιακή Λαϊκή Βουλή(5). Την αίτηση για τον έλεγχο της συμφωνίας ή διαφωνίας των νόμων των Λαϊκών Δημοκρατιών με το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα ή νόμο υπέβαλαν, σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 74, παρ.Ι, εδάφιο 4 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος του 1946, τα παρακάτω όργανα: α.η Κυβέρνηση της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας, β.τα Προεδρεία των Λαϊκών Βουλών των έξι Δημοκρατιών, γ.το Ανώτατο Δικαστήριο της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας, δ.ο Δημόσιος Κατήγορος της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας και ε.το Προεδρείο της Λαϊκής Βουλής της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας αυτεπαγγέλτως.

Επίσης, με το Σύνταγμα του 1946 οριζόταν ότι το

5. Σύμφωνα με το Σύνταγμα αυτό, σε περίπτωση μη συμφωνίας ομοσπονδιακού νόμου και νόμου της Λαϊκής Δημοκρατίας, υπερισχύει ο ομοσπονδιακός νόμος (άρθ. 46, εδ.2 Συντάγματος του 1946). -Επίσης το Σύνταγμα του 1946 της Ο.Λ.Δ.Γ. στο άρθρο 52 όριζε ότι: "Τη Λαϊκή Βουλή αποτελούν δύο Σώματα: το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο και το Συμβούλιο των Λαών". Για το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο ψηφίζουν όλοι οι πολίτες της Ο.Λ.Δ.Γ. Σε κάθε 50.000 κατοίκους εκλέγεται ένας Βουλευτής (άρθρο 53). Για το Συμβούλιο των Λαών εκλέγονται από κάθε Δημοκρατία 30 αντιπρόσωποι, από κάθε Αυτόνομη Περιοχή 20 και από κάθε Αυτόνομη Περιφέρεια 15 αντιπρόσωποι (άρθρο 54). Κανείς δεν μπορεί ταυτόχρονα να είναι αντιπρόσωπος και στα δύο Σώματα της Λαϊκής Βουλής της Ο.Λ.Δ.Γ. (άρθρο 55). Και τα δύο Σώματα είναι ισότιμα (άρθρο 57).

Προεδρείο της Λαϊκής Βουλής της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας έχει το δικαίωμα να ελέγχει τη συνταγματικότητα των νόμων των Δημοκρατιών με το Σύνταγμα της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας, καθώς και με τους άλλους ομοσπονδιακούς νόμους. Η απόφαση όμως αυτή του Προεδρείου έπρεπε να επικυρωθεί από την Ομοσπονδιακή Λαϊκή Βουλή. Κατά συνέπεια η αρμοδιότητα αυτή του Προεδρείου της Λαϊκής Βουλής της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας περιοριζόταν από το δικαίωμα της Ομοσπονδιακής Λαϊκής Βουλής να επικυρώσει ή όχι την απόφαση του Προεδρείου της για τη συνταγματικότητα ενός νόμου.

Στα πλαίσια του Συντάγματος του 1946 η δυνατότητα ελέγχου της συνταγματικότητας ίσχυε για τους νόμους των Δημοκρατιών. Εξαιρούνταν, δηλαδή, από τον έλεγχο τόσο οι ομοσπονδιακοί νόμοι, όσο και τα Συντάγματα των Δημοκρατιών. Δεν προβλεπόταν, επίσης, έλεγχος για τη διαπίστωση συμφωνίας των νόμων των Λαϊκών Δημοκρατιών με τα Συντάγματά τους. Το Σύνταγμα του 1946, όπως προαναφέραμε, περιείχε διάταξη σύμφωνα με την οποία τα Ανώτατα Ομοσπονδιακά Όργανα κρατικής εξουσίας και διοίκησης μεριμνούν για την εναρμόνιση του Συντάγματος των Δημοκρατιών με το Σύνταγμα της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας (άρθρο 91 και άρθρο 44 παρ.1). Τα όργανα αυτά ήταν η Λαϊκή Βουλή, το Προεδρείο της Λαϊκής Βουλής και η Κυβέρνηση της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

Τέλος, όταν διαπιστωνόταν διαφωνία του Συντάγματος μιας Δημοκρατίας με το Σύνταγμα της Ομοσπονδίας, το άρθρο 149 παρ.1 του Συντάγματος της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας του 1946, όριζε ότι: "όταν το Σύνταγμα της Δημοκρατίας βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας, τότε εφαρμόζεται το Σύνταγμα της Ο.Λ.Δ.

Γιουγκοσλαβίας."

Αντικείμενο ελέγχου της συνταγματικότητας, κατά το Σύνταγμα του 1946, αποτελούσαν και οι πράξεις που εκδίδονταν μετά από εξουσιοδότηση νόμου. Έτσι, αντικείμενο ελέγχου αποτελούσαν: α.τα διατάγματα (uredbe), οι εγκύκλιοι (uputstva), οι διαταγές (naredbe) και οι αποφάσεις (resenje) της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, β.οι κανονισμοί (pravilnici) και οι διαταγές (naredbe), καθώς και οι άλλες πράξεις των μελών της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, γ.οι γενικές πράξεις (opsti propisi) της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης και των Κυβερνήσεων των Λαϊκών Δημοκρατιών και δ.οι νομικές πράξεις των Υπουργών των Λαϊκών Δημοκρατιών.

Το Προεδρείο της Λαϊκής Βουλής της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας και η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση, καθώς και το Προεδρείο της Βουλής της Λαϊκής Δημοκρατίας και η Κυβέρνησή της, είχαν το δικαίωμα αναλόγως να ακυρώσουν ή να καταργήσουν όλες τις παραπάνω πράξεις, στην περίπτωση που αυτές βρίσκονταν σε αντίθεση με το Σύνταγμα. Ειδικότερα, εάν επρόκειτο για πράξεις αρμοδιότητας της ομοσπονδίας, η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση είχε το δικαίωμα, είτε να αναστείλει (obustavati) τις πράξεις της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας, είτε να ακυρώσει (ukineti) τις πράξεις των Υπουργών της Δημοκρατίας, για τις οποίες είχε διαπιστωθεί ότι βρίσκονταν σε αντίθεση με το ομοσπονδιακό Σύνταγμα και το Σύνταγμα της Δημοκρατίας. Κάτω από τις ίδιες προϋποθέσεις οι ομοσπονδιακοί Υπουργοί είχαν το δικαίωμα να αναστέλλουν πράξεις των Υπουργών της Δημοκρατίας (άρθρ. 129-131 του Συντάγματος του 1946). Τις ίδιες εξουσίες είχαν τα Προεδρεία των Λαϊκών Βουλών και οι Κυβερνήσεις των Λαϊκών

Δημοκρατιών.

Η ομοσπονδιακή Κυβέρνηση δεν είχε εξουσία να καταργεί ή να ακυρώνει αντισυνταγματικές πράξεις της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας, που είχαν ψηφιστεί για υποθέσεις που ήταν της αρμοδιότητας της ομοσπονδίας. Τέτοιες πράξεις μπορούσε η ομοσπονδιακή Κυβέρνηση μόνο να αναστείλει. Το δικαίωμα του ελέγχου ανήκε στο Προεδρείο της Ομοσπονδιακής Βουλής της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας. Όμως, εάν επρόκειτο για πράξεις Υπουργών της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας, η ομοσπονδιακή Κυβέρνηση είχε το δικαίωμα και να τις καταργήσει.

Το Σύνταγμα του 1946 ήταν επηρεασμένο, όπως άλλωστε και τα Συντάγματα των άλλων σοσιαλιστικών χωρών της ίδιας περιόδου, από το Σύνταγμα της Ε.Σ.Σ.Δ. του 1936. Ως εκ τούτου το Σύνταγμα του 1946, αν και κατοχύρωσε και κατά βάση εξέφρασε τις βασικές κατακτήσεις της σοσιαλιστικής επανάστασης, εν τούτοις δεν περιελάμβανε διατάξεις σχετικά με τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Εισηγήαγε μόνο μια μορφή ελέγχου της νομιμότητας. Όμως το συνταγματικό αυτό κείμενο περιείχε και σημαντικές διατάξεις, με τις οποίες επιλύονταν οι συγκρούσεις ανάμεσα στους νόμους των Δημοκρατιών και σε εκείνους της Ομοσπονδίας καθώς και η σύγκρουση των νόμων αυτών με το Σύνταγμα. Ειδικότερα, με το άρθρο 74 παρ.1 εδ. 4 του Συντάγματος της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας, όπως προαναφέραμε, εισήχθηκε ο θεσμός του ελέγχου της συμφωνίας των νόμων της Λαϊκής Δημοκρατίας με το Σύνταγμα της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας και τον Ομοσπονδιακό Νόμο. Ο έλεγχος αυτός είχε ανατεθεί στο Προεδρείο της Λαϊκής Βουλής της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας, του οποίου η απόφαση τελούσε υπό την έγκριση της ίδιας της Βουλής.

III.Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων υπό την ισχύ του Συνταγματικού Νόμου του 1953 (Ustavni Zakon).

Το Συνταγματικό Νόμο "για τις Βάσεις της Κοινωνικής και Πολιτικής Οργάνωσης της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας και τα Ομοσπονδιακά Όργανα της Εξουσίας" ψήφισε η Λαϊκή Βουλή της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας την 13η Ιανουαρίου 1953. Ο Συνταγματικός αυτός Νόμος τυπικά δεν έθετε εκτός ισχύος το Σύνταγμα του 1946, αλλά στην ουσία το αναθεωρούσε, με εξαίρεση τις διατάξεις των κεφαλαίων I και V. Εισήγαγε μια νέα και διαφορετική κοινωνική και πολιτική οργάνωση από εκείνη του Συντάγματος του 1946. Η νέα αυτή οργάνωση θεμελιωνόταν πάνω στην Κοινωνική Ιδιοκτησία των Βασικών Μέσων Παραγωγής, στη Αυτοδιαχείριση των Παραγωγών στην οικονομία (Εργατική Αυτοδιαχείριση, Radnicko Samoupravljanje) και στην Αυτοδιαχείριση του εργαζόμενου λαού στα πλαίσια του δήμου, της πόλης και της περιφέρειας (τοπική αυτοδιοίκηση, Lokalna Samouprava, Komuna). Επίσης θεσμοθετήθηκε η Αυτοδιαχείριση (Κοινωνική Αυτοδιαχείριση, Socialno Samoupravljanje) των πολιτών στους τομείς της εκπαίδευσης, του πολιτισμού και των κοινωνικών υπηρεσιών. Λόγω της μεγάλης σημασίας των καινοτομιών αυτών δεν μπορούσε να ψηφιστεί μόνο ένας Νόμος, ούτε επίσης ένα νέο Σύνταγμα, γιατί οι νέες κοινωνικές σχέσεις που οικοδομούνταν δεν μπορούσαν εξαρχής να λάβουν τελική μορφή, ούτε τα προβλήματα, που προέκυψαν σε σχέση με αυτές, να βρουν αμέσως τη λύση τους.

Σύμφωνα με το Συνταγματικό Νόμο του 1953, η Ομοσπονδιακή Λαϊκή Βουλή απέκτησε και δεύτερο Σώμα, το Συμβούλιο των Παραγωγών(5α). Επίσης, Αρχηγός του Κράτους, στη θέση του Συλλογικού Προεδρείου, είναι τώρα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Ο Συνταγματικός αυτός Νόμος που είχε μεταβατικό χαρακτήρα, επισφράγισε τις πρώτες βάσεις του Αυτοδιαχειριστικού Συστήματος.

Οι Συνταγματικοί Νόμοι των Λαϊκών Δημοκρατιών "Για την Κοινωνική και Πολιτική Οργάνωση και τα Όργανα Εξουσίας της Λαϊκής Δημοκρατίας", που προβλέπονταν από το άρθρο 112 του Συνταγματικού Νόμου "για τις βάσεις της κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας και τα Ομοσπονδιακά Όργανα Εξουσίας της 13.1.1953" ψηφίστηκαν από τις Βουλές των έξι Δημοκρατιών, μερικές μέρες μετά την ψήφιση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Νόμου σε πανομοιότυπα κείμενα. Όλοι οι Συνταγματικοί Νόμοι των Λαϊκών Δημοκρατιών στο προοίμιο τους δικαιολογούν την ψήφιση του Συνταγματικού Νόμου με την αναγκαιότητα να

5α. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 24 του Συνταγματικού Νόμου του 1953, την Ομοσπονδιακή Λαϊκή Βουλή συνθέτουν δύο Σώματα: το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο και το Συμβούλιο των Παραγωγών. Το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο αποτελείται από τους λαϊκούς βουλευτές, που εκλέχουν οι πολίτες και τα Συμβούλια των Δημοκρατιών (άρθρο 25 παρ. 1). Το Συμβούλιο των Παραγωγών αποτελείται από λαϊκούς βουλευτές, τους οποίους εκλέχουν οι παραγωγοί που εργάζονται στην παραγωγή-μεταφορές-εμπόριο (άρθρο 25 παρ. 2).

εναρμονιστεί το κοινωνικό, πολιτικό τους σύστημα με τις αρχές του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Νόμου.

Με την ψήφιση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Νόμου του 1953 ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων προσέλαβε πιο συγκεκριμένο περιεχόμενο. Ειδικότερα, ο έλεγχος της συνταγματικότητας εμπλουτίσθηκε με νέα μέσα και μορφές.

Ο Νόμος αυτός έθεσε τις αρχές του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, καθώς και τις αρχές των μέσων ελέγχου τους σε ευρύτερη βάση και με σκοπό την πληρέστερη εξασφάλιση των δικαιωμάτων των Δημοκρατιών και των Αυτοδιαχειριστικών (κοινωνικών, οικονομικών, κ.λπ.) Οργανώσεων.

Σε διάκριση από το Σύνταγμα του 1946, το οποίο προέβλεπε τον έλεγχο της συνταγματικότητας και των νόμων των Δημοκρατιών, ο Συνταγματικός Νόμος του 1953 διεύρυνε τον έλεγχο και στα Συντάγματα των Δημοκρατιών και στους ομοσπονδιακούς νόμους. Δικαίωμα ελέγχου είχε η Ομοσπονδιακή Λαϊκή Βουλή.

Ο Συνταγματικός Νόμος του 1953 διεύρυνε, εξάλλου, και τον κύκλο των προσώπων που είχαν το δικαίωμα να κινήσουν τη διαδικασία του ελέγχου. Ειδικότερα, το δικαίωμα αυτό τώρα έχουν: Το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο, το Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο, οι Λαϊκές Βουλές και τα Εκτελεστικά Συμβούλια τους, τα Αντιπροσωπευτικά Όργανα των Αυτονόμων Περιοχών, οι Λαϊκές Επιτροπές των Νομαρχιών, των Πόλεων, των Οικονομικών Οργανώσεων και των Αυτόνομων Ιδρυμάτων. Δικαίωμα να κινήσουν τη διαδικασία δεν έχουν οι Λαϊκές Επιτροπές των Δήμων, ούτε οι πολίτες και οι

οργανώσεις τους.

Το σύστημα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων κατά το Συνταγματικό Νόμο του 1953 ειδικότερα χαρακτηρίζεται από τα παρακάτω στοιχεία: α. κατοχυρώνει τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων σε ομοσπονδιακό επίπεδο και τον επεκτείνει και στους ομοσπονδιακούς νόμους, β. την απόφαση για τη συμφωνία του Συντάγματος της Δημοκρατίας και του νόμου της Δημοκρατίας ή της Ομοσπονδίας με το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα εκδίδει η Ομοσπονδιακή Βουλή, με την πλειοψηφία των ψήφων των μελών του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου και των δύο Βουλών (άρθρ. 61 του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Νόμου του 1953).

Το σύστημα αυτό ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων χαρακτήριζε και η κατοχύρωση σημαντικού βαθμού αυτονομίας και αποκέντρωσης στις σχέσεις των οργάνων της Ομοσπονδίας, της Δημοκρατίας και των Αυτόνομων Περιοχών ή των Περιφερειών καθώς και των Λαϊκών Βουλών. Εκτός από τα παραπάνω, το σύστημα αυτό διασφάλιζε και υψηλότερο βαθμό δημοκρατικότητας του μηχανισμού ελέγχου της συνταγματικότητας, αναγνωρίζοντας τη δυνατότητα αυτή, μεταξύ αυτών, που έχουν δικαίωμα τώρα να κινήσουν τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας και στις ενδιαφερόμενες οικονομικές και αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις. Όπως είναι φανερό, με το Συνταγματικό Νόμο του 1953 εισήχθηκε αυτό που στη θεωρία της συνταγματικής δικαιοσύνης καλούμε "Αυτοέλεγχο" ή "πολιτικό έλεγχο".

Το σύστημα όμως αυτό στην πράξη δε λειτούργησε. Γιατί στη συνταγματική πρακτική της Γιουγκοσλαβίας, από το 1946 ως το 1963, δεν υπάρχει ούτε μια περίπτωση ελέγχου

συνταγματικότητας νόμων(6). Έτσι ούτε το Προεδρείο της Λαϊκής Βουλής της Ο.Λ.Δ. Γιουγκοσλαβίας, ούτε η Ομοσπονδιακή Λαϊκή Βουλή χρειάστηκε να ενεργοποιήσουν το μηχανισμό ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων(7), αφού ποτέ δεν προσέφυγαν σ'αυτά. Από αυτό συνήγαγαν ορισμένοι συγγραφείς το συμπέρασμα ότι ο Αυτοέλεγχος, ως σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, είναι αναποτελεσματικός(8). Δεν είναι έλεγχος στην πραγματική του σημασία, ειδικότερα δε, όταν διεξάγεται από τα αντιπροσωπευτικά όργανα.

IV.Κριτική του συστήματος του "Αυτοελέγχου" της συνταγματικότητας των νόμων, που ίσχυσε υπό το καθεστώς του Συντάγματος του 1946 και του Συνταγματικού Νόμου του 1953.

Παρ'όλο που ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων προβλεπόταν στα συνταγματικά κείμενα του 1946 και 1953, ο έλεγχος αυτός στην πράξη ουδέποτε ασκήθηκε. Στην αναποτελεσματικότητα του θεσμού, κατά την κρατούσα άποψη(9),

6.Βλ. R. M a r k o v i c, Pokretanje Ustavnog Spora o Ustavnosti Normativnih Akata, Beograd 1973, σ. 128.

7.Βλ. A. F i r a, Neki Vidovi Ustavnog Sudstva kod nas i u Svetu, Jugoslovenska Revija za Medunarodno Pravo, τεύχ. 2/61, σ. 247.

8.Βλ. C a s o M i j a n o v i c, Kontrola Ustavnosti Zakona, σ. 292-300.

9.Βλ. V o j o K o s t u n i c a, Teorija i Praska Jugoslovenskog Ustavnog Sudstva, Magistarki Rad, Beograd, 1969.

επέδρασε κατά κύριο λόγο το γεγονός ότι ο μηχανισμός αυτός επινοήθηκε ως σύστημα "Αυτοελέγχου" της συνταγματικότητας των νόμων εκ μέρους της Ομοσπονδιακής Βουλής. Έτσι, σύμφωνα με την άποψη που υποστηρίζει ότι το σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων μέχρι το 1963 απέτυχε, αυτό στηρίζεται στο γεγονός ότι "ως διαιτητής, και μάλιστα σε τελική φάση, εμφανίζεται εκείνο το όργανο, που, σύμφωνα με τη λογική πορεία των πραγμάτων, αποτελεί διάδικο και μάλιστα κατά κανόνα υπόλογο(10).

Ένας άλλος λόγος, που επίσης αναφέρεται ως αιτία για την αναποτελεσματικότητα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, αφορά το ρόλο και τη λειτουργία της ίδιας της Ομοσπονδιακής Βουλής, για την οποία πράγματι ήταν πολύ δύσκολο να ασκήσει ένα ακόμα τόσο ευρύ και σοβαρό καθήκον, που τόσο ριζικά διέφερε από τη βασική της λειτουργία. Πρόκειται, δηλαδή, στην ουσία για την ερμηνεία του δικαίου, για την έρευνα της συμφωνίας του κατώτερου κανόνα με τον ανώτερο, για ένα έργο δηλαδή σε μεγάλο βαθμό δικαστικής φύσης, για το οποίο βεβαίως η Βουλή ούτε από πλευράς δυνατοτήτων των μελών της, ούτε οργανωτικά μπορούσε να ανταποκριθεί.

Ως τρίτος λόγος της αναποτελεσματικότητας του συστήματος του Αυτοελέγχου αναφέρεται το γεγονός ότι οι πολίτες, οι οποίοι στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του συστήματος υπέβαλαν τις περισσότερες αιτήσεις για έλεγχο

10. Βλ. A l e x a n d a r F i r a, Kontrola Ustavnosti Zakona u F.N.R.J. "Nasa Stvarnost", τεύχ. 10/1961, σ. 351-352.

της συνταγματικότητας δεν είχαν δικαίωμα, που να ρυθμίζεται από το νόμο, για την κίνηση της διαδικασίας.

Συμπερασματικά, για την πρώτη αυτή φάση ανάπτυξης της συνταγματικής οργάνωσης στη Γιουγκοσλαβία, μπορούμε να πούμε ότι ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων στη βάση των δύο πρώτων συνταγματικών κειμένων δεν είχε λάβει την πραγματική του νομική διάσταση και στην πράξη ήταν ως να μην υπήρξε.

V.Οι απόψεις για την εισαγωγή του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων κατά την ίδια περίοδο.

Παρ'όλο που την πρώτη αυτή φάση χαρακτηρίζει η αντίληψη ότι ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων είναι ασυμβίβαστος με την αρχή της ενότητας της εξουσίας ως βασική αρχή της κρατικής οργάνωσης της Γιουγκοσλαβίας, η αναποτελεσματικότητα του συστήματος του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στη βάση των δύο πρώτων συνταγματικών κειμένων, επέδρασε ώστε, πολύ ενωρίς να διατυπωθούν απόψεις για την ανάθεση του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων σε εξωκοινοβουλευτικό, μη πολιτικό όργανο, δηλαδή σε δικαστήριο. Με την πάροδο του χρόνου η συνταγματική δικαιοσύνη όλο και συχνότερα εμφανίζεται ως θεσμός και όργανο, στο οποίο πρέπει να ανατεθεί η εκ των υστέρων εφαρμογή των αρχών της συνταγματικότητας και της νομιμότητας. Ήδη από το 1954 ο νομικός συγγραφέας Hamdija Cemerlic υποστήριξε ότι:

"Το σύστημα Αυτοελέγχου είναι αναποτελεσματικό γιατί το όργανο το οποίο πρέπει μόνο του να ελέγχει τη δράση του,

συχνά δεν το κάνει. Επιπλέον πρέπει να αναρωτηθούμε εάν ο Αυτοέλεγχος γενικά αποτελεί έλεγχο. Κατά τον ίδιο τρόπο δεν πέτυχαν και οι προσπάθειες να δημιουργηθεί ένα ειδικό πολιτικό όργανο (Συνταγματική Επιτροπή, Συμβούλιο, κ.λ.π.) για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, γιατί παρόμοια πολιτικά όργανα εξαρτώνται από τη Βουλή, της οποίας τη δράση ελέγχουν, γεγονός που οδηγεί στην αδρανοποίησή τους και λίγο πολύ στο αποτέλεσμα, η ίδια η Βουλή να ασκεί τον έλεγχο...". Επίσης υποστήριξε ότι: "Έχοντας, λοιπόν, υπόψη τις παραπάνω αδυναμίες του Αυτοελέγχου εμείς πιστεύουμε ότι, η παραπέρα ανάπτυξη του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων θα μπορούσε να ανατεθεί σε άλλο όργανο, όπως για παράδειγμα στο Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο ή σε ένα Ειδικό Συνταγματικό Δικαστήριο χωρίς βεβαίως κατά βάση να παραβιαστεί η αρχή της ενότητας της εξουσίας"(11).

Πριν από την εισαγωγή του θεσμού της συνταγματικής δικαιοσύνης και την ίδρυση των Συνταγματικών Δικαστηρίων στη Γιουγκοσλαβία, στα προβλήματα του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, αναφέρονταν ο καθηγητής Jovan Dordevic(12) και ο Καθηγητής Jovan Stefanovic(13),

11. Βλ. H a m C e m e r l i c, Ocjena Ustavnosti Zakona u F.N.R.J., Godisnjak Pravnog Fakulteta u Sarajevu, 1954, σ. 214.

12. Βλ. J o v a n D o r d e v i c, Ustavno Pravo, Beograd, 1957.

13. Βλ. J o v a n S t e f a n o v i c, Ustavno Pravo F.N.R.J., i Komparativno, Kn. I, 1956.

στα πλαίσια των παραδόσεων του Συνταγματικού Δικαίου.

Το 1958 το ζήτημα της εισαγωγής του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων τέθηκε στο Β' Συνέδριο της Ένωσης Νομικών Γιουγκοσλαβίας, στο οποίο έλαβαν την πρωτοβουλία για την εισαγωγή του θεσμού στο πολιτικό και συνταγματικό σύστημα της Γιουγκοσλαβίας(14). Δύο ανεξάρτητες μελέτες, ως μεμονωμένες μονογραφίες, για το σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Και οι δύο εκδόθηκαν το 1960. Τη μία εξέδωσε ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Zagreb, Ivo Krbek, με τίτλο "Συνταγματική Δικαιοσύνη"(15) και τη δεύτερη ο Mihajlo Stojanovic με τίτλο "Ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας"(16).

Η ανάπτυξη της αυτοδιαχείρισης και ειδικότερα η ανάπτυξη της κανονιστικής δραστηριότητας εντός των πλαισίων της, συνετέλεσε στην αναποτελεσματικότητα και στη μη απόδοση του συστήματος ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, όπως είχε προβλεφθεί με το Συνταγματικό Νόμο του 1953 και επέβαλε την ανάγκη για εισαγωγή και θέσπιση νέου συστήματος ελέγχου της συνταγματικότητας και νομιμότητας των κανονιστικών πράξεων. Μετά την ψήφιση του Συντάγματος

14.Βλ. Arhiv Za Pravne i Drustvene Nauke, B2 2-4/1958, σ. 189 επ.

15.Βλ. I v o K r b e k, Ustavno Sudovanje, Zagreb, 1960.

16.Βλ. M i h a j l o S t o j a n o v i c, Sudska Kontrola Ustavnosti, Institut Za Uporedno Pravo, Beograd, 1960.

της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας του 1963 και την ίδρυση Συνταγματικών Δικαστηρίων, ο καθηγητής Jovan Dordevic, στα έργα του "Νέο Συνταγματικό Σύστημα" το 1963(17), "Συνταγματικό Δίκαιο"(18) και "Πολιτικό Σύστημα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας" το 1967(19), έθεσε ένα πλήθος νέων θεμάτων από τον κλάδο της συνταγματικής δικαιοσύνης και του συστήματος ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων και ιδιαίτερα από την άποψη του ρόλου και της λειτουργίας του Σ.Δ.Γ.

17. Βλ. J o v a n D o r d e v i c, Novi Ustavni Sistem, Beograd, 1963.

18. Βλ. τ ο υ ι δ ι ο υ, Ustavno Pravo, Beograd, 1967.

19. Βλ. τ ο υ ι δ ι ο υ, Politicki Sistem S.F.R.J. Kao Prilog Nauci O Coveku i Samoupravljanju, Beograd, 1967.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Γ'

Η ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1963

§4.-Το Σύνταγμα του 1963

Ι.Οι βασικές αρχές του Συντάγματος του 1963.

Το Σύνταγμα της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (Σ.Ο.Δ.Γ.-S.F.R.J.) του έτους 1963, καθώς και τα αντίστοιχα Συντάγματα των σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, αντικατέστησαν τα προηγούμενα Συντάγματα και τους Συνταγματικούς Νόμους. Η ελεύθερη συνεταιρισμένη εργασία, η κοινωνική κατανομή του εισοδήματος, η αυτοδιαχείριση και η κοινωνική ιδιοκτησία στα βασικά μέσα παραγωγής, αποτελούν τις βάσεις της κοινωνικής οργάνωσης σύμφωνα με το νέο Σύνταγμα. Το Σύνταγμα αυτό δεν τροποποιεί το σύστημα των δύο Σωμάτων (Dvodomni Sistem), αλλά εισάγει πέντε Σώματα(1) της Βουλής

1. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 165 του Συντάγματος του 1963, την Ομοσπονδιακή Βουλή αποτελούν : το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο, ως σώμα των αντιπροσώπων των πολιτών στους Δήμους και στις Δημοκρατίες, το Οικονομικό Συμβούλιο, Μορφωτικό-Πολιτιστικό Συμβούλιο, Κοινωνικό και Υγείας Συμβούλιο, Οργανωτικό-Πολιτικό Συμβούλιο ως Συμβούλιο των αντιπροσώπων των εργαζομένων στις εργατικές κοινότητες. Τα μέλη του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου, που

(με τη δυνατότητα διάκρισης ανάμεσα στο Ομοσπονδιακό Συμβούλιο και στο Συμβούλιο των Λαών). Το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο, ως πολιτικό σώμα, συμμετείχε στην έκδοση και ψήφιση όλων των πράξεων της Βουλής μαζί με ένα από τα υπόλοιπα Σώματα, το οποίο, καθ' ύλην ήταν αρμόδιο για ζητήματα κοινωνικών υπηρεσιών.

Ο χαρακτήρας του Συντάγματος καθοριζόταν από τον ειδικό χαρακτήρα των επιμέρους διατάξεών του. Αυτό περιείχε τριών κατηγοριών διατάξεις: α.θεμελιώδεις αρχές, που αντιπροσωπεύουν τις ιδεολογικές και πολιτικές κατευθύνσεις και τις θεωρητικές-συνταγματικές αρχές (εισαγωγικό τμήμα), β.τις γενικές και κοινές διατάξεις για την ενιαία κοινωνική και πολιτική οργάνωση (πρώτο μέρος) και γ.τις συνταγματικές διατάξεις για την οργάνωση της Ομοσπονδίας (δεύτερο μέρος).

Σε διάκριση από τα Συντάγματα του 1946-1947 των Λαϊκών Δημοκρατιών, τα οποία είχαν ταυτόσημη δομή και μορφές οργάνωσης, που καθορίζονταν από το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα, καθώς επίσης και σε διάκριση από τους Συνταγματικούς Νόμους των Λαϊκών Δημοκρατιών του 1953, για τους οποίους ο Ομοσπονδιακός Συνταγματικός Νόμος έδωσε μόνο τις θεμελιώδεις αρχές, αναθέτοντας σε αυτούς να καθορίσουν την οργάνωση της εξουσίας στις Δημοκρατίες, τα Συντάγματα των σοσιαλιστικών Δημοκρατιών του 1963 στηρίζονται πάνω σε μια

εκλέγονται από τις Βουλές των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, αποτελούν το Συμβούλιο των Λαών, που έχει ως αρμοδιότητα την προστασία της ισοτιμίας των Λαών της Γιουγκοσλαβίας και των δικαιωμάτων των Δημοκρατιών, όπως αυτά κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα.

νέα αντίληψη "συνταγματικότητας ομοσπονδιακού τύπου". Βασική αρχή αυτής της αντίληψης αποτελεί το ότι "το Σύνταγμα της Δημοκρατίας δεν μπορεί να βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας", γεγονός που παρέχει πολύ ευρύτερη βάση στην ανεξάρτητη συντακτική δραστηριότητα των Δημοκρατιών(2).

Συστατικό τμήμα του Συντάγματος του 1963 αποτελούν και οι συνταγματικές αναθεωρήσεις, τόσο του Ομοσπονδιακού Συντάγματος, όσο και των Συνταγμάτων των Δημοκρατιών. Οι

2. Εξ αυτού του γεγονότος ορισμένα κεφάλαια διατάξεων του Ομοσπονδιακού Συντάγματος έχουν διαφορετική ισχύ και σχέση απέναντι στα Συντάγματα των Δημοκρατιών, όπως π.χ. οι διατάξεις που αναφέρονται στην κοινωνική και πολιτική οργάνωση, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πολιτών, τον έλεγχο της συνταγματικότητας, τη δικαιοσύνη κ.λπ. τις ρυθμίσεις αυτές οι επιμέρους Δημοκρατίες έχουν την ευχέρεια να τις περιλάβουν στα Συντάγματά τους ή να τις εφαρμόσουν, στα πλαίσια των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων της Δημοκρατίας. Οι διατάξεις για το πολιτικό σύστημα αντιπροσωπεύουν μόνο γενικές αρχές, οι οποίες, στα πλαίσια του Συντάγματος της Δημοκρατίας, αυτοτελώς καθορίζονται, ενώ οι διατάξεις που αναφέρονται στην Ομοσπονδία, δεν αφορούν άμεσα τη Δημοκρατία. Αν και κατά βάση η δομή και το περιεχόμενο των Συνταγμάτων των σοσιαλιστικών Δημοκρατιών είναι ίδια, αυτά σε επιμέρους ζητήματα αποδεικνύουν ότι είναι σημαντικά πιο ανεξάρτητα, σε σχέση με τα προηγούμενα Συντάγματα και ότι κατοχυρώνουν και κάποιες ιδιαιτερότητες των επιμέρους Δημοκρατιών.

συνταγματικές αναθεωρήσεις στο Ομοσπονδιακό Σύνταγμα έγιναν: οι υπ' αριθ. I-VI το έτος 1967, οι υπ' αριθ. VII-XIX το 1968 και από το XIX ως το XLII το 1971. Οι αναθεωρήσεις αυτές αναφέρονται κυρίως στη δομή της Ομοσπονδίας και την αυτοδιαχείριση. Στην ανάπτυξη των αυτοδιαχειριστικών κοινωνικών σχέσεων αναφέρονται ειδικότερα οι συνταγματικές αναθεωρήσεις XX-XXIII, γνωστές και ως "εργατικές αναθεωρήσεις".

Το Σύνταγμα του 1963 έκανε ένα πολύ σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της εισαγωγής του ελέγχου της συνταγματικότητας. Καθιέρωσε το σύστημα του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας, το οποίο ανέθεσε σε Συνταγματικά Δικαστήρια (άρθρο 146 του Συντάγματος). Ταυτόχρονα προσδιόρισε τη θέση, τις αρμοδιότητες και τον τρόπο λειτουργίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου (Σ.Δ.Γ.) της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, που λίγο αργότερα συμπληρώθηκε και με τον Ειδικό Νόμο για το Συνταγματικό Δικαστήριο, που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας αρ.52, του 1963. Στη συνέχεια και με τον ίδιο περίπου τρόπο, τα Συντάγματα των σοσιαλιστικών Δημοκρατιών επεξεργάστηκαν τα προβλήματα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, τη θέση, τις αρμοδιότητες και τον τρόπο λειτουργίας των Συνταγματικών Δικαστηρίων των Δημοκρατιών(3).

Το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας του 1963 κατοχύρωσε την

3. Το Συνταγματικό Δικαστήριο της Γιουγκοσλαβίας και τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Δημοκρατιών, άρχισαν να λειτουργούν στις 15 φεβρουαρίου του 1964.

προστασία της συνταγματικότητας στη μορφή του αφηρημένου ή άμεσου, όπως αποκαλείται, ελέγχου της συνταγματικότητας και προέβλεψε την ίδρυση τόσο στα πλαίσια της Ομοσπονδίας, όσο και σε εκείνα των Δημοκρατιών, ειδικών Συνταγματικών Δικαστηρίων. Εξάλλου, με την αναθεώρηση του Συντάγματος αριθ. XVII του 1968 εισήχθηκε η προστασία και ο έλεγχος της συνταγματικότητας και στις δύο Αυτόνομες περιοχές, η οποία ανατέθηκε στα Συνταγματικο-δικαστικά τμήματα των Ανωτάτων Δικαστηρίων των Αυτόνομων Περιοχών(4).

Όπως προαναφέραμε, μέχρι και την ψήφιση του Συντάγματος του 1963, τα δικαστήρια της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας δεν είχαν αρμοδιότητα να κάνουν άμεσα έλεγχο της συνταγματικότητας. Υπήρχε μόνο έμμεσος έλεγχος της νομιμότητας των διοικητικών πράξεων, στα πλαίσια συγκεκριμένης διοικητικής διαφοράς. Η αρμοδιότητα αυτή των Ανωτάτων Δικαστηρίων γενικής δικαιοδοσίας (Ανώτατο Δικαστήριο Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και Ανώτατα Δικαστήρια των Δημοκρατιών) είχε εισαχθεί ήδη με το άρθρο 38 του Νόμου "για τις διοικητικές διαφορές" που τέθηκε σε ισχύ την 1.1.1952. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, στα πλαίσια της διοικητικής διαφοράς, τα Ανώτατα Δικαστήρια αποφάσιζαν για εκείνες τις πράξεις της διοίκησης εναντίον των οποίων είχαν υποβληθεί προσφυγές για να κριθούν ως παράνομες.

Με την ψήφιση του Συντάγματος του 1963 και την ίδρυση

4. Από το 1971 οι αρμοδιότητες αυτές ανατέθηκαν στα Συνταγματικά Δικαστήρια των Αυτόνομων Περιοχών, στη βάση της συνταγματικής αναθεώρησης XX του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γ., του 1963.

του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας προέκυψε ζήτημα για τη σχέση του Δικαστηρίου αυτού με τα δικαστήρια γενικής δικαιοδοσίας. Ειδικότερα, προέκυψε το ζήτημα της στάσης του Σ.Δ.Γ. προκειμένου για συγκεκριμένες περιπτώσεις, οι οποίες ήδη εκκρεμούσαν και για τις οποίες είχε ήδη κινηθεί η διαδικασία ενώπιον του τακτικού δικαστηρίου, για έλεγχο νομιμότητας μιας πράξης.

Με το "Βασικό Νόμο για τα Δικαστήρια Γενικής Δικαιοδοσίας", καθώς και το "Νόμο για τα Οικονομικά Δικαστήρια" της 6.2.1965, δόθηκε λύση στο ζήτημα αυτό. Έτσι, τα δικαστήρια γενικής δικαιοδοσίας, κατά την άσκηση εμμέσου ελέγχου νομιμότητας, μπορούσαν να εκδόσουν τελεσίδικη απόφαση για τη συγκεκριμένη περίπτωση που εκκρεμούσε ενώπιόν τους. Όμως το δικαστήριο γενικής δικαιοδοσίας, όταν διαπίστωνε ύπαρξη παρανομίας, ήταν υποχρεωμένο να υποβάλει αίτηση στο Σ.Δ.Γ. για έναρξη της διαδικασίας ενώπιόν του, δηλαδή για έναρξη αφηρημένου ή άμεσου ελέγχου. Στην περίπτωση αυτή το δικαστήριο γενικής δικαιοδοσίας, κάνοντας χρήση της εξαίρεσης της μή νομιμότητας, δεν υποχρεούτο να περατώσει τη διαδικασία που ήδη εκκρεμούσε ενώπιόν του. Εάν την πρόταση υπέβαλε το Δημοτικό ή το Περιφερειακό Δικαστήριο αυτά υποχρεούνταν, σχετικά με την υποβολή της πρότασης να ενημερώσουν το Ανώτατο Δικαστήριο της Δημοκρατίας. Όμως το γεγονός αυτό δεν είχε καμιά επίδραση στην επίλυση της διαφοράς. Οι νομικές συνέπειες για την απόφαση του δικαστηρίου γενικής δικαιοδοσίας στη συγκεκριμένη περίπτωση μπορούσαν να γεννηθούν μόνον όταν το Σ.Δ.Γ. εξέδιδε διαφορετική απόφαση από εκείνη που είχε εκδόσει το δικαστήριο γενικής

δικαιοδοσίας ή κάποιο οικονομικό δικαστήριο. Η εξαίρεση δεν θα επιτρεπόταν και η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου γενικής δικαιοδοσίας επιβαλλόταν να διακοπεί εάν τα δικαστήρια γενικής δικαιοδοσίας στην εκτίμηση των συγκεκριμένων περιπτώσεων ή αναφορικά με τα νομικά γεγονότα δεχόταν την άποψη ότι υπήρχε διαφωνία του Ομοσπονδιακού ή του νόμου της Δημοκρατίας με το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα. Στις παραπάνω περιπτώσεις τα δικαστήρια γενικής δικαιοδοσίας ήταν υποχρεωμένα να διακόψουν τη διαδικασία και με δική τους πρωτοβουλία να κινήσουν διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.

Μετά την εισαγωγή της εργατικής αυτοδιαχείρισης με το νόμο της 26.6.1950 η ιδέα για τη δικαστική προστασία της συνταγματικότητας των νόμων, όλο και περισσότερο εξαπλωνόταν, παρά την ύπαρξη και αντιθέτων απόψεων, που έντονα υποστηρίζονταν και οι οποίες θεμελιώνονταν στην άποψη ότι, ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας είναι ξένος με το αντιπροσωπευτικό σύστημα εξουσίας. Η ιδέα του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων έγινε ιδιαίτερα επίκαιρη, ειδικότερα, με την εισαγωγή της εργατικής και της κοινωνικής αυτοδιαχείρισης και με την πανηγυρικά διακηρυγμένη από το Σύνταγμα ανάγκη της κοινωνίας να στηρίζεται στο Σύνταγμα όλο και περισσότερο, ως υπέρτατη νομική πράξη, καθώς επίσης και στην αντικειμενική νομική τάξη. Η προηγούμενη πράξη και οι εμπειρίες και ειδικότερα οι περιπτώσεις αντισυνταγματικών και παράνομων πράξεων των εκτελεστικών, διοικητικών και άλλων οργάνων, αποτέλεσε την αφετηριακή θέση για τη διερεύνηση της δυνατότητας οικοδόμησης ενός νέου συστήματος ελέγχου της συνταγματικότητας στην Σ.Ο.Δ.Γ.

Πριν από την ψήφιση του Συντάγματος του 1963 στη Γιουγκοσλαβία, στα πλαίσια της συζήτησης για το πώς πρέπει να ρυθμιστεί ο έλεγχος της συνταγματικότητας επικρατούσαν διαφορετικές απόψεις και διλήμματα. Κωδικοποιώντας τες ο Dimitrije Kulic(5) αναφέρει ως πιο σημαντικές τις παρακάτω: Η πρώτη, που υποστήριζε την ίδρυση ειδικού δικαστικού οργάνου για την άσκηση του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας (Συνταγματικά Δικαστήρια). Η δεύτερη, που υποστήριζε ότι, στα πλαίσια των Ανωτάτων δικαστηρίων γενικής δικαιοδοσίας που ήδη λειτουργούν να ιδρυθούν ειδικά Συνταγματικά Συμβούλια (τμήματα), τα οποία θα ασκούσαν δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Και η τελευταία άποψη που υποστήριζε το ισχύον Status Quo, σύμφωνα με το οποίο έπρεπε να διατηρηθεί το σύστημα του αμέσου ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων από τη πλευρά του νομοθετικού σώματος, ειδικότερα από την ίδια τη Βουλή, ενώ τα δικαστήρια θα μπορούν να εξετάζουν μόνο την νομιμότητα των διοικητικών πράξεων.

Αναφορικά με τις τρεις αυτές απόψεις-προτάσεις, αυτή που υποστήριζε τη δημιουργία ειδικών Συνταγματικών Συμβουλίων στα πλαίσια των δικαστηρίων γενικής δικαιοδοσίας γέννησε προβληματισμούς σχετικά με τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας τους, το νομικό-υπηρεσιακό καθεστώς των δικαστών, κ.λ.π. Αλλά και για την πρόταση που υποστήριζε την ίδρυση ενός ή περισσότερων Συνταγματικών Δικαστηρίων υπήρχαν διαφορετικές εκτιμήσεις ως προς τον τρόπο

5. Βλ. D i m i t r i j e K u l i c, Ustavno Sudstvo u Svetu, Beograd, σ. 158.

υλοποίησής της. Η μία άποψη είχε ως αφετηρία την ανάγκη της ενιαίας οργάνωσης και δράσης της συνταγματικής δικαιοσύνης και υποστήριξε την ίδρυση στη Γιουγκοσλαβία ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η άλλη άποψη, που είχε ως αφετηρία την ομοσπονδιακή οργάνωση του κράτους, πρότεινε τη δημιουργία, εκτός του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και αντίστοιχου Συνταγματικού Δικαστηρίου στα πλαίσια κάθε μιας των Δημοκρατιών. Οι συνταγματικές εξουσίες και η θέση των Δημοκρατιών στα πλαίσια της ομοσπονδίας, όπως και η ιδιαιτερότητα στη νομοθεσία, προβλήθηκαν ως ισχυροί λόγοι υπέρ της δεύτερης άποψης. Πράγματι, η άποψη αυτή επεκράτησε και έγινε αποδεκτή με το Σύνταγμα του 1963, έτσι που στα πλαίσια της Ομοσπονδίας ιδρύθηκε το Σ.Δ.Γ., από ένα δε Συνταγματικό Δικαστήριο σε κάθε μια από τις έξι σοσιαλιστικές Δημοκρατίες.

II. Η εισαγωγή του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων (κύριος έλεγχος) (6)

Με την εισαγωγή του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στη Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας γεννήθηκε και το ερώτημα εάν η ανάθεση του ελέγχου στα Συνταγματικά Δικαστήρια (κύριος έλεγχος) σήμαινε και τον περιορισμό της αρχής της αντιπροσωπευτικής εξουσίας γενικά και της εξουσίας των ανωτάτων αντιπροσωπευτικών οργάνων (Ομοσπονδιακή Βουλή και Βουλές των Δημοκρατιών) ειδικότερα. Ήδη στην πρώτη φάση της δημόσιας συζήτησης για το προσχέδιο

Συντάγματος της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας του 1963 διατυπωνόταν έντονα το δίλημμα αναφορικά με την εισαγωγή ή όχι του θεσμού της συνταγματικής δικαιοσύνης σε συνδυασμό με την αρχή του ενιαίου της εξουσίας και του αντιπροσωπευτικού συστήματος, τόσο σε επίπεδο Ομοσπονδίας, όσο και σε επίπεδο Δημοκρατιών. Την πληρέστερη εξήγηση της φύσης αυτού του συνταγματικού θεσμού, που ταυτόχρονα σήμανε και την άρση των παραπάνω διλημμάτων, έδωσε στην εισήγησή του για το νέο Σύνταγμα ο θεωρητικός Edvard Kardelji(7). Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτόν "τα Συνταγματικά Δικαστήρια στην Ομοσπονδία και τη Δημοκρατία αποτελούν περισσότερο τμήμα του αντιπροσωπευτικού συστήματος οργάνωση και άσκησης της εξουσίας παρά φορείς της κλασσικής δικαστικής λειτουργίας, οι οποίοι σε ένα τέτοιο σύστημα θα εισήγαγαν στοιχεία διάκρισης των εξουσιών και ειδικά τη δυνατότητα να καταργούν τον αντισυνταγματικό νόμο της Βουλής. Στο πολιτικό σύστημα της σοσιαλιστικής αυτοδιαχειριζόμενης δημοκρατίας, στο οποίο το νομοθετικό σώμα, εκτός από τα άλλα χαρακτηριστικά του, είναι αυτοδιαχειριστικός κοινωνικός θεσμός, είναι αδιανόητο το Συνταγματικό Δικαστήριο να είναι καθαρά δικαστικό όργανο, το οποίο μόνο στατικά, δηλαδή τυπικό-νομικά, παρακολουθεί ορισμένα φαινόμενα και προβλήματα που γεννιώνται στα πλαίσια της συνταγματικής τάξης. Τα προβλήματα και τα φαινόμενα αυτά είναι δυνατόν μοναδικά να τα εκτιμήσει μόνο μέσα από το αντικειμενικό κοινωνικό και πολιτικό περιεχόμενο της

7. Βλ. E d v a r d K a r d e l j i, Novi Ustav Socijalisticke Jugoslavije, "Komunist", Beograd, 1962, σ. 118.

διαδικασίας που τα δημιουργεί".

Εξάλλου, δικαιολογώντας την εισαγωγή του θεσμού της συνταγματικής δικαιοσύνης με το Σύνταγμα του 1963, ο Καθηγητής Ratko Markovic αναφέρει ότι, "Η συνταγματική δικαιοσύνη μπορεί να εισαγάγει στο πολιτικό σύστημα τέτοια στοιχεία και να γίνει το συστατικό του τμήμα, στο βαθμό που αυτή παίρνει τις αντίστοιχες πρωτοβουλίες στη Βουλή της αντίστοιχης κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας και στα άλλα όργανα και θεσμούς, έτσι που να εμποδίζει τη συνέχιση της παραβίασης των θετικο-νομικών διατάξεων, των βασικών αξιών του συνταγματικο-πολιτικού συστήματος, ιδιαίτερα της ομοσπονδίας και της αυτοδιαχείρισης. Η προστασία της αυτοδιαχείρισης και των αυτοδιαχειριστικών δικαιωμάτων, καθώς και των σχέσεων στην ομοσπονδία, που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα, αποτελεί εκτός από εγγύηση της δομής του νομικού συστήματος και το βασικό λόγο εισαγωγής και λειτουργίας των Σ.Δ. στο συνταγματικό και πολιτικό σύστημα της Γιουγκοσλαβίας"(8).

Με το Σύνταγμα του 1963 καθιερώθηκε ο θεσμός της συνταγματικής δικαιοσύνης στη Γιουγκοσλαβία και ιδρύθηκε το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, καθώς και τα Συνταγματικά Δικαστήρια των σοσιαλιστικών Δημοκρατιών. Το Σύνταγμα του 1963 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας αναφέρεται με λεπτομέρειες στις αρμοδιότητες, στον τρόπο λειτουργίας, στον τρόπο εκλογής και παύσης των μελών, καθώς και σε άλλα ζητήματα οργανωτικής και λειτουργικής φύσης, σχετικά με το

8. Βλ. R a t k o M a r k o v i c, Ustavno Pravo, "Savremena Administracija", Beograd, 1982, σ. 717.

Συνταγματικό Δικαστήριο της Ομοσπονδίας. Επίσης τα Συντάγματα των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών του ίδιου έτους περιέχουν αντίστοιχες διατάξεις για τα ίδια ζητήματα, αναφορικά με τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών.

1.Οι αρμοδιότητες του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1963

Οι βασικές αρμοδιότητες του Σ.Δ.Γ. υπό την ισχύ του Συντάγματος του 1963 είναι: α.ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων και της νομιμότητας των διαταγμάτων και γενικών πράξεων και β.η προστασία των δικαιωμάτων της αυτοδιαχείρισης, καθώς και των άλλων βασικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, που έχουν παραβιαστεί από ατομικές πράξεις και ενέργειες. Στις άλλες αρμοδιότητές του ανήκουν η παρακολούθηση φαινομένων που αφορούν τη συνταγματικότητα και νομιμότητα, η διασφάλιση του πνεύματος των νόμων και των διαταγμάτων, η επίλυση των διαφορών ανάμεσα στις κοινωνικοπολιτικές κοινότητες, καθώς και η επίλυση των διαφορών (συγκρούσεων) αρμοδιότητας.

Για πρώτη φορά το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας περιείχε ειδικές διατάξεις αφιερωμένες στην προστασία της συνταγματικότητας. Πρόκειται για το κεφάλαιο VII (άρθρα 145-150) του Συντάγματος του 1963, που ήταν αφιερωμένο στο ζήτημα της συνταγματικότητας. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 145 του Συντάγματος του 1963 "Για την υλοποίηση των κατοχυρωμένων με το Σύνταγμα και το νόμο κοινωνικο-οικονομικών και πολιτικών σχέσεων, για την ενότητα της νομικής τάξης και για την προστασία των

ελευθεριών και δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, του δικαιώματος της αυτοδιαχείρισης και των άλλων δικαιωμάτων των οργανώσεων και των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων κατοχυρώνεται η προστασία της συνταγματικότητας και της νομιμότητας".

Σύμφωνα, εξάλλου, με τη διάταξη του άρθρου 146 "Η μέριμνα για τη συνταγματικότητα και τη νομιμότητα αποτελεί υποχρέωση των δικαστηρίων και των άλλων κρατικών οργάνων, των οργάνων της κοινωνικής αυτοδιαχείρισης και κάθε άλλου που ασκεί δημόσιες και κρατικές λειτουργίες.

Τα Συνταγματικά Δικαστήρια, ως φορείς προστασίας της συνταγματικότητας, μεριμνούν και για τη νομιμότητα σύμφωνα με το Σύνταγμα".

Τέλος, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 150 "Τα Συνταγματικά Δικαστήρια αποφασίζουν για τη συμφωνία των νόμων με το Σύνταγμα, καθώς και για τη συμφωνία των διαταγμάτων και των γενικών πράξεων με το Σύνταγμα και το νόμο.

Τα Συνταγματικά Δικαστήρια, όπως προβλέπει ο νόμος, μεριμνούν και για την προστασία του δικαιώματος της αυτοδιαχείρισης και των άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα, όπου οι ελευθερίες και τα δικαιώματα αυτά παραβιάστηκαν με ατομική πράξη ή ενέργεια και δεν τυγχάνουν άλλης δικαστικής προστασίας".

Εκτός των παραπάνω συνταγματικών διατάξεων για την προστασία της συνταγματικότητας, το Σύνταγμα του 1963 περιείχε και ειδικές διατάξεις για την οργάνωση και λειτουργία της συνταγματικής δικαιοσύνης στο επίπεδο της

Ομοσπονδίας. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 241 του Συντάγματος του 1963 το Σ.Δ.Γ. αποφασίζει: α.για τη συμφωνία των νόμων με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, β.για τη συμφωνία του νόμου της Δημοκρατίας με τον Ομοσπονδιακό νόμο, γ.για τη συμφωνία των διαταγμάτων και των άλλων γενικών πράξεων των οργάνων και οργανώσεων με το Σύνταγμα τη Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, τους ομοσπονδιακούς νόμους και τα ομοσπονδιακά διατάγματα, δ.επιλύει τις διαφορές, που αφορούν στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις ανάμεσα στην Ομοσπονδία και τις Δημοκρατίες, ανάμεσα στις Δημοκρατίες και στις άλλες κοινωνικοπολιτικές κοινότητες, που ανήκουν στην περιφέρεια διαφορετικών Δημοκρατιών εάν για την επίλυση των διαφορών αυτών, από το νόμο δεν προβλέπεται αρμοδιότητα άλλου δικαστηρίου. Επιλύει και διαφορές για τα όρια ανάμεσα στις διάφορες Δημοκρατίες, ε.επιλύει τις διαφορές αρμοδιότητας ανάμεσα στα δικαστήρια και τα ομοσπονδιακά όργανα, καθώς και ανάμεσα στα δικαστήρια και τα άλλα κρατικά όργανα, που ανήκουν στην περιφέρεια πολλών Δημοκρατιών, στ.έχει και άλλες αρμοδιότητες, που του ανατίθενται με το Σύνταγμα ή με τον ομοσπονδιακό νόμο, σύμφωνα με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της Ομοσπονδίας, που καθορίζονται με το Σύνταγμα αυτό, ζ.το Σ.Δ.Γ. αποφασίζει επίσης και για την προστασία των δικαιωμάτων της αυτοδιαχείρισης, καθώς και των άλλων θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων, που κατοχυρώνονται με το Σύνταγμα αυτό εάν οι ελευθερίες και τα δικαιώματα αυτά παραβιάστηκαν με ατομική πράξη ή ενέργεια από την πλευρά οργάνων της Ομοσπονδίας και στις άλλες περιπτώσεις, τις οποίες ορίζει ο ομοσπονδιακός νόμος και

δεν έχει διασφαλιστεί άλλη δικαστική προστασία.

Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 242 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. παρακολουθεί τα φαινόμενα που αφορούν στην εφαρμογή της συνταγματικότητας και στη βάση αυτή παρέχει στην Ομοσπονδιακή Βουλή γνώμη και προτάσεις για την ψήφιση νόμων, καθώς και για τη λήψη άλλων μέτρων προκειμένου να διασφαλιστεί η συνταγματικότητα όπως και η προστασία των δικαιωμάτων της αυτοδιαχείρισης και των άλλων ελευθεριών και δικαιωμάτων των πολιτών και των οργανώσεων.

2.Η κίνηση της διαδικασίας ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Το Σύνταγμα του 1963, καθώς και ο Νόμος για το Σ.Δ.Γ. του 1963, με την ευκαιρία του καθορισμού του κύκλου των προσώπων, που νομιμοποιούνται να κινήσουν τη διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας, συνδυάζουν την αρχή της "αυτεπάγγελτης κίνησης με την αρχή της κίνησης της διαδικασίας εκ μέρους των μερών". Σύμφωνα, λοιπόν, με το άρθρο 249 του Συντάγματος της Γιουγκοσλαβίας του 1963: τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας ενώπιον του Σ.Δ.Γ. μπορούν να κινήσουν: α.η Ομοσπονδιακή Βουλή και οι Βουλές των Δημοκρατιών, β.το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο και τα Εκτελεστικά Συμβούλια των Δημοκρατιών, εκτός από την περίπτωση του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων που ψηφίζουν οι Βουλές τους, γ.το Ανώτατο Δικαστήριο της Γιουγκοσλαβίας και τα άλλα Ανώτατα Δικαστήρια ειδικής δικαιοδοσίας της Ομοσπονδίας, καθώς και τα Ανώτατα Δικαστήρια των Δημοκρατιών εάν το ζήτημα της

αντισυνταγματικότητας γεννιέται κατά τη διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων αυτών, δ.ο Ομοσπονδιακός Δημόσιος Κατήγορος, εάν το ζήτημα της αντισυνταγματικότητας προκύπτει κατά την άσκηση της λειτουργίας της Εισαγγελίας, ε.το Δ.Σ. της Δημοκρατίας, στη Βουλή της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή η εργατική ή άλλη αυτοδιαχειριστική οργάνωση εάν παραβιάστηκε δικαίωμά της που κατοχυρώνεται με το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας.

Τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας κινεί το Σ.Δ.Γ. και αυτεπάγγελτα. Με ομοσπονδιακό νόμο καθορίζεται κάτω από ποιές προϋποθέσεις τα υπόλοιπα κρατικά όργανα, οργανώσεις και πολίτες μπορούν ενώπιον του Σ.Δ.Γ. να κινήσουν τη διαδικασία ή να προτείνουν την κίνηση της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας(9).

Έτσι, τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας ενώπιον του Σ.Δ.Γ. μπορούν, με βάση την αρχή της αυτεπάγγελτης κίνησης, να κινήσουν το Σ.Δ.Γ., καθώς και τα περιοριστικά αναφερόμενα όργανα στο Σύνταγμα και στο Νόμο για το Σ.Δ.Γ.

Αναφορικά με τον καθορισμό του κύκλου των προσώπων, τα οποία, στη βάση της αρχής της κίνησης της διαδικασίας από τα μέρη, νομιμοποιούνται να κινήσουν τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας, το Σύνταγμα έκανε σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στα πρόσωπα αυτά, έτσι που για ορισμένα εθεσε συγκεκριμένους περιορισμούς, σε άλλα δε

9. Βλ. Zakon o Ustavnom Sudu Jugoslavije Od 1963 (Νόμος για το Συνταγματικό Δικαστήριο της Γιουγκοσλαβίας) Sluzbeni List S.F.R.J. Br. 52/1963.

επέτρεψε να κινούν τη διαδικασία αυτή χωρίς κανένα περιορισμό ή τήρηση κάποιου τύπου. Στην πρώτη κατηγορία υπάγονται πρώτα από όλα, το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο και τα Εκτελεστικά Συμβούλια των Δημοκρατιών, τα οποία δεν μπορούν να κινήσουν τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων που ψηφίζουν τα αντιπροσωπευτικά σώματα, των οποίων αυτά αποτελούν όργανα.

Τα άλλα όργανα και οι οργανώσεις μπορούν να κινήσουν τη διαδικασία μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Έτσι π.χ. το Ανώτατο Δικαστήριο της Γιουγκοσλαβίας και τα άλλα Ανώτατα Δικαστήρια της Ομοσπονδίας, καθώς και τα Ανώτατα Δικαστήρια των Δημοκρατιών, μπορούν να κινήσουν τη διαδικασία, εάν το ζήτημα της αντισυνταγματικότητας γεννιέται κατά τη διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων αυτών. Ο Ομοσπονδιακός Δημόσιος Κατήγορος (Ομοσπονδιακός Εισαγγελέας), εάν το ζήτημα της αντισυνταγματικότητας γεννιέται στη διάρκεια των εργασιών της Εισαγγελίας, η Βουλή της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή η εργατική ή άλλη αυτοδιαχειριστική οργάνωση, εάν παραβιάστηκε δικαίωμά της κατοχυρωμένο στο Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας, η Βουλή του Δήμου και της Αυτόνομης περιοχής, στα πλαίσια του ελέγχου της συνταγματικότητας, οι Γραμματείς (Υπουργοί) της Ομοσπονδίας και των Δημοκρατιών, ο καθένας στη σφαίρα αρμοδιότητάς του, και, τέλος, το όργανο της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας που έχει δικαίωμα, στα πλαίσια του Συντάγματος και των νόμων, να αναστείλει την εκτέλεση διατάγματος ή άλλης γενικής πράξης λόγω διαφωνίας του με το Σύνταγμα.

Στη δεύτερη κατηγορία υπάγονται η Ομοσπονδιακή Βουλή

και οι Βουλές των Δημοκρατιών, οι οποίες, χωρίς κανενός είδους περιορισμό, που να έχει σχέση με το αντικείμενο ή με το έννομο συμφέρον τους, μπορούν να κινήσουν τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας ενώπιον του Σ.Δ.Γ. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται επίσης και το Σ.Δ.Γ. και τα Σ.Δ. των Δημοκρατιών, τα οποία κινούν τη διαδικασία σύμφωνα με την αρχή της αυτεπάγγελτης κίνησης της διαδικασίας.

Με την αναθεώρηση του Συντάγματος του 1963 αριθ.18(10) διευρύνθηκε ο κύκλος των προσώπων που έχουν το δικαίωμα να προτείνουν τον έλεγχο της συνταγματικότητας ενώπιον του Σ.Δ.Γ., γιατί η Βουλή της Αυτόνομης Περιοχής εξομοιώθηκε με εκείνη της Δημοκρατίας. Με τον ίδιο τρόπο στην ίδια αναθεώρηση αντιμετωπίστηκε και το ζήτημα της υποβολής πρότασης για έλεγχο της συνταγματικότητας εκ μέρους του Εκτελεστικού Συμβουλίου της Αυτόνομης Περιοχής, λαμβάνοντας υπόψη ότι και αυτό, όπως άλλωστε και τα πολιτικο-εκτελεστικά όργανα της Ομοσπονδίας και των Δημοκρατιών, έχει περιορισμένο δικαίωμα για κίνηση της διαδικασίας για τον έλεγχο της συνταγματικότητας. Για παράδειγμα, αυτό, δηλαδή το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Αυτόνομης Περιοχής, δεν μπορεί να αμφισβητήσει τη συνταγματικότητα του νόμου της Αυτόνομης Περιοχής. Όμως, το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Αυτόνομης Περιοχής μπορεί να κινήσει τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας των

10. Η αναθεώρηση XVIII ψηφίστηκε στις 16-18 Δεκεμβρίου 1968. Η απόφαση για την αναθεώρηση, μαζί με το κείμενο των αναθεωρήσεων, δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Σ.Ο.Δ.Γ. αριθ.55/30 Δεκεμβρίου 1968.

ομοσπονδιακών νόμων, καθώς και της συνταγματικότητας των νόμων των Δημοκρατιών της Ομοσπονδίας και των Δημοκρατιών. Το μέσο αυτό παρασχέθηκε στην Αυτόνομη Περιοχή προκειμένου να προστατευθούν τα δικαιώματα που προκύπτουν από την ξεχωριστή συνταγματικο-πολιτική της θέση.

Το δικαίωμα για κίνηση της διαδικασίας ενώπιον των Συνταγματικών Δικαστηρίων επεκτάθηκε με τον ομοσπονδιακό νόμο για τα Δικαστήρια Γενικής Δικαιοδοσίας(11), με το Νόμο

11. Το άρθρο 29 του Νόμου αυτού όριζε ότι: "Εάν το Δικαστήριο που εξέδωσε τελεσίδικη απόφαση έκανε αποδεκτή την άποψη ότι ο νόμος της Δημοκρατίας, που πρέπει να εφαρμοστεί, δε βρίσκεται σε συμφωνία με τον ομοσπονδιακό νόμο ή η γενική πράξη δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας ή με τον ομοσπονδιακό νόμο ή με άλλο ομοσπονδιακό διάταγμα, υποχρεούται να προτείνει στο Συνταγματικό Δικαστήριο της Γιουγκοσλαβίας την έναρξη της διαδικασίας για τον έλεγχο της συνταγματικότητας και της νομιμότητας. Εάν στην περίπτωση της παρ.1 του άρθρου αυτού, το Δικαστήριο του Δήμου ή της Περιφέρειας υπέβαλε πρόταση στο Σ.Δ.Γ., θα ενημερώσει γι' αυτό το Ανώτατο Δικαστήριο της Δημοκρατίας". Με τις διατάξεις του παραπάνω άρθρου διευρύνεται ο κύκλος των φορέων που έχουν δικαίωμα για πρόταση, από τον κύκλο των δικαστηρίων γενικής δικαιοδοσίας, έτσι που δικαίωμα για υποβολή αίτησης να μην έχουν μόνο το Ανώτατο Δικαστήριο της Γιουγκοσλαβίας αλλά και τα άλλα Ανώτατα Δικαστήρια της Ομοσπονδίας, καθώς και τα Ανώτατα Δικαστήρια των Δημοκρατιών, αλλά και τα Δικαστήρια των Δήμων, των Περιφερειών και των Αυτόνομων Περιοχών.

για τα Οικονομικά Δικαστήρια(12) και με το Νόμο για τα Στρατιωτικά Δικαστήρια (και οι τρεις ψηφίστηκαν το 1965) και στα υπόλοιπα τακτικά δικαστήρια, δηλαδή στα Δημοτικά και Περιφερειακά δικαστήρια γενικής δικαιοδοσίας, καθώς και στα Περιφερειακά και Ανώτερα Οικονομικά δικαστήρια. Ειδικότερα, από εκείνη τη στιγμή, τα δικαστήρια αυτά δεν προτείνουν μόνο την κίνηση της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων και μάλιστα έμμεσα μέσω των Ανωτάτων Δικαστηρίων, όπως συνέβαινε μέχρι την ψήφιση των παραπάνω Νόμων, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις νομιμοποιούνται να κινήσουν μόνα τους τη διαδικασία.

Στα πλαίσια του κύκλου των προσώπων τα οποία κινούν τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, σύμφωνα με την αρχή της κίνησης εκ μέρους των διαδίκων, το Σύνταγμα εισήγαγε ακόμη μια καινοτομία: σε ορισμένα πρόσωπα έδωσε τη δυνατότητα να κινούν τη διαδικασία μόνο στην περίπτωση που, με κάποια διάταξη, παραβιάστηκε κάποιο από τα συνταγματικά τους δικαιώματα (Βουλές των ευρύτερων κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων και των εργατικών ή άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων), ενώ σε άλλα, την ενεργητική νομιμοποίηση κατένειμε σύμφωνα με το αντικειμενικό κριτήριο, πράγμα που σημαίνει ότι τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, τα πρόσωπα αυτά μπορούν να κινήσουν μόνο στο βαθμό που εκτιμούν ότι έχει παραβιαστεί

12. Με το άρθρο 27 του Νόμου για τα Ανώτερα Οικονομικά δικαστήρια, όπως και για τα Δημοτικά και Περιφερειακά δικαστήρια γενικής δικαιοδοσίας, θεσμοθετήθηκε το δικαίωμα υποβολής πρότασης ενώπιον του Σ.Δ.Γ.

το ομοσπονδιακό Σύνταγμα, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε υποκειμενικά δικαιώματα ή υποχρεώσεις (ομοσπονδιακή Βουλή, Βουλές των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών, καθώς και τα πολιτικο-εκτελεστικά τους όργανα, οι ομοσπονδιακοί Γραμματείς ή οι Γραμματείς των Δημοκρατιών και ο ομοσπονδιακός Δημόσιος Κατήγορος).

Τέλος, σε σχέση πάντα με τα πρόσωπα που νομιμοποιούνται να κινήσουν τη διαδικασία, στο Νόμο για το Σ.Δ.Γ., όπως άλλωστε και στο Σύνταγμα του 1963, έγινε διάκριση ανάμεσα στα όργανα, τις οργανώσεις και στα άτομα που νομιμοποιούνται να κινήσουν τη διαδικασία και σε εκείνα που υποβάλλουν την πρόταση για κίνηση της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας. Έτσι, στην πρώτη περίπτωση, έγινε λόγος περί πρότασης (Predlog) όταν αυτή υποβαλλόταν από την πλευρά των από το Σύνταγμα και τον ομοσπονδιακό νόμο καθορισμένων οργάνων ή οργανώσεων για έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων ενώπιον του Σ.Δ.

Στην δεύτερη περίπτωση γίνεται λόγος περί πρωτοβουλίας (Predstavka), η οποία, όταν υποβάλλεται, ερευνάται από το Συνταγματικό Δικαστήριο το οποίο και αποφασίζει αν θα κινηθεί η διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων.

Σε σχέση με τη δεύτερη περίπτωση, πρωτοβουλία για κίνηση της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων ενώπιον των Δ.Σ. μπορούν να πάρουν οι παρακάτω κατηγορίες: α. πρόσωπα τα οποία δεν αναφέρονται μεταξύ εκείνων που νομιμοποιούνται να κινήσουν τη διαδικασία, β. πρόσωπα και οργανώσεις, στις περιπτώσεις που έχουν υπερβεί τις αρμοδιότητες που τους έχουν παρασχεθεί με το

Σύνταγμα και τους νόμους και συνεπώς έχουν απωλέσει την ιδιότητα του προσώπου που νομιμοποιείται να κινήσει τη διαδικασία και γ.οι πολίτες.

Η διαφορά ανάμεσα στα πρόσωπα που νομιμοποιούνται να κινήσουν τη διαδικασία και στους πολίτες που δικαιούνται να υποβάλουν αίτηση για έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων συνίσταται στο ότι, σύμφωνα με το άρθρο 146 του Συντάγματος, οι δεύτεροι, δηλαδή οι πολίτες, έχουν συνταγματική υποχρέωση να υποδεικνύουν τα φαινόμενα αντισυνταγματικότητας των νόμων, αφού "η φροντίδα για τη συνταγματικότητα αποτελεί υποχρέωση των δικαστηρίων και των άλλων κρατικών οργάνων, των οργάνων της κοινωνικής αυτοδιοίκησης, καθώς και οποιουδήποτε άλλου που ασκεί δημόσιες και κοινωνικές λειτουργίες". Σε διάκριση από την πρωτοβουλία(13), την οποία μπορούν να πάρουν, όπως αναφέραμε, όλα τα υποκείμενα, η πρόταση έχει διαφορετική νομική διαδικαστική σημασία. Τα όργανα και οι οργανισμοί που ορίζονται από το Σύνταγμα και το Νόμο κινούν τη διαδικασία ελέγχου, την οποία υποχρεούνται να διεξάγει το Σ.Δ. Ενώ τις αιτήσεις των άλλων οργάνων και οργανισμών,

13. Άρθρ. 4 παρ. 2 του Νόμου για το Σ.Δ.Γ. "Το Σ.Δ.Γ. είναι υποχρεωμένο, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τον ομοσπονδιακό νόμο, μετά από αίτηση ορισμένων οργάνων ή οργανώσεων, να κινήσει τη διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων και της νομιμότητας διαταγμάτων ή άλλων γενικών πράξεων, στις υπόλοιπες περιπτώσεις το Δικαστήριο αποφασίζει αν θα κινήσει τη διαδικασία, με βάση προηγούμενο έλεγχο (εκτίμηση) της βασιμότητας της αίτησης".

καθώς και των πολιτών, το Σ.Δ. τις ελέγχει προδικαστικώς, βεβαιώνοντας τη βασιμότητά τους.

Το Σύνταγμα του 1963 δεν αναφέρει κατάλογο των φορέων που δικαιούνται να υποβάλουν πρόταση για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, αλλά παρέχει τη δυνατότητα, με ομοσπονδιακό νόμο, να καθορίζει κάτω από ποιές προϋποθέσεις τα υπόλοιπα όργανα, οργανώσεις και οι πολίτες, μπορούν ενώπιον του Σ.Δ.Γ. να κινήσουν τη διαδικασία ή να προκαλέσουν την έναρξη της διαδικασίας.

3.Η θέση των δικαστών του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Το νομικο-συνταγματικό καθεστώς των δικαστών του Σ.Δ.Γ. καθόριζε το άρθρο 243 του Συντάγματος του 1963. Ειδικότερα οριζόταν ότι: το Σ.Δ.Γ. αποτελείται από 11 μέλη(14), συν τον Πρόεδρό του.

Σύμφωνα, λοιπόν, με το άρθρο 243 ο Πρόεδρος και οι Δικαστές του Σ.Δ.Γ. εκλέγονται για θητεία οκτώ ετών με δυνατότητα να επανεκλεγούν για μια ακόμη οκταετία, γεγονός

14. Στη βάση της αναθεώρησης του Συντάγματος αριθ.ΧΙ του 1971 (βλ. Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Σ.Ο.Δ.Γ. αριθ.29 της 8ης Ιουλίου 1971) αυξήθηκε ο αριθμός των μελών του Σ.Δ.Γ. σε 14 μέλη μαζί με τον Πρόεδρό του. Η νέα αυτή σύνθεση προέκυψε από την αρχή της ισοτιμίας μεταξύ Δημοκρατιών και Αυτονόμων Περιοχών, μετά τη δημιουργία των δύο Αυτόνομων Περιοχών της Βοεβοδίνας και του Κοσσυφοπεδίου, που υπάρχουν στα πλαίσια της Δημοκρατίας της Σερβίας.

που σημαίνει ότι ορισμένοι από τους δικαστές μπορούν να παραμείνουν στη θέση του Συνταγματικού Δικαστή για 16 χρόνια(15).

Σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1963 τον Πρόεδρο και τους δικαστές του Σ.Δ.Γ. εκλέγει το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Ομοσπονδιακής Βουλής μετά από πρόταση του Προέδρου της Δημοκρατίας. Αργότερα, με συνταγματική αναθεώρηση, η εκλογή των μελών του Σ.Δ.Γ., ανατέθηκε από κοινού στο Συμβούλιο των Λαών και στο Κοινωνικο-Πολιτικό Συμβούλιο της Ομοσπονδιακής Βουλής. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είχε δικαίωμα, σύμφωνα με εκτίμησή του, να επιλέξει και να προτείνει τους υποψηφίους στην Ομοσπονδιακή Βουλή, τους οποίους αυτή μπορούσε, αλλά δεν ήταν υποχρεωμένη, να δεχθεί. Η λύση αυτή της αναθεώρησης, όπως θα δούμε και πιο κάτω, έγινε δεκτή και από το Σύνταγμα του 1974.

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 243 του Συντάγματος του 1963 ο Πρόεδρος και οι δικαστές του Σ.Δ.Γ. απολαμβάνουν ασυλίας, όπως και οι ομοσπονδιακοί βουλευτές και μπορούν να παυθούν πριν τη λήξη της θητείας τους μόνο για τους λόγους που περιοριστικά ανέφερε το Σύνταγμα (παρ.4 και 5 του άρθρου 243).

Γενικά, το σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας, κατά το Σύνταγμα του 1963, αντιπροσωπεύει ένα αναπτυγμένο και

15.Ομως με την ευκαιρία της πρώτης εκλογής που διεξήχθη στα τέλη του Ιουνίου του 1963, οι μισοί από τους δικαστές του Σ.Δ.Γ. εξελέγησαν για 4 χρόνια, με συνέπεια οι δικαστές αυτοί να παραμείνουν στη θέση αυτή το πολύ 12 χρόνια.

επεξεργασμένο μοντέλο, το οποίο, με τις σημαντικές τροποποιήσεις του Συντάγματος του 1974, βελτιώθηκε και αναπτύχθηκε περαιτέρω.

4.Η κριτική της καθιέρωσης του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1963.

Το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και τα Συντάγματα των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών του έτους 1963 κατοχυρώνουν το δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων τόσο σε επίπεδο αρχών, όσο και στο σχετικό κανονιστικό τους μέρος. Στις θεμελιώδεις αρχές(16) του Συντάγματος, ως ένα από τα στοιχεία που αποτελούν την αδιαφιλονίκητη βάση της θέσης και του ρόλου του ανθρώπου, αναφέρεται "η ισότητα δικαιωμάτων, καθηκόντων και υποχρεώσεων των ανθρώπων, σύμφωνα με την ακριβή έννοια του Συντάγματος και της αρχής της συνταγματικότητας και νομιμότητας", ενώ μεταξύ των συντελεστών της πολιτικής εξουσίας, την οποία δημιουργούν και εφαρμόζουν η εργατική τάξη και όλος ο εργαζόμενος λαός, περιλαμβάνεται και ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας.

Τα Συντάγματα του 1963 τελειοποίησαν και εμπλούτισαν το σύστημα προστασίας της συνταγματικότητας με την προσαρμογή των υπάρχουσών μορφών και μεθόδων στις νέες

16. Βλ. παρ.2, εδ. 2 περίπτωση 6 και παρ.4, εδ.1 περίπτωση 5 των θεμελιωδών αρχών του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γ. Βλ. επίσης και αντίστοιχα τμήματα των Συνταγμάτων των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών.

συνθήκες, καθώς και με την εισαγωγή νέων θεσμών. Ουσιαστικότερη καινοτομία υπήρξε η θέσπιση, για πρώτη φορά, των Συνταγματικών Δικαστηρίων, στα οποία ανατίθεται ο έλεγχος της συνταγματικότητας και τα οποία, ως φορείς του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων διασφαλίζουν και τη νομιμότητα, σύμφωνα με το Σύνταγμα(17).

Το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας του 1963 εισήγαγε καινοτομίες(18) σχετικά με τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων.

Αναφορικά με το σύστημα του Αυτοελέγχου που προέβλεπε του Συντάγματος του 1963 το νέο συνταγματικό σύστημα διατηρεί με ορισμένες παραλλαγές τις επιλογές της προηγούμενης περιόδου και ειδικότερα:

Το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο συνεχίζει να διατηρεί το δικαίωμα να αναστέλλει στην εκτέλεση διαταγμάτων του Εκτελεστικού Συμβουλίου της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας (άρθρ. 151, εδ. 1 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γ.

17. Βλ. άρθρα 74 και 146 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γ. 1963, καθώς επίσης και άρθρα 33 και 211 του Συντάγματος της Ομοσπονδιακής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, άρθρα 46 και 218 της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας Μαυροβουνίου, άρθρα 50 και 195 Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας "Μακεδονίας", άρθρα 66 και 248 Σ.Δ. Κροατίας, άρθρα 53 και 228 Σ.Δ. Σλοβενίας και άρθρα 160 και 229 Σ.Δ. Σερβίας.

18. Βλ. ειδικότερα: D j o r d j e C a c a, Ustavnost i Zakonitost u S.F.R.J. i Uloga Ustavnih Sudova u Nihovoi Zastiti, Institut Za Uporedno Pravo, Savremena Administracija, Beograd, 1974, σ. 212-219.

1963). Ομως, σε διάκριση από το προ του 1963 σύστημα, η αναστολή αφορά όλα τα διατάγματα και τις άλλες γενικές πράξεις. Η βάση για την αναστολή τώρα είναι η αντίθεση με το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα και το νόμο, και όχι με τον ομοσπονδιακό νόμο ή το διάταγμα, όπως συνέβαινε μέχρι τότε.

Επίσης προϋπόθεση είναι τώρα η διαπίστωση του λόγου της αναστολής, που δίνει το δικαίωμα κίνησης της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας ενώπιον του Σ.Δ.Γ. και όχι όπως συνέβαινε υπό το καθεστώς του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Νόμου, χωρίς την προϋπόθεση αυτού του λόγου. Τώρα, επίσης, η αναστολή της εκτέλεσης υπόκειται σε χρονικό περιορισμό και ισχύει μόνο μέχρι την έκδοση απόφασης του Σ.Δ.Γ. και όχι μέχρι την πιθανή απόφαση της Ομοσπονδιακής Βουλής, στο βαθμό που το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Ομοσπονδίας είχε υποβάλλει σχετικό αίτημα ενώπιον της Βουλής, προκειμένου αυτή να αποφανθεί. Το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο δε διαθέτει πλέον την προηγούμενη εξουσία του, έστω και έμμεσης επέμβασης στις πράξεις των οργάνων διοίκησης των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών.

Η σημαντική αυτή καινοτομία θεωρήθηκε ότι ήταν σύμφωνη με το περιεχόμενο της έννοιας της ομοσπονδιακής συνταγματικότητας κατ' αυτή την περίοδο, που δε σημαίνει απαραίτητα και συγκέντρωση των εξουσιών στα ομοσπονδιακά όργανα, αλλά ισότιμη και παράλληλη ευθύνη όλων των οργάνων της ομοσπονδίας για την υλοποίηση της συνταγματικότητας.

Το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα (με τις ίδιες ακριβώς προϋποθέσεις, όπως και το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο με τα δικά του

διατάγματα), όπως μέχρι την έκδοση απόφασης του Σ.Δ. της Γιουγκοσλαβίας ή της Δημοκρατίας (γεγονός που εξαρτάται από το χαρακτήρα της διαφωνίας ή της παραβίασης) να αναστείλει την εκτέλεση διατάγματος ή άλλης γενικής πράξης της Βουλής του Δήμου ή της Περιφέρειας ή των οργάνων τους, που βρίσκονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα. Εάν το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Δημοκρατίας δεν αναστείλει το διάταγμα ή την πράξη που βρίσκεται σε αντίθεση με το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα, αυτό μπορεί να το πράξει, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 151 παρ.2 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος, το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο. Διατάξεις αναφορικά με αυτό το δικαίωμα του Εκτελεστικού Συμβουλίου της Δημοκρατίας περιέχουν τα Συντάγματα όλων των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, ενώ τα Συντάγματα ορισμένων Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (άρθρ.214, εδ. 1 Σ.Δ. Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, άρθρ.201 Σ.Δ. "Μακεδονίας", άρθρ.209 Σ.Δ. Μαυροβουνίου) προβλέπουν επίσης και δικαίωμα των οργάνων διοίκησης της Δημοκρατίας να δύνανται, με τον ίδιο τρόπο και τις ίδιες προϋποθέσεις, όπως και το Εκτελεστικό Συμβούλιο, να αναστέλουν την εκτέλεση των αντισυνταγματικών και παράνομων διαταγμάτων και πράξεων των οργάνων της διοίκησης και να προτείνουν στη Βουλή του Δήμου να τις ακυρώσει ή να τις αναστείλει, και αν αυτή δεν το πράξει, να ενημερώσουν για την αναστολή το Εκτελεστικό Συμβούλιο, το οποίο μπορεί να επικυρώσει την πράξη αναστολής και να κινήσει διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.

Οι αρμοδιότητες των δημοτικών Βουλών και των κρατικών οργάνων αναφορικά με τις γενικές πράξεις των εργατικών και άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων αναφέρονται στη διάταξη

του άρθρου 84 εδ. 3 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος του 1963, η οποία κατοχυρώνει την αρχή της αυτοοργάνωσης και αυτόνομης λειτουργίας τους και σύμφωνα με την οποία τα κρατικά όργανα έχουν απέναντι σε αυτές τις οργανώσεις μόνο όσα δικαιώματα προβλέπει το ίδιο το Σύνταγμα. Σύμφωνα με την αρχή αυτή η Βουλή του Δήμου έχει το δικαίωμα όπως, μέχρι την απόφαση του Σ.Δ., αναστέλλει την εκτέλεση των γενικών πράξεων της αυτοδιαχειριστικής οργάνωσης, που βρίσκονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα ή το νόμο, ενώ με νόμο μπορεί να προβλεφθεί ότι η εκτέλεση των γενικών πράξεων συγκεκριμένων αυτοδιαχειριστικών οργάνωσεων αναστέλλονται με τις ίδιες προϋποθέσεις από τη Βουλή άλλης κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας (άρθρ. 151 εδ. 3 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος).

Αναφορικά με τη συμμετοχή των δικαστηρίων στην προστασία της συνταγματικότητας το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα του 1963 (άρθρο 149 εδ. 3), καθώς και τα Συντάγματα των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών προβλέπουν δικαίωμα των δικαστηρίων, όπως, αυτά όταν εκτιμούν ότι νόμος που πρόκειται να εφαρμοσθεί βρίσκεται σε διαφωνία με το Σύνταγμα, προτείνουν στο αρμόδιο Ανώτατο Δικαστήριο να κινήσει τη διαδικασία για τον έλεγχο της συμφωνίας του νόμου με το Σύνταγμα.

Η διάταξη αυτή προκάλεσε δύο ζητήματα θεωρητικής και πρακτικής σημασίας, τα οποία απασχολούν ακόμα την πράξη. Ειδικότερα, το πρώτο ερώτημα αναφέρεται στο αν το δικαστήριο, το οποίο πρότεινε την κίνηση της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας του νόμου, έχει την αρμοδιότητα και υποχρέωση να διακόψει τη διαδικασία που

έχει ήδη αρχίσει και κατά τη διάρκεια της οποίας γεννήθηκε η αμφιβολία για τη συνταγματικότητα του νόμου. Το δεύτερο ερώτημα αφορά το αν το Ανώτατο Δικαστήριο υποχρεούται, μετά την πρόταση που ελάβε, να κινήσει τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. για έλεγχο της συνταγματικότητας του συγκεκριμένου νόμου(19).

Ενισχύοντας τις εγγυήσεις για την υλοποίηση των δικαιωμάτων των πολιτών και των εργατικών οργανώσεων, στο πεδίο της διοικητικής συμπεριφοράς, το συνταγματικό σύστημα του 1963 πρώτα από όλα θέσπισε συνταγματικά την διοικητική διαφορά και μετά εισήγαγε τη διοικητική - λογιστική - φορολογική διαφορά. Την ίδια περίοδο ψηφίστηκε και ο Νόμος για τη Γενική Διοικητική Διαδικασία.

19. Για τις απόψεις που υποστηρίχθηκαν βλ. εκτενέστερα το βιβλίο του D. C a c a, σ. 216-217 op.cit και R a t k o M a r k o v i c, Pokretanje Ustavnog Spora O Ustavnosti Normativnih Akata, Beograd 1973, σ. 149-158.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Δ'

Ο ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΥΠΟ ΤΗΝ ΙΣΧΥ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ
ΤΟΥ 1974

§5.-Το Σύνταγμα του 1974.

Ι.Βασικές αρχές του Συντάγματος του 1974.

Το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και το Σύνταγμα των Ομόσπονδων Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών που ψηφίστηκαν τον Φεβρουάριο του 1974 αντικατέστησαν τα Συντάγματα και τους Συνταγματικούς Νόμους του 1963, όπως αυτοί είχαν τροποποιηθεί με τις συνταγματικές Αναθεωρήσεις που έγιναν μεταξύ των ετών 1967-1971. Τον κεντρικό πυρήνα του Συντάγματος του 1974 αντιπροσωπεύει η αρχή ότι "στη Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας όλη η εξουσία ανήκει στην εργατική τάξη και σε όλους τους εργαζόμενους της πόλης και του χωριού", καθώς και ότι "με στόχο την οικοδόμηση της κοινωνίας ως ελεύθερης κοινότητας παραγωγών, η εργατική τάξη και όλοι οι εργαζόμενοι αναπτύσσουν τη σοσιαλιστική μορφή της δικτατορίας του προλεταριάτου"(1).

Ο χαρακτήρας του Συντάγματος του 1974 καθορίζεται από το χαρακτήρα και το περιεχόμενο των τριών ενοτήτων διατάξεων που περιέχει και είναι οι εξής: α.οι θεμελιώδεις

1.Βλ. Σύνταγμα Σ.Ο.Δ.Γ. του 1974, Θεμελιώδεις Αρχές.-
Επίσης Βλ. Κ. Μ α υ ρ ι ά-Α. Π α ν τ ε λ ή: Συνταγματικά
Κείμενα Ελληνικά και Ξένα, σ. 579-593, Αθήνα 1981.

αρχές, που αντιπροσωπεύουν τις ιδεολογικές και πολιτικές κατευθύνσεις και τις θεωρητικές συνταγματικές αρχές (εισαγωγικό τμήμα), β.οι κοινές αρχές για το ενιαίο σύστημα των σοσιαλιστικών κοινωνικο-οικονομικών σχέσεων, τις κοινές βάσεις του πολιτικού συστήματος, τις ελευθερίες, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του ανθρώπου και του πολίτη, της συνταγματικότητας, της δικαιοσύνης και της εθνικής άμυνας (τμήμα δεύτερο, κοινωνική οργάνωση) και γ.οι συνταγματικές διατάξεις που αναφέρονται στην Ομοσπονδία, δηλαδή τις σχέσεις στην Ομοσπονδία, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της, την οργάνωσή της και την αναθεώρηση του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γ.

Τα Συντάγματα των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, εκτός από ορισμένες πανομοιότυπες διατάξεις που πήραν από το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, περιέχουν και διατάξεις για την κοινωνική οργάνωση, τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και την οργάνωση της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, ανάλογα πάντα με τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες κάθε κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας.

ΙΙ.Οι καινοτομίες του συστήματος του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων που εισήγαγε το Σύνταγμα του 1974.

Όπως προαναφέραμε, ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων στη Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας καθιερώθηκε με το Σύνταγμα του 1963. Με το Σύνταγμα του 1974 ο θεσμός της συνταγματικής δικαιοσύνης αναπτύχθηκε και ολοκληρώθηκε. Το Σύνταγμα αυτό θεσμοθέτησε ορισμένες καινοτομίες στο σύστημα του δικαστικού ελέγχου της

συνταγματικότητας των νόμων, οι σημαντικότερες από τις οποίες είναι οι εξής: α.οι συνταγματικές διατάξεις για το Σ.Δ.Γ. τώρα είναι διευρυμένες και πλήρεις, γιατί περιέχουν λύσεις που είχαν δοθεί από τον Ομοσπονδιακό Νόμο για το Σ.Δ.Γ. και ρυθμίζουν ζητήματα όπως π.χ. τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ., τη λήψη αποφάσεων, τη νομική ισχύ των αποφάσεων και άλλα ζητήματα, β.οι αρμοδιότητες του Σ.Δ.Γ. καθορίστηκαν σύμφωνα με τη θέση των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, των οποίων τα Συνταγματικά Δικαστήρια κρίνουν τώρα αν τα διατάγματα και οι νομοθετικές πράξεις των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων, καθώς και οι αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις είναι αντίθετες με τον ομοσπονδιακό νόμο, εφόσον για την εφαρμογή τους είναι υπεύθυνα τα όργανα της Δημοκρατίας και των Αυτόνομων Περιοχών, γ.κατοχυρώθηκε το δικαίωμα και η υποχρέωση του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας να ενημερώνει την Ομοσπονδιακή Βουλή για τις παραλείψεις των αρμοδίων οργάνων να εκδίδουν πράξεις για την εκτέλεση διατάξεων του Συντάγματος της Γιουγκοσλαβίας, των ομοσπονδιακών νόμων και άλλων ομοσπονδιακών πράξεων, δ.κατοχυρώθηκε η εξουσία του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας, όπως κατά τη διάρκεια της διαδικασίας μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης διατάξει την αναστολή της εκτέλεσης ατομικής πράξης ή ενέργειας η οποία εκδόθηκε μετά από εξουσιοδότηση νόμου, διατάγματος ή γενικής πράξης, της οποίας η συνταγματικότητα ή η νομιμότητα κρίνεται εάν με την εκτέλεσή της μπορούν να επέλθουν ζημιογόνες συνέπειες που δεν είναι δυνατόν με άλλο τρόπο να αποκατασταθούν, ε.εγκαταλείφθηκε η αρμοδιότητα του Συνταγματικού

Δικαστηρίου της Γιουγκοσλαβίας να αποφασίζει για την προστασία των δικαιωμάτων της αυτοδιαχείρισης και των άλλων βασικών ελευθεριών και δικαιωμάτων, όταν τα δικαιώματα αυτά και οι ελευθερίες παραβιάζονται από πράξη ή ενέργεια κάποιου ομοσπονδιακού οργάνου, στ.εγκαταλείφθηκε η εξουσία του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γιουγκοσλαβίας να καθορίζει την αυθεντική ερμηνεία κάποιας διάταξης, η οποία στην πράξη λανθασμένα εφαρμόζεται, ζ.αποκλείσθηκε με το Σύνταγμα κάθε διεύρυνση των συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γιουγκοσλαβίας.

Αναφορικά με την τελευταία αυτή καινοτομία του Συντάγματος του 1974, έχουμε να παρατηρήσουμε ότι στο Σύνταγμα του 1963 κεντρικό στοιχείο του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων ήταν η προστασία του δικαιώματος της αυτοδιαχείρισης, καθώς επίσης και των άλλων ελευθεριών και δικαιωμάτων που κατοχυρώνονταν από το Σύνταγμα.

Το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας όμως, καθώς και τα Συντάγματα των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών δεν προβλέπουν στις αρμοδιότητες του Συνταγματικού Δικαστηρίου την προστασία των ελευθεριών και των δικαιωμάτων του ανθρώπου, που παραβιάζονται με ατομικές πράξεις των οργάνων εξουσίας. Τα Συνταγματικά Δικαστήρια δεν είναι πλέον αρμόδια να προσφέρουν άμεση προστασία στις θεμελιώδεις ελευθερίες και τα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι αυτά έμμεσα δεν ελέγχουν τον τρόπο άσκησης των ελευθεριών και των δικαιωμάτων. Εξαίρεση αποτελεί το Σύνταγμα της Σ.Δ. Κροατίας, το οποίο την αρμοδιότητα αυτή αναθέτει στο

Συνταγματικό Δικαστήριο της Δημοκρατίας(2).

Σε σχέση με το προηγούμενο Σύνταγμα, το Σύνταγμα του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αναφέρει ότι το Σ.Δ.Γ. δεν είναι πλέον αρμόδιο για τον έλεγχο των διαταγμάτων και των γενικών πράξεων που αναφέρονται σε όλους τους ομοσπονδιακούς νόμους, αλλά μόνο για εκείνα "για των οποίων την εκτέλεση υπεύθυνα είναι τα ομοσπονδιακά όργανα".

Με το Σύνταγμα του 1974 καθορίζεται, επίσης, η συνταγματική βάση της διοικητικής διαφοράς. Τα τακτικά δικαστήρια είναι αρμόδια να αποφασίζουν για τη νομιμότητα των ατομικών πράξεων, με τις οποίες τα κρατικά όργανα, ή οι οργανώσεις που ασκούν δημόσιες εξουσίες, αποφασίζουν για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ατόμων και της κοινωνίας.

Η καινοτομία του Συντάγματος αυτού συνίσταται στο ότι ο δικαστικός έλεγχος των ατομικών (διοικητικών) πράξεων επεκτείνεται σε παρόμοιες πράξεις και όλων των άλλων οργάνων, όχι μόνο στις πράξεις των οργάνων της διοίκησης, αλλά και στις πράξεις των άλλων κρατικών οργάνων, τα οποία ασκούν συγκεκριμένες διοικητικές δραστηριότητες και δημόσιες εξουσίες, στα πλαίσια των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων. Επίσης, διοικητική διαφορά δεν υπάρχει εάν για συγκεκριμένη υπόθεση προβλέπεται άλλος τύπος δικαστικής προστασίας.

Την αντίληψη του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων χαρακτηρίζει και η ύπαρξη

2. Βλ. άρθρο 412, παρ. 2 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Κροατίας.

συγκεκριμένων εξουσιών των οργάνων διοίκησης στον έλεγχο της συνταγματικότητας, πριν από την έκδοση της συγκεκριμένης πράξης, στο βαθμό που αυτή είναι αντίθετη με το Σύνταγμα. Κατ'αυτόν τον τρόπο με το Σύνταγμα του 1974 έχουν εισαχθεί σημαντικές μορφές προληπτικού ελέγχου της συνταγματικότητας, εκτός του ελέγχου που εξασφαλίζεται στα πλαίσια του συστήματος της συνταγματικής δικαιοσύνης.

1. Τα βασικά χαρακτηριστικά του συστήματος του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1974.

Με την ψήφιση του Συντάγματος του 1974 ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων στη Σ.Ο.Δ.Γ. αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα συνταγματικής δικαιοσύνης (συγκεντρωτικό σύστημα), με τη δική του φύση και ξεχωριστά χαρακτηριστικά, όπως άλλωστε συμβαίνει και με την πλειοψηφία των συστημάτων δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Κωδικοποιώντας τα βασικότερα χαρακτηριστικά του συστήματος της συνταγματικής δικαιοσύνης στη Σ.Ο.Δ.Γ., για το οποίο με αναλυτικά στοιχεία θα αναφερθούμε στο Β' μέρος της μελέτης μας, θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τα ακόλουθα: α. Η συνταγματική δικαιοσύνη αποτελεί θεσμό ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων και της νομιμότητας των γενικών κανόνων καθ'εαυτών, ως διατάξεων καθολικής ισχύος. Είναι φορέας δηλαδή της καλούμενης αφηρημένης συνταγματικής διαφοράς. Σε διάκριση από τα άλλα συστήματα, όπου τον έλεγχο της συνταγματικότητας ασκούν τα τακτικά δικαστήρια (παρεμπόλιπων

έλεγχος)(3) το Σ.Δ.Γ. δεν έχει ως αρμοδιότητα την επίλυση συγκεκριμένης ατομικής διαφοράς, αστικής, ποινικής ή διοικητικής, β.Η οργάνωση της συνταγματικής δικαιοσύνης βασίζεται στην ύπαρξη παράλληλων Συνταγματικών Δικαστηρίων στην Ομοσπονδία, καθώς και στις Δημοκρατίες και στις Αυτόνομες Περιοχές. Ανάμεσα στα δικαστήρια αυτά δεν υπάρχει ιεραρχική σχέση, αλλά το πρώτο προστατεύει την ομοσπονδιακή συνταγματικότητα, ενώ τα άλλα δικαστήρια έχουν ως αρμοδιότητά τους την προστασία και τον έλεγχο της συνταγματικότητας στο επίπεδο των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, γ.Η πρωτοβουλία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας δεν είναι μόνο δικαίωμα του ενδιαφερομένου, αλλά και άλλων οργάνων ή οργανώσεων που αναφέρονται στο Σύνταγμα, δ.Το Σ.Δ. δεν ερμηνεύει το Σύνταγμα, αλλά, στη βάση του Συντάγματος και των νόμων, εκδίδει ακυρωτικές αποφάσεις, με τις οποίες καταργεί ή ακυρώνει συγκεκριμένες διατάξεις νόμου και γενικές πράξεις, αφού προηγουμένα τις κρίνει αντίθετες με το Σύνταγμα, ε.Είναι θεσμός που υπακούει στην αρχή της δημοσιότητας(4). Οι συνεδριάσεις και συζητήσεις του διεξάγονται με την παρουσία του κοινού, στ.Το Σ.Δ. δεν αμφισβητεί ή δεν επικυρώνει συγκεκριμένα συμφέροντα, αλλά απλά εκφράζεται για τη συμφωνία ή διαφωνία διατάξεων νόμου ή γενικών πράξεων με το Σύνταγμα

3.Βλ. Α θ α ν. Ρ ά ι κ ο υ ορ.cit. τ. Α', τεύχ. Γ', σ. 143 επ.

4.Βλ. Α θ.Ρ ά ι κ ο υ,ορ.cit.τ.Α', τεύχ. Γ', σ.139 επ...-Βλ. επίσης άρθρα 227 και 392 Συντάγματος 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, και άρθρο 122 Συντάγματος 1992 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

Ο ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΥΠΟ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

§6.-Το Σύνταγμα του 1992

Ι.Οι βασικές αρχές του Συντάγματος του 1992

Στις 28 Απριλίου του 1992 δημοσιεύθηκε το Σύνταγμα της "Μικρής" Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, η οποία προήλθε μετά την απόσχιση από τη Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και την ανακήρυξή τους ως ανεξαρτήτων χωρών των Δημοκρατιών της Σλοβενίας, Κροατίας, Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και "Μακεδονίας".

Η "Μικρή" Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας περιλαμβάνει τη Δημοκρατία της Σερβίας (στην οποία

ανήκουν η Αυτόνομη Περιοχή της Βοεβοδίνας και του Κόσοβο) και τη Δημοκρατία του Μαυροβουνίου.

Το πολιτικο-κοινωνικό και οικονομικό σύστημα της αυτοδιαχείρισης, το οποίο καθιερώθηκε με το Σύνταγμα του 1963 και ολοκληρώθηκε με το Σύνταγμα του 1974, κατέρρευσε μετά τη διάλυση της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

Η νέα τάξη πραγμάτων που δημιουργήθηκε στηρίζεται σε νέο πολιτειακό και συνταγματικό θεσμικό πλαίσιο. Το νέο Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας που ψηφίστηκε, εισάγει το πολυκομματικό σύστημα διακυβέρνησης της χώρας, σε αντίθεση με το μονοκομματικό σύστημα που ίσχυε από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι και τη διάλυση της Σ.Ο.Δ.

Γιουγκοσλαβίας. Το άρθρο 14 του νέου Συντάγματος της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας ορίζει ότι: "Ο πολιτικός πλουραλισμός προϋποθέτει και εξασφαλίζει τη δημοκρατική πολιτική ανάπτυξη στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας".

Το πρώτο μέρος του Συντάγματος (άρθρα 1-18) περιέχει τις βασικές διατάξεις που ρυθμίζουν την ομοσπονδιακή οργάνωση του Κράτους. Το δεύτερο μέρος αναφέρεται στις ελευθερίες, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του ανθρώπου και του πολίτη, οι οποίες ρυθμίζονται σύμφωνα με τα πρότυπα των δυτικών συνταγματικών συστημάτων (άρθρα 19-68). Την οικονομική οργάνωση της χώρας σε νέες βάσεις ρυθμίζουν οι διατάξεις των άρθρων 69-76 (τρίτο μέρος) που εισάγουν τους κανόνες της ελεύθερης οικονομίας της αγοράς και προστατεύουν την ατομική ιδιοκτησία (άρθρο 69 παρ. 2). Το τέταρτο μέρος αναφέρεται στις υποχρεώσεις και αρμοδιότητες της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (άρθρα 77) απέναντι στις Δημοκρατίες-μέλη. Τα άρθρα 78-114 ρυθμίζουν τις αρμοδιότητες των οργάνων της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (πέμπτο μέρος): α.της Ομοσπονδιακής Βουλής (άρθρα 78-95), β.του Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρα 96-98), γ.της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης (άρθρα 99-107), δ.του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου (άρθρα 108-110), ε.του Ομοσπονδιακού Δημόσιου Κατήγορου (άρθρα 111-113), στ.της Εθνικής Τράπεζας της Γιουγκοσλαβίας (άρθρο 114). Οι αρχές της συνταγματικότητας και της νομιμότητας (άρθρα 115-123) καταλαμβάνουν σημαντική θέση και στο ισχύον Σύνταγμα (έκτο μέρος).

Ο θεσμός του Συνταγματικού Δικαστηρίου όχι μόνο διατηρεί αλλά και διευρύνει στο ισχύον ομοσπονδιακό

Σύνταγμα τις αρμοδιότητές του (άρθρα 124-132, έβδομο μέρος). Το όγδοο μέρος του Συντάγματος ρυθμίζει την οργάνωση του στρατού της Γιουγκοσλαβίας (άρθρα 133-138). Το ένατο μέρος αναφέρεται στον τρόπο αναθεώρησης του Συντάγματος (άρθρα 139-142) της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας και το δέκατο μέρος στις τελικές διατάξεις (άρθρα 143-144).

II.Οι βασικές αρμοδιότητες και η σύνθεση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου υπό το ισχύον Σύνταγμα

Το τμήμα 7 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος περιέχει διατάξεις που αναφέρονται στις αρμοδιότητες και τη σύνθεση του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Το άρθρο 124 του Συντάγματος ορίζει ότι το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο αποφασίζει: "α)για τη συμφωνία του Συντάγματος της Δημοκρατίας-μέλους με το Σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, β)για τη συμφωνία των νόμων, των διαταγμάτων και των γενικών πράξεων με το Σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, καθώς και με τις διεθνείς συμβάσεις που επικυρώθηκαν και δημοσιεύθηκαν, γ)για τη συμφωνία των νόμων, των διαταγμάτων και των γενικών πράξεων της Δημοκρατίας-μέλους με τον ομοσπονδιακό νόμο, δ)για τη συμφωνία των κανονιστικών διαταγμάτων ή γενικών πράξεων των ομοσπονδιακών οργάνων με τον ομοσπονδιακό νόμο, ε)για τη συμφωνία των γενικών πράξεων των πολιτικών κομμάτων και των ενώσεων των πολιτών

με το Σύνταγμα και τον ομοσπονδιακό νόμο, στ)για τις συνταγματικές προσφυγές που αναφέρονται στην παραβίαση με ατομική πράξη ή ενέργεια των ελευθεριών και των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη που κατοχυρώνονται με το Σύνταγμα αυτό, ζ)για την σύγκρουση αρμοδιότητας στα ομοσπονδιακά όργανα και τα όργανα των Δημοκρατιών μελών, η)για την απαγόρευση της δραστηριότητας των πολιτικών κομμάτων και των άλλων ενώσεων των πολιτών και θ)για τις παραβιάσεις του νόμου κατά την διάρκεια της εκλογής των ομοσπονδιακών οργάνων. Το Ομοσπονδιακό Σ.Δ. μπορεί να αποφασίζει για τη συνταγματικότητα και τη νομιμότητα των πράξεων που έπαυσαν να ισχύουν, εάν, από την ημέρα παύσης ισχύος της, μέχρι την κίνηση της διαδικασίας, δεν έχει περάσει πάνω από ένας χρόνος.".

Σύμφωνα με το άρθρο 125 του Συντάγματος του 1992: "Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο συγκροτείται από 7 δικαστές. Το μέλος του Ο.Σ.Δ. εκλέγεται για θητεία 9 χρόνων. Τα μέλη του Ο.Σ.Δ. εκλέγουν μεταξύ τους τον Πρόεδρο του Ο.Σ.Δ. με μυστική ψηφοφορία και για θητεία 3 χρόνων.".

Το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας του 1974 δεν προέβλεπε στις αρμοδιότητες του Συνταγματικού Δικαστηρίου την προστασία των ελευθεριών και των δικαιωμάτων του ανθρώπου που παραβιάζονται με ατομική πράξη ή ενέργεια. Το ισχύον Σύνταγμα αντίθετα εισάγει τη συνταγματική προσφυγή με σκοπό την κατοχύρωσή τους. Τη συνταγματική προσφυγή μπορεί να ασκήσει οποιοσδήποτε ενώπιον του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου, εάν δεν κατοχυρώνεται άλλη νομική προστασία. Η διάταξη του άρθρου 128 ορίζει ότι: "Το

Ο.Σ.Δ. αποφασίζει για τη συνταγματική προσφυγή, εάν δεν κατοχυρώνεται άλλη νομική προστασία."(1).

1.0 Θεμελιώδης Νόμος της Βόννης του 1949 προβλέπει επίσης τη συνταγματική προσφυγή (Verfassungsbeschwerde) (άρθρο 93 παρ. 1 αριθμ. 4α GG).

Μ Ε Ρ Ο Σ Β'

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΠΟΥ ΚΑΘΙΕΡΩΘΗΚΕ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1974

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Α'

ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ§6.-Η ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

Ι.Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, γενικά

Η βασική αρμοδιότητα του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας είναι ο γενικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων. Ο έλεγχος αυτός περιλαμβάνει την έκδοση απόφασης σχετικά με τη συμφωνία των νόμων, των νομοθετικών και κανονιστικών διαταγμάτων, γενικών πράξεων και των αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων με το Σύνταγμα. Στο γενικό αυτό έλεγχο υπάγεται, επίσης, και ο έλεγχος της συμφωνίας ή της μη αντίθεσης όλων των παραπάνω κανόνων με το νόμο (Ομοσπονδιακό, Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής).

Εκτός από τη γενική αρμοδιότητα, που αποτελεί άλλωστε και το βασικό περιεχόμενο του ελέγχου της συνταγματικότητας, τα Συνταγματικά Δικαστήρια στη Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας επιλύουν και τις διαφορές που αφορούν στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, καθώς και στις συγκρούσεις αρμοδιότητας ανάμεσα στα συγκεκριμένα όργανα των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων και κύρια ανάμεσα στα δικαστήρια και τα άλλα κρατικά όργανα.

Οι αρμοδιότητες του Σ.Δ.Γ. αναφέρονται περιοριστικά

στα άρθρα 375-378 του Συντάγματος του 1974(1). Οι αρμοδιότητες αυτές από τους νομικούς συγγραφείς και θεωρητικούς του Συνταγματικού Δικαίου στη Γιουγκοσλαβία κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες. Έτσι γίνεται λόγος για: α. βασικές αρμοδιότητες του Σ.Δ.Γ. και β. για ειδική κατηγορία αρμοδιοτήτων του Σ.Δ.Γ.

Τη συστηματική αυτή κατάταξη των αρμοδιοτήτων του Σ.Δ.Γ. θα ακολουθήσουμε στην περαιτέρω ανάπτυξή μας.

1.Οι βασικές αρμοδιότητες του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Οι βασικές αρμοδιότητες του Σ.Δ.Γ. αναφέρονται στο άρθρο 375 εδάφ. 1 περιπτ. 1-4 του Συντάγματος του 1974. Η

1. Στα Συντάγματα των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών οι αντίστοιχες συνταγματικές διατάξεις για τις αρμοδιότητες των Συνταγματικών Δικαστηρίων των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών είναι οι εξής:

α. Σύνταγμα Σοσιαλιστικής Δημοκρ. Βοσνίας και Ερζεγοβίνης στο κεφάλαιο XII, μέρος τρίτο (άρθρ. 387-407), β. Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας Μαυροβουνίου, κεφ. VI, μέρος τρίτο (άρθρ. 409-428), γ. Σ.Δ. Κροατίας, κεφ. XII (άρθρ. 412-432), δ. Σ.Δ. "Μακεδονίας", κεφ. XVI, μέρος δεύτερο (άρθρ. 419-437), ε. Σ.Δ. Σλοβενίας, κεφ. VI, μέρος τρίτο (άρθρ. 408-428), στ. Σ.Δ. Σερβίας, κεφ. XV, μέρος τρίτο (άρθρ. 401-421), ζ. Σ. Αυτον. Περιοχής Βοεβοδίνης, κεφ. V, μέρος τρίτο (άρθρ. 395-414) και η. Σ. Αυτον. Περιοχής Κόσοβου, κεφ. XV, μέρος τρίτο (άρθρ. 372-389).

διάταξη αυτή αναφέρει: "Το Σ.Δ.Γ.: α.αποφαίνεται για το αν οι νόμοι είναι σύμφωνοι με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ., β.αποφαίνεται για το αν νόμος της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης περιοχής βρίσκεται σε αντίθεση με ομοσπονδιακό νόμο, γ.αποφαίνεται για το αν τα διατάγματα και οι άλλες γενικές πράξεις των ομοσπονδιακών οργάνων είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ. και τον ομοσπονδιακό νόμο και δ.αποφαίνεται για το αν τα διατάγματα, οι γενικές πράξεις των οργάνων των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων και οι αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ. ή βρίσκονται σε αντίθεση με ομοσπονδιακό νόμο για την εφαρμογή του οποίου αρμόδια είναι τα ομοσπονδιακά όργανα".

Σύμφωνα, λοιπόν, με την πιο πάνω διάταξη του Ομοσπονδιακού Συντάγματος, δύο είναι οι βασικές αρμοδιότητες του Σ.Δ.Γ.: α.ο έλεγχος της συμφωνίας των νόμων, διαταγμάτων και των άλλων νομοθετικών πράξεων με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ. και β.ο έλεγχος της συμφωνίας ή της μη αντίθεσης των παραπάνω πράξεων με τον ομοσπονδιακό νόμο.

Η βασική αυτή αρμοδιότητα του Σ.Δ.Γ. αφορά όλες ανεξαιρέτα τις νομοθετικές πράξεις (νόμοι Ομοσπονδίας, Δημοκρατιών, Αυτόνομων Περιοχών), τα διατάγματα, τις γενικές πράξεις(2) όλων των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων

2.Γενικές Νομικές Πράξεις (Opsti Pravni Akti) ή Κανονιστικές Πράξεις (Normativni Akti), πράξεις που περιέχουν γενικούς νομικούς κανόνες.Είναι υποχρεωτικοί, απρόσωποι, γενικοί κανόνες συμπεριφοράς, που ισχύουν για το μέλλον και οι οποίοι έχουν την κύρωση του κρατικού μονοπωλίου ή

(Ομοσπονδίας, Δημοκρατίας, Αυτόνομης Περιοχής, Δήμου), καθώς και τις αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις των οργανώσεων συνεταιρισμένης εργασίας και των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων.

Στα πλαίσια της αρμοδιότητάς του αυτής το Σ.Δ.Γ. μεριμνά για την εφαρμογή της συνταγματικότητας, μέσα στα όρια των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων της Ομοσπονδίας, όπως ορίζει η διάταξη του άρθρου 205 παρ.2(3) του Συντάγματος του 1974 που ήδη αναφέραμε. Επίσης υλοποιεί τη συνταγματική αρχή σύμφωνα με την οποία όλες οι γενικές πράξεις επιβάλλεται να είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα. Η συνταγματική αυτή αρχή αναφέρεται στο άρθρο 206 παρ.2(4)

εξουσίας. Οι κανόνες αυτοί ισχύουν για όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται σε αυτούς μέχρις ότου καταργηθούν. Γι' αυτό θεωρούνται και πηγές δικαίου (Βλ. Pravna Enciklopedija, "Savremena Administracija", Beograd, 1979). - Βλ. Π. Α. Δ α γ - τ ό γ λ ο υ, Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, τ. Α', Αθήνα 1977, σ. 54 επ. - Α θ. Ρ ά ι κ ο υ, ορ. cit. τ. Α', τεύχ. Α', σ. 166-167.

3. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου αυτού: "τα Συνταγματικά Δικαστήρια εξασφαλίζουν την προστασία της συνταγματικότητας και νομιμότητας, σύμφωνα με το Σύνταγμα".

4. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου αυτού: "όλοι οι νόμοι, τα διατάγματα και οι γενικές πράξεις των οργάνων των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων, καθώς και αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις των οργάνων συνεταιρισμένης εργασίας και των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων πρέπει να είναι σύμφωνα με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας".

του Συντάγματος.

Στις αρμοδιότητες των Συνταγματικών Δικαστηρίων της Σ.Ο.Δ.Γ. από την εγκαθίδρυσή τους, το 1963, ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων καταλαμβάνει το πιο σημαντικό μέρος.

Αυτό αποτελεί και σύγχρονη νομική πραγματικότητα. Ήδη στο Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ. του 1963, μεταξύ των απαριθμωμένων αρμοδιοτήτων του Σ.Δ.Γ. υπάρχει και η αρμοδιότητά του για την έκδοση απόφασης αναφορικά με τη συμφωνία των νόμων με το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας, (καθώς και απόφασης για τη συμφωνία του νόμου της Δημοκρατίας με τον Ομοσπονδιακό νόμο (άρθρ.241 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γ. του 1963).

Τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Δημοκρατιών, επίσης, ως βασική τους αρμοδιότητα είχαν την απόφαση για τη συμφωνία του νόμου της Δημοκρατίας με το Σύνταγμα της Δημοκρατίας. Ενώ μετά την ίδρυση των Συνταγματικών Δικαστηρίων των Αυτόνομων Περιοχών το ίδιο ισχύει και για το νόμο της Αυτόνομης Περιοχής απέναντι στο Σύνταγμα της Αυτόνομης Περιοχής.

Σύμφωνα με το άρθρο 375 του Συντάγματος του 1974 της Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. αποφασίζει "για τη συμφωνία του νόμου με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ." (εδ.1) και "για το αν νόμος της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής βρίσκεται σε αντίθεση με τον ομοσπονδιακό νόμο" (εδ.2) (5).

5. Το ίδιο ορίζει και το άρθρο 124 (παρ. 1 και 2) του Συντάγματος του 1992 της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας. -Επίσης και το άρθρο 93 παρ. 2 του Θεμελιώδους Νόμου της Βόννης του 1949.

Εξάλλου, τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών(5α) αποφασίζουν για τη συμφωνία των νόμων των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών με το Σύνταγμα των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών.

Ορισμένες ιδιαιτερότητες ως προς το ζήτημα αυτό ισχύουν για το Συνταγματικό Δικαστήριο της Σ.Δ. της Σερβίας. Έτσι, π.χ. το Συνταγματικό Δικαστήριο της Σ.Δ. της Σερβίας αποφασίζει για συμφωνία νόμου με το Σύνταγμα της Δημοκρατίας "εκτός από τους νόμους, που ψηφίζονται από κοινού από τη Βουλή της Σ.Δ. Σερβίας και τις Βουλές των Αυτόνομων Περιοχών" (άρθρ. 401 παρ.1, εδ. 2 Συντάγματος της Σ.Δ. Σερβίας).

Η θεωρητική άποψη(6) για τη συνταγματική δικαιοσύνη, όπως σε όλο τον κόσμο, έτσι και στη Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας υποστηρίζει ότι εκεί όπου δεν υπάρχει συνταγματικός δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για συνταγματική δικαιοσύνη. Όλα τα Συνταγματικά Δικαστήρια, όταν αποφασίζουν για τη συνταγματικότητα των νόμων, δηλαδή για τις σχέσεις ανάμεσα στους νόμους της Ομοσπονδίας, των Δημοκρατιών και Αυτόνομων

5α.Βλ.Σύνταγμα Σοσιαλ. Δημοκρατίας Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, άρθρο 387, Σ.Δ.Μαυροβουνίου, άρθρο 409, Σ.Δ.Κροατίας άρθρο 412, Σ.Δ."Μακεδονίας" άρθρο 419, Σ.Δ.Σλοβενίας άρθρο 408, Σ.Δ.Σερβίας άρθρο 401, Σ.Αυτόν.Περιοχής Βοεβοδίνας άρθρο 395, Σ.Αυτόν.Περιοχής Κόσοβου άρθρο 372.

6.Βλ. A l e x a n d a r F i r a, Uloga i Mesto Ustavnog Sudstva u Drustvenom Sistemu S.F.R.J., Beograd 1968, σ. 22.

Περιοχών, δεν εκδίδουν ακυρωτική απόφαση (Kasatorna Odluka). Οι λόγοι γι' αυτή την επιλογή του γιουγκοσλάβου νομοθέτη αναζητούνται είτε στη σφαίρα των γενικών αρχών, είτε στη σφαίρα της κοινωνικής πρακτικής. Κατά τη γνώμη του γνωστού συνταγματολόγου και Ομοσπονδιακού συνταγματικού δικαστή Alexandar Fira, ο οποίος σημειωτέον θεωρεί την παραπάνω επιλογή απόλυτα δικαιολογημένη, ο λόγος αυτής της επιλογής πρέπει να αναζητηθεί: α.στις θεωρητικές συνέπειες της αρχής της ενότητας της εξουσίας, που έχει εξειδικευτεί με το αντιπροσωπευτικό σύστημα (Delegatski, Skupstinski Sistem) και β.στην ανάγκη αποφυγής των νομικών κενών, τα οποία αναπότρεπτα, αν και προσωρινά, γεννιούνται με κάθε απόφαση ακύρωσης (Kasacija) της κανονιστικής πράξης(7).

Η άποψη ότι η απουσία τυπικής ακύρωσης του νόμου αποτελεί απόδειξη ότι η συνταγματική δικαιοσύνη στη Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας δε διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά της συνταγματικής δικαιοσύνης από τη νομική άποψη του όρου, θεμελιώνεται, πάντα σύμφωνα με την παραπάνω θεωρητική άποψη, σε επιχειρήματα φορμαλιστικού χαρακτήρα(8), γιατί παρόλο που τα Συνταγματικά Δικαστήρια της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας δεν αποφασίζουν ακύρωση του νόμου, αυτά διαγράφουν τον αντισυνταγματικό νόμο από τη νομική τάξη, ενώ έχουν τη δυνατότητα θεραπείας των επιζήμιων συνεπειών του.

Πράγματι στη δεύτερη αυτή περίπτωση, στην άρση των συνεπειών του νόμου, η κατάσταση είναι λίγο περίπλοκη. Αλλά

7.Βλ. A l e x a n d a r F i r a, op.cit., σ. 24

8.Βλ. το ίδιο, σ. 25

η σωστή ερμηνεία των άρθρων 386-388-393 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, καθώς και των αντιστοίχων άρθρων των Συνταγμάτων των Δημοκρατιών και Αυτονόμων Περιοχών βοηθούν να επιτευχθούν περίπου τα ίδια αποτελέσματα όπως και στην απόφαση της ακύρωσης (Kasacijsa), που εκδίδεται κατά τον έλεγχο της συνταγματικότητας των διαταγμάτων και των αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων. Κατά τα άλλα, η απουσία ακύρωσης του νόμου δεν μπορεί να στηριχθεί με συγκριτικά νομικά επιχειρήματα, διότι στην πλειοψηφία, όπως είναι γενικά γνωστό, των χωρών που υπάρχει δικαστικός - συνταγματικός έλεγχος των νόμων, δεν υπάρχει ακύρωση του νόμου. Έτσι, π.χ. στις Η.Π.Α.(9) οι δικαστικές αποφάσεις δεν έχουν ακυρωτική σημασία σε σχέση με τη διάταξη, αλλά μόνο σημασία άρσης της εφαρμογής της στη συγκεκριμένη διαφορά. Αυτό όμως πρακτικά ισοδυναμεί με την ακύρωση.

Υπάρχουν και στη γιουγκοσλαβική θεωρία και πράξη θεωρητικοί συστηματικοί λόγοι, που κατατάσσουν το συνταγματικό δικαστικό έλεγχο των νόμων ως την πιο σημαντική συνταγματική-δικαστική αρμοδιότητα. Το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας του 1974 καθορίζοντας τη θέση της συνταγματικής δικαιοσύνης στο σύνολο του συνταγματικού συστήματος, ορίζει ότι: "τα Συνταγματικά Δικαστήρια εξασφαλίζουν τον έλεγχο της συνταγματικότητας, καθώς και

9. Βλ. Β. Σ κ ο υ ρ ή-Ε. Β ε ν ι ζ έ λ ο υ, Ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, Αθήνα 1985, σ. 36-37.

της νομιμότητας σύμφωνα με το Σύνταγμα"(10). Η συνταγματική αυτή διάταξη δεν είναι γενική διακήρυξη κενή περιεχομένου, αλλά έχει πολύ συγκεκριμένες νομικές συνέπειες. Η γενική μέριμνα για τη συνταγματικότητα αποτελεί υποχρέωση των Συνταγματικών Δικαστηρίων, των οργάνων των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων, των οργανώσεων συνεταιρισμένης εργασίας, των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων, καθώς και των άλλων αυτοδιαχειριστικών δημόσιων και άλλων κοινωνικών λειτουργιών. Καθένα από τα παραπάνω όργανα έχει από το Σύνταγμα, τους νόμους και τις αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις συγκεκριμένη αρμοδιότητα, που περιέχει συγκεκριμένα στοιχεία του μηχανισμού της νομικής προστασίας της συνταγματικότητας. Έτσι, για παράδειγμα, τα τακτικά δικαστήρια μεταξύ άλλων: "αποφασίζουν (κρίνουν) για τις διαφορές, για τις θεμελιώδεις προσωπικές σχέσεις, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πολιτών, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων, ανακοινώνουν ποινές και άλλα μέτρα απέναντι στους δράστες ποινικών αδικημάτων και άλλων αδικημάτων, που καθορίζονται από τον νόμο. Αποφασίζουν για τη νομιμότητα των ατομικών πράξεων των κρατικών οργάνων και των οργανώσεων που ασκούν δημόσια λειτουργία"(11).

Το αρμόδιο Συμβούλιο της Βουλής της Σ.Ο.Δ.

10. Άρθρο 205 εδ. 2 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γ.

11. Βλ. άρθρ. 221 Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

Γιουγκοσλαβίας μπορεί να ακυρώσει ή να καταργήσει διάταγμα του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου, το οποίο βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα(12). Ουσιαστικά την ίδια εξουσία έχουν οι Βουλές των άλλων κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων σε σχέση με τα εκτελεστικά τους όργανα. Τα εκτελεστικά όργανα των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων έχουν, επίσης, δικαίωμα ακύρωσης των αντισυνταγματικών διαταγμάτων των οργάνων της διοίκησης, κ.λπ.

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι στο σύνολο του γιουγκοσλαβικού συνταγματικού συστήματος υπάρχει ένας ευρύς έλεγχος της συνταγματικότητας όλων των διαταγμάτων και ατομικών πράξεων, συμπεριλαμβανομένων εδώ και των αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων. Σχετικά όμως με τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, αυτός αποτελεί αποκλειστικό δικαίωμα των Συνταγματικών Δικαστηρίων και σε αυτόν το ρόλο κανένα άλλο όργανο δεν μπορεί να τα υποκαταστήσει, ανεξάρτητα εάν οι Βουλές των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων ορίζονται ως "όργανα αυτοδιαχείρισης και ανώτατα όργανα εξουσίας" στα πλαίσια των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων της αντίστοιχης κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας.

Στα πλαίσια των πιθανών παραβιάσεων της αρχής της συνταγματικότητας στη θεωρία, η πιο μεγάλη προσοχή αφιερώνεται στις παραβιάσεις που συντελούνται με αντισυνταγματικούς νόμους. Η θέση αυτή θεμελιώνεται στο γεγονός ότι η ψήφιση αντισυνταγματικών νόμων εμφανίζεται ως

12. Βλ. άρθρ. 361 Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Α. Γιουγκοσλαβίας.

η πιο άμεση τυπική προσβολή της συνταγματικότητας, ενώ οι υπόλοιπες παραβιάσεις πιο συχνά εμφανίζονται ως παραβιάσεις νομιμότητας και βέβαια έμμεσα και ως παραβιάσεις συνταγματικότητας. Επίσης, είναι γνωστό ότι με το νόμο ρυθμίζονται οι πιο σημαντικές κοινωνικές σχέσεις, ότι αυτός εφαρμόζεται σε μεγαλύτερο αριθμό υποκειμένων και περιπτώσεων, κάτι που οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι η παραβίαση του Συντάγματος, που συντελέσθηκε με αντισυνταγματικό νόμο είναι κατά κανόνα πιο επικίνδυνη. Έχοντας αυτό υπόψη μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ανάθεση αποκλειστικά στα Συνταγματικά Δικαστήρια του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, κατά λογικό τρόπο, αποτελεί συνέπεια της συνταγματικής αρχής, κατά την οποία τα Συνταγματικά Δικαστήρια είναι οι καθοριστικοί φορείς της προστασίας της συνταγματικότητας.

2.Ο ι ειδικές αρμοδιότητες του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιογκοσλαβίας

Ειδική κατηγορία αρμοδιοτήτων αποτελούν ορισμένες συμπληρωματικές εξουσίες του Σ.Δ.Γ. να αποφασίζει για ορισμένα συγκεκριμένα ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με τη συνταγματικότητα των νόμων και τη νομιμότητα των διαταγμάτων και των άλλων πράξεων. Οι ειδικές αυτές αρμοδιότητες είναι οι εξής:

α) Η επίλυση διαφορών που αφορούν στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις ανάμεσα στην Ομοσπονδία και τις Δημοκρατίες ή Αυτόνομες Περιοχές, ανάμεσα στις άλλες κοινωνικο-πολιτικές κοινότητες, που λειτουργούν στην

επικράτεια των Δημοκρατιών, αν για την επίλυση των διαφορών αυτών δεν προβλέπεται αρμοδιότητα άλλου δικαστηρίου.

Η αρμοδιότητα αυτή, που προβλέπεται στην παράγραφο 5 του άρθρου 375 του Συντάγματος του 1974 είναι επικουρική και ισχύει μόνο όταν για την επίλυση των παραπάνω διαφορών δεν έχει προβλεφθεί αρμοδιότητα άλλου δικαστηρίου.

Κάθε κοινωνικο-πολιτική κοινότητα έχει από το Σύνταγμα καθορισμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις, καθώς και την απαγόρευση να μην επεμβαίνει κανένας στα εσωτερικά της, ούτε αυτή να επεμβαίνει στην εσωτερική λειτουργία των άλλων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όμως, μπορεί να γεννηθεί διαφορά σε κάποια από τις κοινότητες αυτές σχετικά με το χαρακτήρα και το περιεχόμενο των λειτουργιών τους, καθώς επίσης και για το σε ποιόν και σε ποιά έκταση ανήκει μια συγκεκριμένη λειτουργία. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να τεθεί το ζήτημα ή να κινηθεί διαφορά ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου και από αυτό να ζητηθεί να λύσει τη διαφορά ή τη σχέση. Η διαφορά συχνότερα αναφύεται ανάμεσα στις ευρύτερης και στενότερης έκτασης κοινωνικο-πολιτικές κοινότητες.

Εδώ, βεβαίως, δεν υπάγονται οι διαφορές για ενοχικές σχέσεις, για σχέσεις ιδιοκτησίας σε ακίνητη ή κινητή περιουσία, γιατί αυτές και άλλες διαφορές λύνονται από τα δικαστήρια γενικής δικαιοδοσίας ή από τα οικονομικά δικαστήρια. Κυρίως λόγω της φύσης των προβλημάτων, που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο της παραπάνω διαφοράς στην πράξη των Συνταγματικών Δικαστηρίων, υπήρξαν ελάχιστες διαφορές ανάμεσα στις κοινωνικο-πολιτικές κοινότητες. Έτσι, για παράδειγμα, το Σ.Δ.Γ. μέχρι το 1980 αντιμετώπισε

συνολικά επτά τέτοιες διαφορές. Ενώ το Σ.Δ. της Σερβίας ούτε μία. Παρόμοια δε είναι η κατάσταση και στα υπόλοιπα Συνταγματικά Δικαστήρια.

β) Η επίλυση των διαφορών που προκύπτουν από τη σύγκρουση αρμοδιότητας ανάμεσα στα Συνταγματικά Δικαστήρια των Δημοκρατιών ή των Αυτόνομων Περιοχών, ανάμεσα στα δικαστήρια και τα ομοσπονδιακά όργανα, ανάμεσα στα ομοσπονδιακά όργανα και τα όργανα των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, ανάμεσα στα δικαστήρια και τα άλλα κρατικά όργανα, που υπάγονται στην επικράτεια δύο ή περισσότερων Δημοκρατιών, ή στην επικράτεια Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών. Η ειδική αυτή αρμοδιότητα του Σ.Δ.Γ. για την επίλυση των συγκρούσεων της αρμοδιότητας αναφέρεται στην παρ.6 του άρθρου 375 του Συντάγματος του 1974(12α).

Στη σύγκρουση αρμοδιότητας, ανεξάρτητα αν αυτή είναι θετική ή αρνητική, συχνά καταλήγουν τόσο τα δικαστήρια μεταξύ τους, όσο και τα δικαστήρια με τα κρατικά όργανα. Για τη σύγκρουση της αρμοδιότητας ανάμεσα στα δικαστήρια, εκτός από τα Συνταγματικά Δικαστήρια, αποφασίζει το Ανώτατο Δικαστήριο, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις το Ανώτατο ή το ομοσπονδιακό δικαστήριο. Για την επίλυση, όμως, των διαφορών ανάμεσα στα δικαστήρια και τα όργανα της διοίκησης, καθώς και τα άλλα κρατικά όργανα, αρμόδιο είναι το Σ.Δ. Τέλος, αρμοδιότητα του Σ.Δ.Γ. αποτελεί αυτό να αποφασίζει για την σύγκρουση αρμοδιότητας ανάμεσα στα

12α. Βλ. επίσης άρθρο 124 παρ. 7 του Συντάγματος του 1992 της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, και άρθρο 93 παρ. 4 του θεμελιώδους Νόμου της Βόννης του 1949.

Συνταγματικά Δικαστήρια των Δημοκρατιών και σε εκείνα των Αυτονόμων Περιοχών.

Στην πράξη των Συνταγματικών Δικαστηρίων υπήρξαν πράγματι πάρα πολλές αιτήσεις για την επίλυση συγκρούσεων αρμοδιότητας. Εδώ δεν υπήρξαν ούτε δυσκολίες, ούτε διαφορά θέσεων των Συνταγματικών Δικαστηρίων. Μπορεί μάλιστα να υποστηριχθεί ότι το ζήτημα αυτό, η πράξη των Συνταγματικών Δικαστηρίων υπήρξε ενιαία. Και τέλος,

γ) Το Σ.Δ.Γ. μπορεί επίσης να κρίνει τη συνταγματικότητα των νόμων και τη συνταγματικότητα και νομιμότητα των διαταγμάτων και των γενικών πράξεων των οργάνων των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων, καθώς και των αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων, που έπαψαν να ισχύουν, εάν από τη λήξη της ισχύος μέχρι την έναρξη της διαδικασίας δεν έχει παρέλθει ένας χρόνος (άρθρο 375 παρ. 7 του Συντάγματος του 1974)(12β).

δ) Παρακολούθηση κοινωνικο-πολιτικών γεγονότων που ενδιαφέρουν την συνταγματικότητα

Το Σ.Δ.Γ. δεν έχει μόνο τις παραπάνω αρμοδιότητες. Σε αυτό από το Σύνταγμα έχει ανατεθεί να παρακολουθεί τα διάφορα γεγονότα και φαινόμενα (νομικά, κοινωνικο-πολιτικά, και άλλα), που περιέχουν αντισυνταγματικές ή παράνομες διατάξεις, μέτρα ή δραστηριότητες και να υποδεικνύει τρόπο και διαδικασία θεραπείας τους, πώς θα μετατραπούν δηλαδή αυτά από συνταγματική και νομική άποψη σε "τυπικά". Συνεπώς το Σ.Δ.Γ., όπως παρατηρεί και ο ακαδημαϊκός Jovan Dordevic,

12β. Βλ. επίσης άρθρο 124 παρ. 10 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

είναι "ενεργητικό συνταγματικό όργανο"(13). Σύμφωνα, λοιπόν, με το άρθρο 376 του Συντάγματος του 1974: "το Σ.Δ.Γ. παρακολουθεί τα φαινόμενα που ενδιαφέρουν τη συνταγματικότητα και νομιμότητα, ενημερώνει την Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γ. για την κατάσταση και τα προβλήματα εφαρμογής της συνταγματικότητας και της νομιμότητας και υποβάλλει στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γ. απόψεις και προτάσεις για ψήφιση και τροποποίηση νόμων, καθώς και για τη λήψη άλλων μέτρων, για τη διασφάλιση της συνταγματικότητας και νομιμότητας και την προστασία του δικαιώματος της αυτοδιαχείρισης, καθώς και των άλλων ελευθεριών και δικαιωμάτων των πολιτών και των αυτοδιαχειριστικών οργάνωσεων και κοινοτήτων".

Οι περιγραφόμενες από το παραπάνω άρθρο 376 του Συντάγματος του 1974 παρεμβάσεις του Σ.Δ.Γ., προκειμένου να διασφαλισθεί η ομαλή εφαρμογή της συνταγματικότητας, μπορεί να είναι ποικίλλες. Εδώ εμπíπτουν πριν από όλα: α. προτάσεις για ψήφιση και τροποποίηση νόμων, β. προτάσεις για αποτελεσματικότερη εφαρμογή νόμων και διαταγμάτων και γ. απόδοση ευθύνης για την παραβίαση της συνταγματικότητας.

Οι παραπάνω παρεμβάσεις του Σ.Δ.Γ. ασκούνται μέσω της Βουλής της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, η οποία, ανάλογα με το περιεχόμενο και τη φύση των προτάσεων, λαμβάνει και τα απαραίτητα μέτρα. Οι προτάσεις για ψήφιση και τροποποίηση νόμων, καθώς και οι άλλες προτάσεις και απόψεις, που υποβάλλει προς τη Βουλή της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ενώ για αυτές, όπως προβλέπει η διάταξη

13. Βλ. Ustavno Pravo "Savremena Administracija", Beograd 1975, σ. 785.

του άρθρου 285 παρ.11 του Συντάγματος, κινείται ειδική διαδικασία ενώπιον του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου της Βουλής(14).

Η παρακολούθηση των κοινωνικών και πολιτικών γεγονότων και φαινομένων εκ μέρους των Συνταγματικών Δικαστηρίων, όπως γίνεται κατανοητό, εκφεύγει της αρμοδιότητας της συγκεκριμένης επίλυσης της διαφοράς, με στόχο τον έλεγχο της συνταγματικότητας και της νομιμότητας. Η ουσία της ειδικής αυτής λειτουργίας του Σ.Δ. είναι να το εμποδίσει να αναχθεί μόνο σε όργανο που θα ασχολείται αποκλειστικά με την επίλυση συγκεκριμένων διαφορών, να το αναγάγει δηλαδή σε ουσιαστικό δικαστικό θεσμό, που στη συγκεκριμένη διαφορά εφαρμόζει συγκεκριμένο κανόνα και αποφαινεται για την τυπική συμφωνία ενός κατώτερου κανόνα με τον ανώτερο.

Επιλύοντας τις συγκεκριμένες διαφορές συνταγματικότητας των κανονιστικών πράξεων, τα γιουγκοσλαβικά Σ.Δ. εξετάζουν και τις χαρακτηριστικές τάσεις της κοινωνικής και νομικής ανάπτυξης και κάθε διαφορά, που επιλύουν, την τοποθετούν σε μια πλατιά βάση. Για τον σκοπό αυτό, για παράδειγμα, στο Σ.Δ.Γ. σχηματίζονται επιτροπές που ασχολούνται με την μελέτη ζητημάτων συνταγματικότητας στους επιμέρους τομείς της κοινωνικής ζωής (οικονομία, παιδεία, πολιτισμός, υγεία).

14. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 285 παρ.11 του Συντάγματος του 1974: "Το ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο ερευνά απόψεις και προτάσεις του Σ.Δ.Γ. για την εφαρμογή της προστασίας της συνταγματικότητας και της νομιμότητας ενώπιον του δικαστηρίου".

Τις επιτροπές αυτές απαρτίζουν δικαστές και ειδικοί επιστήμονες, ενώ μπορούν να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες και απόψεις επιστημονικών ιδρυμάτων, οργανώσεων, επιστημόνων και πολιτικών.

Από τα εκτεθέντα συνάγεται ότι η λειτουργία "παρακολούθησης των νομικών και κοινωνικο-πολιτικών φαινομένων" στενά συνδέεται με την ίδια τη λειτουργία της έκδοσης απόφασης για την συνταγματικότητα ή νομιμότητα των κανονιστικών πράξεων και δεν περιορίζεται μόνον, όπως παλαιότερα λανθασμένα υποστηρίχθηκε, στην ανάγνωση(14α), της "Εφημερίδας της Κυβέρνησης".

Η λειτουργία, λοιπόν, αυτή του Σ.Δ.Γ. που είναι υποβοηθητική και συμπληρωματική της βασικής λειτουργίας του, το καθιστά ανά πάσα στιγμή και ανεξάρτητα από συγκεκριμένη προσφυγή ή αυτεπάγγελτη ενέργεια ενεργό επόπτη της συνταγματικότητας και της νομιμότητας, που παρεμβαίνει όταν κρίνεται αναγκαίο.

ε) Ενημέρωση της Βουλής της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας για τυχόν παραλείψεις.

Στο άρθρο 377 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας αναφέρεται ένα "ειδικό" δικαίωμα, αλλά και υποχρέωση ταυτόχρονα του Σ.Δ.Γ. να ενημερώνει τη Βουλή της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας για τυχόν παραλείψεις στην έκδοση

14α. Βλ. J o s i p H r n c e v i c, o Prvim Iskustvima Ustavnih Sudova, Simpozijum o Osnovima i Oblicima Ustavnosti i Zakonitosti u Socijalizmu, Beograd 1967, σ. 176-177.

νόμου (εκτελεστικού)(15) προς εκτέλεση διατάξεων του Συντάγματος. Ειδικότερα το άρθρο 377 του Συντάγματος αναφέρει ότι: "εάν το Σ.Δ.Γ. διαπιστώσει ότι το αρμόδιο όργανο δεν εξέδωσε νόμο ή διάταγμα(16) προς εκτέλεση διατάξεων του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, ομοσπονδιακών νόμων, ομοσπονδιακών διαταγμάτων, καθώς και άλλων γενικών πράξεων, ενώ ήταν υποχρεωμένο να το εκδώσει, ενημερώνει γι' αυτό τη Βουλή της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας".

Οι εκτελεστικοί νόμοι και τα διατάγματα προϋποθέτουν ότι στο Σύνταγμα, τον ομοσπονδιακό νόμο ή στο διάταγμα δεν καθορίζεται ο τρόπος εφαρμογής τους. Ως εκ τούτου, εδώ δεν πρόκειται για οποιαδήποτε μη εφαρμογή του Συντάγματος, ομοσπονδιακού νόμου ή άλλης νομοθετικής πράξης, αλλά μόνο για παράλειψη να εκδοθεί νόμος ή διάταγμα προς εκτέλεσή του(17).

Το Σ.Δ.Γ. ενημερώνει την Βουλή της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, όσον αφορά τις παραλείψεις των ομοσπονδιακών οργάνων, τα οποία είναι αρμόδια να εκδίδουν εκτελεστικά διατάγματα. Οι πληροφορίες αυτές μπορούν να αποτελέσουν το λόγο για άμεση παρέμβαση της Βουλής της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, προκειμένου να εκδοθούν τα

15. Βλ. Α θ. Ρ ά ι κ ο υ, *op.cit.*, τ. Α', τεύχ. Α', σ. 159 επ.

16. Βλ. Π. Δ α γ τ ό γ λ ο υ, *op.cit.* σ. 62.

17. Το Σύνταγμα του 1974 της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Κροατίας μεταξύ των αρμοδιοτήτων του Συνταγματικού Δικαστηρίου, αναφέρει και την επίλυση των διοικητικών διαφορών, προκειμένου να προστατευθούν οι ατομικές ελευθερίες και τα δικαιώματα.

εκτελεστικά διατάγματα.

στ) Παροχή γνώμης προς την Βουλή της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας για το αν το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας

Την ειδική αυτή αρμοδιότητα-εξουσία προβλέπει το άρθρο 378 του Συντάγματος του 1974. Αποτελεί θεμελιώδη συνταγματική αρχή του συνταγματικού συστήματος της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, ότι το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής δεν μπορεί να βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας (άρθρο 206 παρ. 1 του Συντάγματος). Εάν υπάρξει τέτοια σύγκρουση, το πρόβλημα καθότι πολιτικό, αντιμετωπίζεται σε πολιτικό επίπεδο. Ως εκ τούτου, τα Συνταγματικά Δικαστήρια με τις αποφάσεις τους, δεν είναι αρμόδια να άρουν τις τυχόν συγκρούσεις των Συνταγμάτων των Δημοκρατιών ή των Αυτόνομων Περιοχών με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ.

Του ελέγχου της συνταγματικότητας εκ μέρους των Συνταγματικών Δικαστηρίων, όπως προαναφέραμε, εξαιρούνται τα Συντάγματα των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών. Επίσης, δεν προβλέπεται έλεγχος της συνταγματικότητας των συνταγματικών νόμων(18) και συνταγματικών αναθεωρήσεων. Αυτό είναι απόλυτα κατανοητό, αφού πρόκειται για πράξεις οι οποίες έχουν τον χαρακτήρα των συνταγματικών κειμένων, έχουν δηλαδή την ίδια ισχύ που

18. Βλ. Α θ. Ρ ά ι κ ο υ, ορ. cit. τ. Α', τεύχ. Γ', σ. 157.

Το ίδιο ισχύει και στο ελληνικό δίκαιο.

έχει και το Σύνταγμα. Αν και για το ζήτημα αυτό έχουν εκφραστεί και αντίθετες απόψεις. Όμως, με αυτό δεν αποκλείεται κάθε παρέμβαση του Σ.Δ.Γ. στην άρση των συγκρούσεων αυτών. Η παρέμβαση αυτή συνίσταται στην παροχή γνώμης από το Σ.Δ.Γ. στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας για το αν υπάρχει αμοιβαία σύγκρουση των Συνταγμάτων. Τη γνώμη του αυτή το Σ.Δ.Γ. παρέχει στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, είτε με δική του πρωτοβουλία, είτε μετά από αίτημα της ίδιας της Βουλής. Όπως και όλες οι άλλες γνώμες του Σ.Δ.Γ., έτσι και τη γνώμη αυτή το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας εξετάζει και αποφασίζει για το αν θα αντιμετωπισθούν σε πολιτικό επίπεδο (άρθρο 285 παρ.11 του Συντάγματος του 1974) τα προβλήματα που επισημαίνει.

Τίθεται, όμως, εύλογα το ερώτημα τι σκοπό άραγε έχει η παροχή γνώμης ή η πρόταση όταν το Σ.Δ.Γ. μπορεί να δρά, με τη μορφή των αποφάσεων, στις οποίες διαπιστώνει την αντισυνταγματικότητα και υποχρεώνει την ομοσπονδιακή Βουλή και τις Βουλές των δημοκρατιών να τη θεραπεύσει σε συγκεκριμένο διάστημα; Εκτιμάται ότι υπάρχουν περιπτώσεις που η δράση, μέσω της έκδοσης αποφάσεων, δεν είναι η πιο αποτελεσματική και πρόσφορη, γι'αυτό προβλέπεται η δυνατότητα παροχής γνώμης ή υποβολής πρότασης.

Σε ποιές περιπτώσεις τα Σ.Δ. αποφάνθηκαν ότι είναι καλύτερα να δράσουν μέσω της γνώμης και όχι μέσω των αποφάσεων, συμπεραίνεται από ορισμένα παραδείγματα(19) από

19.Βλ. V o j i s l a v K o s t u n i c a, Teorija i Praska Jugoslovenskog Ustavnog Sudstva, Beograd, 1969, σ.86.

την μέχρι τώρα πράξη του Σ.Δ.Γιουγκοσλαβίας. Πρώτο παράδειγμα αποτελεί "Ο θεμελιώδης νόμος για τη συνταξιοδοτική ασφάλιση". Η διαδικασία που κινήθηκε ενώπιον του Σ.Δ.Γιουγκοσλαβίας, για τον έλεγχο της συνταγματικότητας του νομού αυτού, διακόπηκε με απόφαση του Δικαστηρίου, το οποίο κοινοποίησε στην Βουλή την γνώμη του. Στη γνώμη του αυτή που κοινοποιήθηκε στη Βουλή, σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν το Σ.Δ. να διακόψει τη διαδικασία και να κοινοποιήσει γνώμη αναφέρεται ότι: "Το Σ.Δ. επέλεξε αυτή τη συμπεριφορά έχοντας υπόψη ότι με την απόφαση του Δικαστηρίου για τη συνταγματικότητα του νόμου δεν θα μπορούσαν να λυθούν όλα τα προβλήματα της συνταξιοδοτικής ασφάλισης και ειδικότερα τα προβλήματα που αφορούν την υλική βάση αυτής της ασφάλισης. Εκτός από αυτό, το Σ.Δ. είχε υπόψη ότι η διακοπή της ισχύος ορισμένων διατάξεων του νόμου με την απόφαση του Σ.Δ. θα μπορούσε να γίνει έξι μήνες μετά την έκδοση της απόφασης, με την οποία διαπιστώνεται η αντισυνταγματικότητα του νόμου, ενώ για το διάστημα αυτό ο θεμελιώδης Νόμος για τη συνταξιοδοτική ασφάλιση θα μπορούσε να έχει τροποποιηθεί. Τέλος, το γεγονός ότι η Ομοσπονδιακή Βουλή μαζί με το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο αποφάσισε να μελετηθούν τα προβλήματα της συνταξιοδοτικής ασφάλισης, αποδεικνύει ότι υπάρχει ανάγκη να επανεξετασθούν οι λύσεις που μέχρι τώρα έχουν δοθεί στον τομέα αυτό και ότι αυτός ο τρόπος επίλυσης των προβλημάτων, που υπάρχουν στον τομέα της συνταξιοδοτικής ασφάλισης, σύμφωνα με τη γνώμη του Σ.Δ.Γ. γι' αυτήν τη

στιγμή είναι ο πιο κατάλληλος". (20)

Ενα άλλο παράδειγμα αφορά τη συνταγματικότητα των διατάξεων δύο νόμων, με τους οποίους ρυθμίζονται ζητήματα δικαστικής προστασίας των διευθυντικών στελεχών των επιχειρήσεων στην περίπτωση απόλυσής τους. Πρόκειται για: (α) "το Θεμελιώδη Νόμο για τις Εργασιακές Σχέσεις" και (β) "Το Θεμελιώδη Νόμο για την Εκλογή των Εργατικών Συμβουλίων και των Οργάνων Διαχείρισης στις Εργατικές Οργανώσεις".

Το Σ.Δ. της Γιουγκοσλαβίας κατά τη διάρκεια της δημόσιας συνεδρίασης πληροφορήθηκε ότι το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο ερευνά το ζήτημα της απόλυσης των διευθυντών των αυτοδιαχειριστικών επιχειρήσεων και ότι επεξεργάζεται πρόταση για την τροποποίηση του νόμου. Αποφάνθηκε δε ότι: "Λαμβάνοντας υπόψη την πρωτοβουλία αυτή του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου, το Σ.Δ. αποφασίζει να αναστείλει την έκδοση απόφασης για συμφωνία των διατάξεων αυτών με το Σύνταγμα θεωρώντας ότι ο καλύτερος τρόπος για την επίλυση του προβλήματος που έχει προκύψει είναι η εκ νέου εξέταση και ρύθμιση του θέματος που αφορά στην απόλυση των διευθυντών των αυτοδιαχειριστικών επιχειρήσεων" (21).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί και μια διάταξη του νόμου "για την εθνικοποίηση των εκμισθωμένων κατοικιών και της οικοδομήσιμης γής". Επρόκειτο για μια διάταξη, η οποία

20. Βλ. Saopstenja Ustavnih Sudova, 3/1967, σ. 164.

21. Βλ. Saopstenja Ustavnog Suda Jugoslavije 2/1966, σ.

έδινε τη δυνατότητα στους Δήμους, κατά εντελώς διαφορετικό τρόπο, να εκδίδουν αποφάσεις που να ορίζουν ποιά κτίρια θεωρούνται κατάλληλα ως προς τη λειτουργικότητά τους, με προορισμό να χρησιμοποιούνται για ανάπαυση ή ανάρρωση των πολιτών. Γι' αυτό και το Σ.Δ. της Γιουγκοσλαβίας κοινοποίησε τη γνώμη του στη Βουλή, προτείνοντας ότι η παραπάνω διάταξη πρέπει να τροποποιηθεί "γιατί η λειτουργικότητα και ο προορισμός των κατοικιών που χρησιμοποιούνται για ανάπαυση και ανάρρωση πρέπει, τουλάχιστον στην πλατιά τους έννοια, να καθοριστούν με ομοσπονδιακό νόμο. Μόνο στα πλαίσια αυτά μπορεί να προβλεφθούν ορισμένες αρμοδιότητες των Δήμων"(22). Συνεπώς, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι στις περιπτώσεις ασάφειας ορισμένων νομοθετικών διατάξεων (και όχι ευθείας αντισυνταγματικότητας), στις περιπτώσεις που έπρεπε από τη σκοπιά της συνταγματικότητας να εξετασθεί ένας ευρύς νομοθετικός τομέας και στις περιπτώσεις που η διαδικασία τροποποίησης ορισμένων διατάξεων είχε ήδη ξεκινήσει ενώπιον της Βουλής, κ.λπ., τότε το Σ.Δ. έκρινε ότι ήταν σκόπιμο να κοινοποιήσει τη γνώμη του στη Βουλή, παρά να εκδώσει απόφαση.

ζ) Μια παραλλαγή της αρμοδιότητας του Σ.Δ.Γ., που αναπτύξαμε παραπάνω, είναι και η προειδοποίηση (upozorenje) του εκδόσαντος αντισυνταγματική (ή παράνομη πράξη), από το Σ.Δ.Γ. πριν αυτό κινήσει την διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας και της νομιμότητας ή πριν αυτό εκδόσει τη σχετική απόφασή του.

Ειδικότερα, το Σ.Δ.Γ. δύναται, σε σχέση με τις

συνθήκες που διαπιστώθηκαν σε προηγούμενη διαδικασία, να δώσει τη δυνατότητα στο Αντιπροσωπευτικό Σώμα, σε άλλο όργανο ή οργάνωση, να άρει τη διαφωνία του διατάγματος ή της γενικής πράξης με το Σύνταγμα ή το νόμο.

Την πρακτική αυτή εφάρμοσαν τα Σ.Δ. σε σχέση με πράξεις τοπικών οργάνων ή εργατικών οργανώσεων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύθηκαν(23), αυτοί που εξέδωσαν τις κανονιστικές πράξεις αποδέχθηκαν την προειδοποίηση του Σ.Δ. και θεράπευσαν τις αντισυνταγματικές και παράνομες διατάξεις, η δε διαδικασία διακόπηκε. Σε άλλες δε περιπτώσεις η διαδικασία αναστάλθηκε μεταγενέστερα ή και ακόμη πριν την έκδοση της απόφασης.

Αυτός ο τρόπος δράσης των Σ.Δ. στην Σ.Ο.Δ.Γ. προσομοιάζει με εκείνον της παροχής γνώμης προς τις Βουλές μέσω των διαπιστωτικών-αναγνωριστικών αποφάσεων των Σ.Δ. Όμως, χρησιμοποιώντας πολύ συχνά αυτό τον τρόπο λειτουργίας τα Σ.Δ. δε χρησιμοποιούν τη σωστότερη μέθοδο, γιατί στο βαθμό που το Σ.Δ. προειδοποιήσει το Δήμο ή την εργατική οργάνωση για την αντισυνταγματικότητα ή τη μη νομιμότητα των διατάξεών τους και αυτοί τις εναρμονίσουν με το Σύνταγμα ή το νόμο, οι υποθέσεις αυτές δεν φτάνουν στη δημοσιότητα. Όταν μάλιστα δεχθούμε ότι η συνταγματική - δικαστική πρακτική ασκεί και κάποια εκπαιδευτική επίδραση στο κοινό, σχετικά με τα βασικά συνταγματικά συστήματα, υποστηρίζεται(24) γι'αυτό ότι θα ήταν χρήσιμη η σύγκλιση

23. Βλ. το ίδιο

24. Βλ. Vojislav Kostunica, οπ. ανωτ. σ.

των δημοσίων συνεδριάσεων, χωρίς προηγούμενη προειδοποίηση των αρμοδίων οργάνων.

η) Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε και έναν άλλο ειδικό τρόπο λειτουργίας των Σ.Δ. Ειδικότερα, τα Συνταγματικά Δικαστήρια, στις περιπτώσεις που ένα διάταγμα δε βρίσκεται βέβαια σε αντίθεση με το Σύνταγμα ή το νόμο, αλλά κατά την εφαρμογή του, τού δίδεται διαφορετική έννοια, με απόφασή τους μπορούν να καθορίσουν την έννοια και το περιεχόμενό τους, που είναι σύμφωνο με το Σύνταγμα και το νόμο.

Γίνεται κατανοητό ότι η παραπάνω ερμηνεία έχει όλα τα χαρακτηριστικά της απόφασης (υποχρεωτικότητα, ισχύ *erga omnes*, κ.λ.π.). Πρόκειται δηλαδή για μια ειδική κατηγορία συνταγματικο-δικαστικών αποφάσεων, που καλούνται "ερμηνευτικές αποφάσεις". Σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη οι αποφάσεις αυτές ισχύουν από την ημέρα της δημοσίευσής τους(25).

8) Απόφαση για αναστολή εκτέλεσης ατομικής πράξης ή ενέργειας

Μια εντελώς νέα αρμοδιότητα του Σ.Δ.Γ., που καθιέρωσε το Σύνταγμα του 1974, είναι η εξουσία του να διατάζει την αποχή από την εκτέλεση πράξης ή ενέργειας, η οποία έχει εκδοθεί στη βάση νομοθετικής πράξης, της οποίας η συνταγματικότητα(ή η νομιμότητα) ελέγχεται. Ειδικότερα το άρθρο 379 του Συντάγματος του 1974 αναφέρει γι' αυτό ότι: "Το Σ.Δ.Γ. μπορεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, μέχρι την έκδοση οριστικής (*konacne*) απόφασης, να διατάξει την

25. Βλ. *Saopstenja Ustavnog Suda Jugoslavije* 2/1966, σ. 92-93.

αναστολή της εκτέλεσης ατομικής πράξης ή ενέργειας, η οποία εκδόθηκε στη βάση νόμου, διατάγματος ή γενικής πράξης, οργάνου κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, της οποίας η συνταγματικότητα (ή η νομιμότητα) ελέγχεται εάν από την εκτέλεσή της μπορεί να επέλθουν συνέπειες, που δεν μπορούν εκ των υστέρων να αρθούν".

Την απόφασή του αυτή, με την οποία διατάσσει την αποχή από την εκτέλεση της συγκεκριμένης πράξης ή ενέργειας, το Σ.Δ. λαμβάνει, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας μέχρι τη λήψη της οριστικής (konacne) απόφασης για τη συνταγματικότητα. Προϋπόθεση για τη λήψη μιας τέτοιας απόφασης είναι η εκτίμηση ότι με την εκτέλεση της συγκεκριμένης πράξης ή ενέργειας μπορούν να επέλθουν ζημιογόνες συνέπειες, που εκ των υστέρων δεν μπορούν να αρθούν. Αυτό αποτελεί και το πραγματικό γεγονός, που το Σ.Δ. κρίνει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Η απόφαση του Σ.Δ.Γ. για τη μη εκτέλεση τίθεται υπόψη του οργάνου που διέταξε την εκτέλεση ή εκείνου που είναι αρμόδιο να διατάξει τη μη εκτέλεση.

ι) Τέλος, θα πρέπει να αναφερθούμε και σε μια αρμοδιότητα του Σ.Δ.Γ., που ενώ υπήρχε στο Σύνταγμα του 1963, καταργήθηκε και δε συμπεριελήφθηκε στις συνταγματικές αλλαγές. Ειδικότερα, με το Σύνταγμα του 1974 καταργήθηκε η αρμοδιότητα του Σ.Δ.Γ. να προστατεύει τα δικαιώματα της αυτοδιαχείρισης, που έχουν παραβιαστεί, καθώς και τις βασικές ελευθερίες και δικαιώματα που προστατεύονται από το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας,

όταν οι ελευθερίες και τα δικαιώματα έχουν παραβιαστεί με συγκεκριμένη πράξη ή ενέργεια. Σύμφωνα με το προηγούμενο Σύνταγμα, η αρμοδιότητα αυτή είχε προβλεφθεί για τις περιπτώσεις "που δεν προβλέπεται άλλος δικαστικός έλεγχος" (άρθρο 241 εδ.2 του Συντάγματος του 1963).

Αποδείχθηκε, όμως, όπως υποστηρίζεται (26), στη μέχρι τώρα πράξη, ότι η αρμοδιότητα αυτή δεν ασκήθηκε σε καμιά απολύτως περίπτωση. Έτσι, σε όλες τις περιπτώσεις, όταν επρόκειτο για ατομικές πράξεις ή ενέργειες, την προστασία παρείχε το δικαστήριο γενικής δικαιοδοσίας. Γι' αυτό και το Σύνταγμα του 1974 δέχθηκε τη θέση ότι η προστασία των δικαιωμάτων της αυτοδιαχείρισης, καθώς και οι βασικές ελευθερίες και δικαιώματα, που καθορίζονται στο Σύνταγμα, ανήκουν στην αρμοδιότητα των τακτικών δικαστηρίων (26α).

26. Βλ. D i m i t r i e K u l i c, Ustavno Sudstvo u Svetu, Beograd, 1982, σ. 190.

26α. Το άρθρο 124 παρ. 6 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας ορίζει ότι: "Το Ο.Σ.Δ. αποφασίζει για τις συνταγματικές προσφυγές που αναφέρονται στην παραβίαση με ατομική πράξη ή ενέργεια των ελευθεριών και των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη που κατοχυρώνονται με το Σύνταγμα αυτό...". Έτσι επαναφέρεται σε ισχύ η αρμοδιότητα αυτή του Σ.Δ. που είχε καταργηθεί με το Σύνταγμα του 1974.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Β'

ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

§8.-Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ, Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ Η ΣΥΝΘΕΣΗ

Ι.Γενικές διατάξεις λειτουργίας του Συνταγματικού
Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Τα βασικότερα ζητήματα της οργάνωσης και της λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., μετά από συνταγματική εξουσιοδότηση, ρυθμίζονται από τον Κανονισμό Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. του 1985(1). Σύμφωνα με το άρθρο 396 του ομοσπονδιακού Συντάγματος του 1974: "Τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ., καθώς και την οργάνωσή του, καθορίζει το ίδιο το Σ.Δ.Γ."(2). Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 1 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ.: "Με τον Κανονισμό Λειτουργίας ρυθμίζεται η διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ. με σκοπό τη διασφάλιση της συνταγματικότητας και της νομιμότητας,

1.Βλ. Poslovník Ustavnog Suda Jugoslavije, Sluzbenik List, S.F.R.J. Br. 15, 29.3.1985, σ. 646-652.

2.Η ίδια ακριβώς ρύθμιση περιέχεται και στα Συντάγματα των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και Αυτονόμων Περιοχών. Οι σχετικές διατάξεις είναι οι εξής: Στο Σύνταγμα α.της Σ.Δ.Βοσνίας και Ερζεγοβίνης άρθρο 407, β.της Σ.Δ.Μαυροβουνίου άρθρο 428, γ.της Σ.Δ.Κροατίας άρθρο 433, δ.της Σ.Δ."Μακεδονίας" άρθρο 437, ε.της Σ.Δ.Σλοβενίας άρθρο 428, στ.της Σ.Δ.Σερβίας άρθρο 421, ζ.της Σ.Α.Π. Βοεβοδίνας άρθρο 414 και η.της Σ.Α.Π. Κόσοβο άρθρο 389.

σύμφωνα με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και καθορίζονται επίσης οι βασικές αρχές της οργάνωσης του Σ.Δ.Γ."

Σε διάκριση από το Σύνταγμα του 1963, το οποίο, όπως ήδη προαναφέραμε, προέβλεπε(3) την ψήφιση ειδικού ομοσπονδιακού νόμου(3α) για τη ρύθμιση της οργάνωσης και διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ.Γ., το Σύνταγμα του 1974 αναθέτει τη ρύθμιση της οργάνωσης και της διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ.Γ. στο ίδιο το Σ.Δ.Γ., θεωρώντας ότι έτσι διασφαλίζεται ομαλότερα και αποτελεσματικότερα η λειτουργία του Δικαστηρίου αυτού.

Εκτός από την παραπάνω αναφορά του στο άρθρο 396, το Σύνταγμα του 1974 δεν περιέχει καμιά άλλη διάταξη για ζητήματα οργάνωσης, λειτουργίας και διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ.Γ. Μόνη εξαίρεση αποτελεί η διάταξη του άρθρου 380 του Συντάγματος του 1974 αναφορικά με τον τρόπο συνεδρίασης του Σ.Δ.Γ. Στο ζήτημα αυτό, όμως, θα αναφερθούμε εκτενέστερα παρακάτω.

Κατά συνέπεια, το μόνο κείμενο, το οποίο αναφέρεται σε ζητήματα οργάνωσης, λειτουργίας (βεβαίως και διαδικασίας) του Σ.Δ.Γ. και μάλιστα με πολλές λεπτομέρειες, είναι ο Κανονισμός Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. του 1985. Στο κείμενο αυτό θα αναφερόμαστε εξ ανάγκης σχεδόν αποκλειστικά,

3. Βλ. άρθρο 251 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γ. του 1963.

3α. Το ίδιο προβλέπει και το άρθρο 131 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το οποίο ορίζει: "Η οργάνωση, η διαδικασία και η νομική ισχύς των αποφάσεων του Ο.Σ.Δ. καθορίζεται με ομοσπονδιακό νόμο".

αναπτύσσοντας όλα τα ζητήματα που σχετίζονται με την οργάνωση και λειτουργία του Σ.Δ.Γ.

II. Οργάνωση και Λειτουργία

Το Σ.Δ.Γ. (και τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών), αποτελεί ένα ενιαίο όργανο, το οποίο ως συλλογικό σώμα λαμβάνει τις αποφάσεις του, όταν βρίσκεται σε πλήρη σύνθεση (ολομέλεια).

Οι συνταγματικές διατάξεις, καθώς και ο Κανονισμός Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., προβλέπουν πλήρη σύνθεση κατά την έκδοση των αποφάσεων. Όμως, το Σ.Δ.Γ. (και τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών), κατά την άσκηση της λειτουργίας του, λειτουργεί σε ειδικά τμήματα και επιτροπές.

Επίσης το Σ.Δ.Γ., όπως και τα άλλα Συνταγματικά Δικαστήρια, διαθέτει ειδικό προσωπικό και Γραμματεία, για την ομαλή διεκπεραίωση των διοικητικών και άλλων γραφειοκρατικών διαδικασιών. Το Σ.Δ.Γ. διαθέτει ολόκληρη υπηρεσία γραμματειακής του και διοικητικής του υποστήριξης, Γραμματεία και Γραμματέα. Σε ένα έκαστο των οργάνων αυτών αναφερόμαστε με λεπτομέρειες ακολούθως.

1. Ο Ι Ε π ι τ ρ ο π έ ς ε ρ γ α σ ί α ς τ ο υ Σ υ ν τ α γ μ α τ ι κ ο ύ Δ ι κ α σ τ η ρ ί ο υ Γ ι ο υ- γ κ ο σ λ α β ί α ς

Τη λειτουργία του κατά ειδικά τμήματα και επιτροπές εργασίας, για την αποτελεσματικότερη άσκηση της λειτουργίας του, προβλέπει το ίδιο το Σ.Δ.Γ. στο άρθρο 69 του Κανονισμού Λειτουργίας του. Οι επιτροπές αυτές ή τα ειδικά τμήματα, ανάλογα με τις υποθέσεις για τη διεκπεραίωση των

οποίων συνιστώνται, μπορούν να είναι διαρκείς ή προσωρινές. Οι διαρκείς επιτροπές εργασίας συγκροτούνται με απόφαση του Σ.Δ.Γ., με την οποία (απόφαση) ταυτόχρονα καθορίζεται ο κύκλος αρμοδιοτήτων και η σύνθεση της Διαρκούς Επιτροπής Εργασίας.

Κάθε επιτροπή εργασίας διαθέτει Πρόεδρο και Γραμματέα. Τα μέλη των διαρκών επιτροπών διορίζονται για θητεία δύο χρόνων και, μετά τη λήξη του χρόνου αυτού, μπορούν να διορισθούν εκ νέου μέλη της ίδιας επιτροπής.

Τι προσωρινές επιτροπές εργασίας, καθώς επίσης τα καθήκοντά τους και τη σύνθεσή τους, καθορίζει το Σ.Δ.Γ. με απόφασή του. Στην πράξη, οι προσωρινές αυτές επιτροπές εργασίας είναι επιφορτισμένες κυρίως με αρμοδιότητες σχετικές με διαδικαστικά θέματα.

2.0 Γ ρ α μ μ α τ έ α ς τ ο υ Σ υ ν τ α γ μ α τ ι - κ ο ύ Δ ι κ α σ τ η ρ ί ο υ Γ ι ο υ γ κ ο σ λ α β ί α ς

Σύμφωνα με το άρθρο 70 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., το Σ.Δ.Γ. διαθέτει Γραμματέα. Το Γραμματέα διορίζει και παύει το Σ.Δ.Γ. Αυτός διορίζεται για θητεία 4 ετών, ενώ μετά τη λήξη της θητείας του, μπορεί και πάλι να διορισθεί στο ίδιο αξίωμα.

Ο Γραμματέας προίσταται των διοικητικών υπηρεσιών του Σ.Δ.Γ., για την ομαλή λειτουργία των οποίων αυτός ευθύνεται ενώπιον του Σ.Δ.Γ. Οι αρμοδιότητες και τα καθήκοντα του Γραμματέα καθορίζονται στο άρθρο 70 του Κανονισμού Λειτουργίας και είναι οι ακόλουθες: α.Ο Γραμματέας του Σ.Δ. μεριμνά, σύμφωνα με τις οδηγίες του Προέδρου του Σ.Δ. και τον Κανονισμό Λειτουργίας, για την προετοιμασία των συνεδριάσεων του Σ.Δ., β.την προετοιμασία και την

κοινοποίηση του υλικού που είναι αναγκαίο για την εργασία του Σ.Δ., καθώς και των τμημάτων του, γ.βοηθά τον Πρόεδρο του Σ.Δ. στην εκπλήρωση των εξουσιών και υποχρεώσεων του, σχετικά με την οργάνωση και την προετοιμασία των συνεδριάσεων του Σ.Δ., καθώς και την εκτέλεση των αποφάσεων του, δ.διασφαλίζει, τις επιτροπές εργασίας και τα ειδικά τμήματα του Σ.Δ. τη συνδρομή και συνεργασία των ειδικευμένων τεχνικών και άλλων υπηρεσιών του Σ.Δ., ε.λογοδοτεί στο Σ.Δ. για τη νόμιμη και αποτελεσματική λειτουργία της υπηρεσίας και διεκπεραιώνει και άλλες εργασίες, που του αναθέτει το Σ.Δ. και ο Πρόεδρός του, στ.μεριμνά για την εκτέλεση των αποφάσεων του Σ.Δ. και άμεσα εκτελεί τις αποφάσεις εκείνες του Σ.Δ. που αναφέρονται στο δικό του κύκλο αρμοδιοτήτων.

Τέλος, ο Γραμματέας του Σ.Δ. διαθέτει και αρμοδιότητες που σχετίζονται με τη διεύθυνση των εργασιών της Διοικητικής Υπηρεσίας του Σ.Δ. Ειδικότερα, ο Γραμματέα, σε ζητήματα ίδρυσης και λήξης της εργασιακής σχέσης των εργαζομένων στην Κοινότητα Εργασίας(4) της Διοικητικής

4. Σύμφωνα με το Νόμο για τη Συνεταιριστική Εργασία (Zakon o Udruzenom Radu) του 1976, οι οργανώσεις, οι οργανισμοί, οι υπηρεσίες στην Γιουγκοσλαβία αποτελούν ένα ενιαίο σύστημα οργάνωσης και λειτουργίας, που αποτελείται από πρωτοβάθμιες, δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες οργανώσεις. Η υπηρεσία του Σ.Δ.Γ. είναι δευτεροβάθμια Εργατική Οργάνωση (Εργατική Κοινότητα). Η Πρωτοβάθμια είναι η Οργάνωση Βάσης Συνεταιριστικής Εργασίας. Η Τριτοβάθμια είναι η Σύνθετη Οργάνωση Συνεταιριστικής Εργασίας.

Υπηρεσίας του Σ.Δ., διαθέτει δικαιώματα και υποχρεώσεις αντίστοιχες με εκείνες ανωτάτου κρατικού λειτουργού, που διευθύνει όργανο διοίκησης της ομοσπονδίας.

3.Η Διοικητική Υπηρεσία του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Το Σ.Δ.Γ. διαθέτει Διοικητική Υπηρεσία. Σύμφωνα με το άρθρο 73 παρ.1 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., η Δ.Υ. του Σ.Δ.Γ. οργανώνεται μετά από απόφαση του Σ.Δ., το οποίο καθορίζει και τον κύκλο αρμοδιοτήτων της. Τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα της Δ.Υ. του Σ.Δ. ειδικότερα καθορίζει ο Γραμματέας του Σ.Δ., σύμφωνα με απόφαση του Σ.Δ.

Με την απόφαση για την ίδρυση και τον καθορισμό του κύκλου αρμοδιοτήτων της Διοικητικής Υπηρεσίας του Σ.Δ.Γ. καθορίζεται και ο αριθμός των Διευθυντών της Διοικητικής Υπηρεσίας. Οι Διευθυντές τοποθετούνται για τέσσερα χρόνια, ενώ μετά τη λήξη του χρόνου αυτού, μπορούν να επανατοποθετηθούν στην ίδια διευθυντική θέση.

Τον αριθμό των εργαζομένων και τις αρμοδιότητες, καθώς και άλλα ζητήματα, που σχετίζονται με την παροχή εργασίας στην Διοικητική Υπηρεσία του Σ.Δ.Γ., καθορίζει με απόφασή του ο Γραμματέας του Σ.Δ.Γ., η οποία αναφέρεται στην εσωτερική οργάνωση και την συστηματοποίηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των εργαζομένων της Διοικητικής Υπηρεσίας, μετά από σύμφωνη γνώμη του Σ.Δ.Γ. και μετά από θετική εισήγηση της Κοινότητας Εργασίας της Διοικητικής

Υπηρεσίας του Σ.Δ.

Η διάταξη του άρθρου 74 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. αναφέρεται στα ζητήματα εργασιακών σχέσεων των εργαζομένων στη Διοικητική Υπηρεσία του Σ.Δ.Γ. Σύμφωνα, λοιπόν, με τη διάταξη αυτή, στους εργαζόμενους στη Διοικητική Υπηρεσία του Σ.Δ.Γ. έχουν ανάλογη εφαρμογή οι διατάξεις των νόμων "Για τις βάσεις του συστήματος κρατικής διοίκησης" και για "το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο και τα Όργανα Διοίκησης της Ομοσπονδίας", οι οποίες αναφέρονται στην υλοποίηση των δικαιωμάτων, υποχρεώσεων και καθηκόντων στις εργασιακές σχέσεις των εργαζομένων, όπως επίσης και στον τρόπο απόκτησης, καθορισμού και κατανομής των εισοδημάτων, καθώς και των μέσων για κοινή κατανάλωση στις κοινότητες εργασίας των οργάνων διοίκησης της Ομοσπονδίας και των άλλων οργανώσεων της Ομοσπονδίας.

III.Οι αρχές λειτουργίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Η οργάνωση και λειτουργία του Σ.Δ.Γ., καθώς και η συνολική διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ., καθορίζεται και διεξάγεται βάσει ορισμένων βασικών αρχών. Οι αρχές αυτές είναι περίπου οι ίδιες με εκείνες που ισχύουν, για τα ίδια ζητήματα, στα Συνταγματικά Δικαστήρια, σε όλες τις χώρες του κόσμου. Σε κάθε μια από αυτές διεξοδικότερα αναφερόμαστε αμέσως παρακάτω.

1. Η αρχή της δημοσιότητας(5)
των εργασιών του Συνταγματικού
Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Σύμφωνα με το άρθρο 380 του ισχύοντος Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γ.: "Το Σ.Δ.Γ. συνεδριάζει δημόσια". Η αρχή αυτή της δημοσιότητας των εργασιών των Συνταγματικών Δικαστηρίων, δεν είναι αρχή που αφορά μόνο τις εργασίες των Συνταγματικών Δικαστηρίων, γιατί η αρχή της δημοσιότητας των εργασιών αποτελεί βασική συνταγματική αρχή και αφορά όλα τα όργανα κρατικο-πολιτικής και δικαστικής εξουσίας. Η βασική συνταγματική αυτή αρχή κατοχυρώνεται με το άρθρο 97 παρ.1 του Συντάγματος του 1974, το οποίο αναφέρει ότι: "Η εργασία των κρατικών οργάνων, των οργάνων της διοίκησης, των οργανώσεων της συνεταιριστικής εργασίας, των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων, των οργάνων των κοινωνικο-πολιτικών οργανώσεων και ενώσεων είναι δημόσια". Επίσης το άρθρο 227 παρ. 1 του Συντάγματος του 1974 ορίζει ότι: "Οι συνεδριάσεις των δικαστηρίων είναι

5. Βλ. Α θ. Ρ ά ι κ ο υ, ορ. cit., τ. Α', τεύχ. Γ', σ. 139
και υποσημ. αριθ. 3.

δημόσιες..."(6).

Η ειδικότερη άρα αναφορά του άρθρου 380(6α) του Συντάγματος του 1974 στη δημοσιότητα των εργασιών του Σ.Δ.Γ. (και των άλλων Συνταγματικών Δικαστηρίων), καταδεικνύει τη βαρύνουσα σημασία που δίνει ο συνταγματικός νομοθέτης στη λειτουργία των Συνταγματικών Δικαστηρίων.

Ειδικότερα, οι τρόποι διασφάλισης της δημοσιότητας των εργασιών του Σ.Δ.Γ. ορίζονται με πράξεις του Σ.Δ.Γ. και κατά κύριο λόγο με τον Κανονισμό Λειτουργίας του. Οι πλέον συνήθεις τρόποι διασφάλισης της δημοσιότητας θεωρούνται: α.η δημοσία διεξαγωγή των συνεδριάσεών του, β.η ανακοίνωση των αποφάσεών του και γ.η ελεύθερη πρόσβαση του κοινού σε όλες τις πράξεις του Σ.Δ.Γ., που έχουν ενδιαφέρον γι'αυτό. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ.1 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ.: "Το Σ.Δ. διασφαλίζει τη

6.1α σχετικά άρθρα των Συνταγμάτων του 1974 των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και Αυτονόμων Περιοχών άρθρα για τη δημοσιότητα των εργασιών των Σ.Δ. είναι: α.της Σ.Δ.Σερβίας, άρθρο 406, β.της Σ.Α.Π. Βοεβοδίνας, άρθρο 399, γ.της Σ.Α.Π.Κόσοβου, άρθρο 376, δ.της Σ.Δ.Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, άρθρο 391, ε.της Σ.Δ.Μαυροβουνίου, άρθρο 413, στ.της Σ.Δ.Κροατίας, άρθρο 417, ζ.της Σ.Δ. "Μακεδονίας", άρθρο 423, η.της Σ.Δ.Σλοβενίας, άρθρο 418.

6α.Επίσης και το άρθρο 227 παρ. 1 του Συντάγματος του 1974 ορίζει ότι: "Οι συνεδριάσεις των δικαστηρίων είναι δημόσιες...".-Βλ.επίσης και άρθρο 122 παρ. 1 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

δημοσιότητα των εργασιών του: με τη δημόσια διεξαγωγή της διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ., με την ανακοίνωση των αποφάσεών του, με την ενημέρωση του κοινού για την πορεία των εργασιών του, καθώς και με κάθε άλλο τρόπο, σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας του, όπως και με άλλες πράξεις του Σ.Δ.Γ." .

Η δημοσιότητα των εργασιών των Σ.Δ. στη Γιουγκοσλαβία και ειδικότερα του Σ.Δ.Γ., που, όπως είδαμε, αποτελεί και βασική συνταγματική αρχή, δεν είναι κανόνας απαράβατος. Γιατί, το ίδιο το Σ.Δ.Γ. με τον Κανονισμό του, έχει προβλέψει, για ορισμένους λόγους, την απαγόρευση της δημοσιότητας των εργασιών του. Σύμφωνα δε με την παράγραφο 2 του άρθρου 5: "η δημοσιότητα των εργασιών του Σ.Δ.Γ. μπορεί να απαγορευτεί χάριν του συμφέροντος της ασφάλειας και της άμυνας της χώρας ή όταν το απαιτεί άλλο κοινωνικό συμφέρον, σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας και το νόμο"(7). Η διάταξη αυτή, κατά τα τελευταία χρόνια, έχει

7. Αντίστοιχη πρόβλεψη περιέχει και το άρθρο 97 παρ. 3 και 4 και το άρθρο 227 παρ. 2 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γ. Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου αυτού "με νόμο και με αυτοδιαχειριστική πράξη καθορίζονται οι εργασίες εκείνες, καθώς και τα στοιχεία, τα οποία αποτελούν μυστικό και δεν μπορούν να ανακοινωθούν". Εξάλλου, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 97: "Η εφαρμογή της αρχής της δημοσιότητας δεν μπορεί να είναι σε αντίθεση με τα συμφέροντα της ασφάλειας και άμυνας της χώρας, καθώς και τα άλλα κοινωνικά συμφέροντα, τα οποία καθορίζονται με νόμο". -Εξαιρέσεις από την αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων των δικαστηρίων

αποτελέσει στόχο δριμύτατης κριτικής εκ μέρους κύκλων διανοουμένων της Σ.Ο.Δ.Γ., αφού πολλές φορές έχει χρησιμοποιηθεί αυθαίρετα για την αποσόβηση ορισμένων αντιδράσεων, που κατά τον τελευταίο καιρό έχουν για στόχο τη διεκδίκηση και πλήρη υλοποίηση των από το Σύνταγμα κατοχυρωμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και πολιτικών ελευθεριών. Η αρχή της δημοσιότητας των εργασιών των Συνταγματικών Δικαστηρίων στη Γιουγκοσλαβία μπορούμε να πούμε ότι τηρείται. Όμως, σε πολλές περιπτώσεις, ο αποκλεισμός της δημοσιότητας των εργασιών του Σ.Δ. με την ενεργοποίηση, αυθαίρετη τις περισσότερες φορές, της παρ.2 του άρθρου 5 του Κανονισμού Λειτουργίας και με το πρόσχημα ότι τα υπό συζήτηση θέματα άπτονται της ασφαλείας και της άμυνας της χώρας ή "άλλου κοινωνικού συμφέροντος", φράσης εντελώς αόριστης με απεριόριστες δυνατότητες καταχρηστικής χρησιμοποίησής της, κλόνισαν την εμπιστοσύνη του κοινού απέναντι στο κύρος του κορυφαίου οργάνου της συνταγματικής δικαιοσύνης στη Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

2. Η αρχή της συνεργασίας με τα κρατικά όργανα

Η αρχή αυτή, απο μια άποψη, θα μπορούσε να κατανοηθεί και ως παρέμβαση ή άρση της ανεξαρτησίας και της αυτονομίας της λειτουργίας των Συνταγματικών Δικαστηρίων. Προσβολή, η οποία μάλιστα κατοχυρώνεται και επιτρέπεται με συνταγματική

καθιερώνει και το άρθρο 93 παρ. 2 του Ελληνικού Συντάγματος του 1975.

διάταξη.

Σύμφωνα με το άρθρο 390 του Συντάγματος του 1974(8): "Τα κρατικά όργανα, οι οργανώσεις της συνεταιρισμένης εργασίας, οι άλλες αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις και κοινότητες, καθώς και οι φορείς των αυτοδιαχειριστικών, δημοσίων και άλλων κοινωνικών λειτουργιών, υποχρεούνται να παρέχουν στο Σ.Δ.Γ., μετά από αίτησή του, στοιχεία και πληροφορίες απαραίτητες για την εργασία του και να αναλαμβάνουν, μετά από εντολή του Σ.Δ.Γ., τη διεκπεραίωση εργασιών, που αφορούν στη διεξαγωγή της διαδικασίας".

Για την ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία ενός οργάνου, όπως το Σ.Δ., προϋποτίθεται η επιτυχής συνεργασία με τα άλλα όργανα άσκησης κρατικο-πολιτικής, οικονομικής και δικαστικής εξουσίας. Είναι, δηλαδή, τέτοια η φύση των εργασιών του Σ.Δ.Γ., αυτό άλλωστε συμβαίνει και σε κάθε άλλο κοινωνικο-πολιτικό ή νομικό σύστημα, που αποκλείεται η ομαλή και αποτελεσματική του λειτουργία χωρίς την αгаστή συνεργασία και άμεση συνδρομή όλων των ανωτέρω οργάνων. Είναι, δηλαδή, η συνεργασία αυτή εκ τωνών ουκ άνευ (Conditio Sine Qua Non) της επιτυχούς λειτουργίας του.

Γι' αυτό, με την παραπάνω συνταγματική διάταξη,

8. Οι σχετικές διατάξεις στα Συντάγματα του 1974 των Σοσ. Δημοκρατιών και Αυτονόμων Περιοχών είναι: Στο Σύνταγμα της α.Σ.Δ. Σερβίας, άρθρο 416, β.Σ.Α.Π. Βοεβοδίνας, άρθρο 408, γ.Σ.Α.Π. Κόσοβο, άρθρο 384, δ.Σ.Δ. Βοσνίας - Ερζεγοβίνης, άρθρο 401, ε.Σ.Δ. Κροατίας, άρθρο 430, στ.Σ.Δ. Μαυροβουνίου, άρθρο 423, ζ.Σ.Δ. Σλοβενίας, άρθρο 419, η.Σ.Δ. "Μακεδονίας", άρθρο 431.

καθορίζονται δύο ειδών υποχρεώσεις των οργάνων και οργανώσεων άσκησης κρατικής, αυτοδιαχειριστικής, καθώς και κοινωνικής εργασίας, αναφορικά με τις εργασίες του Σ.Δ.Γ. Ειδικότερα, αυτά από την μια πλευρά υποχρεούνται στην παροχή στοιχείων και πληροφοριών απαραίτητων για τις εργασίες του Σ.Δ.Γ., ενώ από την άλλη αναλαμβάνουν την διεκπεραίωση συγκεκριμένων εργασιών, τις οποίες το Σ.Δ.Γ. αναθέτει σε αυτά και έχουν σημασία για την εξέλιξη της διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ.Γ.

Αν και στο Σύνταγμα δεν αναφέρονται κυρώσεις για την περίπτωση της μη εκτέλεσης εκ μέρους των παραπάνω οργάνων των υποχρεώσεων, που τους έχουν ανατεθεί εκ μέρους του Σ.Δ.Γ., εντούτοις η μη εκτέλεση των υποχρεώσεων αυτών αποτελεί παράβαση της συγκεκριμένης υποχρέωσης. Είναι γεγονός ότι στην πράξη, ελάχιστες φορές, δεν έχουν τηρηθεί: α) η υποχρέωση του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου, μετά από αίτηση του Σ.Δ.Γ., να διασφαλίσει την εκτέλεση των αποφάσεών του, σύμφωνα με το άρθρο 394 παρ.2 και β) το δικαίωμα του Σ.Δ.Γ. να απαιτεί την λήψη μέτρων σε σχέση με το πρόσωπο εκείνο που αρνείται να εκτελέσει αποφάσεις του (άρθρ.394 παρ.3 Συντάγματος του 1974).

Ειδικότερα, και κατά πλέον λεπτομερή τρόπο, τα ζητήματα της συνεργασίας του Σ.Δ.Γ. με τα διάφορα κρατικά όργανα και οργανώσεις ρυθμίζονται με τον Κανονισμό Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ.

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., στα πλαίσια των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του, το Σ.Δ. συνεργάζεται με τα όργανα των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων, με τις οργανώσεις της συνεταιριστικής εργασίας,

τις αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις και κοινότητες, τις κοινωνικο-πολιτικές και τις άλλες κοινωνικές οργανώσεις, καθώς και τις ενώσεις των πολιτών, σύμφωνα με τον Κανονισμό του και το νόμο.

Ειδικότερη πτυχή της γενικής αρχής της συνεργασίας του Σ.Δ.Γ. με όλα τα ανωτέρω όργανα και οργανώσεις αποτελεί η συνεργασία του με τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Ομοσπονδιακών Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 50 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., αυτό "στα πλαίσια της εκτέλεσης της λειτουργίας του συνεργάζεται με τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Δημοκρατιών και τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Αυτόνομων Περιοχών σε ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος για τη διασφάλιση της προστασίας της συνταγματικότητας και νομιμότητας".

Επίσης, σύμφωνα με την παρ.2 του ίδιου άρθρου, στα πλαίσια της προώθησης της συνεργασίας αυτής το Σ.Δ.Γ., θέτει και εξετάζει ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος και συμμετέχει στην επίλυσή τους, εναρμονίζει την συνταγματική δικαστική πρακτική, ανταλλάσσει απόψεις, πληροφορίες και άλλα υλικά και προετοιμάζει εισηγήσεις πάνω σε ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος, για την εφαρμογή της προστασίας της συνταγματικότητας .

Τέλος, το Σ.Δ., στα πλαίσια πάντα της υλοποίησης της παραπάνω βασικής αρχής, της συνεργασίας δηλαδή με τα όργανα άσκησης κρατικής, οικονομικής και κοινωνικο-πολιτικής εξουσίας, οργανώνει, όπως προβλέπει η παρ.3 του άρθρου 50 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., κοινές συνεδριάσεις και συμπόσια, συμμετέχει στις συναντήσεις και τα συμπόσια που οργανώνει το Σ.Δ. της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης

Περιοχής, αναπτύσσει δε και άλλες μορφές αμοιβαίας συνεργασίας με τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών.

Το άρθρο 51 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. αναφέρεται ειδικότερα στη συνεργασία του Σ.Δ.Γ. τόσο με την Ομοσπονδιακή Βουλή, όσο και με τις Βουλές των ομόσπονδων Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, το Σ.Δ., κατά τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων και στα πλαίσια των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του, συνεργάζεται με την Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γ., καθώς και με τις Βουλές των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών, ενώ κατά τη διαδικασία του ελέγχου της συνταγματικότητας και νομιμότητας των διαταγμάτων, των γενικών πράξεων και αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων, συνεργάζεται με τα όργανα και τις οργανώσεις, οι οποίες εξέδωσαν τις ελεγχόμενες πράξεις.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 52 Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., αυτό, ειδικότερα εκτιμώντας τα γεγονότα τα οποία έχουν ενδιαφέρον για την τήρηση της συνταγματικότητας, συνεργάζεται ιδιαίτερα με τα αντίστοιχα ομοσπονδιακά όργανα, οργανώσεις και κοινότητες.

Στο ζήτημα της συνεργασίας ανάμεσα στο Σ.Δ.Γ. και στην Ομοσπονδιακή Βουλή αναφέρεται το άρθρο 53 του Κανονισμού του Σ.Δ.Γ. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό "όταν η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γ. ερευνά πρόταση ή απόφαση του Σ.Δ. για έναρξη της διαδικασίας, το Σ.Δ. μπορεί να ορίσει αντιπρόσωπό του, ο οποίος συμμετέχει στη συνεδρίαση της Βουλής, εάν αυτό η ίδια η Βουλή το ζητήσει". Στην περίπτωση αυτή ο αντιπρόσωπος του Σ.Δ. έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις που καθορίζει το

ίδιο το Σ.Δ.Γ. Εξάλλου, σύμφωνα πάντα με το ίδιο άρθρο (παρ.8 εδαφ.3) "εάν η ομοσπονδιακή Βουλή ερευνά γνώμες και προτάσεις του Σ.Δ., οι οποίες παρασχέθηκαν αναφορικά με γεγονότα που αφορούν την εφαρμογή της συνταγματικότητας (και της νομιμότητας), τότε το Σ.Δ. ορίζει τον αντιπρόσωπό του, ο οποίος συμμετέχει στη συνεδρίαση της ομοσπονδιακής Βουλής, αν αυτό η ίδια η Βουλή το ζητήσει".

Επίσης, το άρθρο 54 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. αναφέρεται στη συνεργασία του με τις κοινωνικο-πολιτικές και τις άλλες κοινωνικές οργανώσεις, καθώς και με τις άλλες ενώσεις των πολιτών, αναφορικά πάντα με ζητήματα προστασίας της συνταγματικότητας .

Τέλος, το άρθρο 55 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. αναφέρεται στη δυνατότητα και υποχρέωση ταυτόχρονα του Σ.Δ.Γ. να χρησιμοποιεί τα υλικά, πληροφορίες και στοιχεία των οργάνων και οργανώσεων της συνεταιρισμένης εργασίας, των αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων, των επιστημονικών ιδρυμάτων, των επιστημόνων και των ειδικών ερευνητών.

Εκτός από τις παραπάνω περιπτώσεις συνεργασίας του Σ.Δ.Γ. με τα εθνικά όργανα άσκησης κρατικής, οικονομικής, πολιτικής και δικαστικής εξουσίας, που ρυθμίζονται στα άρθρα 50-55 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., το άρθρο 56 του Κανονισμού Λειτουργίας αναφέρεται στη συνεργασία του Σ.Δ.Γ. με όργανα εκτός της επικρατείας. Ειδικότερα το άρθρο αυτό ορίζει ότι "το Σ.Δ.Γ. συνεργάζεται με τα Συνταγματικά Δικαστήρια και τα άλλα συναφή όργανα των ξένων κρατών, τα οποία ασχολούνται με την προστασία και τον έλεγχο της συνταγματικότητας και της νομιμότητας, πάνω στις αρχές της

εξωτερικής πολιτικής και των διεθνών σχέσεων της Σ.Ο.Δ.Γ. και σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις της ". Για την προώθηση της συνεργασίας αυτής, καθώς και για τους τρόπους και τις μορφές της συνεργασίας, αποφασίζει το Σ.Δ.Γ. σε συνεδρίασή του. Τα οικονομικά μέσα για την υλοποίηση της παραπάνω διεθνούς συνεργασίας εξασφαλίζονται μέσα από τον προϋπολογισμό του Σ.Δ.Γ.

3. Η αρχή της ισοτιμίας των γλωσσών και των γραφών

Η Γιουγκοσλαβία είναι ομοσπονδιακό κράτος(9). Η επίσημη γλώσσα του κράτους δεν είναι μία. Στην επικράτειά της ομιλούνται και γράφονται περισσότερες από μια γλώσσες. Όπως ακριβώς συμβαίνει και με τις δραστηριότητες των άλλων ομοσπονδιακών οργάνων, έτσι και στις δραστηριότητες του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου (Σ.Δ.Γ.) έχει ληφθεί πρόνοια και διασφαλίζεται η ισοτιμία των γλωσσών και των γραφών των εθνών και εθνοτήτων της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τη διάταξη του άρθρου 4 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., το Σ.Δ.Γ. κατά τη λειτουργία του, καθώς και στις σχέσεις του με τα άλλα όργανα, τις κοινωνικο-πολιτικές και τις άλλες οργανώσεις, καθώς και με τους μεμονωμένους πολίτες, διασφαλίζει την αρχή της ισοτιμίας των γλωσσών και των γραφών των εθνών και

των εθνοτήτων, σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1974(10) και τον Κανονισμό Λειτουργίας του.

Με την ευκαιρία, θα πρέπει να τονίσουμε ότι το Σύνταγμα του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γ., σε σειρά διατάξεών του, κατοχυρώνει την ισοτιμία των γλωσσών και των γραφών των εθνών και εθνοτήτων της Γιουγκοσλαβίας. Ως σημαντικότερες αναφέρουμε: α.την διάταξη του άρθρου 170 παρ.1 ("ελευθερία του πολίτη για χρήση της δικής του γλώσσας και γραφής"),

10. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 246 του Συντάγματος του 1974 "στην επικράτεια της Γιουγκοσλαβίας είναι ισότιμες οι γλώσσες και οι γραφές των εθνών και εθνοτήτων". Στη Σ.Ο.Δ.Γ. είναι σε επίσημη χρήση οι γλώσσες των εθνών, ενώ οι γλώσσες των εθνοτήτων βρίσκονται σε χρήση σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα από το Σύνταγμα και τον ομοσπονδιακό νόμο. Με το νόμο και το καταστατικό της κοινωνικο - πολιτικής κοινότητας, καθώς και με τις αυτοδιαχειριστικές πράξεις των οργανώσεων της συνεταιρισμένης εργασίας και των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων διασφαλίζεται η αρχή της ισοτιμίας των γλωσσών και των γραφών των εθνών και εθνοτήτων, που χρησιμοποιούνται επίσημα στις περιφέρειες, στις οποίες διαβιούν εθνότητες και καθορίζονται ο τρόπος και οι προϋποθέσεις υλοποίησης αυτής της ισοτιμίας".-Σύμφωνα με το άρθρο 15 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας επίσημη γλώσσα είναι η σερβική. Στις περιοχές της Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας όπου ζουν εθνικές μειονότητες επίσημες είναι και οι δικές τους γλώσσες και γραφές, όπως ο νόμος ορίζει.

β. την διάταξη του άρθρου 214 παρ.2 ("το δικαίωμα του πολίτη όπως ενώπιον των δικαστηρίων, των άλλων κρατικών οργάνων, των οργανώσεων της συνεταιρισμένης εργασίας και των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων, να χρησιμοποιεί και να ενημερώνεται στη γλώσσα του"), γ. την διάταξη του άρθρου 246 παρ.1 ("ισοτιμία των γλωσσών όλων των εθνών και των εθνοτήτων, καθώς και των γραφών στην επικράτεια της Σ.Ο.Δ.Γ."), δ. την διάταξη του άρθρου 246 παρ.2 ("διασφάλιση της εφαρμογής της ισοτιμίας των γλωσσών και των γραφών των εθνών και εθνοτήτων" και ε. την διάταξη του άρθρου 247 του Συντάγματος ("δικαίωμα των εθνών και εθνοτήτων για ελεύθερη χρήση της γλώσσας και της γραφής").

IV.Η συγκρότηση του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

1.Α ρ ι θ μ ό ς κ α ι θ η τ ε ί α τ ω ν μ ε λ ώ ν τ ο υ Σ υ ν τ α γ μ α τ ι κ ο ύ Δ ι κ α σ τ η ρ ί ο υ Γ ι ο υ γ κ ο σ λ α β ί α ς

Λόγω της ειδικής θέσης που καταλαμβάνει ο θεσμός του Σ.Δ.Γ. στο συνταγματικό σύστημα και γενικά στο κοινωνικο-πολιτικό σύστημα της Γιουγκοσλαβίας, η σύνθεση του Σ.Δ.Γ. καθορίζεται από το Σύνταγμα του 1974. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 381 παρ.1 του Συντάγματος του 1974, το Σ.Δ.Γ. συγκροτείται(11) από τον Πρόεδρο και 13 δικαστές.

11.α. Το Συνταγματικό Δικαστήριο της Σερβίας συγκροτείται από τον Πρόεδρο και 10 δικαστές, που εκλέγει η Βουλή της Σ.Δ. Σερβίας (άρθρο 407 παρ. 1 του Συντάγματος του 1974), β. Το Συνταγματικό Δικαστήριο της Βοσβοδίνας συγκρο-

Ο αριθμός των μελών είναι έτσι συνταγματικά καθορισμένος, ώστε κάθε Ομόσπονδη Δημοκρατία να εκλέγει δύο μέλη και κάθε Αυτόνομη Περιοχή να εκλέγει ένα μέλος του Σ.Δ.Γ.

Οι δικαστές του Σ.Δ.Γ. εκλέγονται για θητεία οκτώ χρόνων χωρίς να έχουν δικαίωμα να επανεκλεγούν στην θέση του Προέδρου ή του δικαστή του Σ.Δ.Γ. Σε σχέση με το θέμα αυτό το Σύνταγμα του 1974 διαφοροποιήθηκε αισθητά από το Σύνταγμα του 1963, το οποίο παρείχε τη δυνατότητα επανεκλογής στα μέλη του Σ.Δ.Γ. για μια ακόμα θητεία. Είχαν τη δυνατότητα, δηλαδή, οι δικαστές του Σ.Δ.Γ. σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1963 να ασκήσουν το λειτουργήμα τους για 16 συνολικά χρόνια. Σχετικά με την ιδιότητα του Προέδρου του Σ.Δ.Γ. αυτός

 τείται από τον Πρόεδρο και 8 δικαστές, οι οποίοι εκλέγονται από τη Βουλή της Σ.Α.Π. Βοεβοδίνας (άρθρο 400 παρ. 1 Σ.), γ. Το Συνταγματικό Δικαστήριο του Κόσοβο συγκροτείται από τον Πρόεδρο και 6 δικαστές (άρθρο 377 παρ. 1), δ. Το Συνταγματικό Δικαστήριο του Βοσνίας και Ερζεγοβίνης από τον Πρόεδρο και 8 δικαστές (άρθρο 392 παρ. 1), ε. Το Συνταγματικό Δικαστήριο Μαυροβουνίου από Πρόεδρο και 6 δικαστές (άρθρο 414 παρ. 1), στ. Το Συνταγματικό Δικαστήριο Κροατίας από Πρόεδρο και 8 δικαστές (άρθρο 423 παρ. 1), ζ. Το Συνταγματικό Δικαστήριο "Μακεδονίας" από Πρόεδρο και 6 δικαστές (άρθρο 424 παρ. 1), η. Το Συνταγματικό Δικαστήριο Σλοβενίας από Πρόεδρο και 8 δικαστές (άρθρο 253 παρ. 1).

εκλέγεται από τα μέλη του ΣΔΓ για θητεία ενός χρόνου(12) και κάθε χρόνο από διαφορετική Δημοκρατία ή Αυτόνομη Περιοχή. Τη ρύθμιση αυτή, δηλαδή την εναλλαγή (Rotation) στην θέση του Προέδρου του Σ.Δ.Γ. εισήγαγε η συνταγματική αναθεώρηση αριθμός VII της 9 Ιουνίου 1981 του Συντάγματος του 1974 και ειδικότερα της ρύθμισης του άρθρου 381 παρ.2.

12. Στις Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, Κροατίας, καθώς και στη Σοσιαλιστική Αυτόνομη περιοχή (Σ.Α.Π.) Κόσοβο, ο Πρόεδρος του Σ.Δ. εκλέγεται για ένα χρόνο και δεν μπορεί να επανεκλεγεί στο ίδιο αξίωμα. Στις Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες "Μακεδονίας" και Σερβίας ο Πρόεδρος του Σ.Δ. εκλέγεται για ένα χρόνο και μπορεί δύο φορές συνολικά να εκλεγεί στο ίδιο αξίωμα. Στις Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες Μαυροβουνίου και Σλοβενίας, καθώς και στην Σ.Α.Π. Βοεβοδίνης, ο Πρόεδρος του Σ.Δ. εκλέγεται για 2 χρόνια και μπορεί να εκλεγεί 2 φορές συνολικά στο ίδιο αξίωμα.

Με τη συνταγματική αυτή αναθεώρηση(13) καθιερώθηκε, όπως ρητά αναφέρεται, η αρχή της "συλλογικής εργασίας και απόφασης" ή "αρχή της εναλλαγής στα δημόσια αξιώματα", αρχή που είχε ήδη εφαρμοσθεί στα άλλα όργανα άσκησης οικονομικής και πολιτικής εξουσίας της ομοσπονδίας.

13. Στην πρώτη παράγραφο της αναθεώρησης, που αφορούσε την θητεία των μελών - δικαστών του Συνταγματικού Δικαστηρίου, επαναλαμβάνεται επί λέξει η ρύθμιση του άρθρου 381 του Συντάγματος του 1974, σύμφωνα με την οποία, "ο Πρόεδρος και τα μέλη του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας εκλέγονται για 8 χρόνια και δεν μπορούν αν επανεκλεγούν στη θέση Προέδρου ή δικαστή του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας". Η αναθεώρηση αριθμός VII αφορούσε, όπως αναφέραμε μόνο στη θητεία του Προέδρου του Συνταγματικού Δικαστηρίου, ο οποίος μέχρι τότε εκλεγόταν για θητεία (ως Πρόεδρος) οκτώ χρόνων.-Σύμφωνα με την συνταγματική Αναθεώρηση XLVI (Εφημερίδα Κυβερνήσεως της Σ.Ο.Δ.Φ. αρ. 70 26/11/1988) στο άρθρο 2 ορίζεται ότι "ο Πρόεδρος του Σ.Δ.Γ. εκλέγεται από τους δικαστές του Δικαστηρίου αυτού για τέσσερα χρόνια και δεν μπορεί να επανεκλεγεί στην ίδια θέση".-Σύμφωνα με το άρθρο 125 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας: "Το Ο.Σ.Δ. συγκροτείται από 7 δικαστές. το μέλος του Ο.Σ.Δ. εκλέγεται για θητεία 9 χρόνων. Τα μέλη του Ο.Σ.Δ. εκλέγουν μεταξύ τους τον Πρόεδρο του Ο.Σ.Δ. με μυστική ψηφοφορία και για θητεία 3 χρόνων.

2. Η εκλογή των μελών του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Τον Πρόεδρο και τους δικαστές του Σ.Δ.Γ. εκλέγει (14) η ομοσπονδιακή Βουλή με ισότιμη συμμετοχή του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου και του Συμβουλίου των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών. Την ρύθμιση αυτή αναφέρει το άρθρο 288 παρ.3(15) του Συντάγματος του 1974, το οποίο αναφέρεται και στην εκλογή των άλλων ομοσπονδιακών κρατικών οργάνων. Ως γνωστόν, το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο και το Συμβούλιο των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών είναι τα δύο τμήματα της Ομοσπονδιακής Βουλής.

3. Το ασυμβίβαστο των μελών του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Ο Πρόεδρος και τα μέλη του Σ.Δ.Γ. δεν μπορούν κατά την διάρκεια της θητείας τους στο Σ.Δ.Γ. να κατέχουν ταυτόχρονα

14. Τον Πρόεδρο και τους δικαστές των Συνταγματικών Δικαστηρίων των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών εκλέγουν οι αντίστοιχες Βουλές, μετά από πρόταση του Προεδρείου ή της αρμόδιας επιτροπής.

15. Σύμφωνα με τη διάταξη 288 παρ. 3 "Το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο και το Συμβούλιο των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών, ισότιμα, εκλέγουν και παύουν τον Πρόεδρο και τους δικαστές του Σ.Δ.Γ.". - Σύμφωνα με το άρθρο 78 παρ. 7 η Ομοσπονδιακή Βουλή της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας εκλέγει και παύει τους δικαστές του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου.

ή να ασκούν και άλλο λειτούργημα σε κρατικά ή αυτοδιαχειριστικά όργανα.

Με τη διάταξη του άρθρου 381 παρ.3 το Σύνταγμα του 1974 εισάγει το ασυμβίβαστο της ιδιότητας του μέλους-δικαστή του Σ.Δ.Γ. με την κατοχή θέσης ή άσκηση ταυτόχρονης λειτουργίας(16) σε κρατικά ή αυτοδιαχειριστικά

16. Αν και το Σύνταγμα του 1974 δε θεσπίζει ειδικές προϋποθέσεις, ειδικά ή άλλα προσόντα, προκειμένου για εκλογή δικαστή του Σ.Δ., εξυπακούεται ότι οι προϋποθέσεις για την εκλογή δικαστή στο Ανώτατο Δικαστήριο Γιουγκοσλαβίας πρέπει να αφορούν και τους δικαστές του Σ.Δ.Γ. Έτσι, για δικαστές του Σ.Δ. πρωταρχικά πρέπει να εκλέγονται σημαίνοντες νομικοί, έμπειροι δικαστές Ομοσπονδιακών Ανωτάτων Δικαστηρίων, Δημόσιοι Κατήγοροι και Δικηγόροι, καθώς και Καθηγητές Δικαίου των Πανεπιστημίων και των Ανωτάτων Σχολών και επίσης άλλοι πολίτες, οι οποίοι σε σχέση με τα ειδικά προσόντα και την πολιτική ενασχόληση, θα είχαν την ικανότητα και τα χαρακτηριστικά εκείνα για να ασκήσουν το ανώτατο αυτό και υπεύθυνο λειτούργημα. Οσον αφορά την εκλογή των μελών του Σ.Δ., η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γ. είναι απόλυτα ελεύθερη όπως μόνη καθορίσει την σύνθεση του Σ.Δ., λαμβάνοντας, όμως, οπωσδήποτε υπόψη της ότι αυτό το όργανο δεν είναι αποκλειστικά νομικό όργανο, αλλά έχει και χαρακτηριστικά κοινωνικο-πολιτικού οργάνου, πράγμα που κάνει εμφανή τη διαφορά της αντίληψης για την συνταγματική δικαιοσύνη στη Σ.Ο.Δ.Γ. και της συνταγματικής δικαιοσύνης σε άλλες χώρες. Από αυτή την άποψη, το Σύνταγμα του 1974 της Γιουγκοσλαβίας προβλέπει, επίσης, ότι ο δικαστής του

Από την παραπάνω διάταξη προκύπτει ότι το μέλος του Σ.Δ.Γ. δεν μπορεί να μετέχει ούτε σε κάποια αντιπροσωπεία ή όργανο αυτοδιαχείρισης. Ο λόγος εισαγωγής του ασυμβίβαστου είναι, νομίζουμε, αρκετά εύλογος, γιατί δεν μπορούν τα μέλη του Σ.Δ.Γ. να ασκούν ανεπηρέαστα τη λειτουργία τους ως δικαστές του Σ.Δ.Γ., όταν προκύπτει ανάγκη, να ελέγχουν την συνταγματικότητα ή νομιμότητα πράξεων κρατικών ή αυτοδιαχειριστικών οργάνων στα οποία επίσης μετέχουν.

4. Η ΑΣΥΛΙΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΙΝΙΑΣ

Ο Πρόεδρος και τα μέλη του Σ.Δ.Γ. απολαμβάνουν της ίδιας ασυλίας, που απολαμβάνουν και τα μέλη της ομοσπονδιακής Βουλής (Βουλευτές). Την ρύθμιση αυτή εισάγει το άρθρο 381 παρ.4 του ισχύοντος συντάγματος. Η ασυλία ειδικότερα περιλαμβάνει: α. την απαγόρευση παραπομπής του

Σ.Δ. δεν μπορεί ταυτόχρονα να είναι μέλος της Ομοσπονδιακής ή της Βουλής της Δημοκρατίας, ούτε μέλος του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου ή του Εκτελεστικού Γραφείου της Δημοκρατίας. Επίσης ο Δικαστής του Σ.Δ.Γ. δεν μπορεί όργανο να είναι Ανώτατος Λειτουργός ή υπάλληλος σε οποιοδήποτε δικαστήριο ή σε όργανο της διοίκησης ή σε αυτοδιαχειριστικά όργανα (Βλ. V. Mratovic - N. Filipovic - S. Sokol, Ustavno Pravo i Politicke Institucije, Zagreb 1981). - Επίσης το άρθρο 125 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας ορίζει ότι: "Το μέλος του Ο.Σ.Δ. δεν μπορεί παράλληλα να ασκεί άλλη δημόσια ή επαγγελματική δραστηριότητα".

Προέδρου και των μελών του Σ.Δ.Γ. για ποινικό αδίκημα, που διέπραξαν λόγω έκφρασης γνώμης ή παροχής ψήφου στο Σ.Δ.Γ., β.την απαγόρευση προφυλάκισης ή κίνησης ποινικής διαδικασίας, χωρίς προηγούμενη άδεια του Σ.Δ.Γ., σε περιπτώσεις τέλεσης ποινικού αδικήματος.

Στο ζήτημα της ασυλίας του Προέδρου και των μελών του Σ.Δ.Γ. έχει ανάλογη εφαρμογή το άρθρο 306 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γ., το οποίο αναφέρεται λεπτομερώς στην ασυλία που απολαμβάνουν οι βουλευτές στην ομοσπονδιακή Βουλή(16α).

5.Δ ι α κ ο π ή, λ ή ξ η θ η τ ε ί α ς των μελών του Σ.Δ.Γ

Η θητεία μέλους του Σ.Δ.Γ. μπορεί να διακοπεί και πριν από τη λήξη της, μόνο για τους λόγους που περιοριστικά αναφέρονται στο Σύνταγμα(16β). Οι λόγοι αυτοί αναφέρονται στο άρθρο 382 του Συντάγματος του 1974 και είναι: α.η παραίτηση, β.η καταδίκη για ποινικό αδίκημα σε ποινή στερητική της ελευθερίας και γ.η διαρκής απώλεια της ικανότητας για εργασία. Ειδικότερα για καθένα από τους λόγους αυτούς μπορούμε συνοπτικά να αναφέρουμε:

α)Η παραίτηση

Η παραίτηση του μέλους του Σ.Δ.Γ. αποτελεί δικαίωμα

16α.Βλ. επίσης άρθρο 125 παρ. 5 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας που ορίζει ότι: "Το μέλος του Ο.Σ.Δ. απολαμβάνει ασυλίας όπως και ο αντιπρόσωπος της Βουλής της Ομοσπονδίας".

16β.Βλ. και άρθρο 126 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

και θεμελιώνεται στην αρχή του άρθρου 95 εδαφ. 3 του Συντάγματος του 1974, σύμφωνα με την οποία "κάθε εκλεγμένος ή διορισμένο φορέας αυτοδιαχειριστικής, δημόσιας ή άλλης κοινωνικής εξουσίας, ευθύνεται προσωπικά για την εκτέλεσή της και μπορεί να ανακληθεί ή να αντικατασταθεί. Αυτός έχει το δικαίωμα να υποβάλει παραίτηση, αφού προηγουμένα την αιτιολογήσει".

β) Η καταδίκη ως λόγος διακοπής της συμμετοχής στο Σ.Δ.Γ. ισχύει μόνο για την εκτέλεση ποινικού αδικήματος και όχι για ανακρίσεις ή για παραβιάσεις, για το οποίο αδίκημα καταδικάσθηκε σε στερητική της ελευθερίας ποινή, όχι όμως και σε χρηματική ποινή. Η με αναστολή καταδίκη σε φυλάκιση αποτελεί λόγο διακοπής της συμμετοχής στο Σ.Δ.Γ., γιατί στην με αναστολή ποινή, η ποινή καταλογίζεται, ενώ μόνο η εκτέλεσή της αναστέλλεται υπό τις προϋποθέσεις, που καθορίζει το δικαστήριο και στα πλαίσια πάντα του νόμου.

γ) Η απώλεια της ικανότητας για εργασία περιλαμβάνει τόσο τη φυσική, όσο και την διανοητική αδυναμία του μέλους του Σ.Δ.Γ. για άσκηση της δικαστικής λειτουργίας, γεγονός που σημαίνει ότι το μέλος του Σ.Δ.Γ. μπορεί να παύσει όχι μόνο για λόγους απώλειας της επαγγελματικής, αλλά και για λόγους απώλειας της φυσικής του ικανότητας.

6. Δ ι α δ ι κ α σ ί α π α ύ σ η ς των μελών του Σ.Δ.Γ.

Σχετικά με τη διαδικασία της παύσης του δικαστή μέλους του Σ.Δ.Γ., το Σύνταγμα του 1974 (άρθρ. 382 παρ.2), ως εγγύηση της ανεξαρτησίας και αυτονομίας, ορίζει ότι "τους λόγους παύσης του Προέδρου και των μελών του Σ.Δ.Γ., πριν από τη λήξη της θητείας τους καθορίζει το Σ.Δ.Γ.,

ενημερώνοντας γι' αυτό τη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γ.". Συνεπώς, η παύση προϋποθέτει εκ των προτέρων, εκ μέρους του Σ.Δ.Γ., καθορισμό των λόγων διακοπής ή παύσης της θητείας, πριν από τη λήξη της θητείας του μέλους του Σ.Δ.Γ.(16γ). Την απόφαση για την παύση του μέλους του Σ.Δ.Γ. δεν λαμβάνει βεβαίως το Σ.Δ.Γ., αλλά η Βουλή της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, η οποία όπως και προείπαμε, εκλέγει τα μέλη του Σ.Δ.Γ.

Σύμφωνα με τη διάταξη του εδαφίου 3 του άρθρου 382 του Συντάγματος του 1974, εάν ο Πρόεδρος ή μέλος του Σ.Δ.Γ. ζητήσει να παυθεί και η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γ. δεν εκδώσει την σχετική απόφαση σχετικά με το αίτημά του, σε διάστημα 3 μηνών από την ημέρα της υποβολής του αιτήματος, το Σ.Δ.Γ., μετά από αίτηση του Προέδρου ή του δικαστή του Σ.Δ.Γ., εκδίδει απόφαση, με την οποία βεβαιώνει ότι έληξε η θητεία του στο Σ.Δ.Γ. ενημερώνοντας γι' αυτό τη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γ.

7.Η αναστολή της συμμετοχής ή της άσκησης των καθηκόντων μελών του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 382 παρ.4 του Συντάγματος του 1974, το Σ.Δ.Γ. έχει τη δυνατότητα να αποφασίσει την αναστολή της άσκησης των καθηκόντων του Προέδρου ή μέλους του Σ.Δ.Γ. Έτσι, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, το Σ.Δ.Γ. μπορεί να αποφασίσει ότι ο Πρόεδρος ή μέλος του, εναντίον του οποίου έχει ήδη κινήσει ποινική

16γ. Βλ. επίσης άρθρο 126 παρ. 2 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

διαδικασία, δεν ασκεί τα καθήκοντά του στο Σ.Δ.Γ., για όσο χρόνο η διαδικασία αυτή διαρκεί(168).

8. Η ΟΡΚΩΜΟΣΙΑ των μελών του Σ.Δ.Γ.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 383 του Συντάγματος του 1974, ο Πρόεδρος και τα μέλη του Σ.Δ.Γ., πριν από την αναληψη των καθηκόντων τους, ορκίζονται ενώπιον του Προεδρείου της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας. Η ορκωμοσία αποτελεί, δηλαδή, προϋπόθεση για την ανάληψη των καθηκόντων του Προέδρου ή μέλους του Σ.Δ.Γ.

Τα μέλη του Σ.Δ.Γ., όπως αναφέραμε, δίνουν τον επίσημο όρκο ενώπιον του Προεδρείου της Σ.Ο.Δ.Γ., γεγονός που είναι και απόλυτα σύμφωνο με τη διάταξη του άρθρου 315 εδαφ. 4 του Συντάγματος του 1974, σύμφωνα με την οποία "Το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γ., στα πλαίσια των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του,: 1)..... 2)..... 3)..... 4)προτείνει την εκλογή του Προέδρου και των δικαστών του Σ.Δ.Γ."

Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το κείμενο του όρκου, τον οποίο δίνουν κατά την ανάληψη των καθηκόντων τους όλοι ανεξαιρέτως οι ανώτατοι κρατικοί λειτουργεί, είναι διατυπωμένο στο άρθρο 397 του Συντάγματος του 1974.

168. Βλ. επίσης άρθρο 126 παρ. 3 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Γ'

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ§9.-Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

Ι.Η διαδικασία ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γιουγκοσλαβίας, γενικά

Η διαδικασία ενώπιον των Συνταγματικών Δικαστηρίων, για τον έλεγχο της συνταγματικότητας και νομιμότητας των νόμων, καθώς και τον έλεγχο της συνταγματικότητας των διαταγμάτων, των γενικών πράξεων των οργάνων των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων των αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων, των οργανώσεων της συνεταιριστικής εργασίας και των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων, διεξάγεται σύμφωνα με ειδικές διατάξεις. Οι ειδικές αυτές διατάξεις περιέχονται στο Σύνταγμα του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, στα Συντάγματα του 1974 των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών, στις διατάξεις των νόμων (όπου αυτοί προβλέπονται), που αναφέρονται στη διαδικασία ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου, στις διατάξεις άλλων κανόνων και αποφάσεων, που ψηφίζουν τα ίδια τα Συνταγματικά Δικαστήρια, καθώς και στις διατάξεις νόμων που αναφέρονται σε άλλες διαδικασίες (διοικητικής, ποινικής), οπότε το Συνταγματικό Δικαστήριο ειδικά παραπέμπει σε αυτές.

Με όλες τις παραπάνω διατάξεις ειδικότερα ρυθμίζεται η διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. για τον έλεγχο της

συνταγματικότητας των νόμων, η κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας (δικαίωμα άμεσης ή έμμεσης κίνησης της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας, η έκδοση των αποφάσεων, η ισχύς τους, η εκτέλεσή τους, καθώς και άλλα σημαντικά ζητήματα της διαδικασίας αυτής, η οποία διαφοροποιείται σημαντικά από όλες τις άλλες διαδικασίες.

Τα ζητήματα της διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ.Γ. ρυθμίζονται από το Σύνταγμα του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και από τον Κανονισμό Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. Δεν ορίζεται η ψήφιση ειδικού νόμου(1) για το Σ.Δ.Γ., όπως

1. Από τον παραπάνω κανόνα διαφοροποιήθηκαν το Σύνταγμα της Σοσιαλ. Δημοκρατίας Σλοβενίας, το Σύνταγμα της Σοσ. Δημοκρ. Σερβίας, Σοσιαλ. Δημοκρ. "Μακεδονίας", της Αυτόνομης Περιοχής Βοεβοδίνας και Κόσοβου, που πρόβλεψαν την ψήφιση ειδικού Νόμου που να ρυθμίζει τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.. Το ζήτημα αυτό ρυθμίστηκε από τα Συνταγματικά κείμενα ως εξής: α. Το Σύνταγμα του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γ. (άρθρο 396) ορίζει: "τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. Γιουγκοσλαβίας και την οργάνωση το Σ.Δ. ρυθμίζει το Σ.Δ. Γιουγκοσλαβίας", β. Το Σύνταγμα Βοσνίας και Ερζεγοβίνης (άρθρο 407) ορίζει: "Τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. Βοσνίας και Ερζεγοβίνης ρυθμίζει το Σ.Δ.", γ. Το Σύνταγμα του Μαυροβουνίου (άρθρο 428) ορίζει: "Το Σ.Δ. της Σοσ. Δημ. Μαυροβουνίου μόνο του ρυθμίζει την οργάνωσή του και τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου", δ. Σύνταγμα Σοσ. Δημ. Κροατίας (άρθρο 433): "Τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. της Κροατίας και την οργάνωση του Σ.Δ. ρυθμίζει το Σ.Δ.", ε. Το Σύνταγμα της Σοσ. Δημ. "Μακεδονίας" (άρθρο 433):

όριζε το Σύνταγμα του 1963.

Σύμφωνα με τη γενική αρχή που εισάγει το άρθρο του 396 του Συντάγματος του 1974 "τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ. και την οργάνωση του Σ.Δ. καθορίζει το ίδιο το

"Νόμος καθορίζει τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. της Σοσ.Δημ. Μακεδονίας και τη νομική ισχύ των αποφάσεών του", στ. Το Σύνταγμα της Σοσ.Δημ. Σλοβενίας (άρθρο 428): "Με νόμο, ειδικότερα, καθορίζεται η διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. και η νομική ισχύς των αποφάσεών του. Το Σ.Δ. μόνο του ρυθμίζει τον τρόπο οργάνωσής του", ζ. Το Σύνταγμα της Σοσ.Δημ. Σερβίας (άρθρο 421): "Ειδικότερα τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. της Σοσ. Δημ. Σερβίας καθορίζει νόμος. Το Σ.Δ. Σερβίας καθορίζει τον τρόπο οργάνωσής του", η. Το Σύνταγμα Σ.Α.Π. Κόσοβου (άρθρο 389): "Το Δ.Σ. ψηφίζει ειδικότερες διατάξεις για τη διαδικασία και μόνο του ρυθμίζει την οργάνωσή του. Η διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. και η νομική ισχύς των αποφάσεων του Σ.Δ. μπορεί να ρυθμιστεί και με νόμο", θ. Το Σύνταγμα της Σ.Α.Π. Βοεβοδίνας (άρθρο 414): "Για το Σ.Δ. της Σ.Α.Π. Βοεβοδίνας ψηφίζεται νόμος. Το Σ.Δ. της Βοεβοδίνας καθορίζει τον τρόπο οργάνωσής του".

Σ.Δ.Γ.(2)". Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Κανονισμού Λειτουργίας(3) του Σ.Δ.Γ. "Με τον Κανονισμό Λειτουργίας αυτόν ορίζεται η διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ. με σκοπό τη διασφάλιση της συνταγματικότητας και νομιμότητας, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και καθορίζεται το οργανωτικό πλαίσιο του Σ.Δ.Γ.". Ειδικότερα, τα ζητήματα της διαδικασίας λεπτομερώς αναφέρονται στα άρθρα 11 έως 49 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ.

1.Η κ ί ν η σ η τ η ς δ ι α δ ι κ α σ ί α ς

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα σε όλα τα συστήματα συνταγματικής δικαιοσύνης, είναι και το ζήτημα του ποιός έχει δικαίωμα να κινήσει τη διαδικασία. Από τον τρόπο που έχει αντιμετωπισθεί το θέμα αυτό εξαρτάται η έκταση και η αποτελεσματικότητα του ελέγχου και της προστασίας της συνταγματικότητας. Το ζήτημα αυτό τίθεται στα κοινωνικο-πολιτικά συστήματα, στα οποία τον έλεγχο της

2.Η διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ. με το Σύνταγμα του 1974 ορίστηκε λεπτομεριακά και πολύ ευρύτερα από ό,τι συνέβαινε με το Σύνταγμα του 1963. Ομως, σύμφωνα και με την εξουσιοδότηση, που περιέχει το άρθρο 396 του Συντάγματος του 1974, το Σ.Δ.Γ. στις 6 Νοεμβρίου του 1974 (αριθμός 253/74) ψήφισε τον κανονισμό του ως σύνολο εσωτερικών κανόνων, για τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ., ο οποίος στις 27 Δεκεμβρίου 1974 δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (αριθ.66).

3.Ο Νέος Κανονισμός Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. ψηφίστηκε το 1985 και δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, αριθ.15 στις 29.3.1985, σ. 646.

συνταγματικότητας ασκούν ειδικά Συνταγματικά Δικαστήρια. Αντιθέτως, στα συστήματα όπου τον έλεγχο της συνταγματικότητας ασκούν όλα τα δικαστήρια το ζήτημα αυτό δεν έχει τόση σημασία, γιατί το πρόβλημα της συνταγματικότητας δε λύνεται άμεσα, αλλά έμμεσα, με την ευκαιρία δηλαδή της συγκεκριμένης διαφοράς που δημιουργείται στην πράξη (παρεμπόλιων δικαστικός έλεγχος)(4).

Στα συστήματα που τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων ασκούν ειδικά δικαστήρια, σημασία έχει να διασφαλιστούν ευρείες δυνατότητες για υποβολή αίτησης ελέγχου προς το Συνταγματικό Δικαστήριο. Με το να επιτραπεί όμως η δυνατότητα υποβολής αίτησης ή πρωτοβουλίας σε όλους, θα σήμαινε την εισαγωγή της λεγόμενης *Actio Popularis*, γεγονός που θα δημιουργούσε και στα συστήματα δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων που έχουν πάνω από ένα Συνταγματικό Δικαστήριο (Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, Ο.Δ. Γερμανίας), αλλά και σε αυτά όπου λειτουργεί μόνο ένα Συνταγματικό Δικαστήριο (Ιταλία, Αυστρία κ.λπ.)(5) μεγάλα προβλήματα.

Στη Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας ένας αρκετά μεγάλος αριθμός οργάνων έχει το δικαίωμα να κινήσει τη διαδικασία ενώπιον

4. Βλ. Α θ. Ρ ά ύ κ ο υ: *op.cit.*, τ. Α', τεύχ. Γ', σ. 143 επ.

5. Βλ. Β. Π α π α γ ρ η γ ο ρ ί ο υ: *Συνταγματική Δικαιοσύνη*, τεύχ. Α', Αθήνα 1983, επίσης Βλ. Βασ. Σκουρή-Ευαγγ. Βενιζέλου: *Ο Δικαστικός Έλεγχος της Συνταγματικότητας των νόμων*, Αθήνα 1985.

του Σ.Δ. Η ιδέα που επικράτησε για την επιλογή αυτή ήταν ότι σε ένα κοινωνικο-πολιτικό σύστημα, που θεμελιώνεται στην αρχή της αυτοδιαχείρισης, δεν επιτρέπεται να δοθεί το δικαίωμα της κίνησης της διαδικασίας μόνο σε ένα μικρό αριθμό οργάνων (π.χ. ομοσπονδιακή κυβέρνηση και κυβερνήσεις τοπικών κρατών, καθώς και σε ορισμένα δικαστήρια), όπως ακριβώς συμβαίνει σε άλλες χώρες που λειτουργούν Συνταγματικά Δικαστήρια. Στην Αυστρία(5α) δικαίωμα για κίνηση της διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ. έχουν: η ομοσπονδιακή Κυβέρνηση και οι τοπικές Κυβερνήσεις, το Ανώτατο και το Διοικητικό Δικαστήριο, καθώς και το Συνταγματικό Δικαστήριο, με δική του πρωτοβουλία, εάν επιλαμβάνεται της διαφοράς στον πρώτο ή τελευταίο βαθμό. Αίτηση για έρευνα της νομιμότητας των κανονιστικών διαταγμάτων, μπορούν να υποβάλουν όλα τα δικαστήρια κατά την επίλυση μιας συγκεκριμένης διαφοράς. Μόνο δε το Ανώτατο Δικαστήριο και το Διοικητικό Δικαστήριο έχουν δικαίωμα να προκαλέσουν τον έλεγχο της συνταγματικότητας τοπικών νόμων από το Συνταγματικό Δικαστήριο (αρθ. 139-140 Συντάγματος).

Στην Αυστρία λοιπόν μπορούν να κινήσουν τη διαδικασία ελέγχου ενώπιον του Σ.Δ., μόνο το Ανώτατο και το Διοικητικό Δικαστήριο. Ο πολίτης μπορεί να ζητήσει από τα παραπάνω Δικαστήρια να κινήσουν τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ., γεγονός για το οποίο αποφασίζουν τα ίδια τα Δικαστήρια. Τα υπόλοιπα δικαστήρια συμμετέχουν στη διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας, όταν πρόκειται για ζήτημα ελέγχου

5α.Βλ. Β. Σ κ ο υ ρ ή-Ε. Β ε ν ι ζ έ λ ο υ, ορ. cit.

νομιμότητας των κανονιστικών διαταγμάτων. Οι πολίτες και άλλα όργανα στην Αυστρία δεν μπορούν με δική τους αίτηση να απευθυνθούν στο Σ.Δ.

Στην Ιταλία τη διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας, των νόμων και των πράξεων που έχουν ισχύ νόμου (αρθ. 134 Συντάγματος 1947), μπορούν να κινήσουν ενώπιον του Σ.Δ. μόνο τα όργανα που έχουν δικαίωμα γι' αυτό. Έτσι, ζήτημα συνταγματικότητας μπορεί να θέσει το δικαστήριο, αναφορικά με τη διαφορά που κρίνει, καθώς και η Κυβέρνηση. Εάν το αρμόδιο δικαστήριο κινήσει τη διαδικασία, αυτό το κάνει μετά από ένσταση των διαδίκων ή με πρωτοβουλία του ίδιου του δικαστή, αλλά μόνο του αποφασίζει εάν θα παραπέμψει το ζήτημα στο Corte Costituzionale(5β). Έτσι, στην Ιταλία και τα τακτικά δικαστήρια έχουν δικαίωμα και καθήκον να συμμετέχουν στον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων.

Η κατάσταση στην Ο.Δ. Γερμανίας, διαφοροποιείται αισθητά σε σχέση με την Ιταλία και την Αυστρία. Εκεί αίτηση για έλεγχο της συνταγματικότητας νόμων στο Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο έχουν δικαίωμα να υποβάλουν όλα τα δικαστήρια, τα οποία κατά τη διαδικασία επίλυσης μιας διαφοράς διαπιστώνουν ότι ο νόμος πάσχει σε συνταγματικότητα. Τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων και τη συμφωνία των διατάξεων του τοπικού δικαίου (landes recht) με το ομοσπονδιακό δίκαιο μπορούν να ζητήσουν από το Ο.Σ.Δ., σύμφωνα με το άρθρο 93 παρ. 2 του

5β.βλ. Β. Σ κ ο υ ρ ή - Ε. Β ε ν ι ζ έ λ ο υ, ορ. cit.,

Συντάγματος, ομοσπονδιακή Κυβέρνηση μία από τις έντεκα τοπικές Κυβερνήσεις ή το 1/3 των μελών της Ομοσπονδιακής Βουλής(5γ). Αλλά στην Ο.Δ. Γερμανίας, εκτός από τα παραπάνω όργανα, μπορούν και οι πολίτες κατά το άρθρο 93 παρ. 1 αριθ. 4α του Συντάγματος να ζητήσουν έλεγχο της συνταγματικότητας κανόνων δικαίου και ειδικότερα της συμφωνίας τους με τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνει το Σύνταγμα. Σε περίπτωση λοιπόν που κάποιο συνταγματικό του θεμελιώδες δικαίωμα παραβιάσθηκε με πράξη δημοσίων οργάνων [κανόνες δικαίου ή συγκεκριμένες (ατομικές) διοικητικές πράξεις], μπορεί να ασκήσει ενώπιον του Ο.Σ.Δ. συνταγματική προσφυγή (Verfassungsbeschwerden)(5δ). Προσφυγή μπορούν να ασκήσουν οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης εναντίον ομοσπονδιακών και τοπικών νόμων με την αιτιολογία ότι παραβιάζουν το συνταγματικά (άρθρο. 28 Σ.) κατοχυρωμένο δικαίωμα διαχείρισης των τοπικών υποθέσεων (άρθ. 93 παρ. Ι άρθ. 4 Σ.). Όμως, με την προσφυγή αυτή δεν προστατεύονται όλα τα συνταγματικά δικαιώματα, αλλά μόνο τα "θεμελιώδη δικαιώματα", καθώς και τα "δικαιώματα που εξομοιώνονται με αυτά". Σε κάθε περίπτωση το δυτικογερμανικό σύστημα είναι το πιο ευρύ. Αυτό παρέχει τη δυνατότητα στους πολίτες, ενεργοποιώντας το θεσμό της συνταγματικότητας να αιτούνται τον έλεγχο, όχι μόνο

5γ.(abstrakte Normenkontrolle) Βλ. επίσης Γ. Κ α σ ι -
μ ά τ η, Σύνταγμα και κοινό δίκαιο, σ. 129.-Βλ. Β.Σ κ ο υ -
ρ ή-Ε. Β ε ν ι ζ έ λ ο υ, op.cit., σ. 40 επ.

5δ.Τη συνταγματική προσφυγή κατοχυρώνει και το άρθρο 128 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

ατομικών διοικητικών πράξεων, αλλά και νομοθετικών. Παρόμοιο δικαίωμα έχουν και οι πολίτες στην Ελβετία, όπου μπορούν να προσβληθούν διατάξεις του τοπικού δικαίου ενώπιον του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, εφόσον παραβιάζουν ατομικά δικαιώματα των πολιτών, με συνταγματική προσφυγή (Staatsrechtliche Beschwerde) (άρθ. 113 παρ. 1 αριθ. 2 Σ.).

Ενώ, λοιπόν, οι πολίτες δεν έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν προσφυγή για έλεγχο της συνταγματικότητας των κανόνων δικαίου στην Αυστρία και Ιταλία, αυτό δε συμβαίνει στη Γερμανία. Πρέπει επίσης να τονισθεί, ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των συνταγματικών προσφυγών στην Ο.Δ.Γερμανίας, δεν αφορά τους κανόνες δικαίου, αλλά τις ατομικές πράξεις και πρωταρχικά τις τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις. Προκειμένου να προστατευθούν από τις προφανείς αβάσιμες συνταγματικές προσφυγές, οι Γερμανοί καθιέρωσαν μια ειδική διαδικασία, κατά την οποία τριμελείς επιτροπές μπορούν απλά και γρήγορα να απορρίψουν τις προφανώς αβάσιμες, εκπρόθεσμες και μεταξύ τους όμοιες αιτήσεις(6). Στη Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας εκτιμήθηκε ότι το Σύνταγμα και τα συνταγματικά δικαιώματα μπορούν πολύ καλύτερα να προστατευθούν εάν το δικαίωμα υποβολής της αίτησης ή

6. Ευρύτερη αναφορά σε σχέση με τους δικαιούμενους, αίτηση ενώπιον των Σ.Δ. Ιταλίας, Αυστρίας και Γερμανίας, μπορεί να αναζητηθεί στις παρακάτω εργασίες: Mihailo Stojanovic, *Sudska Kontrola Ustavnosti*, Beograd 1963, στη συλλογή *Verfassungsgerichtsbarkeit in Gegenwart*, Köln/Berlin, 1961.-Βλ. επίσης Β. Σ κ ο υ ρ ή ς, Β. Π α π α - γ ρ η γ ο ρ ί ο υ, *op.cit.*

πρωτοβουλίας, για κίνηση της διαδικασίας ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου, δοθεί σε όσο το δυνατό μεγαλύτερο αριθμό κρατικών οργάνων, καθώς επίσης και στις κοινωνικο-πολιτικές και αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις. Στη Γιουγκοσλαβία υπάρχουν τρεις βασικές κατηγορίες οργάνων ή προσώπων, που έχουν το δικαίωμα να υποβάλουν αίτηση ή πρωτοβουλία για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας.

Οι τρεις κατηγορίες αυτές είναι: α.τα αντιπροσωπευτικά όργανα της Ομοσπονδίας, των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, καθώς και τα πολιτικο-εκτελεστικά και διοικητικά τους όργανα, β.τα Συνταγματικά Δικαστήρια της Ομοσπονδίας και των Δημοκρατιών, καθώς και άλλα δικαστήρια, εάν το ζήτημα της συνταγματικότητας τεθεί κατά τη διαδικασία ενώπιόν τους, γ.οι κοινωνικο-πολιτικές κοινότητες και οι εργατικές και άλλες αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις.

Είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο τα αντιπροσωπευτικά όργανα της Ομοσπονδίας και των Δημοκρατιών, καθώς και τα Συνταγματικά Δικαστήρια, μπορούν να κινήσουν τη διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας κατά οιασδήποτε διάταξης, ενώ για τα άλλα όργανα, που έχουν δικαίωμα να υποβάλουν αίτηση ή πρωτοβουλία, ισχύουν διάφοροι περιορισμοί, που αναφέρονται στη θέση των επιμέρους υποκειμένων, καθώς και τις δυνατότητές τους να προβάλουν το ζήτημα της αντισυνταγματικότητας των διατάξεων. Έτσι, π.χ. υπάρχουν περιορισμοί, που επιτρέπουν σε ορισμένα όργανα, να θέσουν ζήτημα αντισυνταγματικότητας μιας διάταξης, μόνο όταν το ζήτημα αυτό ανακύψει κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους ή της άσκησης των καθηκόντων τους (δικαστήρια-εισαγγελία).

Σε άλλα όργανα απαγορεύεται η κίνηση της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας συγκεκριμένων διατάξεων, λόγω της σχέσης που έχουν τα όργανα αυτά με τα όργανα που εξέδωσαν τις παραπάνω διατάξεις (εκτελεστικά συμβούλια, όταν πρόκειται για νόμους, η Διοίκηση της ομοσπονδίας και των Δημοκρατιών όταν πρόκειται για διατάγματα των ανωτέρω αντιπροσωπευτικών οργάνων και αντιπροσωπευτικών συμβουλίων). Τέλος, οι Δήμοι και οι Εργατικές Οργανώσεις διαθέτουν το δικαίωμα αίτησης για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας των κανονιστικών πράξεων, με τις οποίες παραβιάστηκαν τα αυτοδιαχειριστικά τους δικαιώματα. Στη Γιουγκοσλαβία δικαίωμα να κινήσουν τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας, ενώπιον του Σ.Δ.Γ., έχουν όργανα και οργανώσεις, που αναφέρονται στην παρ.2 του άρθρου 387 του Συντάγματος του 1974(6α).

Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ. μπορούν να κινήσουν: α.Η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γ., η Βουλή της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, καθώς και η Βουλή κάθε άλλης κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας, β.το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γ. και το Προεδρείο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, γ.το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο, το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, με εξαίρεση τον έλεγχο της συνταγματικότητας των διαταγμάτων που ψηφίζουν οι Βουλές των αντίστοιχων κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων, δ.το Συνταγματικό Δικαστήριο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης

6α.βλ. επίσης και άρθρο 127 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Περιοχής, ε.το δικαστήριο, εάν το ζήτημα της συνταγματικότητας τεθεί κατά τη διαδικασία ενώπιόν του, στ.ο Ομοσπονδιακός Δημόσιος Κατήγορος ή ο Δημόσιος Κατήγορος της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής ή ο αντίστοιχος Στρατιωτικός Κατήγορος, εάν το ζήτημα της συνταγματικότητας τεθεί κατά τη διάρκεια της άσκησης των καθηκόντων του, ζ.ο Κοινωνικός Συνήγορος της Αυτοδιαχείρισης, η.η οργάνωση της συνεταιρισμένης εργασίας, η τοπική κοινότητα, η κοινότητα αυτοδιαχειριστικών συμφερόντων ή άλλη αυτοδιαχειριστική οργάνωση ή κοινότητα, εάν παραβιάστηκε δικαίωμά της, που κατοχυρώνεται με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ. ή με ομοσπονδιακό νόμο, θ.ο Ομοσπονδιακός Γραμματέας, ο Γραμματέας της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής ή άλλος ανώτατος λειτουργός, ο οποίος προίσταται ομοσπονδιακού οργάνου διοίκησης ή οργάνου διοίκησης της Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής, ο καθένας στον κύκλο των αρμοδιοτήτων του, με εξαίρεση τον έλεγχο της συνταγματικότητας νόμων για την αντίθεση μεταξύ νόμου Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής με ομοσπονδιακό νόμο καθώς και για έλεγχο της συνταγματικότητας του Εκτελεστικού Συμβουλίου κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας της οποίας αυτό είναι όργανο, ι.το όργανο, το οποίο κατά το Σύνταγμα και το νόμο, έχει την αρμοδιότητα να αναστείλει την εκτέλεση διατάγματος ή άλλης γενικής πράξης οργάνου κοινωνικο - πολιτικής κοινότητας και αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, λόγω της διαφωνίας της με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, ια.η Υπηρεσία Κοινωνικής Λογιστικής της ομοσπονδίας, της Δημοκρατίας και της Αυτόνομης Περιοχής, ιβ.το Σ.Δ.Γ. μπορεί αυτεπάγγελα να κινήσει τη διαδικασία

για τον έλεγχο της συνταγματικότητας του κύρους των νόμων.

Ο κατάλογος των παραπάνω οργάνων και οργανώσεων δεν μπορεί να διευρυνθεί με νόμο(7). Τα όργανα, όμως, και οι οργανώσεις αυτές, όπως προαναφέραμε, δε διαθέτουν στην ίδια έκταση το δικαίωμα της αίτησης για κίνηση της διαδικασίας. Διαφορές υπάρχουν μεταξύ τους τόσο σε σχέση με την έκταση των εξουσιών τους, όσο και σε σχέση με το είδος των κανονιστικών πράξεων, τον έλεγχο των οποίων ζητούν. Έτσι, π.χ. τα όργανα που αναφέρονται στις περιπτώσεις α, β, δ, ζ, ια της παρ.2 του άρθρου 387, έχουν απεριόριστο δικαίωμα να κινούν τη διαδικασία ελέγχου ενώπιον του Σ.Δ.Γ. (η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, οι Βουλές των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, οι Βουλές των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων, το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, τα Προεδρεία των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών, τα Σ.Δ. των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, ο Κοινωνικός Συνήγορος της

7. Σύμφωνα με τη συνταγματική Αναθεώρηση XLVI (Εφημ. Κυβέρνησης Σ.Ο.Δ.Γ. αριθ. 70, 26-11-1988) στο άρθρο 1 ορίζεται ότι "η διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ. μπορεί να κινήσει και το εξουσιοδοτημένο από τον Κανονισμό Λειτουργίας όργανο της Ένωσης Συνδικάτων Γιουγκοσλαβίας.

Αυτοδιαχείρισης (8), η Υπηρεσία Κοινωνικής

8.Ο Κοινωνικός Συνήγορος της Αυτοδιαχείρισης προβλέπεται στο άρθρο 131 του Συντάγματος του 1974. Σύμφωνα με αυτό: "Ο Κοινωνικός Συνήγορος της Αυτοδιαχείρισης, ως ανεξάρτητο όργανο της Κοινωνικής Κοινότητας, λαμβάνει μέτρα και με νομικά μέσα ασκεί και άλλα από το νόμο κατοχυρωμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις, με σκοπό την κοινωνική προστασία των αυτοδιαχειριστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων και της κοινωνικής ιδιοκτησίας. Ο Κοινωνικός Συνήγορος της Αυτοδιαχείρισης κινεί ενώπιον της Βουλής της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας, του Συνταγματικού Δικαστηρίου ή των δικαστηρίων τη διαδικασία για προστασία των αυτοδιαχειριστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων και της κοινωνικής ιδιοκτησίας, καθώς και τη διαδικασία για κατάργηση ή ακύρωση των αποφάσεων ή άλλων πράξεων, με τις οποίες παραβιάζονται τα αυτοδιαχειριστικά δικαιώματα και η κοινωνική ιδιοκτησία. Ο Κοινωνικός Συνήγορος της Αυτοδιαχείρισης κινεί τη διαδικασία για προστασία των αυτοδιαχειριστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων και της κοινωνικής ιδιοκτησίας, με δική του πρωτοβουλία ή με πρωτοβουλία των εργαζομένων, των οργανώσεων της συνεταιρισμένης εργασίας και των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων, των συνδικάτων κάτω και των άλλων κοινωνικο-πολιτικών οργανώσεων, των κρατικών οργάνων και των πολιτών. Τα κρατικά όργανα και τα όργανα των αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων υποχρεούνται, μετά από αίτηση του Κοινωνικού Συνηγόρου της Αυτοδιαχείρισης, να του παρέχουν στοιχεία και πληροφορίες προκειμένου αυτός να διευκολύνεται στην άσκηση των καθηκόντων του".

Λογιστικής(9) της Ομοσπονδίας, των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών).

Το δικαίωμα των υπολοίπων οργάνων και οργανώσεων, που αναφέρονται επίσης στο άρθρο 387 του Συντάγματος του 1974, για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας, τελεί υπό ορισμένους περιορισμούς για διάφορους λόγους. Έτσι, π.χ. τα Εκτελεστικά Συμβούλια της ομοσπονδίας, των

9. Η Υπηρεσία Κοινωνικής Λογιστικής προβλέπεται στο άρθρο 76 του Συντάγματος του 1974. Σύμφωνα με αυτό: "Οι εργαζόμενοι στις οργανώσεις της συνεταιρισμένης εργασίας και οι εργαζόμενοι στις άλλες αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις και κοινότητες, καθώς και τα όργανα των οργανώσεων αυτών και κοινοτήτων, καθώς και τα όργανα των κοινωνικο - πολιτικών κοινοτήτων, υποχρεούνται να κρατούν βιβλία λογιστικής και αποδείξεων, αναφορικά με τα γεγονότα, που έχουν σημασία για την εργασία και τις αποφάσεις σε αυτές τις οργανώσεις και τις κοινότητες. Οι Οργανώσεις της συνεταιρισμένης εργασίας και οι άλλες αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις και κοινότητες, καθώς και οι κοινωνικο-πολιτικές κοινότητες, έχουν την υποχρέωση, να παρέχουν πληροφορίες στις οργανώσεις που είναι αρμόδιες για άσκηση κοινωνικής λογιστικής, ελέγχου και στατιστικής, που έχουν σημασία για τον εναρμονισμό των σχέσεων κοινωνικής αναπαραγωγής και προσανατολισμού της ανάπτυξης και για την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στις αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις και κοινότητες, ώστε να διαθέτουν τις αναγκαίες πληροφορίες για τα φαινόμενα και τις σχέσεις κοινού και γενικού ενδιαφέροντος".

Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, δεν μπορούν να ζητήσουν τον έλεγχο της συνταγματικότητας των διαταγμάτων, που ψηφίζουν οι Βουλές των αντίστοιχων κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων (άρθρ.387, παρ.2, εδ. 3 του Συντάγματος του 1974).

Επίσης, τα όργανα Διοίκησης της Ομοσπονδίας, της Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής (Ομοσπονδιακός Γραμματέας, Γραμματέας της Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής ή άλλος δημόσιος λειτουργός, που είναι επικεφαλής διοικητικού οργάνου), δεν μπορούν να κινήσουν τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας, για τις κανονιστικές πράξεις των αντίστοιχων εκτελεστικών οργάνων (άρθρο 387 παρ.2 εδ. 9 του Συντάγματος του 1974). Τα υπόλοιπα όργανα και οι οργανώσεις περιορίζονται σε εκείνες τις κανονιστικές πράξεις, που εφαρμόζονται στα πλαίσια του κύκλου αρμοδιότητάς τους (άρθρο 387, παρ.2, εδ. 5,6). Την κίνηση της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας μπορεί να ζητήσει και το δικαστήριο, εάν το ζήτημα της συνταγματικότητας προκύψει κατά τη διαδικασία ενώπιόν του (εδ. 5), καθώς και ο Δημόσιος Κατήγορος (Εισαγγελέας) της Ομοσπονδίας, της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, όπως και ο αντίστοιχος Στρατιωτικός Κατήγορος, εάν το ζήτημα της συνταγματικότητας προκύψει κατά την άσκηση των καθηκόντων του (εδ 6). Το δικαίωμα των οργανώσεων της συνεταιρισμένης εργασίας, των κοινοτήτων αυτοδιαχειριστικών συμφερόντων, των τοπικών κοινοτήτων ή άλλης αυτοδιαχειριστικής οργάνωσης για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας, συνδέεται άμεσα με την παραβίαση των δικαιωμάτων τους, τα οποία κατοχυρώνονται και ρυθμίζονται από το Σύνταγμα και

τον ομοσπονδιακό νόμο (άρθ. 387 παρ.2 εδ. 8 του Συντάγματος του 1974).

Τέλος, τα όργανα τα οποία, κατά το Σύνταγμα και το νόμο, είναι αρμόδια να αναστέλλουν την εκτέλεση κανονιστικού διατάγματος ή άλλης γενικής πράξης, έχουν το δικαίωμα να κινήσουν τη διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας μόνο στην περίπτωση που η πράξη, την οποία αναστέλλουν, βρίσκεται σε διαφωνία με το Σύνταγμα (άρθρο 387, παρ.2, εδ. 10). Στο γιουγκοσλαβικό σύστημα συνταγματικής δικαιοσύνης υπάρχουν τρεις τρόποι με τους οποίους μπορεί να γίνει έναρξη της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων ενώπιον των Συνταγματικών Δικαστηρίων. Οι τρόποι αυτοί είναι οι παρακάτω: α.η κίνηση της διαδικασίας μετά από αίτηση (predlog), β.η κίνηση της διαδικασίας μετά από πρωτοβουλία (inicijativa) και γ.η αυτεπάγγελτη εκ μέρους του Σ.Δ.Γ. (ex officio) κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας.

Εκτός από αυτούς τους τρεις τρόπους, όπως θα εκτεθεί παρακάτω, υπάρχουν και ορισμένοι ειδικοί τρόποι κίνησης(10) της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων

10.Για την κίνηση της διαδικασίας ενώπιον των Συνταγματικών Δικαστηρίων βλ.: R. M a r k o v i c: Pokretanje Ustavnog Spora, o Ustavnosti Normativnih Akata, Beograd 1973, σ. 127-161, G. M i j a n o v i c, Iniciranje Ustavnog Spora, "Pregled" (Sarajevo) (10) 1963, σ. 241-267, S. P a v i c i c: Pokretanje Postupka za Ocenjivanje Ustavnosti Pred Ustavnim Sudovima, "Nasa Zakonitost", 2, 1967, σ. 151-163, 3, 1967, σ. 225-234

ενώπιον του Σ.Δ.Γ.

α) Η κίνηση της διαδικασίας μετά από αίτηση (Predlog)

Ο τρόπος αυτός είναι ο βασικότερος και συνηθέστερος. Θεμελιώνεται πάνω στο ίδιο το Σύνταγμα, γιατί τα όργανα και οι οργανώσεις, που έχουν το δικαίωμα να υποβάλουν αίτηση για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας, είναι από το ίδιο το Σύνταγμα υποχρεωμένα να μεριμνούν για τη συνταγματικότητα και να κινούν τη διαδικασία όταν αυτό επιβάλλεται. Η αρχή αυτή, που παρέχει το δικαίωμα για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων σε συγκεκριμένα (περιοριστικώς αναφερόμενα) όργανα και οργανώσεις, έχει ως αφετηρία την άποψη ότι η φροντίδα για τη συνταγματικότητα δεν είναι μόνο υπόθεση του Σ.Δ.Γ., αλλά είναι δικαίωμα και υποχρέωση και των άλλων δικαστηρίων, καθώς και των κρατικών οργάνων και οργάνων κοινωνικής αυτοδιαχείρισης και ειδικότερα οποιουδήποτε ασκεί δημόσιες και κοινωνικές λειτουργίες. Τα όργανα και οι οργανώσεις, που έχουν από το Σύνταγμα άμεσα το δικαίωμα και την υποχρέωση να υποβάλουν αίτηση, χωρίς περιορισμούς, για την κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας, είναι όπως προαναφέρθηκε: η ομοσπονδιακή Βουλή, το ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο, η Προεδρεία της Γιουγκοσλαβίας, οι Βουλές των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών και οι Βουλές των άλλων κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων. Επίσης, ο Ομοσπονδιακός Εισαγγελέας, ο Δημόσιος Συνήγορος της Αυτοδιαχείρισης και οι Ανώτατοι Λειτουργοί των Ομοσπονδιακών Γραμματειών (Υπουργεία), καθώς και Γραμματειών των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών.

Σύμφωνα με το άρθρο 11 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., τα όργανα και οι οργανισμοί που αναφέρονται στο άρθρο 387 παρ. 2, εδ. 1 έως 11 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γ. κινούν τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας με αίτηση (predlog), μέσα στα πλαίσια των εξουσιών τους. Την αίτηση αυτή υποβάλλει το όργανο ή το πρόσωπο, που έχει από το Σύνταγμα ή το νόμο την αρμοδιότητα.

Η φύση της διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ.Γ. απαιτεί και τήρηση ανάλογου τύπου αυτών των πράξεων. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον Κανονισμό Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. (άρθρο 11, εδ. 3), η αίτηση για την κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας πρέπει να περιέχει: α.τον τίτλο του νόμου, του διατάγματος ή της γενικής πράξης, καθώς και αναφορά των διατάξεων, των οποίων η συνταγματικότητα αμφισβητείται, β.την διάταξη του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, για την οποία υπάρχει άποψη ότι έχει παραβιασθεί, γ.τίτλο και αριθμό της Εφημερίδας της Κυβέρνησης, στην οποία έχει δημοσιευθεί(11), δ.μαρτυρίες, γεγονότα και αποδείξεις, στις οποίες θεμελιώνεται η αίτηση για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας, ε.άλλα στοιχεία που έχουν σημασία για την απόφαση πάνω στην αίτηση, καθώς και υπογραφή αυτού που υποβάλλει την αίτηση και στ.γραφτές αποδείξεις, τις οποίες διαθέτει αυτός που

11.Στις περιπτώσεις που η αυτοδιαχειριστική γενική πράξη δεν έχει δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, μαζί με την αίτηση για κίνηση της διαδικασίας υποβάλλεται επικυρωμένο αντίγραφο της πράξης αυτής.

υποβάλλει την αίτηση και τις οποίες επικαλείται στην αίτησή του.

Η διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας, που έχει κινηθεί με αίτηση, αρχίζει την ημέρα της υποβολής της αίτησης στο Σ.Δ.Γ. ή την ημέρα της κατάθεσής της στο ταχυδρομείο, προκειμένου να αποσταλεί στο Σ.Δ.Γ.

Επί του περιεχομένου της πρότασης, για το οποίο κινείται η διαδικασία, το Σ.Δ.Γ. ενημερώνεται σε συνεδριάσή του, σε διάστημα τριάντα ημερών από την ημέρα υποβολής της αίτησης. Στην ίδια συνεδρίαση ορίζεται δικαστής-εισηγητής, ο οποίος διευθύνει τη διαδικασία και υποβάλλει αναφορά σε μια από τις επόμενες συνεδριάσεις του Σ.Δ.Γ., στην οποία λαμβάνεται και οριστική απόφαση για την τύχη της αίτησης που ασκήθηκε.

Εάν το Σ.Δ.Γ. αποφασίσει να απορρίψει την αίτηση και να μη κάνει δεκτό το αίτημα για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας, ενημερώνει γι' αυτό τον ασκούντα την αίτηση μέσα σε διάστημα δύο μηνών από την άσκηση της αίτησης. Στην αρχή το Σ.Δ.Γ. αποφαινεται για το αν ο έλεγχος της συνταγματικότητας για τη συγκεκριμένη διαφορά υπάγεται στην δική του αρμοδιότητα. Μετά από αυτό και σύμφωνα με τις αρχές που καθορίζει ο Κανονισμός Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., αυτό αποδέχεται ή απορρίπτει την αίτηση στον βαθμό που κατά τη διάρκεια της διαδικασίας έρευνας της αίτησης, δεν προκύψουν άλλα, διαδικαστικής φύσης, ζητήματα λόγω των οποίων η διαδικασία διακόπτεται με απόφαση. Τέτοιες περιπτώσεις είναι π.χ. η απόρριψη λόγω αναρμοδιότητας, η παραίτηση από την αίτηση ή όταν το Σ.Δ.Γ. έχει ήδη εκδώσει απόφαση για το ίδιο ζήτημα.

Σε διάκριση από την περίπτωση που η κίνησης της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων γίνεται με πρωτοβουλία, η αίτηση πρέπει να είναι και ορισμένη και αιτιολογημένη. Το γεγονός αυτό δεν αποκλείει τη δυνατότητα το Σ.Δ.Γ. με δική του πρωτοβουλία να επεκτείνει την έρευνά του και έξω από το περιεχόμενο της αίτησης ή να αναζητήσει και νέα στοιχεία.

Εάν το Σ.Δ.Γ. διαπιστώσει ότι το όργανο ή η οργάνωση που άσκησε την αίτηση, δεν είχε δικαίωμα να την ασκήσει, τότε μπορεί να θεωρήσει την αίτηση ως πρωτοβουλία για έναρξη της διαδικασίας ελέγχου, εκτιμώντας ταυτόχρονα εάν υπάρχουν για αυτό οι προϋποθέσεις.

β) Η κίνηση της διαδικασίας με πρωτοβουλία (iniciativa)

Σύμφωνα με ισχύουσα αρχή της συνταγματικής δικαιοσύνης στη Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, οιοσδήποτε νομίζει ή πιστεύει ότι κάποιος νόμος, διάταγμα ή γενική πράξη, είναι αντισυνταγματική, μπορεί να απευθυνθεί στο Σ.Δ.Γ. και να ζητήσει, όπως η πράξη αυτή εναρμονιστεί με το Σύνταγμα. Η πρωτοβουλία αυτή δεν απαιτεί κανενός είδους τύπο. Η περίπτωση που εξετάζουμε εδώ, όπως γίνεται κατανοητό, αφορά στη διαδικασία του καλούμενου αφηρημένου ελέγχου της συνταγματικότητας. Εδώ, την πρωτοβουλία για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου μπορεί να πάρει μεγάλος αριθμός προσώπων, κυρίως δε τα φυσικά πρόσωπα, όταν θεωρούν ότι με την εφαρμογή μίας αντισυνταγματικής πράξης παραβιάσθηκε κάποιο δικαίωμά τους. Δικαίωμα για κίνηση της διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ.Γ. με πρωτοβουλία έχουν και άλλα πρόσωπα,

τα οποία δεν εκπληρώνουν τις προϋποθέσεις για ενεργητική νομιμοποίηση, γεγονός που σημαίνει ότι αυτά στην πραγματικότητα παίρνουν μόνο την πρωτοβουλία για κίνηση της διαδικασίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο το Σ.Δ.Γ. μπορεί με δική του πράξη, να αποδεχθεί την πρωτοβουλία οποιουδήποτε που δεν έχει τυπική νομιμοποίηση για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, όταν εκτιμά ότι για το συμφέρον της συνταγματικότητας πρέπει να περατωθεί η διαδικασία. Όμως στην περίπτωση που το Σ.Δ.Γ. δέχεται αιτήσεις από υποκείμενα που τυπικά δε νομιμοποιούνται να προσφύγουν άμεσα στο Σ.Δ.Γ., αυτό (Σ.Δ.Γ.) για το συμφέρον της προστασίας της συνταγματικότητας εκτιμά εάν πρέπει να αποδεχθεί την πρωτοβουλία και να κινήσει τη διαδικασία. Το αίτημα για έλεγχο της συνταγματικότητας που περιέχεται στην αίτηση, δε απαιτείται να είναι εξ ολοκλήρου αιτιολογημένο, ούτε απαιτείται μαζί με την αίτηση να υποβάλεται κάποια απόδειξη γιατί στην ουσία η αίτηση εδώ σημαίνει απόδειξη (ukazivanje) για αντισυνταγματικότητα την οποία το Σ.Δ.Γ., από τη φύση της λειτουργίας του, έχει δικαίωμα και υποχρέωση να αποκαταστήσει. Γι αυτό το Σ.Δ.Γ. λαμβάνει υπόψη του και ανώνυμες αιτήσεις για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας. Ερευνώντας την βασιμότητα της αίτησης-πρωτοβουλίας το Σ.Δ.Γ. προηγούμενα αποφαινεται σε ποιά πράξη αυτή αναφέρεται. Κατόπιν ερευνά την αρμοδιότητά του για έλεγχο της συνταγματικότητας και, τέλος, τη βάση για κίνηση της διαδικασίας. Εάν το Σ.Δ.Γ. αποφανθεί ότι η αίτηση-πρωτοβουλία είναι βάσιμη, τότε εκδίδει απόφαση για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας. Ενώ στην αντίθετη περίπτωση, πάλι με

απόφασή του απορρίπτει την αίτηση-πρωτοβουλία.

Σύμφωνα με το άρθρο 13 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., η αίτηση-πρωτοβουλία για κίνηση της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας κατά κανόνα περιέχει: α.τον τίτλο του νόμου, του διατάγματος, της γενικής πράξης ή της αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, της οποίας οι διατάξεις αμφισβητούνται, β.το περιεχόμενο των διατάξεων της πράξης, των οποίων η συνταγματικότητα τίθεται υπό αμφισβήτηση, γ.τον τίτλο και τον αριθμό του φύλλου της Εφημερίδας της Κυβέρνησης, στην οποία η αμφισβητούμενη πράξη έχει δημοσιευθεί (εφόσον βέβαια αυτός που παίρνει την πρωτοβουλία για κίνηση της διαδικασίας μπορεί να υποβάλει τα παραπάνω στοιχεία), δ.τις συγκεκριμένες διατάξεις, των οποίων η συνταγματικότητα αμφισβητείται, εφόσον αυτός που παίρνει την πρωτοβουλία είναι σε θέση να τις αναφέρει, ε.άλλα στοιχεία και αποδείξεις, τα οποία ο αιτών διαθέτει.

Εάν η αυτοδιαχειριστική γενική πράξη δεν έχει δημοσιευθεί σε Εφημερίδα της Κυβέρνησης, αυτός που παίρνει την πρωτοβουλία υποβάλλει και συνημμένα την πράξη εφόσον την έχει.

Η διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας μετά από αίτηση-πρωτοβουλία θεωρείται ότι άρχισε την ημέρα που εκδόθηκε η απόφαση του Σ.Δ.Γ. για την έναρξη της διαδικασίας. Η απόφαση αυτή του Σ.Δ., κοινοποιείται σε αυτόν που εξέδωσε την πράξη, της οποίας αμφισβητείται η συνταγματικότητα, ενώ αυτός που πήρε την πρωτοβουλία για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας ενημερώνεται γραπτά, ότι η διαδικασία, μετά από δική του πρωτοβουλία, έχει ήδη κινηθεί.

Εάν το Σ.Δ.Γ. δεν ανεύρει λόγο για να στηρίξει την έναρξη της διαδικασίας, μετά από αίτηση-πρωτοβουλία, εκδίδει επίσης απόφαση, με την οποία απορρίπτει την αίτηση-πρωτοβουλία, ενημερώνοντας τόσο αυτόν που την υπέβαλε, όσο και αυτόν που εξέδωσε την πράξη που η συνταγματικότητά της αμφισβητείται, εφόσον κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ζήτησε από αυτόν που εξέδωσε την αμφισβητούμενη πράξη, στοιχεία ή πληροφορίες.

Από όσα παραπάνω αναπτύχθηκαν συνάγεται ότι η διαφορά ανάμεσα στην αίτηση και στην αίτηση-πρωτοβουλία για έλεγχο της συνταγματικότητας, συνίσταται στο ότι με την υποβολή της αίτησης από το αρμόδιο όργανο ή οργάνωση του άρθρου 387 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γ., το Σ.Δ. υποχρεούται να κινήσει τη διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας, δηλαδή η διαδικασία στην περίπτωση αυτή θεωρείται ότι κινείται άμεσα μόνο με την απλή άσκηση της αίτησης. Αντίθετα, στην περίπτωση της αίτησης πρωτοβουλίας η διαδικασία κινείται μόνον εφόσον το Σ.Δ.Γ. κρίνει θετικά την αίτηση πρωτοβουλίας, χωρίς να έχει καμιά υποχρέωση για κίνηση της διαδικασίας.

γ) Η κίνηση της διαδικασίας από το Συνταγματικό Δικαστήριο Γιουγκοσλαβίας αυτεπάγγελα (ex officio)

Τα Συνταγματικά Δικαστήρια της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας είναι αμέσως από το Σύνταγμα εξουσιοδοτημένα να κινούν τη διαδικασία για τον έλεγχο και την έρευνα της συνταγματικότητας του κύρους των νόμων. Σχετικά με το ζήτημα αυτό, το άρθρο 387 παρ.3 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γ. αναφέρει ότι: "... Το Σ.Δ.Γ. δύναται και μόνο

του να κινήσει τη διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας..."(11α). Η διαδικασία αυτή, στη συνταγματική δικαστική πρακτική, είναι γνωστή ως διαδικασία *ex officio*.

Η καινοτομία αυτή των γιουγκοσλαβικών Συνταγματικών Δικαστηρίων, όπως υποστηρίζεται, εισάγει νέο περιεχόμενο στη συνταγματική δικαιοσύνη, η οποία δεν ασχολείται μόνο με τον *a posteriori* έλεγχο της συνταγματικότητας. Ως θεματοφύλακες άλλωστε της συνταγματικότητας και εγγυητές της προστασίας της, τα Συνταγματικά Δικαστήρια, είναι φυσιολογικό και θεμιτό, να διαθέτουν και αυτή την εξουσία, αφού σύμφωνα με το άρθρο 205 παρ. 2 του ισχύοντος Συντάγματος του 1974, "τα Συνταγματικά Δικαστήρια διασφαλίζουν την προστασία της συνταγματικότητας και της νομιμότητας σύμφωνα με το Σύνταγμα".

Από την άποψη αυτή σημαντική θέση κατέχουν οι δικαστές του Σ.Δ.Γ., οι οποίοι μπορούν να υποβάλουν αίτηση για κίνηση της διαδικασίας οποτεδήποτε, ιδιαίτερα όταν κατά τη διάρκεια άσκησης των καθηκόντων τους, αντιμετωπίζουν μια περίπτωση για την οποία πρέπει να κινηθεί διαδικασία δικαστικού ελέγχου.

Όταν το Σ.Δ.Γ. κινήσει διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας νόμου, διατάγματος, γενικής πράξης ή αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, μετά από δική του πρωτοβουλία (αυτεπάγγελτα), η διαδικασία θεωρείται ότι έχει κινηθεί την ημέρα έκδοσης της απόφασης για την έναρξη της

11α. Το ίδιο ορίζει και το άρθρο 127 παρ. 3 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

διαδικασίας (άρθρο 12 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ.).

δ)Ειδικοί τρόποι κίνησης της διαδικασίας ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Στα πλαίσια της συνταγματικής εξουσιοδότησης έχει δοθεί το δικαίωμα και σε άλλα όργανα, όπως μέσα στο κύκλο των αρμοδιοτήτων τους, κινούν τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ. λόγω παραβίασης των συνταγματικών τους δικαιωμάτων. Υπάρχουν δύο περιπτώσεις, οι οποίες είναι οι εξής: α.όταν παραβιάστηκαν συνταγματικά δικαιώματα κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων (Ομοσπονδία, Δημοκρατία, Αυτόνομη Περιοχή, Δήμος) και β.στην περίπτωση συγκρούσεων αρμοδιότητας ανάμεσα στα κρατικά όργανα.

2.Κίνηση διαδικασίας για την επίλυση διαφορών που αφορούν δικαιώματα και υποχρεώσεις των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 14 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., την αίτηση για κίνηση της διαδικασίας για επίλυση διαφορών που προκύπτουν από την άσκηση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων (άρθρο 375, παρ.1, εδ. 5 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας), υποβάλλει η Βουλή της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας, της οποίας το δικαίωμα παραβιάστηκε ή στην οποία, αντίθετα προς το Σύνταγμα και το νόμο, ανατέθηκε συγκεκριμένη υποχρέωση,

εάν για την επίλυση αυτής της φύσης των διαφορών δεν προβλέπεται αρμοδιότητα άλλου δικαστηρίου.

Η σχετική πρόταση στην περίπτωση αυτή περιλαμβάνει τις ονομασίες των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων, ανάμεσα στις οποίες έχει προκύψει διαφορά, το αντικείμενο της διαφοράς, καθώς και τα γεγονότα που αποδεικνύουν ότι με την πράξη ή παράλειψη της μιάς παραβιάστηκε το δικαίωμα της άλλης κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας.

Η διαδικασία για την επίλυση αυτής της φύσης των διαφορών αρχίζει την ημέρα της υποβολής της αίτησης στο Σ.Δ.Γ. ή την ημέρα παράδοσης της στο ταχυδρομείο με προορισμό το Σ.Δ.Γ.

3. Η κίνηση της διαδικασίας για την επίλυση συγκρούσεων αρμοδιότητας ανάμεσα στα κρατικά όργανα

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 15 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., εάν προκύψει σύγκρουση αρμοδιότητας ανάμεσα στα κρατικά όργανα του άρθρου 375, παρ.1, εδ. 6 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γ. (ανάμεσα δηλαδή στα Συνταγματικά Δικαστήρια των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών, τα δικαστήρια και τα ομοσπονδιακά όργανα, τα ομοσπονδιακά όργανα και τα όργανα Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής, ανάμεσα στα δικαστήρια και στα άλλα κρατικά όργανα, περισσότερο από δύο περιφερειών, δηλαδή δύο ή περισσότερων Δημοκρατιών ή Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών), την αίτηση για επίλυση της σύγκρουσης στο Σ.Δ. ασκεί το αρμόδιο όργανο. Στην περίπτωση αρνητικής

σύγκρουσης, την αίτηση ασκεί το πρόσωπο, το οποίο δεν μπορεί να υλοποιήσει το δικαίωμά του. Ενώ στην περίπτωση της θετικής σύγκρουσης, την αίτηση ασκεί το όργανο, το οποίο εκτιμά ότι έχει αρμοδιότητα ή άλλο όργανο, το οποίο με νόμο είναι αρμόδιο για την κίνηση της διαδικασίας. Τέλος, την αίτηση για επίλυση της σύγκρουσης αρμοδιότητας ανάμεσα στα όργανα, μπορεί να ασκήσει και το πρόσωπο εξαιτίας του οποίου προέκυψε η σύγκρουση αρμοδιότητας.

Η αίτηση για επίλυση της σύγκρουσης αρμοδιότητας, κατά κανόνα, περιλαμβάνει την ονομασία των οργάνων, τα οποία οικειοποιούνται ή αποποιούνται την αρμοδιότητα για επίλυση, τους λόγους για τους οποίους το κάνουν αυτό, καθώς και πρόταση για την επίλυση της σύγκρουσης. Η διαδικασία για επίλυση της σύγκρουσης αρμοδιότητας αρχίζει την ημέρα που γίνεται δεκτή η αίτηση στο Σ.Δ. ή την ημέρα παράδοσής της στο ταχυδρομείο με προορισμό το Σ.Δ.Γ.

4.Ε ν α ρ ξ η κ α ι δ ι ε ξ α γ ω γ ή τ η ς δ ι α δ ι κ α σ ί α ς

α)Η προδικασία

Η προδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ. ορίζεται στο άρθρο 16 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. Σύμφωνα με αυτό, η αίτηση και η αίτηση-πρωτοβουλία, για την κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας, η αίτηση για την επίλυση των διαφορών ανάμεσα στις κοινωνικο-πολιτικές κοινότητες, καθώς και των συγκρούσεων αρμοδιότητας ανάμεσα στα κρατικά όργανα, ερευνώνται κατά την προδικασία. Κατά την προδικασία το Σ.Δ.Γ. ζητά στοιχεία και πληροφορίες από αυτόν που άσκησε την αίτηση ή την αίτηση-πρωτοβουλία, καθώς

και από τα άλλα μέρη της διαδικασίας, τα κρατικά όργανα, τις οργανώσεις της συνεταιριστικής εργασίας, καθώς και τις άλλες αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις και κοινότητες. Επίσης, συγκεντρώνει ειδικές και άλλες απόψεις, υλικά, αποδείξεις, καθώς και άλλα στοιχεία και πληροφορίες, που έχουν σημασία για τη λήψη της απόφασης. Κατά τη διαδικασία του ελέγχου της συνταγματικότητας, το Σ.Δ.Γ. δεν περιορίζεται μόνο στα πλαίσια της αίτησης.

β) Οι διάδικοι στη διαδικασία ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Την ιδιότητα του διαδίκου στη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ., σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 17 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., μπορούν να αποκτήσουν: α. αυτός που έχει το δικαίωμα να ασκήσει την αίτηση, β. αυτός που έχει το δικαίωμα για πρωτοβουλία, γ. το όργανο, η οργάνωση της συνεταιριστικής εργασίας, η τοπική κοινότητα, η κοινότητα αυτοδιαχειριστικών συμφερόντων ή άλλη αυτοδιαχειριστική οργάνωση και κοινότητα, της οποίας το διάταγμα, η γενική πράξη ή η αυτοδιαχειριστική γενική πράξη αμφισβητείται, δ. η βουλή της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας, η οποία κινεί τη διαδικασία για έλεγχο της διαφοράς σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κοινωνικο - πολιτικών κοινοτήτων, καθώς και η βουλή της κοινωνικο - πολιτικής κοινότητας, εναντίον της οποίας κινείται η διαδικασία για έλεγχο της διαφοράς, ε. τα κρατικά όργανα, τα οποία αξιώνουν ή αποποιούνται την αρμοδιότητα, καθώς και οιοσδήποτε ο οποίος, λόγω της παραπάνω αξίωσης ή αποποίησης της αρμοδιότητας, αδυνατεί να υλοποιήσει δικαίωμά του.

Εκτός απο τα παραπάνω πρόσωπα, το Σ.Δ. μπορεί, κατά την διαδικασία, να καλέσει και αντιπροσώπους και άλλων οργάνων και οργανώσεων, καθώς και άτομα, με σκοπό την παροχή απόψεων και στοιχείων που αφορούν την εκκρεμούσα υπόθεση.

Σύμφωνα με άλλη διάταξη του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. (άρθρο 18), τα όργανα και τους οργανισμούς, που είναι διάδικοι στη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ., εκπροσωπούν οι νόμιμοι εκπρόσωποί τους. Ως νόμιμοι εκπρόσωποι θεωρούνται τα πρόσωπα εκείνα, τα οποία με νόμο, διάταγμα, γενική πράξη ή με αυτοδιαχειριστική γενική πράξη, έχουν το δικαίωμα να εκπροσωπούν τα όργανα και τους οργανισμούς αυτούς. Οι νόμιμοι εκπρόσωποι, κατά την διεξαγωγή της διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ., μπορούν να εξασφαλίσουν και να χρησιμοποιήσουν τις νομικές υπηρεσίες άλλων ειδικών προσώπων, γεγονός για το οποίο, πριν από την έναρξη της συνεδρίασης, ενημερώνουν το Σ.Δ. Ο νόμιμος εκπρόσωπος, καθώς και οι άλλοι διάδικοι της διαδικασίας, έχουν το δικαίωμα σε κάθε φάση της διαδικασίας να ερευνούν τα πρακτικά και τα άλλα υλικά, να ενημερώνονται για τα αποδεικτικά και άλλα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν κατά την διαδικασία, εκτός απο τις περιπτώσεις που έχει απαγορευθεί η δημοσιότητα των εργασιων του Σ.Δ. (εδώ αφορά τις περιπτώσεις προστασίας της ασφάλειας και άμυνας της χώρας, καθώς και της προστασίας της ασφάλειας και άμυνας της χώρας, καθώς και της προστασίας άλλου κοινωνικού συμφέροντος, όπως αναφέρει ρητά το άρθρο 5 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ.). Τέλος, στους διάδικους, καθώς και στα άλλα πρόσωπα, δεν τίθενται υπόψη οι εισηγήσεις, τα

σχέδια των αποφάσεων, συμπεράσματα και προτάσεις, που αφορούν την ψηφοφορία και τη λήψη της απόφασης.

γ) Η σύγκληση του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Την αίτηση και την αίτηση-πρωτοβουλία, μαζί με τα στοιχεία και τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν κατά την προδικασία, το Σ.Δ.Γ. εξετάζει σε συνεδρίασή του. Εάν κατά τη διάρκεια της προδικασίας τεθεί ζήτημα αρμοδιότητας του Σ.Δ.Γ., το Δικαστήριο πρέπει προηγουμένα να αποφανθεί σε σχέση με το ζήτημα αυτό.

Αφού περατώσει την έρευνα της αίτησης ή αίτησης - πρωτοβουλίας για κίνηση της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας, το Σ.Δ. κοινοποιεί την αίτηση ή αίτηση-πρωτοβουλία σε αυτόν που εξέδωσε την αμφισβητούμενη πράξη, προκειμένου να απαντήσει ή στο αρμόδιο Συνταγματικό Δικαστήριο Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής, στην περίπτωση που, όπως ορίζει το άρθρο 389 του Συντάγματος του 1974 Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, η αμφισβητούμενη πράξη είναι αντίθετη τόσο στο Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, όσο και στο Σύνταγμα Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής.

δ) Η διαδικασία επί διαδοχικής αρμοδιότητας. Η περίπτωση του άρθρου 389 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας

Είναι σύνηθες το φαινόμενο, το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και τα Συντάγματα των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών να περιέχουν ίδιες ή παρόμοιες διατάξεις για την επίλυση συγκεκριμένων κοινωνικών σχέσεων. Επίσης,

ομοσπονδιακοί νόμοι μπορεί να περιέχουν ίδιες ή παρόμοιες διατάξεις με νόμους των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών. Γι' αυτό το λόγο, στην πράξη, μπορεί να συμβεί, ένα διάταγμα ή γενική πράξη οργάνου κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη, ταυτόχρονα να συγκρούεται με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και με τα Συντάγματα των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών. Στις περιπτώσεις αυτές γεννιέται το ερώτημα ποιά Σ.Δ. είναι αρμόδιο να ελέγξει την συνταγματικότητα αυτών των διαταγμάτων και γενικών πράξεων. Το ζήτημα αντιμετωπίζει το άρθρο 389 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

Σε αυτές τις περιπτώσεις, λοιπόν, δε γεννιέται σύγκρουση αρμοδιότητας του Σ.Δ.Γ. με τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών, γιατί το Σύνταγμα ορίζει διαδοχική(12) αρμοδιότητα των Συνταγματικών Δικαστηρίων (Suksesivna).

Σύμφωνα με την παρ.1 του άρθρου 389(13), η πρωταρχική αρμοδιότητα ανήκει στα Συνταγματικά Δικαστήρια των Δημοκρατιών ή Αυτόνομων Περιοχών, τα οποία ελέγχουν τη

12. Βλ. R a t k o M a r k o v i c, Ustavno Pravo, Beograd 1982, σ. 179.

13. Γι' αυτό αναλυτικότερα βλ. B. B o r o v i n i c: Sadržina i Primjena Clana 389 Ustava SFRJ i Odgovarajucih Clanova Ustava S.R. i A.P., "Pravni Zbornik" 2-3, 1975, σ. 29-54.-Βλ. επίσης, I. K r a l j e v i c: Nadležnost U.S.J. Prema Clana 375, παρ.4 και Clana 389 Ustava SFRJ, "Nasa Zakonitost" 7-8, 1975, σ. 26-31.

συμφωνία των διαταγμάτων και των γενικών πράξεων με το
 Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής. Εάν το
 Σ.Δ. της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής κρίνει ότι το
 διάταγμα ή η γενική πράξη είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της
 Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, τότε μόνο η διαφορά
 θα παραπεμφθεί στο Σ.Δ.Γ. για να ελέγξει τη συμφωνία του
 διατάγματος ή της γενικής πράξης με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.
 Γιουγκοσλαβίας. Υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει διαδοχική
 αρμοδιότητα είναι δυνατές δύο περιπτώσεις: εάν το Σ.Δ.
 Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής, στα πλαίσια της
 αρμοδιότητάς του, ακυρώσει ή καταργήσει διάταγμα ή γενική
 πράξη, τότε παύει η αρμοδιότητα του Σ.Δ.Γ., διότι έχει
 αρθεί ήδη η αντισυνταγματικότητα. Όμως, όταν το
 Συνταγματικό Δικαστήριο Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής
 διαπιστώσει ότι δεν υπάρχει διαφωνία με το Σύνταγμα της
 Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, θα θέσει το ζήτημα
 ενώπιον του Σ.Δ.Γ., για να ελέγξει τη συμφωνία του
 διατάγματος ή της γενικής πράξης με το ομοσπονδιακό
 Σύνταγμα. Ελέγχοντας τη συνταγματικότητα διατάγματος ή
 γενικής πράξης, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του, το Σ.Δ.Γ.
 μπορεί να αποφανθεί ότι δε συντρέχει παραβίαση του
 ομοσπονδιακού Συντάγματος. Στην περίπτωση αυτή υπάρχει
 συμφωνία ανάμεσα στην απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου
 της Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής και του Σ.Δ.Γ. Όμως
 στην περίπτωση διαφορετικής ερμηνείας συνταγματικών και
 νομοθετικών κειμένων με όμοιες ρυθμίσεις, μπορούν στην
 ουσία να εκδοθούν διαφορετικές αποφάσεις για το ίδιο ζήτημα
 από το Σ.Δ. Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής από τη μιά
 μεριά και το Σ.Δ.Γ. από την άλλη. Αλλά και σε αυτή την

περίπτωση, το Σ.Δ.Γ. δεν είναι δευτεροβάθμιο δικαστήριο (Instacioni Sud) σε σχέση με τα Σ.Δ. των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, διότι αποτελεί βασική συνταγματική προϋπόθεση ότι όλα τα Συνταγματικά Δικαστήρια είναι ανεξάρτητα και αποφασίζουν στα όρια των αρμοδιοτήτων τους, που ορίζονται από το Σύνταγμα.

Με αυτή τη διάταξη του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι η διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας κινείται ενώπιον του Σ.Δ.Γ. με σκοπό να αποφανθεί εάν το διάταγμα ή η γενική πράξη οργάνου κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή η αυτοδιαχειριστική γενική πράξη είναι αυτόχρονα αντίθετη με το Σύνταγμα της ομοσπονδίας ή με το Σύνταγμα Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής. Δεν αποκλείεται βεβαίως παρόμοιες καταστάσεις να εμφανιστούν και ενώπιον του Σ.Δ. Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής. Και στην περίπτωση αυτή, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, συμβαίνει ανάλογα με ό,τι προβλέπεται στο άρθρο αυτό. Από τη διατύπωση της παρ. 1 του άρθρου αυτού συνάγεται ότι η κίνηση της διαδικασίας αποτελεί την προϋπόθεση για την εφαρμογή της διάταξης αυτής. Από αυτό, σύμφωνα με τη γραμματική ερμηνεία, συμπεραίνεται ότι πρέπει να υπάρχει η αίτηση προσώπων εξουσιοδοτημένων για την κίνηση της διαδικασίας ή απόφαση του Σ.Δ.Γ. με την οποία η διαδικασία κινείται. Παρόμοια, όμως, ερμηνεία θα περιόριζε την αρμοδιότητα του Σ.Δ.Γ. από την άποψη ότι οι πρωτοβουλίες των πολιτών και των οργανώσεων δε θα μπορούσαν να επιλυθούν κατά τη διαδικασία που προβλέπεται σε αυτή τη συνταγματική διάταξη. Γι'αυτό ορθότερο θα ήταν να ερμηνευθεί η φράση, "αν έχει

κινήθει η διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας", πλατιά, έτσι που να συμπεριλάβει και τη διαδικασία αξιολόγησης της αίτησης-πρωτοβουλίας για την κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας. Η βάση για τέτοια ερμηνεία βρίσκεται στο γεγονός ότι, όταν λαμβάνεται πρωτοβουλία, η συγκεκριμένη διαδικασία πρέπει να κινήθει και γι' αυτό το λόγο, λαμβάνοντας υπόψη και το σκοπό της διάταξης αυτής, μπορεί να εκληφθεί, ότι η διαδικασία έχει ήδη κινήθει. Εάν ελαμβάνετο υπόψη η δεύτερη θέση, τότε θα συνέβαινε, το Σ.Δ.Γ. με την ευκαιρία της πρωτοβουλίας να εκδίδει απόφαση για την έναρξη της διαδικασίας ή για την απόρριψη της αίτησης πρωτοβουλίας, πριν από τον έλεγχο του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα, το Σ.Δ.Γ. να επιλαμβάνεται προβλημάτων τα οποία ανήκουν στην αρμοδιότητα των Συνταγματικών Δικαστηρίων των Δημοκρατιών ή των Αυτόνομων Περιοχών.

Εάν στο Σ.Δ.Γ έχει υποβληθεί αίτηση-πρωτοβουλία, αυτό, αφού περατώσει την εξέτασή της, αποφαινεται για την αποδοχή ή την απόρριψή της. Εάν το Σ.Δ.Γ. αποδεχθεί την αίτηση-πρωτοβουλία, την απόφασή του, για κίνηση της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας, κοινοποιεί σε αυτόν που εξέδωσε την αμφισβητούμενη πράξη προκειμένου να δώσει απάντηση, ή στο αρμόδιο Συνταγματικό Δικαστήριο της Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής, όπως ορίζει το άρθρο 389 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας (όταν η υπό έλεγχο πράξη είναι αντίθετη τόσο με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ., όσο και με το Σύνταγμα Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής). Η αίτηση με την οποία υποστηρίζεται ότι νόμος

Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής είναι αντίθετος, ταυτόχρονα, με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και με Σύνταγμα Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής, κοινοποιείται στο Συνταγματικό Δικαστήριο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, προκειμένου να ελεγχθεί εάν αυτός συμφωνεί με το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής. Η πρόταση με την οποία υποστηρίζεται ότι νόμος της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής βρίσκεται σε αντίθεση με ομοσπονδιακό νόμο, κοινοποιείται στο Συνταγματικό Δικαστήριο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής για να ελεγχθεί η συμφωνία του με το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής (άρθρο 22 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ.).

Η αίτηση με την οποία υποστηρίζεται ότι διάταγμα ή γενική πράξη οργάνου κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη είναι ταυτόχρονα αντίθετη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και με το Σύνταγμα Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής, κοινοποιείται στο Σ.Δ. της Δημοκρατίας ή της αυτόνομης περιοχής προκειμένου να ελεγχθεί η συμφωνία της αμφισβητούμενης πράξης με το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής.

Εάν στο Σ.Δ.Γ. έχει υποβληθεί αίτηση-πρωτοβουλία για έλεγχο της συνταγματικότητας, την αίτηση-πρωτοβουλία αυτή κοινοποιεί το Σ.Δ.Γ. στο Συνταγματικό Δικαστήριο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, εφόσον την έκανε δεκτή, κινεί δηλαδή, τη διαδικασία εκτιμώντας ότι συντρέχει εφαρμογή του άρθρου 389 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας. Στην περίπτωση αυτή τυγχάνουν εφαρμογής όσα αναφέραμε παραπάνω για την αίτηση.

Κατά τη φάση αυτή και πριν το Σ.Δ.Γ. εισέλθει στην κατ'ουσία έρευνα της συνταγματικής διαφοράς, σε δημόσια συνεδρίαση, το Σ.Δ.Γ. διαθέτει επίσης και τις ακόλουθες εναλλακτικές δυνατότητες: α.να δώσει τη δυνατότητα επανεξέτασης σε αυτόν που εξέδωσε την αμφισβητούμενη πράξη, β.να αναστείλει την εκτέλεση ατομικής πράξης κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της διαδικασίας και γ.να αναστείλει τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας, που αφορά στην επίλυση διαφορών που προκύπτουν από τη σύγκρουση αρμοδιότητας.

Παρακάτω θα αναφερθούμε στις τρεις αυτές εναλλακτικές δυνατότητες του Σ.Δ.Γ. πριν αυτό εισέλθει στην κατ'ουσίαν έρευνα της συνταγματικής διαφοράς.

ε)Παροχή δυνατότητας επανεξέτασης από τον εκδόσαντα την αμφισβητούμενη πράξη

Το Σ.Δ.Γ. σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 25 του Κανονισμού Λειτουργίας του, μπορεί στη διάρκεια της διαδικασίας να δώσει τη δυνατότητα σε αυτόν, που εξέδωσε την αμφισβητούμενη πράξη, να επανεξετάσει εκείνες τις διατάξεις των οποίων η συνταγματικότητα αμφισβητείται. Στην περίπτωση αυτή το Σ.Δ.Γ. καθορίζει και την προθεσμία για την επανεξέταση της ελεγχόμενης πράξης. Εάν ο εκδόσας την αμφισβητούμενη πράξη, στη διάρκεια της προθεσμίας που του δόθηκε για επανεξέταση, δεν κάνει τροποποιήσεις, το Σ.Δ.Γ. συνεχίζει τη διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας της αμφισβητούμενης πράξης. Στην περίπτωση που οι αλλαγές που συντελέσθηκαν στην αμφισβητούμενη πράξη, κατά την εκτίμηση του Σ.Δ.Γ., δεν

είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. θα ελέγξει τη συνταγματικότητα των τροποποιήσεων αυτών.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 26 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., εάν τα πρόσωπα που κατά το Σύνταγμα και το νόμο είναι διάδικοι στη συνταγματική διαφορά (όπως αναφέρονται στο άρθρο 17 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ.) ζητήσουν παράταση της προθεσμίας προκειμένου να απαντήσουν σε σχέση με την αίτηση που ασκήθηκε ή με απόφαση του Σ.Δ.Γ. για κίνηση της διαδικασίας, το Σ.Δ.Γ. εκτιμά το αίτημα αυτό και αν οι λόγοι που προβάλλονται είναι δικαιολογημένοι, παρατείνει την προθεσμία για κοινοποίηση της απάντησης. Τέλος, εάν, η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γ., η Βουλή Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής, αλλά όργανα και οργανισμοί, για πράξη των οποίων έχει ήδη κινηθεί διαδικασία ζητήσουν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας προθεσμία προκειμένου να εναρμονίσουν την αμφισβητούμενη πράξη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. καθορίζει την προθεσμία για τον εναρμονισμό σε σχέση με τη φύση και τη σημασία της αμφισβητούμενης πράξης, καθώς και τη διαδικασία που προβλέπεται για τον εναρμονισμό της πράξης αυτής. Στην περίπτωση αυτή, η διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας της αμφισβητούμενης πράξης, αναστέλλεται μέχρι την ημέρα παρέλευσης της προθεσμίας που δόθηκε για τον εναρμονισμό της.

ζ) Αναστολή εκτέλεσης της ατομικής πράξης κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της διαδικασίας

Η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στο άρθρο 28 του

Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. Σύμφωνα με αυτό, το Σ.Δ. μπορεί, μέχρι την έκδοση τελεσίδικης απόφασης, να διατάξει την αναστολή εκτέλεσης ατομικής πράξης ή ενέργειας, που εκδόθηκε ή αναλήφθηκε κατ'εξουσιοδότηση της πράξης που κρίνεται και της οποίας η συνταγματικότητα ελέγχεται, εάν εκτιμά ότι με την εκτέλεσή της θα επέλθουν ζημιογόνες συνέπειες, που εκ των υστέρων δεν μπορούν να θεραπευτούν. Εάν το Σ.Δ., κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, διαπιστώσει ότι οι λόγοι της αναστολής, που διατάχθηκε, λόγω αλλαγών που συντελέστηκαν εκ των υστέρων έπαυσαν, διατάσσει την παύση του μέτρου της αναστολής.

η) Η αναστολή της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας για επίλυση διαφορών που προκύπτουν από σύγκρουση αρμοδιότητας.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 29 του Κανονισμού Λειτουργίας, το Σ.Δ.Γ. αναστέλλει τη διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας αμφισβητούμενης πράξης, εάν η πράξη αυτή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εναρμονίστηκε με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και αν κρίνει ότι δεν ισχύουν οι λόγοι του άρθρου 393 του Συντάγματος, που αφορά στην έκδοση απόφασης που διαπιστώνει ότι, η αμφισβητούμενη πράξη κατά το χρόνο που ίσχυε δε βρισκόταν σε συμφωνία με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας. Ειδικότερα το άρθρο 393 του Συντάγματος του 1974 στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 29 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. αναφέρεται στην άρση των συνεπειών, που προκλήθηκαν από πράξη που έχει ήδη εναρμονιστεί ενώ διαρκεί η διαδικασία. Όταν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας διαπιστωθεί ότι νόμος, διάταγμα ή γενική πράξη οργάνου

κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη, που έχει μεν εναρμονιστεί με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, αλλά δεν έχουν ακόμη αρθεί οι συνέπειες αντισυνταγματικότητας, το Σ.Δ.Γ., με απόφασή του, μπορεί να βεβαιώσει ότι ο νόμος, το διάταγμα ή η γενική πράξη δε βρισκόταν σε συμφωνία με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας. Η απόφαση αυτή του Σ.Δ.Γ. έχει την ίδια νομική ισχύ, όπως και η απόφαση με την οποία βεβαιώνεται ότι ο νόμος έπαψε να ισχύει ή με την οποία ακυρώνεται ή καταργείται διάταγμα ή γενική πράξη. Η λύση αυτή που προτείνει το άρθρο 393 του Συντάγματος του 1974, όπως υποστηρίζεται από την πλευρά της θεωρίας(14), χαρακτηρίζεται από την επιμονή για πληρέστερη άρση των συνεπειών της αντισυνταγματικότητας, που προκλήθηκαν από τις γενικές πράξεις. Ενώ το άρθρο 375 παρ. 2 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας προβλέπει τη δυνατότητα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων καθώς και της συνταγματικότητας των άλλων διαταγμάτων και γενικών πράξεων, που έπαψαν να ισχύουν πριν από τη κίνηση της διαδικασίας(15), με το άρθρο αυτό διευκολύνεται ο έλεγχος της αντισυνταγματικότητας διατάγματος ή γενικής πράξης, η οποία στη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ.Γ. εναρμονίστηκε με το Σύνταγμα. Στην περίπτωση αυτή,

14. Βλ. R a t k o M a r k o v i c: Ustavno Pravo, Savremena Administracija, Beograd, 1982, σ. 728

15. Η διάταξη αυτή αναφέρει ότι "το Σ.Δ.Γ. αποφαινεται για το αν νόμος της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής βρίσκεται σε αντίθεση με τον ομοσπονδιακό νόμο".

παρόλο που ο νόμος τροποποιήθηκε ή έπαψε να ισχύει το διάταγμα ή η γενική πράξη, πριν από την τελική απόφαση του Σ.Δ.Γ. και εναρμονίστηκε με το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. μπορεί να αποφασίσει ότι ο νόμος, το διάταγμα ή η γενική πράξη δεν ήταν σε συμφωνία με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας. Τέτοια απόφαση το Σ.Δ.Γ. μπορεί να εκδόσει μόνο στην περίπτωση που θα διαπιστώσει ότι δε θεραπεύτηκαν οι συνέπειες της αντισυνταγματικότητας. Η απόφαση αυτή είναι ισχυρή σύμφωνα με το άρθρο 388 Συντάγματος του 1974 Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

Με την εφαρμογή του άρθρου αυτού, το Σ.Δ.Γ. εκδίδει απόφαση, με την οποία βεβαιώνεται ότι νόμος, διάταγμα ή γενική πράξη "δεν ήταν σε συμφωνία με το Σύνταγμα". Η απόφαση αυτή διαφοροποιείται από την απόφαση με την οποία το Σ.Δ.Γ. βεβαιώνει ότι "ο νόμος έπαψε να ισχύει" ή με την οποία ακυρώνεται ή καταργείται διάταγμα ή γενική πράξη. Όμως, η ιδέα είναι ίδια, διότι και εδώ η προστασία της συνταγματικότητας δεν περιορίζεται μόνο στην απαγόρευση εφαρμογής της αντισυνταγματικής πράξης, αλλά σύμφωνα με το άρθρο 204 του Συντάγματος του 1974(16) έχει για σκοπό την

16. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 204 Συντάγματος του 1974: "με σκοπό την εφαρμογή των κοινωνικο-οικονομικών και πολιτικών σχέσεων που κατοχυρώνονται με το Σύνταγμα και το νόμο και την προστασία των ελευθεριών και δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, της αυτοδιαχείρισης, της κοινωνικής ιδιοκτησίας, των αυτοδιαχειριστικών και των άλλων δικαιωμάτων των οργανώσεων της συνεταιριστικής εργασίας και των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και

προστασία των ελευθεριών και δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, των οργανώσεων συνεταιρισμένης εργασίας και των άλλων οργανώσεων και κοινοτήτων(17).

 κοινοτήτων και των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων εξασφαλίζεται η προστασία της συνταγματικότητας και της νομιμότητας".

17. Πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι το Σ.Δ.Γ., σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1963, είχε ευρύτερες αρμοδιότητες σε σχέση με το νόμο της Δημοκρατίας (οι Αυτόνομες Περιοχές, σύμφωνα με το Σύνταγμα αυτό, δεν είχαν δικαίωμα να ψηφίσουν νόμους, αλλά μόνο αποφάσεις) παρά απέναντι στον ομοσπονδιακό νόμο, αφού κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και μέχρι την έκδοση τελεσίδικης απόφασης μπορούσε να αναστείλει τις διατάξεις του νόμου της Δημοκρατίας, που δε συμφωνούσαν με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ. Ακόμη δε και άμεσα να καταργήσει το νόμο της Δημοκρατίας, εάν με αυτόν κατάφωρα είχαν παραβιαστεί δικαιώματα της Ομοσπονδίας (άρθρο 246 παρ.3 του Συντάγματος 1963). Με το Σύνταγμα του 1974 το Σ.Δ.Γ. δε διαθέτει πιά παρόμοιες εξουσίες, γιατί σύμφωνα με αυτό, κατά τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. οι νόμοι της Δημοκρατίας (και της Αυτόνομης Περιοχής) εξομοιώθηκαν με τους ομοσπονδιακούς νόμους, κάτι που είναι απόλυτα σύμφωνο με τα χαρακτηριστικά της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας, που έχουν θεσπιστεί με αυτό το Σύνταγμα). (Για την ισχύ των αποφάσεων του Σ.Δ. στον κόσμο και στη Σ.Ο.Δ.Γ. Βλ. V. C o k, Vrste i Dejstvo Odluka Ustavnih Sudova, Beograd 1972.-G. M i j a n o v i c, o Pravnom Efektu Odluka Ustavnih Sudova "Godisnjak Pravnog Fakulteta u Sarajevu"

Τέλος, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 29 Κανονισμού Λειτουργίας Σ.Δ.Γ., το Σ.Δ. αναστέλλει τη διαδικασία και όταν, αυτός που υπέβαλε την αίτηση, την ανακαλέσει και το Συνταγματικό Δικαστήριο κρίνει ότι δεν υπάρχουν λόγοι να συνεχίσει αυτεπάγγελτα τη διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας. Το Σ.Δ. αναστέλλει τη διαδικασία και όταν, αυτός που υπέβαλε την αίτηση για κίνηση της διαδικασίας για επίλυση της διαφοράς που προήλθε από σύγκρουση αρμοδιότητας, ανακαλέσει την αίτησή του.

θ) Προκαταρκτική συνεδρίαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας

Το άρθρο 30 του Κανονισμού Λειτουργίας Σ.Δ.Γ. παρέχει τη δυνατότητα στο Σ.Δ.Γ. της διενέργειας και προκαταρκτικής συνεδρίασης, με σκοπό τη διαλεύκανση της υπόθεσης. Την ευχέρεια αυτή έχει το Σ.Δ.Γ. σε οποιαδήποτε φάση της διαδικασίας. Στην προκαταρκτική αυτή συνεδρίαση το Σ.Δ.Γ. μπορεί να καλεί τους διαδίκους, τους εκπροσώπους των οργάνων και οργανώσεων της συνεταιρισμένης εργασίας, καθώς και των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων, όπως και άτομα, που κρίνει σκόπιμο να καλέσει.

ι) Δημόσια συνεδρίαση

Το άρθρο 392 του Συντάγματος του 1974 Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας αναφέρει ρητά ότι "Το Σ.Δ.Γ. λαμβάνει τις

1963, σ. 85-114.-S. P a v i c i c: Pravno Delovanj Odluka Ustavnih Sudova "Arhiv za Pravne i Drustvene Nauke", 2, 1972, σ. 184-189.-I. P u h a n: Dejstvo na Odlukite na Ustavnite Sudovi, "Pravna Misl", 3-4, 1974, σ. 71-81).-Βλ. Α θ α ν. Ρ ά ι κ ο υ, ορ.cit., τ. Α', τεύχ. Γ', σ. 249 επ.

αποφάσεις του, κατά κανόνα μετά από δημόσια συνεδρίαση"(17α). Επίσης, το άρθρο 2 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. αναφέρει ότι "το Σ.Δ.Γ. λαμβάνει τις αποφάσεις του σε δημόσια συνεδρίαση". Εξάλλου ο ίδιος ο Κανονισμός Λειτουργίας αφιερώνει τις ειδικότερες διατάξεις των άρθρων του 31 έως 35 σε ζητήματα που αφορούν τις συνεδριάσεις.

Η οργάνωση, ο χρόνος σύγκλησης και γενικά η διεξαγωγή των συνεδριάσεων του Σ.Δ.Γ. έχει μεγάλη σημασία για τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ. γενικά και τη διαδικασία έκδοσης των αποφάσεων του οργάνου αυτού ειδικότερα.

Από την άποψη αυτή, με τον Κανονισμό Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., έχουν καθορισθεί όλα τα σχετικά με τη συνεδρίαση του Σ.Δ.Γ. Σύμφωνα με το άρθρο 11 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. καθορίζεται ότι ο Πρόεδρος του Σ.Δ., αφού λάβει την εισήγηση για την έκδοση της απόφασης, εισάγει την διαφορά στη συνεδρίαση του Σ.Δ.Γ. για συζήτηση και τελική απόφαση. Με σκοπό την καλύτερη προετοιμασία όλων των μελών του Σ.Δ.Γ., η διαφορά, η οποία αποτελεί αντικείμενο εξέτασης κατά τη συνεδρίαση και για την οποία πρέπει να εκδοθεί απόφαση, τίθεται έγκαιρα υπόψη των μελών του Σ.Δ.Γ., το αργότερα 10 ημέρες πριν από την ημέρα που έχει ορισθεί για συνεδρίαση. Σε έκτακτες περιπτώσεις, ο Πρόεδρος του Σ.Δ.Γ. μπορεί να διατάξει όπως η εισήγηση κοινοποιηθεί στα μέλη του δικαστηρίου σε μικρότερο χρόνο από την παραπάνω προθεσμία. Σε κάθε περίπτωση, σκοπός

17α. Το άρθρο 227 του Συντάγματος του 1974 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας ορίζει το ίδιο και για όλα τα δικαστήρια.

είναι τα μέλη του Σ.Δ. έγκαιρα να πάρουν την εισήγηση με όλα τα απαραίτητα έγγραφα, προκειμένου να είναι έτοιμοι για τη συνεδρίαση. Η συνεδρίαση του Σ.Δ.Γ. περιλαμβάνει τα εξής μέρη: την προετοιμασία των μελών, τη δημόσια συζήτηση και την τελική απόφαση.

Τη δημόσια συνεδρίαση ορίζει ο Πρόεδρος του Σ.Δ.Γ. και σε αυτή προεδρεύει Το Σ.Δ. στο πινάκίό του αναφέρει την ημερομηνία και την ώρα διεξαγωγής της δημόσιας συνεδρίασης, καθώς και το αντικείμενο της σύγκλησης. Αν και κατά κανόνα η διαδικασία της συνεδρίασης είναι δημόσια, εν τούτοις σε εξαιρετικές περιπτώσεις, που έχουν σχέση με την ασφάλεια και άμυνα της χώρας ή είναι γενικού συμφέροντος(18), που κρίνεται ότι δεν πρέπει να δημοσιοποιηθεί, το Σ.Δ.Γ. μπορεί να αποφασίσει η συνεδρίαση να διεξαχθεί χωρίς την παρουσία κοινού. Από το κείμενο του άρθρου 329 του Συντάγματος του 1974, που αναφέραμε, συνάγεται ότι το Σ.Δ. μπορεί να εκδόσει απόφαση για μιά αμφισβητούμενη πράξη και χωρίς προηγούμενη δημόσια συνεδρίαση. Στο άρθρο 35 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ. αναφέρονται ρητά εκείνες οι περιπτώσεις στις οποίες το Σ.Δ. μπορεί να εκδόσει απόφαση χωρίς προηγούμενη δημόσια συνεδρίαση: α.εάν εκτιμά ότι κατά τη διάρκεια της διαδικασίας η υπόθεση έχει ικανοποιητικά

18. Σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 97 του Συντάγματος του 1974 "η υλοποίηση της αρχής της δημοσιότητας δεν μπορεί να βρίσκεται σε αντίθεση με τα συμφέροντα ασφάλειας ή άμυνας της χώρας, καθώς και με άλλα κοινωνικά συμφέροντα που καθορίζονται από το νόμο".-Βλ. Α-θ α ν. Ρ α ύ κ ο υ, ορ. cit, τ. Α', τεύχ. Γ', σ.193 επ.

διαλευκανθεί, β.εάν με βάση της αποδείξεις που συγκέντρωσε, μπορεί να αποφασίσει χωρίς προηγούμενη σύγκλιση συνεδρίασης γ.εάν αντικείμενο της διαφοράς είναι διάταξη νόμου, διατάγματος, γενικής πράξης ή αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, για την οποία το Σ.Δ. έχει ήδη εκδόσει απόφαση και στη νέα αίτηση δεν υποστηρίχθηκαν νεώτεροι λόγοι, για διαφορετική εκτίμηση της υπόθεσης και δ.όταν υπάρχουν λόγοι για αναστολή της διαδικασίας.

Τέλος, εάν το Σ.Δ., κατά τη διάρκεια της διαδικασίας για την έκδοση απόφασης σε διαφορά για την οποία δεν έγινε δημόσια συνεδρίαση, αντιμετωπίζει απρόβλεπτα, αμφισβητούμενα ζητήματα, τα οποία θα πρέπει προηγούμενα να διαλευκάνει προκειμένου να εκδόσει την ορθή απόφαση, τότε μπορεί να διακόψει τη συνεδρίασή του και να ορίσει εκ νέου δημόσια, αυτή τη φορά, συνεδρίαση με σκοπό την έρευνα και διαλεύκανση των επίμαχων σημείων.

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 31 Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., στη δημόσια συνεδρίασή του το Σ.Δ.Γ. καλεί τους διαδίκους, καθώς και άλλα πρόσωπα, των οποίων η συμμετοχή στη δημόσια συνεδρίαση είναι αναγκαία. Στην περίπτωση που κάποιος διάδικος της δίκης ή τα άλλα πρόσωπα, που κλήθηκαν, δεν προσέλθουν, το Σ.Δ. μπορεί τη δημόσια συνεδρίαση να διεξάγει και χωρίς την παρουσία τους. Εάν το Σ.Δ. εκτιμά ότι η παρουσία, των διαδίκων που απουσιάζουν ή των άλλων προσώπων, που κλήθηκαν, είναι αναγκαία, αναβάλλει τη δημόσια συνεδρίαση. Ειδικότερα πρέπει να επισημανθούν τα εξής: καταρχήν το Σ.Δ. στη διάρκεια της δημόσιας συνεδρίασης καλεί τους νομίμους εκπροσώπους των οργάνων και των οργανισμών αυτών, που

εξέδωσαν την αμφισβητούμενη γενική πράξη, καθώς και εκείνους που έχουν ασκήσει την αίτηση ή αίτηση-πρωτοβουλίας κίνησης της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας της πράξης. Όμως, το Σ.Δ. κατά τη δημόσια συνεδρίαση μπορεί να καλεί και εκπροσώπους άλλων ενδιαφερομένων οργάνων και οργανισμών, καθώς και επιστήμονες και άλλους δημόσιους λειτουργούς (άρθρο 17 Κανονισμού Λειτουργίας Σ.Δ.Γ.). Η πρακτική αυτή του Σ.Δ.Γ. να καλούνται στη διάρκεια της δημόσιας συνεδρίασης και μη άμεσα ενδιαφερόμενα μέρη της διαδικασίας, αποδείχθηκε μέχρι τώρα πολύ χρήσιμη και πάντα βοήθησε να εκτιμηθούν οι διαφορές σωστότερα και να εκδοθούν οι κατάλληλες αποφάσεις.

Η μη παράσταση ή η μη συμμετοχή ορισμένων από τους διαδίκους στη δημόσια συνεδρίαση, δεν εμποδίζει το Σ.Δ. να διεξάγει τη δημόσια συνεδρίαση και να εκδώσει την απόφασή του. Όμως, σε αυτές τις περιπτώσεις το Σ.Δ., πριν από την έναρξη της δημόσιας συνεδρίασης, εκτιμά αν πρέπει να διεξάγει τη δημόσια συνεδρίαση ή να την αναβάλει, γεγονός που έχει σχέση με το αν διαθέτει όλα τα αποδεικτικά στοιχεία και πληροφορίες, προκειμένου να εκδόσει την απόφασή του, επί της επίδικης διαφοράς.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 32 του Κανονισμού Λειτουργίας Σ.Δ.Γ., στη δημόσια συνεδρίαση ο δικαστής, τον οποίο το δικαστήριο όρισε εισηγητή στη διαφορά, εκθέτει το αντικείμενο της διαφοράς, όπως αυτό έχει καθορισθεί κατά την προδικασία, χωρίς να εκθέτει και την πρότασή του σχετικά με την απόφαση επί της διαφοράς. Μετά την εισήγηση του εισηγητή-δικαστή, τα μέρη της διαδικασίας εκθέτουν και αιτιολογούν τις θέσεις και προτάσεις τους, ενώ τα άλλα

πρόσωπα που έχουν κληθεί, εκθέτουν τη γνώμη τους και τα στοιχεία εκείνα που έχουν ενδιαφέρον για τη διαλεύκανση της υπόθεσης. Κατά τη διάρκεια της δημόσιας συνεδρίασης, τα μέλη του Σ.Δ. μπορούν να υποβάλουν ερωτήσεις και να ζητούν διευκρινήσεις από τους διαδίκους της δίκης, καθώς και από τα άλλα πρόσωπα, που έχουν κληθεί σε αυτήν, σχετικά με τα ζητήματα που αποτελούν αντικείμενο της δημόσιας συνεδρίασης.

Μετά από την ακρόαση του εισηγητή-δικαστή και τη θέση του σχετικά με την επίμαχη διαφορά, το Σ.Δ., κατά τη δημόσια συνεδρίασή του, ερευνά και άλλα έγγραφα και προτάσεις που έχουν σημασία για την καθολική γνώση της κατάστασης. Αλλά το Σ.Δ., στη διάρκεια της συνεδρίασης, δεν εξετάζει μόνο ό,τι υποστηρίζει ο αιτούμενος ή ο εισηγητής-δικαστής. Το Σ.Δ. δε δεσμεύεται από την αίτηση ή την αίτηση - πρωτοβουλία, όπως συμβαίνει στα τακτικά δικαστήρια. Δικαίωμα και υποχρέωση του Σ.Δ. αποτελεί η έρευνά του να περιλάβει και άλλα ζητήματα, στοιχεία και όρους που έχουν σημασία για την εκτίμηση της συνταγματικότητας στην συγκεκριμένη περίπτωση. Το Σ.Δ. είναι υποχρεωμένο να κατευθύνει την έρευνά του με γνώμονα την προστασία της συνταγματικότητας. Ειδικά και ατομικά συμφέροντα των αιτούντων και των άλλων ενδιαφερομένων υποκειμένων, μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο μέσα από τον έλεγχο και τον εναρμονισμό των γενικών πράξεων με το Σύνταγμα. Το Σ.Δ. δεν είναι διαιτητής ανάμεσα σε δύο διαδίκους, γεγονός που πολύ συχνά παραγνωρίζεται, αλλά αποτελεί όργανο και θεματοφύλακα του Συντάγματος,

ειδικότερα της συνταγματικότητας(19).

κ.Η τήρηση των πρακτικών

Στα άρθρα 46-49 του Κανονισμού Λειτουργίας Σ.Δ.Γ. ρυθμίζεται η διαδικασία τήρησης, εκ μέρους του Σ.Δ.Γ., των πρακτικών συνεδριάσεων του. Για τις συνεδριάσεις του Σ.Δ.Γ. τηρούνται ειδικότερα οι παρακάτω κατηγορίες πρακτικών: α.Πρακτικά τακτικών συνεδριάσεων, β.Πρακτικά διεξαγωγής δημόσιας συνεδρίασης, γ.Πρακτικά συνεδρίασης για την ψηφοφορία και δ.Πρακτικά ειδικών συνεδριάσεων του Σ.Δ. (άρθρο 46).

Τα πρακτικά διεξαγωγής δημόσιας συνεδρίασης του Σ.Δ.Γ., σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 47 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., ειδικότερα περιλαμβάνουν: α.ονόματα παρόντων και απόντων μελών του δικαστηρίου, β.το αντικείμενο της απόφασης ή του ελέγχου και γ.την απόφαση, την λύση ή το συμπέρασμα, δ.το όνομα και το επώνυμο του μέλους του Σ.Δ., το οποίο ψήφισε εναντίον της απόφασης (της λύσης ή του συμπεράσματος), καθώς και τους λόγους που το οδήγησαν σε αυτό, εάν το μέλος του Σ.Δ. ζητήσει να περιληφθούν αυτά στα πρακτικά, καθώς και την αναφορά ότι το μέλος του Σ.Δ., κατά την απόφαση ή την λύση, διατύπωσε διαφορετική άποψη.

Τα πρακτικά της τακτικής, καθώς και τα πρακτικά της ειδικής συνεδρίασης, επικυρώνονται στην αμέσως επόμενη συνεδρίαση του Σ.Δ.Γ.

19.Βλ. D. K u l i c: Ustavno Sudstvo u Svetu, Beograd, 1982, σ. 204.

Τα πρακτικά της δημόσιας συνεδρίασης, καθώς και της συνεδρίασης για τη διάσκεψη και ψηφοφορία, θεωρούνται ότι έγιναν αποδεκτά, εάν μέλος του Σ.Δ., σε προθεσμία πέντε ημερών από την ημέρα σύνταξης των πρακτικών, δεν υποβάλλει παρατηρήσεις (ένσταση). Εάν το μέλος του Σ.Δ. υποβάλλει παρατηρήσεις, τα πρακτικά της συνεδρίασης φέρονται στην επόμενη συνεδρίαση του Σ.Δ. για επικύρωση.

Τα πρακτικά της τακτικής, καθώς και τα πρακτικά της ειδικής (έκτακτης) συνεδρίασης, υπογράφουν ο Πρόεδρος και ο Γραμματέας του Σ.Δ. Τα πρακτικά των δημοσίων συνεδριάσεων, καθώς και τα πρακτικά των διασκέψεων και ψηφοφοριών, υπογράφουν ο Πρόεδρος του Σ.Δ., ο εισηγητής-δικαστής της διαφοράς, καθώς και ο πρακτικογράφος (άρθρο 48 Κ.Λ.).

Τέλος, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 49 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., η τήρηση πρακτικών και η διεξαγωγή των συζητήσεων, των δημοσίων συνεδριάσεων, μπορεί να μαγνητοσκοπηθεί ή να στενογραφηθεί. Τα υλικά της στενογράφησης ή μαγνητοσκόπησης, αφού διορθωθούν, αποτελούν συστατικό τμήμα των πρακτικών.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Δ'

ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

§10-.ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ, ΓΕΝΙΚΑ

Η απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου είναι το σημαντικότερο μέρος της διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ., με το οποίο κλείνει ο έλεγχος συνταγματικότητας. Με την απόφασή του το Δικαστήριο εκφράζει τη θέση του σε σχέση με το νόμο ή την κανονιστική πράξη, της οποίας η συνταγματικότητα ελέγχεται, αλλά ταυτόχρονα και σε σχέση με την αίτηση ή την αίτηση-πρωτοβουλία του προσώπου που νομιμοποιείται να προσφύγει.

Η απόφαση του Δικαστηρίου εξαρτάται από το αντικείμενο της συνταγματικής διαφοράς, την έκταση και το είδος της παράβασης των συνταγματικών κανόνων. Όταν το Δικαστήριο διαπιστώσει παράβαση του Συντάγματος, τότε εκδίδει ακυρωτική απόφαση, δηλαδή απόφαση με την οποία καταργείται ή ακυρώνεται και τέλος αποσύρεται η αντισυνταγματική πράξη από την έννομο τάξη. Το ζήτημα της νομικής ισχύος των ακυρωτικών αποφάσεων θα εξετασθεί παρακάτω με την κατά περίπτωση προσέγγιση και ανάπτυξη κάθε κατηγορίας αποφάσεων.

Οι αποφάσεις των Σ.Δ. έχουν διπλή ισχύ: α.νομική ή β.κοινωνική. Αναφορικά με τη νομική ισχύ των αποφάσεων του Σ.Δ.Γ., αυτή είναι ακυρωτική ή αναγνωριστική. Οι αποφάσεις δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, καθώς και στις

εφημερίδες όπου είχαν δημοσιευθεί τα διατάγματα και οι άλλες γενικές πράξεις, τις οποίες το Δικαστήριο κατέργησε ή ακύρωσε.

Την ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης του Δικαστηρίου, οι διατάξεις του σχετικού διατάγματος ή της γενικής πράξης που κρίθηκαν αντισυνταγματικές παύουν να ισχύουν και διαγράφονται από την έννομο τάξη(1). Με τη δημοσίευση της απόφασης ενημερώνεται και το κοινό για τις θέσεις του Δικαστηρίου, για τα φαινόμενα της αντισυνταγματικότητας που εντοπίστηκαν. Ενημερώνονται επίσης και οι εκδότες την πράξη.

Από αυτό έχουν όφελος και τα όργανα, οι εργατικές και άλλες αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις και κοινότητες, οι οποίες πρόκειται να εκδώσουν γενική πράξη, για το ίδιο ή παρόμοιο ζήτημα και οι οποίες τελικά συμμορφώνονται με την απόφαση του Δικαστηρίου. Η κοινωνική σημασία των αποφάσεων του Σ.Δ. φαίνεται από τις άμεσες ενέργειες των εργατικών οργανώσεων να τροποποιήσουν τις πράξεις τους, που βρίσκονται σε αντίθεση με τις αποφάσεις του Σ.Δ. που έχουν δημοσιευθεί. Είναι συνηθισμένο το φαινόμενο εκπρόσωποι των εργατικών οργανώσεων, άτομα ή ομάδες πολιτών να ζητούν την άποψη ή τη συνδρομή του Δικαστηρίου, έτσι ώστε στο πνεύμα της συνταγματικής νομιμότητας, να αντιμετωπίσουν κάποιο συγκεκριμένο πρόβλημα από την σφαίρα του αυτοδιαχειριστικού διακανονισμού.

Η εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων αποτελεί "πράξη

1. Το ίδιο ορίζει και το άρθρο 130 παρ. 2 του Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

μετασχηματισμού του δικαίου σε πραγματικό σκοπό, καθώς και των κοινωνικών σχέσεων που ρυθμίζονται με το δίκαιο"(1α). Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η επιθυμητή ενότητα ανάμεσα στους κανόνες, ειδικότερα στο περιεχόμενό τους και στη συμπεριφορά που επιβάλλουν αυτοί οι κανόνες. Γι'αυτό το λόγο η εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα εφαρμογής της συνταγματικότητας. Οι αποφάσεις του Σ.Δ. είναι υποχρεωτικές και εκτελεστές. Η εκτελεστικότητα των αποφάσεων των Σ.Δ. καθορίζεται από τα ίδια τα Συντάγματα και αποτελεί προϋπόθεση για την εκτέλεσή τους. Στην πράξη, στον τομέα αυτό, δεν εμφανίστηκαν δυσκολίες ή προβλήματα. Η εκτέλεση των αποφάσεων των Σ.Δ. σημαίνει εναρμόνιση της πραγματικής κατάστασης με τη νομική κατάσταση. Γι'αυτό η εκτέλεση πρέπει να είναι και ακριβής και εμπρόθεσμη. Αυτό πολύ συχνά επιτυγχάνεται στις περιπτώσεις των ακυρωτικών αποφάσεων με τη δημοσίευσή τους στην αντίστοιχη Εφημερίδα της Κυβέρνησης, γιατί ακριβώς αυτό που έχει καταργηθεί ή ακυρωθεί, δεν έχει πιά θέση στην έννομο τάξη και κανένας δεν μπορεί να το επικαλεσθεί. Όμως, στην πράξη εμφανίστηκαν ορισμένες δυσκολίες αναφορικά με την εκτέλεση ορισμένων δικαστικών αποφάσεων (αποφάσεων επί της ουσίας), όταν στον εκδόσαντα την πράξη χορηγήθηκε προθεσμία, με σκοπό μόνος του να θεραπεύσει τις αντισυνταγματικές διατάξεις ή όταν επιλύονται διαφορές ανάμεσα στις κοινωνικο-πολιτικές

1α.Βλ. T o m i s l a v V e l j h o v i c: Uloga i Mesto Ustavnog Sudstva u Drustveno-Politickom Sistem, Beograd 1986, σ. 83 επ.

κοινότητες, καθώς και σε ορισμένες άλλες περιπτώσεις.

Υπάρχει η εκτίμηση και η πρόταση, στις αποφάσεις των Σ.Δ., να δοθεί γενική ισχύ (πηγή δικαίου), με σκοπό να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής και της προστασίας της συνταγματικότητας και να μειωθεί ο αριθμός των προσφυγών και κατά συνέπεια και των αποφάσεων των δικαστηρίων.

Με αυτόν τον τρόπο, η εκτέλεση των αποφάσεων των δικαστηρίων θα είχε εντελώς διαφορετικό χαρακτήρα.

Σε σχέση με τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, στην πράξη, δεν υπήρξαν προβλήματα. Όμως, όταν επρόκειτο για διοικητικές πράξεις και αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις, υπήρχαν ορισμένες δυσκολίες, ειδικότερα σε σχέση με τον καθορισμό τους, για το αν δηλαδή μια πράξη είναι κανονιστική ή όχι. Ξεκινώντας από το γεγονός ότι η έννοια της γενικής και της ατομικής πράξης, παρόλες τις μεγάλες προσπάθειες, ακόμη δεν έχει σταθερά διευκρινισθεί, υπάρχουν αρκετές οριακές περιπτώσεις και πολλές συγχύσεις στη πράξη. Αυτές οι δυσκολίες δεν είναι ούτε περιστασιακές, αλλά ούτε και σκόπιμες, απλά είναι αποτέλεσμα της φύσης και του χαρακτήρα αυτών των πράξεων, ενώ το γεγονός ότι ο αριθμός τους είναι πολύ μεγάλος, καταδειχνει τις πραγματικές δυσκολίες που εδώ υπάρχουν.

Σε σχέση με το ζήτημα αυτό, με το αν δηλαδή μια πράξη είναι ατομική ή γενική, υποστηρίζεται(2) ότι αφετηρία πρέπει να αποτελέσει η θεωρητική σύλληψη αυτών των πράξεων και πρώτα από όλα εάν με τις πράξεις αυτές δημιουργείται

2.Βλ. T o m i s l a v V e l j k o v i c, op.cit, σ.85.

συγκεκριμένη νομική κατάσταση, συγκεκριμένη σχέση, η οποία ξεπερνά τα όρια της ατομικής ρύθμισης. Γι' αυτό βαρύνουσα σημασία πρέπει να έχει ο κοινωνικός χαρακτήρας της σχέσης και όχι τα τυπικά στοιχεία της πράξης. Γι' αυτό επίσης υποστηρίζεται (3) ότι στην πράξη, στο μέλλον, θα υπάρξουν πολύ λιγώτερα προβλήματα.

Προβλήματα εμφανίστηκαν και σε σχέση με το ζήτημα της δημοσίευσης των γενικών πράξεων, καθώς επίσης και με την εφαρμογή και τον έλεγχό τους. Το Σύνταγμα αναφέρει την υποχρέωση να δημοσιεύονται οι νόμοι και τα διατάγματα πριν να τεθούν σε ισχύ. Η ίδια υποχρέωση αφορά και τις αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις. Αλλά, παρά την υποχρέωση αυτή, στην πράξη υπάρχουν και περιπτώσεις όπου ορισμένες πράξεις ψηφίζονται και εφαρμόζονται χωρίς προηγούμενα να έχουν δημοσιευθεί ή να έχουν δημοσιοποιηθεί με γραπτό τρόπο. Η πράξη των Σ.Δ. πάνω στο ζήτημα αυτό δεν είναι ενιαία (4).

Ενώ η αίτηση, με την οποία ζητείται ο έλεγχος της συμφωνίας τους με το Σύνταγμα (ή το νόμο) απορρίπτεται. Με αυτή την αντιμετώπιση, υπάρχει η δυνατότητα μια πράξη, η οποία δεν έχει δημοσιευθεί, να εφαρμόζεται στην πράξη και το Σ.Δ., από το οποίο έχει ζητηθεί η παρέμβαση, να μην παρεμβαίνει. Δημιουργείται λοιπόν μια πραγματική κατάσταση στη συμπεριφορά των εργαζομένων και των πολιτών, η οποία

3. Βλ. T o m i s l a v V e l j k o v i c, το ίδιο, σ. 86.

4. Έτσι, για παράδειγμα το Σ.Δ. της Σ.Δ. της Κροατίας θεωρεί τις πράξεις αυτές ανυπόστατες (απόφαση αριθ. IY-244/1974 Συντ. Δικ. Κροατίας).

είναι αντίθετη με την έννομη τάξη.

Αντίθετη, όμως, θέση έλαβε το Σ.Δ. της Σ.Δ. Σερβίας, το οποίο σε παρόμοιες περιπτώσεις επενέβη, ξεκινώντας από τη θέση ότι οι πράξεις αυτές εφαρμόζονται και παράγουν νομικό αποτέλεσμα στις κοινωνικές σχέσεις. Γι'αυτόν το λόγο συμπέρανε ότι αυτές οι σχέσεις πρέπει να αποσυρθούν από την έννομη τάξη(5).

Ι.Διάσκεψη για την ψηφοφορία

Μετά το τέλος της δημόσιας συνεδρίασης, το Σ.Δ. συγκαλεί διάσκεψη για ψηφοφορία. Ο εισηγητής - δικαστής εκθέτει τη νομική και πραγματική κατάσταση της διαφοράς, όπως αυτή διαπιστώθηκε κατά την προδικασία και τη δημόσια συζήτηση και υποβάλλει την πρότασή του σχετικά με την κρινόμενη υπόθεση. Μετά το τέλος της διαδικασίας, διεξάγεται ψηφοφορία πάνω στην πρόταση του εισηγητή - δικαστή. Εάν κατά τη διάρκεια της διάσκεψης υποβλήθηκαν περισσότερες της μιας προτάσεις, τότε κατ'αρχήν διεξάγεται η ψηφοφορία πάνω στην πρόταση του εισηγητή - δικαστή. Στην περίπτωση που αυτή η πρόταση δεν πλειοψηφίσει, διεξάγεται ψηφοφορία πάνω στις άλλες προτάσεις, σύμφωνα με τη σειρά που αυτές υποβλήθηκαν (άρθρο 33 Κανονισμού Λειτουργίας Σ.Δ. Γιουγκοσλαβίας).

Το Σύνταγμα του 1974 ορίζει (άρθρο 391) ότι "το Σ.Δ.Γ. εκδίδει τις αποφάσεις του (αποφάσεις και λύσεις) με την πλειοψηφία των ψήφων των μελών του. Το μέλος του Σ.Δ.Γ. που

μειοψηφεί έχει δικαίωμα και υποχρέωση γραπτά να εκφράσει και να εξηγήσει την θέση του". Όπως αναφέρει και η παραπάνω συνταγματική διάταξη, η απόφαση λαμβάνεται με την πλειοψηφία των ψήφων όλων των μελών του Σ.Δ.Γ., ανεξάρτητα από το πόσα μέλη είναι παρόντα στη συνεδρίαση, στην οποία λαμβάνεται η απόφαση. Τούτο σημαίνει ότι, για να είναι έγκυρη η απόφαση, είναι απαραίτητη η συμφωνία το λιγότερο 8 μελών του Σ.Δ.Γ., γιατί όπως ήδη έχουμε αναφέρει, σύμφωνα με το άρθρο 381 παρ. 1 το Σ.Δ.Γ. έχει Πρόεδρο και 13 δικαστές. Με το Σύνταγμα του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας δεν ορίζεται ορισμένη απαρτία για τη διεξαγωγή συζήτησης και έκδοση απόφασης του Σ.Δ.Γ., αλλά, στην πράξη, το Σ.Δ.Γ. λειτουργεί νομότυπα, αν είναι παρόντα το λιγότερο 8 μέλη του.

Η έκδοση απόφασης προϋποθέτει και δικαίωμα κάθε μέλους του Σ.Δ.Γ. να εκφράσει τη γνώμη του. Το Σύνταγμα δεν ορίζει την υποχρέωση, αλλά ούτε και αποκλείει, τη δυνατότητα δημοσίευσης των απόψεων της μειοψηφίας. Το ζήτημα αυτό έχει αντιμετωπισθεί από τους Κανονισμούς Λειτουργίας των Σ.Δ.

II.Είδη αποφάσεων του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας.

Οι αποφάσεις τις οποίες εκδίδει το Σ.Δ.Γ., αλλά και τα άλλα Συνταγματικά Δικαστήρια στη Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, διακρίνονται κατ'αρχήν σε δύο βασικές κατηγορίες: α.σε αποφάσεις επί διαδικαστικών θεμάτων (resenja) και β.σε αποφάσεις επί της ουσίας (odluke).

Οι αποφάσεις επί διαδικαστικών θεμάτων είναι εκείνες οι αποφάσεις, με τις οποίες το Σ.Δ.Γ. επιλύει ζητήματα

διαδικαστικού χαρακτήρα, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται και εκείνα αναφορικά με τις αρμοδιότητες του Σ.Δ.Γ.

Οι αποφάσεις, επί της ουσίας, του Σ.Δ.Γ. είναι αυτές με τις οποίες επιλύει τις προκύπτουσες διαφορές, αφού ήδη έχει κινήσει η διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας. Επί της ουσίας εκδίδονται αποφάσεις (odluke). Ενώ στις υπόλοιπες περιπτώσεις, όταν αποφασίζει επί διαδικαστικών ζητημάτων, καθώς και επί ζητημάτων τυπικών παραβιάσεων, εκδίδει, όπως προαναφέραμε, λύση-απόφαση (resenje). Γι' αυτό και το Σύνταγμα του 1974 στο άρθρο του 391 παρ. 1 αναφέρει ρητά ότι " το Σ.Δ.Γ. εκδίδει αποφάσεις (odluke) και λύσεις (resenje) με την πλειοψηφία των ψήφων των μελών του...". Με άλλες διατάξεις του Συντάγματος παρέχεται η δυνατότητα στο Σ.Δ.Γ. να παρέχει τη γνώμη του (misljenje) ή την πρότασή του (predlog) στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας (άρθρο 376 Συντάγματος του 1974) ή να εκδίδει συμπεράσματα (zaključak) ή διαταγή (naredba), (άρθρο 379 Συντάγματος του 1974), καθώς και άλλες πράξεις. Ειδικότερα, ο Κανονισμός Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. ορίζει σε ποιές περιπτώσεις το Σ.Δ.Γ. εκδίδει απόφαση (odluka), τότε εκδίδει λύση-απόφαση (resenje) και τότε εκδίδει συμπέρασμα (zaključak).

Εξάλλου, το άρθρο 3 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., αναφερόμενο στα διάφορα είδη των αποφάσεων που εκδίδει το Σ.Δ. ορίζει ότι: α. κατά τη διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας, καθώς και κατά τη διαδικασία υλοποίησης των άλλων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, το Σ.Δ. εκδίδει αποφάσεις, λύσεις-αποφάσεις επί διαδικαστικών θεμάτων και συμπεράσματα, κατά τον τρόπο και τη διαδικασία

που καθορίζονται με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ. και τον Κανονισμό Λειτουργίας του, β. παρακολουθώντας τα φαινόμενα που αφορούν στην τήρηση της συνταγματικότητας, το Σ.Δ. παρέχει πληροφορίες, απόψεις και προτάσεις και γ. για τη ρύθμιση των εσωτερικών του σχέσεων το Σ.Δ. εκδίδει κανονισμούς και άλλες πράξεις.

Το Σ.Δ.Γ. εκδίδει απόφαση (odluka) όταν, στη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας, διαπιστώσει: α) ότι ο νόμος της ομοσπονδίας, της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής δεν είναι σύμφωνος με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, β) ότι οι διατάξεις νόμου που δεν είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας παύουν να ισχύουν εάν η αρμόδια Βουλή, στην προθεσμία που ορίζει το άρθρο 384 εδ. 2(6) του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας δεν εναρμονίσει το νόμο με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, γ) ότι νόμος, διάταγμα, γενική πράξη ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη κατά τη διάρκεια της ισχύος της δεν ήταν σύμφωνη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, δ) ότι, κατά τη διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας, το Σ.Δ. με απόφασή του καταργεί ή ακυρώνει διάταγμα (εκτός από νόμο), γενική πράξη οργάνου κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη, η οποία δε βρίσκεται σε συμφωνία με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, ε) το Σ.Δ. με απόφασή του απορρίπτει

6. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή του Συντάγματος του 1974 "η αρμόδια Βουλή είναι υποχρεωμένη όπως, εντός προθεσμίας έξι μηνών από την ημέρα έκδοσης της απόφασης του Σ.Δ.Γ., εναρμονίσει το νόμο με το Σύνταγμα".

την αίτηση για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας αμφισβητούμενης πράξης και τέλος στ)αποφάσεις εκδίδει το Σ.Δ.Γ. κατά τη διαδικασία επίλυσης των διαφορών ανάμεσα στις κοινωνικο-πολιτικές κοινότητες, καθώς επίσης και στις διαφορές σύγκρουσης αρμοδιότητας ανάμεσα στα κρατικά όργανα.

Το Σ.Δ.Γ. εκδίδει λύσεις-αποφάσεις επί διαδικαστικών θεμάτων (resenje). Σύμφωνα με το άρθρο 37 του Κανονισμού λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., κατά τη διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας, το Σ.Δ.Γ. με λύση-απόφαση(7): α)κινεί τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας όταν η διαδικασία ζητείται να κινηθεί με αίτηση-πρωτοβουλία, β)αναστέλλει τη διαδικασία που ήδη έχει κινηθεί για έλεγχο της συνταγματικότητας, γ)θέτει προθεσμία στον εκδόσαντα την αμφισβητούμενη πράξη, να την επανεξετάσει μόνος του πριν από την έκδοση απόφασης, δ)καταργεί το προσωρινό μέτρο αναστολής εκτέλεσης ατομικών πράξεων και ε)αποφασίζει για την απόρριψη της αίτησης πρωτοβουλίας για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας, εάν κατά τη διαδικασία δεν αποφασίσει αυτό να το κάνει με συμπέρασμα (zaključak).

Το Σ.Δ.Γ. εκδίδει συμπέρασμα (zaključak). Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 40 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., για την παροχή γνώμης (misljenje) και πρότασης (predlog) και κατά τις ειδικότερες ρυθμίσεις των άρθρων

7.0 όρος που χρησιμοποιείται για αυτής της κατηγορίας αποφάσεις τόσο στη νομοθεσία, όσο και στη θεωρία στη Σ.Ο.Δ.Γ. είναι λύση (resenje) και όχι απόφαση (odluka).

376, 377 και 378 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας καθώς και για την παράταση της προθεσμίας που προβλέπει το άρθρο 384 παρ. 3 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ. αποφασίζει με συμπέρασμα (zaključak).

Άλλη βασική διάκριση των αποφάσεων του Σ.Δ.Γ. είναι:
α. αποφάσεις διαπιστωτικές (deklarativne odluke) και
β. αποφάσεις ακυρωτικές (konstitutivne odluke).

Και με τα δύο αυτά είδη των αποφάσεων, ο κανόνας δικαίου (νόμος, διάταγμα, γενική, αυτοδιαχειριστική γενική πράξη) κηρύσσεται άκυρος. Η εξουσία όμως του Σ.Δ.Γ. διαφέρει όταν αυτό αποφασίζει για τη διαφωνία νόμου με το Σύνταγμα, ή για την αντίθεση νόμου με ομοσπονδιακό νόμο, οπότε εκδίδει απόφαση, η οποία από τη φύση της είναι διαπίστωση-αναγνώριση (konstatacija-deklarativna odluka), δηλαδή διαπιστωτική απόφαση, ή όταν αποφασίζει για το αν διάταγμα, γενική πράξη ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη βρίσκεται σε διαφωνία με το Σύνταγμα, ή σε αντίθεση με το νόμο, οπότε εκδίδει απόφαση, της οποίας η φύση είναι ακυρωτική (kasatorna-konstitutivna odluka). Ειδικότερα:

α) Οι διαπιστωτικές αποφάσεις.

Τις αποφάσεις αυτές εκδίδουν τα Σ.Δ. όταν ελέγχουν(8)

8. Επίσης, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 410 του Συντάγματος του 1974 της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Σερβίας "εάν το Σ.Δ. Σερβίας διαπιστώσει ότι νόμος της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής δεν είναι σύμφωνος με το Σύνταγμα της Σοσιαλ. Δημ. της Σερβίας ή ότι νόμος της

τη συμφωνία νόμου με το Σύνταγμα. Το Σ.Δ.Γ. και όταν ελέγχει πιθανές αντιθέσεις νόμου της Δημοκρατίας και της Αυτόνομης Περιοχής με ομοσπονδιακό νόμο. Οι αποφάσεις αυτές δεν έχουν ακυρωτική ισχύ, αλλά απλά διαπιστώνουν την ύπαρξη διαφωνίας ανάμεσα στο νόμο και το Σύνταγμα. Στα πλαίσια των δύο κύκλων αποφάσεων η διαπιστωτική θεωρείται χρονικά πρώτη κατά σειρά απόφαση. Εάν η αρμόδια Βουλή, στο χρόνο που προβλέπεται αρχικά και κατά παράταση(9), δεν εναρμονίσει ή δεν άρει την αντίθεση, το Σ.Δ.Γ. με απόφασή του (δεύτερη κατά σειρά απόφαση) αναγνωρίζει ότι οι αντισυνταγματικές διατάξεις ή και ο νόμος στο σύνολό του παύει να ισχύει.

Η απόφαση αυτή του Σ.Δ. είναι αναγνωριστικού χαρακτήρα, γεγονός που σημαίνει ότι η παύση της ισχύος του αντισυνταγματικού νόμου ή διάταξης, επήλθε από το ίδιο το Σύνταγμα και όχι από την απόφαση του Σ.Δ. Οσον αφορά τη φύση της δεύτερης χρονικά απόφασης του Σ.Δ., με αυτή αναγνωρίζεται-διαπιστώνεται ότι ο αντισυνταγματικός νόμος "παύει να ισχύει", πράγμα που σημαίνει ότι ο νόμος αυτός δεν μπορεί πλέον να εφαρμόζεται, δηλαδή είναι άκυρος. Ένα ερώτημα, που δεν έχει ακόμα οριστικά αντιμετωπισθεί, είναι από ποió χρονικό σημείο παύει να ισχύει ο νόμος για τον

Αυτόνομης Περιοχής δεν είναι σύμφωνος με νόμο της Δημοκρατίας που εφαρμόζεται σε ολόκληρη την επικράτεια της Δημοκρατίας, διαπιστώνεται αυτό με απόφασή του, την οποία κοινοποιεί στην αρμόδια Βουλή".

9. Και τα δύο διαστήματα είναι διάρκειας έξι μηνών. - Βλ. επίσης και το άρθρο 130 παρ. 1 Συντάγματος του 1992 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

οποίο το αρμόδιο Σ.Δ. εξέδωσε και την κατά σειρά δεύτερη απόφασή του (ακυρωτική απόφαση). Σύμφωνα με μια επικρατούσα άποψη για την παύση της ισχύος του νόμου, σημασία έχει η ημέρα της δημοσίευσης(10) της κατά σειρά δεύτερης απόφασης του Σ.Δ. στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

β)Οι ακυρωτικές αποφάσεις

Με τις αποφάσεις αυτές το Σ.Δ.Γ. καταργεί ή άκυρώνει την προσβαλλόμενη γενική πράξη. Το Σ.Δ. εκδίδει τέτοιες αποφάσεις όταν αποφασίζει για τη διαφωνία όλων των άλλων γενικών πράξεων (άλλες κανονιστικές και γενικές πράξεις, καθώς και αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις), πλην του νόμου, με το Σύνταγμα και το νόμο. Τα Συντάγματα δεν συνδέουν τον τύπο της απόφασης με το ζήτημα του χαρακτήρα της δυσαρμονίας, εάν δηλαδή είναι ζήτημα διαφωνίας ή αντίθεσης με τη γενική πράξη (Σύνταγμα, νόμος) σε σχέση με την οποία κρίνεται η αμφισβητούμενη γενική πράξη, ούτε παρέχει συγκεκριμένο κριτήριο ή προϋποθέσεις για την επιλογή της ακυρωτικής απόφασης, πότε δηλαδή το Σ.Δ. θα καταργήσει και πότε θα ακυρώσει την προσβαλλόμενη γενική πράξη. Ο νόμος για το Σ.Δ.Γ. που ίσχυε προηγούμενα(11) στο άρθρο 25 παρ. 2 προέβλεπε ότι κατά την έκδοση της απόφασης, για το αν δηλαδή κάποιο διάταγμα θα ακυρωθεί ή θα καταργηθεί, το Σ.Δ. "θα λάβει υπόψη του όλες τις συνθήκες που αφορούν την προστασία της συνταγματικότητας και ειδικότερα την έκταση της προσβολής του Συντάγματος, τη

10.Βλ. Α θ α ν. Ρ ά ι κ ο υ, τ. Α', τεύχ. Γ', σ.250.

11.Του έτους 1963.

φύση και τη σημασία της προσβολής του δικαιώματος του πολίτη ή της οργάνωσης, τις σχέσεις που εγκαθιδρύθηκαν στη βάση του διατάγματος ή άλλης γενικής πράξης, καθώς και το συμφέρον της νομικής σταθερότητας"(12).

Τα Συντάγματα που ψηφίστηκαν το 1974 δεν περιέχουν περιοριστικό καθορισμό κριτηρίων και παραμέτρων, για τις οποίες πιστεύεται όμως ότι και σήμερα έχουν μεγάλη πρακτική σημασία(13). Επίσης, μερικοί υποστηρίζουν ότι ανάμεσα στην κατάργηση και στην ακύρωση υπάρχει εννοιολογική μόνο διαφορά και ότι δεν έχει σημασία από την άποψη των νομικών συνεπειών, αν μια πράξη καταργείται ή ακυρώνεται. Κατά την άποψη του Καθηγητή Nikola Stjepanovic(13α) "σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και τα Συντάγματα των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, τα Σ.Δ. μπορούν να καταργήσουν ή να ακυρώσουν όλες τις κανονιστικές πράξεις, εκτός από το νόμο". Η νομική ισχύς

12. Την ίδια διάταξη περιείχαν και οι νόμοι για τα Σ.Δ. των Δημοκρατιών.

13. Ο Καθηγητής Nikola Stjepanovic πιστεύει ότι "κατά την έκδοση της απόφασης εάν κάποιο διάταγμα ή γενική πράξη καταργηθεί *ex tunc* ή ακυρωθεί *ex nunc* το Σ.Δ. λαμβάνει υπόψη του όλες τις συνθήκες που αφορούν την προστασία της συνταγματικότητας και ειδικότερα την έκταση των συνεπειών που προέρχονται από την εφαρμογή της αμφισβητούμενης πράξης, καθώς και το συμφέρον της νομικής σταθερότητας". - *Ustavno Sudstvo Kao Sredstvo Zastite Zakonitosti, Zbornik sa simpozijum.*

13α. Το ίδιο σ. 1032.

των αποφάσεων των Σ.Δ. είναι η ίδια είτε η συγκεκριμένη κανονιστική πράξη καταργείται είτε ακυρώνεται, έτσι που η διαφορά αυτή στους όρους δεν έχει σημασία από την άποψη των νομικών συνεπειών που γεννιούνται από την κανονιστική πράξη που καταργήθηκε ή ακυρώθηκε. Στην πράξη το Δικαστήριο επιλέγει την κατάργηση της κανονιστικής πράξης, όταν η κανονιστική αυτή πράξη εκδόθηκε από όργανο που κατά το Σύνταγμα και το νόμο δεν ήταν εξουσιοδοτημένο να την εκδόσει. Σύμφωνα με μια άλλη άποψη, διαφορά ανάμεσα στην κατάργηση και την ακύρωση κατά το Σύνταγμα του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, υπάρχει, αλλά όχι με τα δύο παρακάτω ζητήματα: α) της απαγόρευσης εφαρμογής της καταργημένης ή ακυρωμένης πράξης και β) της τροποποίησης των ατομικών πράξεων, οι οποίες εκδόθηκαν στη βάση της γενικής πράξης που καταργήθηκε ή ακυρώθηκε(14). Τέλος, τα Συνταγματικά Δικαστήρια εκδίδουν αποφάσεις που διακρίνονται κατά το χρόνο της ισχύος τους. Έτσι, έχουμε τις προσωρινές, προδικαστικές, τελεσιδικές και άλλες αποφάσεις(15).

14. Βλ. Ερμηνεία του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γ. έκδοση του Ινστιτούτου Πολιτικών Σπουδών της Σχολής Πολιτικών Επιστημών, Βελιγράδι 1975, σ. 559.

15. Για τα κριτήρια διάκρισης των αποφάσεων που εκδίδουν τα Συνταγματικά Δικαστήρια βλ. V i d a C o k, Vrste i Deistvo Odluka Ustavnih Sudova, Beograd 1972, Institut za Uporedno Pravo.- Βλ. επίσης N i k o l a V u j a s k o v i c, Vrste i Deistvo Odluka Ustavnih Sudova, στο συλλογικό έργο Uloga i Mesto Ustavnog Sudstva u Drustveno-Politickom Sistemu S.F.R.J., Beograd 1986, σ. 107 επ.

III. Τύπος-περιεχόμενο των αποφάσεων

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 39 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. οι αποφάσεις και "οι λύσεις-αποφάσεις", κατά τη διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας και κατά τη διαδικασία επίλυσης διαφορών ανάμεσα στις κοινωνικο-πολιτικές κοινότητες και των συγκρούσεων αρμοδιότητας ανάμεσα στα κρατικά όργανα, πρέπει να είναι αιτιολογημένες. Επίσης, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 42 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., η απόφαση του Σ.Δ. περιέχει την εισαγωγή, το αιτιολογικό και το διατακτικό, καθώς και τα ονόματα των μελών του Σ.Δ., που συμμετείχαν στην έκδοσή της. Εάν κατά τη λήψη της απόφασης διατυπώθηκαν και διαφορετικές απόψεις, αυτές αναφέρονται στην απόφαση.

IV. Έκδοση-δημοσίευση των αποφάσεων του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας.

Η διάταξη του άρθρου 41 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. αναφέρει ότι η απόφαση, η λύση-απόφαση και το συμπέρασμα θεωρούνται ότι έχουν εκδοθεί εάν υπέρ αυτών ψηφίσει η πλειοψηφία των μελών του Σ.Δ. από το συνολικό αριθμό τους που καθορίζει το Σύνταγμα του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

Την υποχρέωση της δημοσίευσης των αποφάσεων του Σ.Δ.Γ. και άλλα ζητήματα σχετικά με τη δημοσίευση καθορίζουν το άρθρο 395 του Συντάγματος του 1974 Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και το άρθρο 43 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. Οι διατάξεις του άρθρου 395 του Συντάγματος του 1974 ορίζουν ότι οι αποφάσεις του Σ.Δ.Γ. δημοσιεύονται στην Εφημερίδα

της Κυβέρνησης της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας (Sluzbeni List S.F.R.J.), καθώς και στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, στην οποία έχει δημοσιευθεί ο νόμος, το διάταγμα ή η γενική πράξη του οργάνου της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή κατά τον τρόπο που δημοσιεύεται η αυτοδιαχειριστική γενική πράξη, για την οποία το Σ.Δ.Γ. έχει εκδόσει απόφαση. Επί αυτού, το άρθρο 43 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. προσθέτει ότι η απόφαση δημοσιεύεται στη γλώσσα στην οποία η πράξη δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης ή στην γλώσσα στην οποία η αυτοδιαχειριστική γενική πράξη δημοσιεύτηκε με άλλο τρόπο. Στο ίδιο άρθρο και στην παρ.3 προβλέπεται και η δυνατότητα δημοσίευσης των λύσεων-αποφάσεων του Σ.Δ.Γ., εάν αυτό αποφασίσει ότι πρέπει να δημοσιευθούν.

Για τον τρόπο αυτό της δημοσίευσης των αποφάσεων του στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, φροντίζει μόνο του το Σ.Δ.Γ., ενώ για τη δημοσίευση στις Εφημερίδες των Δημοκρατιών ή των Αυτόνομων Περιοχών ή για τη δημοσίευση των αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων, φροντίζει το όργανο ή ο οργανισμός που εξέδωσε το διάταγμα ή τη γενική πράξη που κρίθηκε. Η δημοσίευση των αποφάσεων του Σ.Δ.Γ. έχει την ίδια πρακτική σημασία όπως και η δημοσίευση των διαταγμάτων και γενικών πράξεων και εξυπηρετεί στους ίδιους λόγους που εξυπηρετεί και η δημοσίευση των νόμων, των διαταγμάτων και των γενικών πράξεων. Στο Σύνταγμα αναφέρεται η υποχρέωση δημοσίευσης μόνο των αποφάσεων και όχι των λύσεων-αποφάσεων του Σ.Δ.Γ. Αυτό δεν σημαίνει ότι η δημοσίευση των αποφάσεων αυτών αποκλείεται στο βαθμό που το Σ.Δ.Γ., λόγω των θέσεων που

διατυπώνονται στο σκεπτικό τους, θεωρεί απαραίτητο να δημοσιευθούν. Τέλος, ανεξάρτητα από τη δημοσίευση των αποφάσεων, αποτελεί υποχρέωση του Σ.Δ. να ενημερώνει, για τις αποφάσεις που εκδίδει, τους διαδίκους, αυτόν που άσκησε την αίτηση ή πήρε την πρωτοβουλία, καθώς και το όργανο το οποίο εξέδωσε την πράξη, της οποίας η συνταγματικότητα κρίθηκε.

Υ.Ισχύς και εκτέλεση των αποφάσεων του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας.

Οι αποφάσεις των Σ.Δ. είναι αμετάκλητες, υποχρεωτικές και εκτελεστές, γεγονός που σημαίνει: α.ότι εναντίον της απόφασης του Σ.Δ. της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιφέρειας δεν μπορεί να υποβληθεί έφεση ενώπιον του Σ.Δ.Γ., β.οι αποφάσεις του Σ.Δ.Γ. δεσμεύουν όλα τα όργανα, τις οργανώσεις, τις κοινωνικο-πολιτικές κοινότητες και τα άτομα. Όλοι υποχρεούνται να τηρούν την απόφαση του Σ.Δ., γιατί οι αποφάσεις του έχουν ισχύ κανόνων δικαίου, δηλαδή αυτές ενεργούν *erga omnes* (κατά πάντων) και όχι *inter partes* (μεταξύ των μερών-διαδίκων). Αυτές είναι γενικά υποχρεωτικές, γ.η απόφαση του Σ.Δ.Γ., εκτός του ότι είναι αμετάκλητη, είναι και εκτελεστή. Το Σ.Δ.Γ., αν κρίνει απαραίτητο, μπορεί να ζητήσει από το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο να διασφαλίσει την εκτέλεση της απόφασής του(15α).

Σύμφωνα με τη διάταξη 394 του Συντάγματος του 1974 της

15α.Το ίδιο ορίζει και το άρθρο 129 παρ. 2 του Συντάγματος 1992 της Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Σ.Ο.Δ.Γ. "οι αποφάσεις του Σ.Δ.Γ. είναι υποχρεωτικές και εκτελεστές. Σε περίπτωση που συντρέχει λόγος, την εκτέλεση των αποφάσεων του Σ.Δ.Γ. διασφαλίζει το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο. Το Σ.Δ.Γ. μπορεί να απαιτήσει όπως απέναντι στο υπεύθυνο πρόσωπο ληφθούν μέτρα για τη μη εκτέλεση της απόφασης του Σ.Δ.Γ."

Η υποχρεωτικότητα (δεσμευτικότητα) και εκτελεστικότητα των αποφάσεων του Σ.Δ.Γ. έχει τη βάση της στις εξουσίες που του έχουν παραχωρηθεί από το Σύνταγμα. Και μόνο το γεγονός ότι με τις αποφάσεις του Σ.Δ.Γ. μπορεί να παύσει η ισχύς νόμων, να ακυρωθούν ή καταργηθούν διατάγματα και γενικές πράξεις, οι αποφάσεις πρέπει να έχουν υποχρεωτική ισχύ για οποιονδήποτε, ακριβώς όπως και υποχρεωτική ισχύ έχουν οι νόμοι, τα διατάγματα και οι γενικές πράξεις.

Η εκτελεστικότητα των αποφάσεων του Σ.Δ.Γ. κατοχυρώνεται, ώστε να αποκλεισθεί η ανάγκη κίνησης κάποιας ειδικής διαδικασίας, προκειμένου αυτή να εξασφαλισθεί. Αυτή εξασφαλίζεται με δύο νομικά μέσα: α.με την παρέμβαση του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου και β.με την απαίτηση του Σ.Δ.Γ. να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα από το αρμόδιο πρόσωπο, το οποίο υποχρεούται να φροντίσει για την εκτέλεση των συγκεκριμένων αποφάσεων.

Η υποχρέωση του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου, να διασφαλίσει την εκτέλεση των αποφάσεων του Σ.Δ.Γ. συνάγεται από την υποχρέωση του εκτελεστικού αυτού οργάνου της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας να φροντίζει για την υλοποίηση των ομοσπονδιακών νόμων, των διαταγμάτων και γενικών πράξεων της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας (άρθρο

347 παρ.6, Συντάγματος του 1974)(16). Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή το Σ.Δ.Γ., όταν είναι ανάγκη, απευθύνεται στο Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο και όχι άμεσα στο όργανο ή την οργάνωση που υποχρεούται να εκτελέσει την απόφαση του Σ.Δ..Γ.

Ο χρόνος έναρξης της ισχύος των αποφάσεων του Σ.Δ.Γ. έχει μεγάλη σημασία στην πράξη, ειδικότερα για την εφαρμογή των αποφάσεων του Σ.Δ.(16α).

Το ζήτημα του χρόνου έναρξης της ισχύος της απόφασης του Σ.Δ. ως ισχύος *ex nunc* ή *ex tunc*, δεν είναι απλό, διότι η ισχύς πολύ συχνά εξαρτάται από ποικίλλους παράγοντες. Ο χρόνος έναρξης της ισχύος της απόφασης *ex nunc* συνίσταται στο ότι η στιγμή που το Σ.Δ. κηρύσσει αντισυνταγματική τη διάταξη (νόμου, διατάγματος ή γενικής πράξης) συμπίπτει με την ανακοίνωση της απόφασης του Σ.Δ.

Η δεύτερη περίπτωση αφορά την ισχύ *ex tunc* της απόφασης του Σ.Δ. που κηρύσσει την αντισυνταγματικότητα διάταξης (νόμου ή νομοθετικής πράξης) δηλαδή ο χρόνος έναρξης της

16. Η διάταξη αυτή αναφέρει ότι "το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο, μεριμνά για την προώθηση της πολιτικής αναφορικά με την εκτέλεση των νόμων, των διαταγμάτων και των γενικών πράξεων της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γ.".

16α. Το άρθρο 130 παρ. 2 Συντάγματος 1992 της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας ορίζει ότι οι διατάξεις νόμου, διατάγματος ή γενικής πράξης που κρίθηκαν αντισυνταγματικές παύουν να ισχύουν από την ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης του Ο.Σ.Δ.

ισχύος της απόφασης του Σ.Δ. αρχίζει πριν από την έκδοσή της. Δηλαδή η αμφισβητούμενη πράξη κηρύσσεται αντισυνταγματική από τη στιγμή που αυτή ψηφίστηκε ή τέθηκε σε ισχύ.

Στην πράξη του Σ.Δ.Γ. η ισχύς των αποφάσεων του Σ.Δ. *ex nunc* κατά κύριο λόγο αφορά εκείνες τις αποφάσεις του Σ.Δ., με τις οποίες κάποια γενική πράξη καταργείται, ενώ, στην περίπτωση ισχύος *ex tunc*, με την απόφαση του Σ.Δ. κάποια κανονιστική πράξη ακυρώνεται. Οι διαφορετικές συνέπειες που πηγάζουν από την απόφαση του Σ.Δ., όταν αυτή κηρύσσει την κατάργηση ή ακύρωση κάποιας αντισυνταγματικής πράξης ή όταν πρόκειται για ισχύ *ex nunc* ή για ισχύ *ex tunc*, δείχνουν την προσβολή της συνταγματικότητας, που έγινε με την εφαρμογή κάποιας αντισυνταγματικής πράξης.

Η απόφαση του Σ.Δ. με την οποία ακυρώνεται διάταγμα, έχει πιο αποτελεσματική ισχύ γιατί αίρονται όλες οι αντισυνταγματικές συνέπειες, οι οποίες προέκυψαν και πριν από την απόφαση του Σ.Δ. που διατάσσει την ακύρωση της συγκεκριμένης πράξης. Εάν μετά από εξουσιοδότηση της ακυρωμένης κανονιστικής πράξης είχε εκδοθεί ατομική πράξη, με την οποία παραβιάστηκε κάποιο δικαίωμα, μπορεί ο καθένας που έχει έννομο συμφέρον να καταθέσει αίτηση στο αρμόδιο όργανο, για τροποποίηση της συγκεκριμένης ατομικής πράξης, ανεξάρτητα από το χρόνο που πέρασε από την έκδοση της ατομικής πράξης, δηλαδή αν η συγκεκριμένη ατομική πράξη εκδόθηκε πριν ή μετά την απόφαση του Σ.Δ., με την οποία η κανονιστική πράξη ακυρώθηκε. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται η ισχύς της απόφασης *ex tunc*. Τα υποκείμενα, των οποίων τα δικαιώματα παραβιάστηκαν με την ατομική

πράξη, που εκδόθηκε στη βάση κανονιστικής πράξης που ακυρώθηκε από το Σ.Δ., μπορούν να υποβάλουν αίτηση μέσα σε έξι μήνες από τη στιγμή της δημοσίευσης της απόφασης του Σ.Δ.

Η ισχύς της απόφασης του Σ.Δ., για τις συγκεκριμένες πράξεις, εξαρτάται από το είδος της απόφασης του Σ.Δ., καθώς και από το χαρακτήρα της παραβίασης, η οποία προέκυψε ως συνέπεια της εφαρμογής της συγκεκριμένης πράξης. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να προκύψουν δύο καταστάσεις: α. όταν με την απόφαση του Σ.Δ. ορίζεται η λήξη της ισχύος της διάταξης του νόμου, ειδικότερα όταν η νομοθετική πράξη καταργείται και β. όταν η νομοθετική πράξη ακυρώνεται.

Στην πρώτη περίπτωση το υποκείμενο, του οποίου το συνταγματικό δικαίωμα παραβιάστηκε με ατομική πράξη, μπορεί να απαιτήσει από το αρμόδιο όργανο να τροποποιήσει την πράξη και να την εναρμονίσει με το Σύνταγμα ή το νόμο σύμφωνα με την απόφαση του Σ.Δ., υπό τον όρο ότι, από την στιγμή της έκδοσης της συγκεκριμένης πράξης μέχρι την έκδοση της απόφασης του Σ.Δ. δεν έχουν περάσει έξι μήνες, αν και το Σ.Δ. μπορεί να παρατείνει αυτό το διάστημα.

Ομως, όταν το Σ.Δ. ακυρώνει μια γενική πράξη, καθένας του οποίου το δικαίωμα παραβιάστηκε από συγκεκριμένη ατομική πράξη, που εκδόθηκε στην βάση αντισυνταγματικής γενικής πράξης, έχει το δικαίωμα να απαιτήσει από το αρμόδιο όργανο, να τροποποιήσει την ατομική αυτή πράξη, ανεξάρτητα από το χρόνο που πέρασε από την ψήφιση της συγκεκριμένης πράξης μέχρι την έκδοση της απόφασης του Σ.Δ. Στην περίπτωση αυτή, η απόφαση του Σ.Δ. θα έχει ισχύ ex

tunc.

Εάν το Σ.Δ. διαπιστώσει την αντισυνταγματικότητα κάποιου νόμου ή κανονιστικής πράξης, τότε προκύπτουν κάποιες συγκεκριμένες συνέπειες. Εάν με απόφαση του Σ.Δ. ένας νόμος κηρυχθεί αντισυνταγματικός, τότε με άλλη απόφαση θα διαπιστωθεί ότι ο νόμος αυτός παύει να ισχύει. Ομως εάν μια κανονιστική πράξη, με απόφαση του Σ.Δ., κηρυχθεί αντισυνταγματική (εκτός από την περίπτωση του νόμου), αυτή η πράξη θα καταργηθεί ή θα ακυρωθεί.

Στις περιπτώσεις, στις οποίες, με απόφαση του Δικαστηρίου, νόμος έπαυσε να ισχύει ή σύμφωνα με την οποία η κανονιστική πράξη καταργήθηκε ή ακυρώθηκε, τότε όλα τα σχετικά διατάγματα θα παύσουν να ισχύουν, ενώ από την ημέρα δημοσίευσης της απόφασης του Σ.Δ., δεν μπορούν να εφαρμόζονται.

Οι νόμοι, οι οποίοι με απόφαση του Σ.Δ. έπαυσαν να ισχύουν, καθώς και οι πράξεις οι οποίες με απόφαση του Δικαστηρίου καταργήθηκαν ή ακυρώθηκαν, δεν μπορούν να εφαρμόζονται στις περιπτώσεις στις οποίες προέκυψαν, πριν από την ημέρα δημοσίευσης της απόφασης το Σ.Δ., εάν οι σχετικές περιπτώσεις δεν είχαν τελεσίδικα λυθεί μέχρι την ημέρα έκδοσης της δικαστικής απόφασης. Βεβαίως, στην περίπτωση που κάποια ατομική πράξη εκδόθηκε στη βάση αντισυνταγματικού νόμου κατά το χρόνο έκδοσης της απόφασης του Σ.Δ., η πράξη αυτή δε θα εφαρμοσθεί. Όταν ήδη έχει αρχίσει η εκτέλεση της πράξης, η εκτέλεσή της αναστέλλεται.

VI.Ειδική διαδικασία παύσης ισχύος αντισυνταγματικού νόμου (εναρμονισμός νόμου προς το Σύνταγμα)

Το άρθρο 384 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας καθορίζει(17) ειδική διαδικασία παύσης ισχύος αντισυνταγματικού νόμου. Ειδικότερα, όταν το

17.Το κείμενο του άρθρου 384 έχει ως εξής: "Εάν το Σ.Δ.Γ. διαπιστώσει ότι νόμος της Ομοσπονδίας, της Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής δεν είναι σύμφωνος με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ. ή ότι νόμος Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής είναι αντίθετος με ομοσπονδιακό νόμο, επιβεβαιώνει αυτό με απόφασή του, την οποία θέτει υπόψη της αρμόδιας Βουλής. Η αρμόδια Βουλή υποχρεούται, σε προθεσμία έξι μηνών από την ημέρα κοινοποίησης της απόφασης του Σ.Δ.Γ. να εναρμονίσει το νόμο με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ. Ειδικότερα, να άρει την αντίθεση ανάμεσα στο νόμο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής και τον ομοσπονδιακό νόμο. Μετά από αίτηση της αρμόδιας Βουλής, το Σ.Δ.Γ. μπορεί να παρατείνει το διάστημα για τον εναρμονισμό του νόμου, το πολύ για 6 μήνες ακόμη. Εάν η αρμόδια Βουλή, στην καθορισμένη προθεσμία, δεν εναρμονίσει το νόμο με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ., ειδικότερα δεν άρει την αντίθεση ανάμεσα στο νόμο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής και τον Ομοσπονδιακό νόμο, οι διατάξεις του νόμου, που δεν είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ. και οι διατάξεις του νόμου της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, που είναι σε αντίθεση με τον Ομοσπονδιακό νόμο, παύουν να ισχύουν, γεγονός το οποίο το Σ.Δ.Γ. ανακοινώνει με απόφασή του".

Σ.Δ.Γ. διαπιστώσει ότι νόμος της ομοσπονδίας, της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής δεν είναι σύμφωνος με το ομοσπονδιακό Σύνταγμα, βεβαιώνει αυτό με απόφαση, την οποία κοινοποιεί στην αρμόδια Βουλή της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας. Με την απόφασή του αυτή, το Σ.Δ.Γ. απλά διαπιστώνει τη μη συμφωνία, χωρίς να θέτει κάποιο άλλο ζήτημα (παύση ισχύος του συγκεκριμένου νόμου).

Η αρμόδια Βουλή της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας είναι υποχρεωμένη, σε διάστημα έξι μηνών από τότε που θα της κοινοποιηθεί η παραπάνω απόφαση του Σ.Δ.Γ., να εναρμονίσει το συγκεκριμένο νόμο με το Σύνταγμα. Μπορεί, όμως, το Σ.Δ.Γ., μετά(18) από αίτηση της αρμόδιας Βουλής, να παρατείνει την προθεσμία για εναρμονισμό του νόμου, το πολύ για άλλους έξι μήνες.

Στη δυνατότητα αυτή, που έδωσε το ίδιο το Σύνταγμα, ασκήθηκε έντονη κριτική, διότι οδηγεί στην παράταση της πιθανής αντισυνταγματικότητας για έναν ολόκληρο χρόνο.

Στην περίπτωση που η αρμόδια Βουλή της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας δε συμμορφωθεί με τη διαπίστωση-υπόδειξη του Σ.Δ.Γ., τότε οι διατάξεις του ομοσπονδιακού νόμου, του νόμου της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, που δε συμφωνούν με το Σύνταγμα, παύουν να ισχύουν, γεγονός που το Σ.Δ.Γ. διαπιστώνει με νεώτερη (δεύτερη κατά σειρά) απόφασή του.

Όπως διαπιστώνουμε το γιουγκοσλαβικό σύστημα

18.Τη δυνατότητα αυτή έδωσε στην αρμόδια Βουλή, για πρώτη φορά, το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ. του 1974, (άρθρο 384 εδ. 3).

συνταγματικής δικαιοσύνης θέσπισε ειδική νομοθεσία παύσης αντισυνταγματικού νόμου. Μετά την παρέλευση της προθεσμίας, που τέθηκε στην αρμόδια Βουλή της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας για την εναρμόνιση του νόμου με το Σύνταγμα, στο βαθμό που η εναρμόνιση δεν έγινε, το Σ.Δ.Γ. διαπιστώνει με απόφασή του, ότι ο συγκεκριμένος νόμος έπαυσε να ισχύει.

Νομικά, η δεύτερη αυτή κατά σειρά απόφαση του Σ.Δ.Γ. έχει ισχύ και χαρακτήρα διαπίστωσης (*konstatacija*) είναι δηλαδή πράξη αναγνώρισης-διακήρυξης (*deklarativni act*) και όχι ακύρωσης (*kasacija*). Το Σ.Δ. κηρύσσει με την απόφασή του αυτή, ότι οι διατάξεις του συγκεκριμένου νόμου παύουν να ισχύουν δυνάμει του ίδιου του Συντάγματος (*ex constitutione*) και όχι με την απόφαση του Σ.Δ.Γ. Κατά συνέπεια, η απόφαση του Σ.Δ.Γ. δεν έχει άμεση ακυρωτική ισχύ (δε συνοδεύεται από την άμεση εφαρμογή της κατάργησης ή της ακύρωσης), αλλά αυτή είναι διαπιστωτική-αναγνωριστική πράξη. Το Σύνταγμα καθορίζει την παύση της ισχύος διατάξεων ενός νόμου που είναι αντισυνταγματικές, προϋποθέτοντας ότι δεν είναι αντισυνταγματικός όλος ο νόμος. Όμως δεν αποκλείεται να υπάρξει παύση της ισχύος όλων των διατάξεων ενός νόμου και αυτό θα συμβεί, για παράδειγμα, όταν η Βουλή θα ψηφίσει νόμο έξω από τα όρια των συνταγματικών της αρμοδιοτήτων.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, αν το Σ.Δ. κρίνει ότι νόμος βρίσκεται σε διαφωνία με το Σύνταγμα, εκδίδει απόφαση, με την οποία διαπιστώνει (αναγνωρίζει) τη διαφωνία. Αυτή είναι η πρώτη κατά σειρά απόφαση που εκδίδει το Σ.Δ. στα πλαίσια των δύο διαδοχικών αποφάσεων του σχετικά με τον έλεγχο της συνταγματικότητας νόμου. Αυτή η πρώτη κατά σειρά απόφαση

έχει νομική ισχύ μόνο απέναντι στην Βουλή, η οποία ψήφισε το νόμο αυτό και αυτή υποχρεούται, την καθορισμένη προθεσμία(19), (η οποία μπορεί να παραταθεί για άλλους έξι μήνες), να εναρμονίσει το νόμο με το Σύνταγμα.

Κατά τη διάρκεια της παραπάνω προθεσμίας, ο νόμος, που κρίθηκε αντισυνταγματικός, συνεχίζει να ισχύει μέχρι που η ίδια η Βουλή να τον εναρμονίσει με το Σύνταγμα ή διαφορετικά, εάν δεν τον εναρμονίσει μέχρι την παρέλευση της προθεσμίας για εναρμόνιση, ο νόμος παύει να ισχύει, γεγονός που το Σ.Δ. το διαπιστώνει με απόφασή του. Αυτή είναι η δεύτερη κατά σειρά απόφαση στα πλαίσια των δύο κύκλων απόφασης στη διαδικασία ελέγχου αντισυνταγματικότητας νόμου.

Από το ίδιο το Σύνταγμα σαφώς συνάγεται ποιός είναι ο χαρακτήρας και η σημασία αυτής της δεύτερης κατά σειρά απόφασης. Με αυτή διαπιστώνεται ότι ο αντισυνταγματικός νόμος παύει να ισχύει, γεγονός που πρακτικά σημαίνει ότι αυτός ο νόμος δεν μπορεί πλέον να εφαρμόζεται. Όμως, αυτής της δεύτερης κατά σειρά απόφασης, προηγήθηκε άλλη απόφαση, με την οποία το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι ο νόμος δεν είναι σύμφωνος με το Σύνταγμα. Παρά την παραπάνω όμως διαπίστωση, η πρώτη αυτή κατά σειρά απόφαση δεν έχει κανένα αποτέλεσμα απέναντι στο νόμο σε σχέση με την εφαρμογή του, γιατί αυτός συνεχίζει να ισχύει και να εφαρμόζεται, όπως και πριν (εάν η Βουλή δεν τον εναρμονίσει με το Σύνταγμα). Στην συνταγματική θεωρία και πράξη της Γιουγκοσλαβίας,

19. Έξι μήνες από την ανακοίνωση της απόφασης του Σ.Δ.Γ.

εκτιμάται (20) ότι μόνο η κατά σειρά δεύτερη απόφαση του Σ.Δ. έχει σημασία για τη διακοπή της ισχύος του νόμου, καθώς και ότι αυτή αποτελεί την βάση για την τροποποίηση των ατομικών πράξεων που εκδόθηκαν σύμφωνα με το νόμο αυτό. Αναφορικά με την πρώτη κατά σειρά απόφαση του Σ.Δ. θεωρείται ότι αυτή έχει ισχύ ανάμεσα στο Σ.Δ.Γ. και στη Βουλή (21), αφού η βασική της συνέπεια είναι η κίνηση της συνταγματικής προθεσμίας εναρμόνισης ή όχι του σχετικού νόμου.

Σε σχέση με την εφαρμογή του νόμου, ο οποίος με την κατά σειρά πρώτη απόφαση του Σ.Δ. κρίθηκε ότι βρίσκεται σε διαφωνία με το Σύνταγμα, πρέπει να δούμε πρώτα αν τα Συντάγματα περιέχουν διατάξεις, με τις οποίες αναστέλλεται η εφαρμογή ενός τέτοιου νόμου. Από όλα τα Συντάγματα, λοιπόν, μόνο εκείνο της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Κροατίας, στο άρθρο του 418 παρ.2, περιέχει σχετική

20. Βλ. N i k o l a V u j a s k o v i c, op.cit. σ.116.

21. Τη δευτερεύουσα σημασία της πρώτης κατά σειρά απόφασης πολλοί συνάγουν και από το γεγονός ότι, αντίθετα από τη δεύτερη κατά σειρά απόφαση, τα Σ.Δ. των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών, δεν τη δημοσιεύουν στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. Αντίθετη όμως είναι η πρακτική του Σ.Δ.Γ., το οποίο δημοσιεύει αμφότερες τις αποφάσεις.

πρόβλεψη(22), ενώ τα Συντάγματα των άλλων Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών δεν περιέχουν παρόμοια πρόβλεψη. Θεωρείται(23) ότι η θέση αυτή του Συντάγματος της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Κροατίας πρέπει να επεκταθεί και στα Συντάγματα των άλλων Δημοκρατιών.

Σχετικό είναι και το ζήτημα της δημοσίευσης της κατά σειρά πρώτης απόφασης του Σ.Δ. Το Σ.Δ.Γ., όπως ήδη αναφέραμε, δημοσιεύει και αυτή την απόφαση. Εκτιμάται ότι αυτό είναι χρήσιμο να γίνεται και από τα Συνταγματικά Δικαστήρια των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών, τόσο για λόγους δημοσιότητας των εργασιών του Σ.Δ., όσο και για λόγους ενημέρωσης(24) του κοινού.

22. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή "εάν το Συνταγματικό Δικαστήριο κρίνει ότι ο νόμος της Δημοκρατίας δεν είναι σύμφωνος με το Σύνταγμα διαπιστώνει αυτό με απόφασή του και την κοινοποιεί στη Βουλή. Με την απόφαση που διαπιστώνει ότι νόμος δεν είναι σύμφωνος με το Σύνταγμα, το Σ.Δ. αναστέλλει την εκτέλεση συγκεκριμένων διατάξεων του νόμου, αν εκτιμά ότι με την εφαρμογή τους προκαλείται σοβαρή παραβίαση του Συντάγματος".

23. Βλ. N i k o l a V u j a s k o v i c, το ίδιο σ.117.

24. Ο Κανονισμός Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. περιέχει ειδική και λεπτομερή διάταξη για τους τρόπους ενημέρωσης του κοινού πάνω στις εργασίες του Σ.Δ.Γ. Σύμφωνα, λοιπόν, με τη διάταξη του άρθρου 45 "η δημοσιότητα της λειτουργίας του Σ.Δ. διασφαλίζεται με την ανακοίνωση του τόπου και του χρόνου σύγκλισης των συνεδριάσεων και των δημοσίων συζητήσεων, με την ενημέρωση των εργαζομένων και των

Σε σχέση με τη νομική ισχύ της κατά σειρά δεύτερης απόφασης του Σ.Δ., πρέπει να αναφερθεί ότι τα Συντάγματα εξομοιώνουν την ισχύ αυτής της απόφασης με την ισχύ των διαταγμάτων, καθώς και με την ισχύ των γενικών και των αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων, που καταργούνται ή ακυρώνονται με την απόφαση του Σ.Δ., τόσο σε σχέση με την εφαρμογή τους, όσο και σε σχέση με τις δυνατότητες επανόρθωσης (reparacija-reparation), με τροποποίηση των ατομικών πράξεων, γι' αυτό και το πρόβλημα αυτό πολλοί εξετάζουν από κοινού με τη νομική ισχύ των ακυρωτικών αποφάσεων, στις οποίες θα αναφερθούμε στην συνέχεια.

VII. Κατάργηση ή ακύρωση διατάγματος, γενικής πράξης
οργάνου κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή
αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης.

Όταν ελέγχονται για αντισυνταγματικότητα διατάγματα, γενικές πράξεις οργάνων κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων, καθώς και αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις και το Σ.Δ. διαπιστώσει αντισυνταγματικότητα, άμεσα καταργεί ή ακυρώνει τις παραπάνω πράξεις, αντίθετα από ότι συμβαίνει στην

πολιτών μέσω του Τύπου, του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης, καθώς και των άλλων μορφών μαζικής ενημέρωσης, με την ενημέρωση του Τύπου και την εξασφάλιση παρουσίας των εκπροσώπων του στις συνεδριάσεις και στις δημόσιες συζητήσεις, με την κατά καιρούς δημόσια ανακοίνωση των αποφάσεων και των απόψεων, καθώς και κατ' άλλο τρόπο, σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας και τις άλλες γενικές πράξεις του Σ.Δ."

περίπτωση νόμου (άρθρο 384 του Συντάγματος του 1974), στο σύνολό τους ή τις διατάξεις τους που είναι αντισυνταγματικές. Στις περιπτώσεις αυτές η απόφαση του αρμόδιου Σ.Δ. έχει άμεση ακυρωτική ισχύ. Την ίδια πρακτική ακολουθεί και το Σ.Δ.Γ., το οποίο, σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 385 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, "εάν διαπιστώσει ότι διάταγμα, γενική πράξη οργάνων κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας..., τότε ακυρώνει ή καταργεί το διάταγμα αυτό ή τη γενική πράξη, ειδικότερα τις διατάξεις εκείνες, οι οποίες δε συμφωνούν με το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας...

Σε διάκριση από την περίπτωση του προηγούμενου άρθρου (384 Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας), που καθιερώνει ειδική διαδικασία για τον εναρμονισμό νόμου, το Σ.Δ.Γ. είναι αρμόδιο, με αποφάσεις του, άμεσα να ακυρώνει και να καταργεί τις γενικές πράξεις, εκτός από το νόμο, δηλαδή τα διατάγματα, τις γενικές πράξεις όλων των οργάνων των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων, καθώς και τις αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις. Η ακύρωση ή η κατάργηση των πράξεων αυτών επακολουθεί της κρίσης του Σ.Δ.Γ. για την αντισυνταγματικότητα, στο πνεύμα του άρθρου 375 παρ. 1 εδάφια 1,3,4 του Συντάγματος του 1974.

Αρμοδιότητα για ακύρωση ή κατάργηση συγκεκριμένων διαταγμάτων και γενικών πράξεων, κατά κανόνα, έχει η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας σύμφωνα με το άρθρο 361 παρ.1 του

Συντάγματος του 1974 (25) και το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο (άρθρο 347 εδάφιο 9 περιπτ. 2 του Συντάγματος του 1974)(26). Η αρμοδιότητα αυτή έχει παραχωρηθεί από το Σύνταγμα και στο Σ.Δ.Γ.

Επίσης, εάν ενώπιον της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ή του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου εκκρεμεί διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας των ίδιων διαταγμάτων και γενικών πράξεων, το Σ.Δ.Γ. μπορεί να διακόψει τη διαδικασία, αν κρίνει ότι θα ήταν χρήσιμο να αναμένει την απόφαση της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ή του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου, προκειμένου να εκδόσει τη δική του απόφαση.

25. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή " το αρμόδιο Συμβούλιο της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γ. μπορεί να ακυρώσει ή να καταργήσει διάταγμα του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου, που βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα, με ομοσπονδιακό νόμο, με διάταγμα ή με γενική πράξη που αυτό εξέδωσε".

26. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου αυτού "...το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο ασκεί έλεγχο πάνω στην εργασία των ομοσπονδιακών οργάνων της Διοίκησης και ακυρώνει διατάγματα των ομοσπονδιακών οργάνων διοίκησης, που βρίσκονται σε αντίθεση με τον ομοσπονδιακό νόμο, διάταγμα ή γενική πράξη της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γ. ή με διάταγμα που εξέδωσε με σκοπό την εκτέλεση ομοσπονδιακού νόμου, διατάγματος ή γενικής πράξης, ενώ μπορεί, υπό τις προϋποθέσεις που καθορίζει ο ομοσπονδιακός νόμος, και να καταργήσει διατάγματα των παραπάνω οργάνων".

VIII. Μη εφαρμογή νόμου, διατάγματος, γενικής πράξης ή αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης στις σχέσεις που γεννήθηκαν πριν από τη δημοσίευση της απόφασης του Σ.Δ.Γ. (άρθρο 386 Συντάγματος του 1974, αναδρομική ισχύ της απόφασης).

Η νομική συνέπεια των αποφάσεων του Σ.Δ. για αντισυνταγματικότητα είναι ότι με την παύση ισχύος των διατάξεων του νόμου (άρθρο 384 Συντάγματος του 1974), καθώς και με την ακύρωση ή κατάργηση του διατάγματος, της γενικής πράξης των οργάνων των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων και της αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης (άρθρο 385 Συντάγματος του 1974), παύει η εφαρμογή τους, διακόπτεται η ισχύς τους και, όπως αναφέρει το άρθρο 386 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, "αυτές δε θα εφαρμόζονται στις σχέσεις που προέκυψαν πριν από την ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης του Σ.Δ.Γ., εάν μέχρι εκείνη την ημέρα δεν έχουν νομότυπα λυθεί".

Το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, καθώς και τα Συντάγματα των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών, περιέχουν διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες το διάταγμα, η γενική πράξη και η αυτοδιαχειριστική γενική πράξη που καταργήθηκε ή ακυρώθηκε, δεν εφαρμόζεται. Εδώ τα Συντάγματα προβλέπουν τη μη εφαρμογή τους όχι μόνο για το μέλλον (27), αλλά και για τις σχέσεις που γεννήθηκαν και πριν τη

27. Αυτό στα Συντάγματα δεν είναι τόσο "σαφές" από νομικο-τεχνική άποψη (βλ. άρθρο 386 Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γ. και τα αντίστοιχα άρθρα των Συνταγμάτων των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών), αλλά η ισχύς για το μέλλον υπονοείται.

δημοσίευση της απόφασης του Σ.Δ. Εξαίρεση υπάρχει για τις αμετάκλητα κριθείσες υποθέσεις.

Η λύση αυτή της παραπάνω διάταξης δεν είναι η συνήθης, αφού στη θεωρία διακρίνεται η παύση της ισχύος ως ακύρωση, (με ισχύ *ex tunc*, πράγμα που σημαίνει ότι καταργούνται όλες οι νομικές σχέσεις που είναι αντισυνταγματικές και επαναφέρεται η κατάσταση που υπήρχε πριν η συγκεκριμένη πράξη ψηφιστεί), από την παύση της ισχύος ως κατάργησης (με το χαρακτηριστικό *ex nunc*), πράγμα που σημαίνει ότι όλες οι σχέσεις, τις οποίες η πράξη χαρακτήρισε ως αντισυνταγματικές και οι οποίες προέκυψαν μέχρι την έκδοση της απόφασης για την αντισυνταγματικότητά της, παραμένουν σε ισχύ και η παύση ισχύος αναφέρεται στο μέλλον (*pro futuro*) ως κυρώσεις για την αντισυνταγματικότητα. Με την παραπάνω αντιμετώπιση, η χρονική στιγμή της παύσης ισχύος, και στην περίπτωση της ακύρωσης και στην περίπτωση της κατάργησης ως συνέπεια για την αντισυνταγματικότητα είναι ισοτίμη.

Σύμφωνα με το εδάφιο 2 του ίδιου άρθρου (386 του Συντάγματος) διατάγματα και άλλες γενικές πράξεις, οι οποίες εκδόθηκαν προς εκτέλεση διατάγματος ή άλλης αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης και οι οποίες με απόφαση του Σ.Δ. έπαψαν πια να ισχύουν, ακολουθούν την μοίρα του αρχικού διατάγματος, δηλαδή αυτές δε θα εφαρμοστούν από την ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης του Σ.Δ.Γ., εάν από την απόφαση αυτή συνάγεται ότι τα διατάγματα και οι πράξεις αυτές είναι αντίθετες στο Σύνταγμα. Στην περίπτωση που από την απόφαση αυτή δε συνάγεται κάτι τέτοιο, τα παραπάνω εκτελεστικά διατάγματα θα συνεχίσουν να εφαρμόζονται. Αυτή

η συνήθης αντιμετώπιση προκύπτει από το γεγονός ότι στη Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας η αρμοδιότητα για έκδοση εκτελεστικών διαταγμάτων είναι αποκεντρωμένη. Γι'αυτό η παραπάνω λύση δεν αντιστοιχεί στη λογική του νομικού συστήματος, κατά την οποία το εκτελεστικό διάταγμα πρέπει να παρακολουθεί την τύχη του αρχικού διατάγματος, για του οποίου, άλλωστε, την εκτέλεση και εκδόθηκε.

Σε διάκριση από την παραπάνω λύση, η εκτέλεση νομικά ισχυρών ατομικών πράξεων, οι οποίες εκδόθηκαν στη βάση διαταγμάτων, τα οποία με απόφαση του Σ.Δ.Γ. κηρύχθηκαν αντισυνταγματικά δεν μπορεί να επιτραπεί, ενώ εάν έχει ήδη αρχίσει η εκτέλεση, αυτή αναστέλλεται (εδάφιο 3 άρθρου 386 Συντάγματος του 1974).

Η μη εφαρμογή των διαταγμάτων που ακυρώθηκαν ή καταργήθηκαν επί των συγκεκριμένων σχέσεων για το μέλλον, δε δημιουργεί απολύτως κανένα πρόβλημα, εκτός από το ότι στα όργανα που εφαρμόζουν το δίκαιο, δημιουργεί ορισμένα πρακτικά προβλήματα, που γεννιούνται λόγω του νομικού κενού από την κατάργηση ή ακύρωση. Όμως, όταν πρόκειται για συγκεκριμένες σχέσεις που γεννήθηκαν πριν από την ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης για κατάργηση ή ακύρωση, η νομική κατάσταση μπορεί να είναι διαφορετική και εξαρτάται από τη "φάση" στην οποία η συγκεκριμένη αυτή σχέση καταλαμβάνεται από το καταργημένο ή ακυρωμένο διάταγμα, τη γενική ή την αυτοδιαχειριστική γενική πράξη. Έτσι, μπορεί να έχουμε μια σειρά από πιθανές καταστάσεις (π.χ. να έχει περατωθεί η πρώτη φάση της διαδικασίας, να έχει υποβληθεί έφεση, να υπάρχει σε εξέλιξη η διοικητική διαφορά, κ.λπ.). Το βασικό στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι αυτή να μην έχει

αμετάκλητα κριθεί. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι σε οποιαδήποτε φάση της διαδικασίας, ο νόμος, το διάταγμα, η γενική πράξη, η αυτοδιαχειριστική γενική πράξη, που κηρύχτηκε αντισυνταγματικός, δε θα χρησιμοποιηθεί για την εφαρμογή της συγκεκριμένης πράξης.

Το ζήτημα της εφαρμογής (ή μη εφαρμογής) δεν πρέπει να συγχέεται με το ζήτημα της αίτησης για τροποποίηση της ατομικής πράξης (για την αποκατάσταση της προσβολής του δικαίου), γιατί η πρώτη (η εφαρμογή) αφορά σχέσεις που δεν έχουν αμετάκλητα κριθεί, ενώ η δεύτερη (η αίτηση) αφορά σχέσεις που έχουν αμετάκλητα κριθεί. Επίσης, το ζήτημα της εφαρμογής ή μη εφαρμογής δεν πρέπει να συγχέεται με το ζήτημα της ισχύος, της κατάργησης ή της ακύρωσης, γιατί αυτή δεν αφορά έγκυρη πράξη και την ισχύ της, αλλά μόνο τη διαδικασία του οργάνου για την έκδοση της πράξης.

ΙΧ.Η τροποποίηση (ανάκληση) ατομικής πράξης που εκδόθηκε στη βάση νόμου, διατάγματος ή γενικής πράξης που κρίθηκε με απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας ότι δεν είναι σε συμφωνία με το Σύνταγμα.

Το άρθρο 388(28) του Συντάγματος του 1974 αναφέρεται

28. Το άρθρο 388 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γ. αναφέρει ότι "Καθένας, του οποίου παραβιάστηκε δικαίωμα με τελική ή νομικά ισχυρή ατομική πράξη που εκδόθηκε στη βάση νόμου, διατάγματος ή γενικής πράξης οργάνου κοινωνικο-πολιτικής ή αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, η οποία με απόφαση του Σ.Δ.Γ. κρίθηκε ότι δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ., έχει δικαίωμα να ζητήσει από το

στο καθεστώς της ατομικής πράξης, η οποία εκδόθηκε βάση νόμου, διατάγματος ή γενικής πράξης οργάνου κοινωνικο-

αρμόδιο όργανο τροποποίηση (ανάκληση) της ατομικής αυτής πράξης. Η αίτηση για τροποποίηση τελικής ή νομικά ισχυρής ατομικής πράξης, που εκδόθηκε στη βάση νόμου, διατάγματος ή γενικής πράξης οργάνου κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, η οποία, σύμφωνα με απόφαση του Σ.Α.Γ., δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Α.Γ., μπορεί να υποβληθεί σε διάστημα 6 μηνών από την ημέρα δημοσίευσης της απόφασης στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Σ.Ο.Α.Γ., εάν από την έναρξη της ισχύος της ατομικής πράξης μέχρι την έκδοση απόφασης του Σ.Α.Γ. δεν έχει περάσει πάνω από ένας χρόνος. Εάν το δικαστήριο με νομικά ισχυρή απόφασή του αρνείται να εφαρμόσει διάταγμα ή γενική πράξη οργάνου κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη, λόγω διαφωνίας της με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Α.Γ. και το Συνταγματικό Δικαστήριο Γιουγκοσλαβίας διαπιστώσει ότι τέτοια διαφωνία δεν υπάρχει, καθένας του οποίου παραβιάστηκε κάποιο δικαίωμα μπορεί να ζητήσει την τροποποίηση της νομικά ισχυρής απόφασης του Δικαστηρίου σε διάστημα ενός χρόνου από την ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης του Σ.Α.Γ. Εάν διαπιστωθεί ότι με την τροποποίηση της ατομικής πράξης δεν μπορούν να αρθούν οι συνέπειες που προέκυψαν από την εφαρμογή του διατάγματος ή άλλης γενικής πράξης, που βρίσκεται σε διαφωνία με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Α.Γ., το Σ.Α.Γ. μπορεί να ορίσει ότι οι συνέπειες θα αρθούν με την επαναφορά στην προτέρα κατάσταση, με αποζημίωση ή κατ'άλλο τρόπο".

-πολιτικής κοινότητας ή αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, η οποία, σύμφωνα με απόφαση του Σ.Δ.Γ. δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Σύμφωνα με τη διάταξη 388 του Συντάγματος (και τις αντίστοιχες διατάξεις των Συνταγμάτων των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών), καθένας του οποίου παραβιάστηκε δικαίωμα με τελική ή νομικά ισχυρή ατομική πράξη, η οποία εκδόθηκε στη βάση νόμου, διατάγματος, γενικής πράξης οργάνου κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, η οποία σύμφωνα με απόφαση του Σ.Δ.Γ. δεν μπορεί παραπέρα να εφαρμοστεί, γιατί το Σ.Δ. με απόφασή του διαπίστωσε ότι αυτή παύει να ισχύει (καταργώντας την ή ακυρώνοντάς την), έχει το δικαίωμα να ζητήσει από το αρμόδιο όργανο τροποποίηση αυτής της ατομικής πράξης.

Όπως αποδεικνύεται, η ισχύς της απόφασης του Σ.Δ.Γ., κατά το Σύνταγμα, δεν περιορίζεται μόνο στην απαγόρευση εφαρμογής των αντισυνταγματικών κανονιστικών πράξεων (άρθρο 386 παρ.3), αλλά κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις επιτρέπει και την τροποποίηση ατομικών πράξεων που εκδόθηκαν στη βάση κανονιστικών πράξεων, που έπαψαν να ισχύουν λόγω αντισυνταγματικότητας.

Με αυτό υλοποιείται και η συνταγματική αρχή ότι η προστασία της συνταγματικότητας περιλαμβάνει και την προστασία των ελευθεριών και δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, των αυτοδιαχειριστικών και άλλων δικαιωμάτων και οργανώσεων συνεταιρισμένης εργασίας και των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων (άρθρο 204 Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας).

Η εφαρμογή των γενικών πράξεων κανονικά προϋποθέτει

και έκδοση ατομικών πράξεων, με τις οποίες μπορούν να παραβιαστούν δικαιώματα. Αν το Σ.Δ.Γ. διαπιστώσει ότι η γενική πράξη δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, η ατομική πράξη, με την οποία παραβιάζονται δικαιώματα, υπόκειται σε αναθεώρηση (τροποποίηση), εάν τηρηθούν οι παρακάτω προϋποθέσεις: Πρώτα από όλα, η ατομική πράξη πρέπει να είναι τελική και νομικά ισχυρή, γιατί, αν αυτό δεν συμβαίνει, υπάρχει δυνατότητα να μην εκτελεστεί η αντισυνταγματική γενική πράξη, στη βάση του άρθρου 386 παρ.1 του Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, δεύτερη προϋπόθεση είναι ότι το πρόσωπο, του οποίου το δικαίωμα παραβιάστηκε, μπορεί να υποβάλει αίτηση για τροποποίηση της τελικής ή νομικά ισχυρής πράξης, τρίτο ότι η αίτηση πρέπει να υποβληθεί σε διάστημα έξι μηνών από την ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης του Σ.Δ.Γ. στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, και τέλος τέταρτο, ότι από την ημέρα που τίθεται σε ισχύ η γενική πράξη, με την οποία παραβιάστηκε κάποιο δικαίωμα, μέχρι την έκδοση της απόφασης του Σ.Δ.Γ., δεν πέρασε πάνω από ένας χρόνος.

Στην παρ.3 αυτού του άρθρου υπάρχει η προϋπόθεση ότι τα δικαστήρια (τακτικά και αυτοδιαχειριστικά) αρνούνται να εφαρμόσουν διάταγμα ή γενική πράξη κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή αυτοδιαχειριστική πράξη, λόγω διαφωνίας της με το Σύνταγμα. Στην περίπτωση αυτή τα δικαστήρια, στη βάση του άρθρου 387 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, κινούν ενώπιον του αρμοδίου Συνταγματικού Δικαστηρίου διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας του διατάγματος, που αρνήθηκαν να

εφαρμόσουν. Αν το Σ.Δ.Γ. διαπιστώσει ότι τέτοια διαφωνία δεν υπάρχει, τότε συμβαίνει τα δικαστήρια να μην εφαρμόζουν διάταγμα ή γενική πράξη, η οποία είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα και αυτό μπορεί να οδηγήσει στην παραβίαση δικαιωμάτων των πολιτών, των οργανώσεων συνεταιρισμένης εργασίας και των άλλων αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων. Και στην περίπτωση αυτή το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας προβλέπει τη δυνατότητα έφεσης

της οριστικής απόφασης των τακτικών δικαστηρίων, υπό τον όρο ότι υποβλήθηκε σε διάστημα ενός χρόνου από την ημέρα που εκδόθηκε η απόφαση του Σ.Δ.Γ. Οι προθεσμίες αυτές (6 μήνες - 1 χρόνος) αποτελούν μόνο προϋπόθεση για την υποβολή της αίτησης στο αρμόδιο όργανο. Γιατί η αίτηση αυτή μπορεί να ληφθεί υπόψη μόνο αν τηρηθούν οι παραπάνω προθεσμίες. Οι προθεσμίες αυτές δεν έχουν καμιά άλλη σημασία, εκτός από το να γίνει αποδεκτή η αίτηση.

Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι δεν έχει καμιά διαφορά το αν η ατομική πράξη εκδόθηκε στη βάση νόμου, ο οποίος "παύει να ισχύει" ή διατάγματος, γενικής ή άλλης αυτοδιαχειριστικής πράξης, η οποία και αυτή δεν ισχύει επειδή καταργήθηκε ή ακυρώθηκε. Η διαφορά ανάμεσα στις νομικές συνέπειες της κατάργησης και της ακύρωσης των πράξεων, επι τη βάση των οποίων εκδόθηκαν οι ατομικές πράξεις, δηλαδή αυτών που αποκαλούμε νομικές πηγές(29), εξωτερικεύεται πλέον κατά τη διαδικασία ενώπιον του

29.Ο όρος χρησιμοποιείται για να δηλώσει νόμο που έπαψε να ισχύει, διάταγμα, γενική ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη, στη βάση της οποίας εκδόθηκε η ατομική πράξη.

αρμόδιου οργάνου για την τροποποίηση της ατομικής πράξης.

Το όργανο, όταν επιλαμβάνεται της αίτησης για τροποποίηση, έχει μπροστά του: α.Την απόφαση του Σ.Δ. (κατά σειρά δεύτερη απόφαση του Σ.Δ.Γ.) με την οποία διαπιστώνεται ότι νόμος (ή ορισμένες διατάξεις του) έπαψε να ισχύει, β.την απόφαση του Σ.Δ., με την οποία διάταγμα, γενική πράξη ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη έχει καταργηθεί, γ.την απόφαση του Σ.Δ. με την οποία διάταγμα, γενική πράξη ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη, έχει ακυρωθεί.

Ειδικότερα στην περίπτωση της κατάργησης διατάγματος, γενικής πράξης ή αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, μπορεί να ακολουθήσει η τροποποίηση τελικής ατομικής πράξης, εάν η αίτηση υποβλήθηκε στις προθεσμίες του ενός χρόνου ή των 6 μηνών. Το αρμόδιο όργανο για την τροποποίηση δεν είναι χρονικά περιορισμένο. Μπορεί δηλαδή να καταργήσει την ατομική πράξη "εξ'αρχής" ex tunc. Να καταργήσει, δηλαδή, τις νομικές συνέπειες που αυτή η πράξη παρήγαγε. Η προθεσμία του ενός χρόνου, καθώς και η προθεσμία των 6 μηνών (άρθρο 388 εδ. 2 του Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας) αφορά μόνο "τον προηγούμενο έλεγχο του επιτρεπτού της διαδικασίας της τροποποίησης" και όχι το περιεχόμενο της συγκεκριμένης τροποποιούμενης πράξης και ούτε αυτή αποτελεί χρονικό περιορισμό, μέσα στον οποίο να επεκτείνεται η κατάργηση. Γι'αυτό, εάν έχουν πληρωθεί οι χρονικές προϋποθέσεις για την τροποποίηση της ατομικής, νομικά ισχυρής, πράξης, το αρμόδιο όργανο μπορεί να την καταργήσει "εξ'αρχής" και όχι μέχρι τα όρια της παραπάνω προθεσμίας, δηλαδή ένα χρόνο πίσω.

Στην περίπτωση της ακύρωσης του διατάγματος, της γενικής ή αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, μπορεί να επακολουθήσει η τροποποίηση της ατομικής, νομικά ισχυρής, πράξης, εάν παρόμοια αίτηση υποβλήθηκε μέσα στις προθεσμίες αντίστοιχα του ενός χρόνου και των 6 μηνών. Όμως, το αρμόδιο όργανο εδώ είναι περιορισμένο χρονικά, δηλαδή μπορεί να ακυρώσει την ατομική πράξη από την στιγμή που υποβλήθηκε η αίτηση για τροποποίηση. Η προθεσμία του ενός χρόνου, καθώς και η προθεσμία των 6 μηνών, (άρθρο 388 παρ. 2 Συντάγματος του 1974 Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας) αφορά μόνο τον προηγούμενο έλεγχο του επιτρεπτού της διαδικασίας της τροποποίησης και όχι το περιεχόμενο της νέας πράξης. Γι' αυτό η νέα πράξη δεν μπορεί να έχει ισχύ αναδρομική για ένα χρόνο και ενωρίτερα, αλλά μόνο από τη στιγμή της υποβολής της αίτησης και για το μέλλον.

Η παραπάνω διαφοροποίηση σε σχέση με την ισχύ κατά την κατάργηση και την ακύρωση υπάρχει, όχι μόνο όταν το Δικαστήριο εκδίδει ακυρωτική απόφαση, αλλά και τότε που εκδίδει διαπιστωτική, αναγνωριστική απόφαση, σύμφωνα με το άρθρο 393 Συντάγματος του 1974 (και των αντίστοιχων άρθρων των Συνταγμάτων και Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών όταν δηλαδή ο νόμος, διάταγμα, γενική ή αυτοδιαχειριστική γενική πράξη βρίσκεται σε διαφωνία με το Σύνταγμα. Τούτο σημαίνει ότι προκειμένου και περί αναγνωριστικής απόφασης, σύμφωνα με το άρθρο 393 Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το Δικαστήριο υποχρεούται να καθορίσει και την ισχύ αυτής της απόφασης. Όταν, βέβαια, η απόφαση αυτή αφορά νόμο, η ανάγκη αυτή δεν υπάρχει, γιατί η ισχύς της απόφασης ("παύει να ισχύει") είναι τότε σαφής, δηλαδή ο νόμος (ή κάποιες από

τις διατάξεις του) δεν εφαρμόζεται για το μέλλον. Οι νομικές συνέπειες που παρήγαγε ατομική πράξη, που εκδόθηκε στη βάση του νόμου αυτού, δεν αίρονται. Αντίθετα, εάν η αναγνωριστική απόφαση του Σ.Δ. έχει ισχύ κατάργησης ή ακύρωσης, τότε πρέπει σαφώς να αναφέρεται ότι η αναγνωριστική απόφαση έχει ισχύ κατάργησης ή τουλάχιστον ισχύ ακύρωσης.

Στην θεωρία ένα θέμα που συζητείται είναι αν υπάρχει διαφορά της απόφασης για κατάργηση και της απόφασης για ακύρωση.

Πολλοί υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε αυτούς τους δύο τύπους αποφάσεων του Σ.Δ. Άλλοι υποστηρίζουν ότι υπάρχει διαφορά. Η διαφορά αυτή εντοπίζεται τόσο στα κριτήρια, βάσει των οποίων το Σ.Δ. καταλήγει σε απόφαση κατάργησης ή ακύρωσης, όσο και στην αντικειμενική σημασία της κατάργησης ή ακύρωσης σε σχέση με την τροποποίηση των συγκεκριμένων πράξεων, που εκδόθηκαν βάσει γενικής πράξης που καταργήθηκε ή ακυρώθηκε, καθώς και τις νομικές συνέπειες της τροποποίησής τους(30).

Οι συνέπειες, που προέκυψαν λόγω της εφαρμογής διατάγματος ή γενικής πράξης που δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, μπορούν να περιλαμβάνουν καταστάσεις όπου η παραβίαση των δικαιωμάτων δεν μπορεί να θεραπευθεί με την τροποποίηση τελικών ή νομικά ισχυρών ατομικών πράξεων. Αυτό κυρίως συμβαίνει στην περίπτωση που η παραβίαση του δικαιώματος προκλήθηκε από ενέργεια που διαπράχθηκε από την εκτέλεση αντισυνταγματικού διατάγματος

30. Βλ. N i k o l a V u j a s k o v i c, το ίδιο, σ.124.

ή γενικής πράξης και που στη βάση αυτής της πράξης δεν εκδόθηκαν ατομικές πράξεις. Δεν αποκλείεται, βεβαίως, η παραβίαση του δικαιώματος να μη μπορεί να αρθεί αποκλειστικά με τροποποίηση ατομικής πράξης, αλλά να επιβάλλεται η παραβίαση αυτή να αρθεί κατ'άλλο τρόπο. Για παράδειγμα, στη βάση αντισυνταγματικής κανονιστικής πράξης, από οργάνωση συνεταιρισμένης εργασίας αφαιρέθηκε το δικαίωμα να διαχειρίζεται γη, πάνω στην οποία είχε οικοδομηθεί κτίριο, το οποίο (κτίριο) έχει καταστραφεί. Για την άρση των συνεπειών αντισυνταγματικότητας, δεν αρκεί μόνο η τροποποίηση της ατομικής πράξης. Στην περίπτωση αυτή το Σ.Δ.Γ. μπορεί να ορίσει ότι, όχι μόνο η γη επιβάλλεται να επιστραφεί στην οργάνωση συνεταιρισμένης εργασίας, αλλά και ότι πάνω σε αυτή τη γη να οικοδομηθεί κτίριο όμοιο με το προηγούμενο (επαναφορά στην προτέρα κατάσταση). Επίσης, το Σ.Δ.Γ. μπορεί να ορίσει ότι στην οργάνωση συνεταιρισμένης εργασίας θα πληρωθεί αποζημίωση για τη ζημιά που υπέστη από την καταστροφή το κτιρίου. Τέλος, το Σ.Δ.Γ. μπορεί να ορίσει ότι στην οργάνωση συνεταιρισμένης εργασίας θα οικοδομηθεί ^{νέο} κτίριο, ("άλλος τρόπος" άρσης των συνεπειών αντισυνταγματικότητας).

Με βάση απόφαση του Σ.Δ., με την οποία κάποια πράξη θεωρήθηκε ως αντισυνταγματική μπορεί να υπάρξει απόφαση για καταβολή αποζημίωσης. Η απόφαση του Σ.Δ. μπορεί να αποτελέσει τη βάση για καταβολή αποζημίωσης, για ζημιά που προκλήθηκε από την έκδοση αντισυνταγματικής πράξης. Ειδικότερα το Σύνταγμα του 1974 (άρθρο 388 παρ.4) γι' αυτό ακριβώς το θέμα αναφέρει ότι: "εάν διαπιστωθεί ότι με την τροποποίηση της ατομικής πράξης δεν μπορούν να αρθούν οι

συνέπειες που προέκυψαν από την εφαρμογή του διατάγματος ή άλλης γενικής πράξης, που βρίσκεται σε διαφωνία με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. μπορεί να ορίσει ότι οι συνέπειες θα αρθούν με την επαναφορά στην προτέρα κατάσταση με αποζημίωση ή κατ'άλλο τρόπο". Κατά κανόνα, το αίτημα για καταβολή αποζημίωσης για ζημιά που προκλήθηκε από εφαρμογή απόφασης του Σ.Δ. υποβάλλεται σε αυτόν που εξέδωσε τη ατομική πράξη, στη βάση αντισυνταγματικής γενικής πράξης, με την οποία προκλήθηκε η ζημιά. Εάν η ζημιά, μετά το αίτημα αυτό, δεν αποκατασταθεί, η διαδικασία για αποκατάσταση της ζημιάς θα επιλυθεί από το καθ'ύλην και κατά τόπο αρμόδιο δικαστήριο.

Χ.Η Εκτέλεση των αποφάσεων

Η εκτέλεση των αποφάσεων των Σ.Δ. πολύ εύκολα μπορεί να εφαρμοστεί και να διασφαλιστεί όταν πρόκειται για τις "ανώτερες" κανονιστικές πράξεις, ενώ το πρόβλημα εμφανίζεται σε σχέση με τις αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις, δηλαδή, τις "μαζικές" κανονιστικές πράξεις. Μεγάλος αριθμός των δήμων και των εργατικών οργανώσεων ψηφίζει ίδιες ή παρεμφερείς πράξεις. Όταν το Σ.Δ. κηρύξει αντισυνταγματικές κάποιες από αυτές τις πράξεις, υπάρχει η δυνατότητα Δήμοι και Εργατικές Οργανώσεις, που έχουν εκδόσει ίδιες πράξεις και εναντίον των οποίων δεν έχει κινηθεί άμεσα η διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ., να διατηρούν σε ισχύ τις αντισυνταγματικές αυτές πράξεις τους. Το ζήτημα αυτό έχει πραγματικά μεγάλη σημασία στη Γιουγκοσλαβία, αν ληφθεί υπόψη η αποκεντρωμένη κανονιστική δραστηριότητα, ενώ περιπτώσεις "μαζικών", ταυτοσήμων, παραβιάσεων Συντάγματος

και νόμων υπάρχουν πολλές.

Μέχρι τώρα τα Σ.Δ. μόνο καταργούσαν ή ακύρωναν τις συγκεκριμένες πράξεις ενώ εθεωρείτο ότι με το να μπορεί το πλατύ κοινό να λαμβάνει γνώση των αποφάσεων των Σ.Δ. (δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, καθημερινό Τύπο), διασφαλίζεται κάποιος έλεγχος και για τα όργανα, των οποίων διατάγματα περιέχουν διατάξεις που έχουν ακυρωθεί ή καταργηθεί. Τα όργανα αυτά μπορούν να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα, έτσι που με δική τους πρωτοβουλία ή υπόδειξη του Σ.Δ., μόνα τους να καταργήσουν τις αντισυνταγματικές διατάξεις, που περιέχουν οι κανόνες τους.

Τέτοιες περιπτώσεις θετικής αντίδρασης των οργάνων, των οποίων οι κανόνες περιέχουν αντισυνταγματικές διατάξεις ή καταργημένων ή ακυρωμένων διαταγμάτων υπήρξαν πάρα πολλές στη μέχρι τώρα πράξη του Σ.Δ. Γιουγκοσλαβίας(31).

Η παρόμοια συμπεριφορά των οργάνων αυτών διευκόλυνε σαφώς τη λειτουργία της συνταγματικής δικαιοσύνης, αφού αντιπροσώπευε σε μεγάλο βαθμό μια μορφή συνεργασίας με το Σ.Δ. Βεβαίως, δεν ακολουθήθηκε από όλους η ίδια τακτική. Αντίθετα, υπήρξαν, ιδιαίτερα στη αρχή της λειτουργίας του Σ.Δ. Γιουγκοσλαβίας, και περιπτώσεις όπου, και παρά την υπόδειξη του Σ.Δ. για ύπαρξη αντισυνταγματικών διατάξεων σε διάταγμα συγκεκριμένου οργάνου, καθώς και για ^{την} ύπαρξη απόφασης του Σ.Δ., με την οποία η αντισυνταγματικότητα των παραπάνω διατάξεων είχε ήδη διαπιστωθεί, τα όργανα που εξέδωσαν τα παραπάνω διατάγματα αρνήθηκαν να τις

31. Βλ. Саопштења Уставног Суда Југославије 1/1966/ σ.

τροποποιήσουν χωρίς επαναληπτική απόφαση του Σ.Δ. Στις περιπτώσεις αυτές το Σ.Δ. έλαβε αυστηρότερα μέτρα απέναντι στα αντισυνταγματικά διατάγματα και αφού τα ακύρωνε, καθόριζε και την ισχύ της απόφασης από την ημέρα που δημοσιεύτηκε η απόφαση, με την οποία τέθηκε εκτός ισχύος ταυτόσημη αντισυνταγματική διάταξη. Με τη διαδικασία αυτή το Σ.Δ. έμμεσα υποστήριζε ότι στις περιπτώσεις ταυτοσήμων παραβιάσεων του Συντάγματος (αν και δεν πρόκειται για τους ίδιους θετικο-νομικούς κανόνες), οι αποφάσεις του δικαστηρίου θα έπρεπε να είχαν το στοιχείο της γενικής ισχύος.

Αναφέρουμε δύο ενδιαφέροντα παραδείγματα(32) τέτοιων περιπτώσεων:

1.Μετά από απόφαση του Σ.Δ. με την οποία καταργήθηκαν και ακυρώθηκαν ορισμένες διατάξεις απόφασης ενός δήμου για την αγορά και χρήση επαγγελματικής στέγης σε κτίριο που προορίζεται για οικογενειακή εγκατάσταση, το Σ.Δ. της Γιουγκοσλαβίας εξέδωσε σχεδόν ταυτόσημη απόφαση, η οποία αφορούσε απόφαση του Δήμου Βελιγραδίου. Επειδή η διαφορά αυτή ενδιέφερε την πόλη του Βελιγραδίου, γιατί εκεί υπάρχουν σαφώς μεγαλύτερες ανάγκες για επαγγελματική στέγη, οι αντιπρόσωποι της πόλης κατέβαλαν εξαιρετική προσπάθεια να αποδείξουν ότι, με την έκδοση του διατάγματος, οι κάτοχοι της επαγγελματικής στέγης (που είναι ιδιοκτησία του Δήμου) είναι υποχρεωμένοι να ^{την} "επινοικιάσουν" (izdaju u zakup), εάν οι ίδιοι δεν τη χρησιμοποιούν για την άσκηση

32.Βλ. V o j i s l a v K o s t u n i c a, το ίδιο, σ. 76-77.

της επαγγελματικής δραστηριότητας που τους έχει επιτραπεί να ασκούν και ότι ο Δήμος στην περίπτωση αυτή δεν υπερέβη τη νομοθετική εξουσιοδότηση(33).

Στην πράξη έχει αποδειχθεί ότι κατά παρόμοιο τρόπο δρούν και οι ευρύτερες κοινωνικο-πολιτικές κοινότητες - οι Δημοκρατίες.

2. Το Σ.Δ.Γ. εξέδωσε ικανό αριθμό αποφάσεων σχετικά με την κίνηση της διαδικασίας για τον έλεγχο της συνταγματικότητας πράξεων των οργάνων των Δημοκρατιών που αφορούσαν τα τέλη και τους φόρους των πολιτών. Σε μια από τις αποφάσεις του για την κίνηση της διαδικασίας το Σ.Δ.Γ. ανέφερε ότι "η τοπική συνεισφορά, που αποφασίζεται στη βάση εθελοντικής απόφασης των πολιτών, αποτελεί ορισμένου τύπου εφαρμογή της αυτοδιαχείρισης των πολιτών στην κοινότητα και υπάρχει βασικός λόγος να πάσχει σε συνταγματικότητα και νομιμότητα το διάταγμα που προβλέπει τη δυνατότητα της μειοψηφίας των εκλογέων της περιοχής, για την οποία αποφασίζεται τοπική συνεισφορά, να αποφασίζει για την επιβολή τοπικής συνεισφοράς για όλους τους πολίτες της περιοχής". Επειδή οι Βουλές των Δημοκρατιών Σλοβενίας, "Μακεδονίας" και Βοσνίας-Ερζεγοβίνης εναρμόνισαν τις διατάξεις του νόμου με το Σύνταγμα και το νόμο, το Σ.Δ.Γ. ανέστειλλε τη διαδικασία. Η διαδικασία κινήθηκε για τον έλεγχο των αντίστοιχων διατάξεων του νόμου της Σερβίας. Η Βουλή της Δημοκρατίας της Σερβίας, παρόλο που γνώριζε την αντίδραση των Βουλών των άλλων Δημοκρατιών, μετά από απόφαση του Σ.Δ.Γ. για κίνηση της διαδικασίας ελέγχου, μόνο

μερικά τροποποίησε τις διατάξεις του νόμου της, ενώ ταυτόχρονα προσπάθησε, σε δημόσια συζήτηση, να πείσει το Σ.Δ.Γ. για τη θέση της ότι οι διατάξεις του νόμου της είναι βεβαίως αντίθετες στο Σύνταγμα (νομικός λόγος), αλλά ότι η διαφορετική ρύθμιση του ζητήματος της τοπικής συνεισφοράς θα δυσκόλευε και θα παρέλυε την λειτουργικότητα αυτού του τύπου αυτοδιαχείρισης, σε συνδυασμό με το κατακτημένο επίπεδο κοινωνικής ανάπτυξης της Δημοκρατίας της Σερβίας (πολιτικός λόγος)(34).

Και στα δύο παραδείγματα, τα κρατικά όργανα, τα οποία αναφέρθηκαν, θεωρούσαν το Σ.Δ.Γ. πρωταρχικά ως κλασικό δικαστικό θεσμό, στον οποίο καθένας μπορεί εξ αρχής να απευθυνθεί για τις ίδιες υποθέσεις, ανεξάρτητα από τις θέσεις του, που έχει εκφράσει σε προηγούμενες αποφάσεις του.

Όμως, τον τελευταίο καιρό, όλο και περισσότερο, κυριαρχεί η άποψη ότι τα γιουγκοσλαβικά Συνταγματικά Δικαστήρια είναι περισσότερο κοινωνικο-πολιτικά όργανα και λιγότερο δικαστικά, έτσι που όταν πρόκειται για ταυτόσημες μαζικές παραβιάσεις του Συντάγματος και των νόμων, οι αποφάσεις του να είναι γενικές και να μην αφορούν αποκλειστικά και μόνο την υπόθεση που έχει κριθεί.

34. Βλ. Saopštenja Ustavnih Sudova 1/1967, σ. 24-27 και 2/1967, σ. 94-96.

&11.-ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

ΑΠΟΦΑΣΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

αρ. 202/81 της 13-2-1985(1)

"Αντισυνταγματικές είναι οι διατάξεις αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης, με τις οποίες απαιτείται η ηθικοπολιτική επάρκεια ως ειδική προϋπόθεση για το διορισμό διευθυντικού οργάνου, καθώς και εργαζόμενου με ειδικές εξουσίες και ευθύνες".

Με την αυτοδιαχειριστική συμφωνία για συνεταιρισμό στη σύνθετη Οργάνωση Συνεταιρισμένης Εργασίας "Slavonija" - Βιομηχανία ξύλου "Slavonski Brod" στο άρθρο 78 παρ. 1 εδ. 1 σε συνδυασμό με τα άρθρα 64 παρ. 1 εδ. 1 και 67 παρ. 1 εδ. 3 του Καταστατικού της Οργάνωσης αυτής, που ισχύει από της 25 Νοέμβρη 1977 αναφέρεται ότι, για Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο του διευθυντικού οργάνου της Οργάνωσης αυτής, μπορεί να διορίζεται πρόσωπο, το οποίο εκτός από τις άλλες προϋποθέσεις, να διαθέτει και ηθικοπολιτική επάρκεια, για την οποία υποχρεούται κατά την υποβολή της αίτησης στο διαγωνισμό να υποβάλει αποδεικτικά.

Στη βάση ανυπόγραφης αίτησης το Σ.Δ.Γ. κίνησε διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των διατάξεων αυτών.

Στην εξήγηση που έδωσε ο φορέας των αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων ανέφερε ότι, οι διατάξεις αυτές της αυτοδιαχειριστικής συμφωνίας και του Καταστατικού

1. Βλ. Ustavnost i Zakonitost, τ. 1/1985.

θεμελιώνονται στις διατάξεις της κοινωνικής συμφωνίας της Δημοκρατίας, της Επαρχίας και του Δήμου για την πολιτική των στελεχών και ότι βεβαίως βρίσκονται σε συμφωνία με το Σύνταγμα. Το Σ.Δ.Γ. διαπίστωσε ότι οι παραπάνω διατάξεις της αυτοδιαχειριστικής συμφωνίας και του Καταστατικού της Οργάνωσης αυτής, βρίσκονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας.

Στην απόφαση του Σ.Δ.Γ. αναφέρεται ότι με το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας στο άρθρο 159 εδ. 1 κατοχυρώνεται το δικαίωμα στην εργασία, ενώ στο άρθρο 160 παρ. 3 του Συντάγματος της Γιουγκοσλαβίας, αναφέρεται, ότι σε κάθε πολίτη, με ίσους όρους, προσφέρεται κάθε θέση εργασίας και υπηρεσίας στην κοινωνία.

Με το άρθρο 203 του Συντάγματος της Γιουγκοσλαβίας, ορίζεται ότι οι ελευθερίες και τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται με το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας, δεν μπορούν να αφαιρεθούν ή να περιοριστούν και ότι κανένας δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιήσει τις ελευθερίες και τα δικαιώματα, με σκοπό να παραβιάσει τα κατοχυρωμένα από το Σύνταγμα, δικαιώματα και ελευθερίες του ανθρώπου και του πολίτη. Το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας στο άρθρο 203 παρ. 2 αναφέρει ότι με νόμο ορίζεται σε ποιές περιπτώσεις και με ποιές προϋποθέσεις, η χρήση των ελευθεριών αντίθετα με Σύνταγμα καταργεί τους περιορισμούς ή την απαγόρευση της χρησιμοποίησής τους, γιατί σύμφωνα με το άρθρο 203 παρ. 3 του Συντάγματος της Γιουγκοσλαβίας οι ελευθερίες και τα δικαιώματα αυτά εφαρμόζονται και οι υποχρεώσεις εκτελούνται σύμφωνα με το Σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας. Σύμφωνα με αυτές τις συνταγματικές διατάξεις, ο τρόπος άσκησης συγκεκριμένων

ελευθεριών και δικαιωμάτων μπορούν να περιγραφούν μόνο με το νόμο και τότε μόνο όταν από το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας προβλέπεται ή όταν είναι απαραίτητο για την άσκησή του.

Εχοντας ως αφετηρία αυτές τις διατάξεις του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, 538 και 539 του Νόμου για την Συνεταιρισμένη Εργασία, ορίζονται οι περιπτώσεις ανικανότητας, οι οποίες επιφέρουν απαγόρευση και περιορισμό και στις οποίες ορισμένα πρόσωπα δεν μπορούν να διοριστούν ως διευθυντικά όργανα ή να τους ανατεθεί η άσκηση υποθέσεων διευθυντικού οργάνου, ως εργάτες με ειδικές εξουσίες και υποχρεώσεις, ενώ παράλληλα ορίζεται ο χρόνος διάρκειας της απαγόρευσης ή του περιορισμού, καθώς επίσης και ο τρόπος απόδειξης της ικανότητας για διορισμό.

Οι διατάξεις του άρθ. 78 παρ. 1 εδ. 1 της αυτοδιαχειριστικής συμφωνίας, καθώς και οι διατάξεις των άρθρων 66 παρ. 1 εδ. 1 και 67 παρ. 1 εδ. 3 του Καταστατικού της παραπάνω Οργάνωσης, με τις οποίες αναφέρεται η ηθικοπολιτική ικανότητα (επάρκεια) του πολίτη ως ειδική προϋπόθεση, για την άρση της απαγόρευσης ή του περιορισμού για το διορισμό του ως Προέδρου του συλλογικού διευθυντικού οργάνου ή Αντιπροέδρου του συλλογικού διευθυντικού οργάνου, καθώς και ως εργάτη με ειδικές εξουσίες και υποχρεώσεις και σύμφωνα με τις οποίες ορίζεται η υποχρέωση απόδειξης αυτής της επάρκειας, δεν είναι σε συμφωνία με τις παραπάνω διατάξεις του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας. Σύμφωνα με την εκτίμηση του Σ.Δ.Γ. η ηθικοπολιτική επάρκεια του πολίτη δεν μπορεί να αναφέρεται ως ειδική προϋπόθεση, η οποία επιφέρει απαγόρευση και

περιορισμό της άσκησης, του από το Σύνταγμα κατοχυρωμένου δικαιώματος για εργασία και της δυνατότητας κάθε πολίτη κάτω από ίσους όρους να καταλαμβάνει θέση εργασίας ή λειτουργίας στην κοινωνία, εκτός από εκείνες τις περιπτώσεις ανικανότητας, οι οποίες μετά από συνταγματική εξουσιοδότηση ορίζονται από το νόμο.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, το Σ.Δ.Γ. ακύρωσε τις παραπάνω διατάξεις των αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων.

~~~~~

ΑΠΟΦΑΣΗ-ΠΑΡΟΧΗ ΓΝΩΜΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

ΑΡ. 201/82, 207/82, 212/82 ΤΗΣ 24 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ορισμένοι πολίτες από διάφορες περιοχές της χώρας υπέβαλαν πρόταση στο Σ.Δ.Γ. για κίνηση διαδικασίας, προκειμένου αυτό να ελέγξει τη συνταγματικότητα και τη νομιμότητα του κανονιστικού διατάγματος για την υποχρεωτική κατάθεση ενός ποσού σε δηνάρια από εκείνο το ποσό, που συνολικά έχουν δικαίωμα οι πολίτες να εξάγουν από τη Γιουγκοσλαβία (Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας αρ. 62/1982), πρώτον, γιατί περιορίζουν την ελευθερία κινήσεως (εξόδου) των πολιτών στο εξωτερικό και δεύτερον, γιατί με το διάταγμα αυτό δεν αναφέρεται ο χρόνος διάρκειας του παραπάνω μέτρου, σύμφωνα με το άρθρο 180 εδ. 2 του Νόμου για τη συναλλακτική πολιτική και τις πιστωτικές σχέσεις με το εξωτερικό.

Το Δικαστήριο δεν έκανε δεκτή την πρόταση για κίνηση της διαδικασίας.

Η διακίνηση των πολιτών στο εξωτερικό, ειδικότερα η διέλευση από τα κρατικά σύνορα, αποτελεί την ελευθερία κίνησης, που κατοχυρώνεται με τις διατάξεις του άρθρου 183 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, η οποία σύμφωνα με τα άρθρα 203 εδ. 3 και 281 εδ. 1 περίπτωση 10 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, εφαρμόζεται κατά τον τρόπο και τις προϋποθέσεις που περιγράφει ο νόμος.

Το αμφισβητούμενο διάταγμα εκδόθηκε στη βάση των άρθρων 177, 178, 179 του Νόμου για τη συναλλαγματική πολιτική και τις πιστωτικές σχέσεις με το εξωτερικό, οι οποίες αναφέρουν ότι στην περίπτωση παρέκκλισης από την υλοποίηση των στόχων, της κοινής συναλλαγματικής πολιτικής και ισοτιμίας, του ενιαίου σχεδιασμού του ισοζυγίου πληρωμών και των εξωτερικών συναλλαγών της Γιουγκοσλαβίας, το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο μπορεί να ψηφίσει και το μέτρο της εισαγωγής ειδικών περιορισμών προστασίας του δηναρίου.

Η θέσπιση της υποχρέωσης υποχρεωτικής κατάθεσης δηναρίων αποτελεί οικονομικό μέτρο, το οποίο αντιπροσωπεύει μία από τις βασικές προϋποθέσεις για άσκηση του δικαιώματος για την εξαγωγή δηναρίων από τη χώρα στην παρούσα οικονομική κατάσταση και μ'αυτό το μέτρο δε θίγεται η ελευθερία κινήσεως εξόδου στο εξωτερικό, ούτε το δικαίωμα έκδοσης διαβατηρίου, ούτε το δικαίωμα για διέλευση (visa) από τα κρατικά σύνορα και παραμονής στο εξωτερικό, που κατοχυρώνεται με το νόμο για τη διαδικασία έκδοσης διαβατηρίων των πολιτών της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Με το ελεγχόμενο διάταγμα, με το οποίο εισάγεται το προσωρινό μέτρο, με σκοπό την εφαρμογή της κοινής

συναλλαγματικής πολιτικής και ισοτιμίας και του κοινού σχεδιασμού του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών, δεν καθορίζεται ο χρόνος διάρκειάς του και ως εκ τούτου δεν εκπληρώνεται ο όρος του άρθρου 180 εδ. 2 του Νόμου για τη συναλλαγματική πολιτική και τις πιστωτικές σχέσεις με το εξωτερικό. Επειδή σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 19, 23, 24, 177, 178 αυτού του Νόμου είναι κοινή η συναλλαγματική πολιτική με την οποία καθορίζονται τα πλαίσια και οι κατευθύνσεις για τη λήψη των μέτρων που θα διευκολύνουν την εφαρμογή της, της οποίας πολιτικής, συστατικό τμήμα είναι και ο σχεδιασμός του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών της Γιουγκοσλαβίας, που γίνεται σε ετήσια βάση, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι, και με δεδομένο ότι το διάταγμα αυτό εκδόθηκε στις 14 Οκτωβρίου 1982, η μη ρητή αναφορά του χρόνου ισχύος του δεν αποτελεί την απαραίτητη συνταγματική και νομική βάση για κίνηση της διαδικασίας, αλλά μόνο για τη λήψη ορισμένων άλλων μέτρων εκ μέρους του Δικαστηρίου.

Το Σ.Δ. διαπίστωσε ότι το αμφισβητούμενο διάταγμα δε βρίσκεται σε αντίθεση με καμιά από τις παραπάνω ανειλημμένες διεθνείς υποχρεώσεις της Γιουγκοσλαβίας.

Παρ'όλο που δεν κίνησε τη διαδικασία για έλεγχο της παρ. 6 και παρ. 8 του διατάγματος, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο, σύμφωνα με το άρθρο 180 εδ. 2 του Νόμου για τη συναλλαγματική πολιτική και τις πιστωτικές σχέσεις με το εξωτερικό, έπρεπε με το διάταγμα αυτό να ορίσει και το χρόνο ισχύος αυτού του προσωρινού οικονομικού μέτρου, παρ'όλο που από τις υπόλοιπες διατάξεις του Νόμου αυτού συνάγεται ότι η κοινή

συναλλαγματική πολιτική, με την οποία καθορίζονται τα πλαίσια και οι κατευθύνσεις των μέτρων, που λαμβάνονται για την υλοποίησή της και της οποίας συστατικό τμήμα αποτελεί και ο σχεδιασμός του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών της Γιουγκοσλαβίας, ορίζεται για κάθε χρόνο.

Για όλους τους παραπάνω λόγους το Δικαστήριο αποφαινεται ότι, στα πλαίσια των άρθρων 376 και 377 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας θα ενημερώσει γι' αυτό τη Βουλή της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, με σκοπό αυτή να λάβει τα απαραίτητα μέτρα, ώστε το αμφισβητούμενο διάταγμα να εναρμονιστεί με το Νόμο και σε σχέση με το ζήτημα αυτό.

~~~~~

ΑΠΟΦΑΣΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

ΑΡΙΘ. 11/82 ΤΗΣ 21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1986

ΘΕΜΑ: Η θέση του επαγγελματία ποδοσφαιριστή, ως εργαζόμενου, στην ομάδα του.

Με αυτοδιαχειριστικές γενικές πράξεις της Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας Γιουγκοσλαβίας (για τις βάσεις της αυτοδιαχειριστικής οργάνωσης και τις αρχές χρηματοδότησης του ποδοσφαίρου στην Α' Ομοσπονδιακή Ποδοσφαιρική κατηγορία, για τη μεταγραφή των ποδοσφαιριστών και για το καθεστώς τους), στους επαγγελματίες ποδοσφαιριστές δεν κατοχυρώνονται τα δικαιώματα για την αυτοδιαχειριστική λήψη αποφάσεων στην Ένωση των Επαγγελματιών Ποδοσφαιριστών και καθορίζονται οι προϋποθέσεις, κάτω από τις οποίες αυτοί μετακινούνται από ομάδα σε ομάδα ή μπορούν να

παίξουν ποδόσφαιρο σε ομάδες του Εξωτερικού.

Εχοντας υπόψη ότι η Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία Γιουγκοσλαβίας δεν εναρμόνισε τις αυτοδιαχειριστικές πράξεις, που αφορούν τα δικαιώματα των επαγγελματιών ποδοσφαιριστών, ούτε μετά την παρέλευση της προθεσμίας που της χορηγήθηκε μετά από αίτησή της, το Σ.Δ.Γ. προέβη στην έκδοση απόφασης για τη συνταγματικότητα των αμφισβητούμενων αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων της Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας της Γιουγκοσλαβίας.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι με τις αυτοδιαχειριστικές αυτές γενικές πράξεις ρυθμίζονται κοινωνικο-οικονομικές σχέσεις, στο πεδίο του ποδοσφαίρου -και όχι οι κανονισμοί του ποδοσφαιρικού παιχνιδιού και παρόμοια- για το Σ.Δ.Γ. δεν τέθηκε ζήτημα, για το αν οι πράξεις αυτές εμπίπτουν πράγματι στον συνταγματικό-δικαστικό έλεγχο.

Επειδή διαπίστωσε ότι οι επαγγελματίες ποδοσφαιριστές στις ομάδες της Α' Ομοσπονδιακής Ποδοσφαιρικής Κατηγορίας, δεν έχουν εξ αρχής δικαιώματα εργαζομένων, οι οποίοι με το ποδόσφαιρο ασκούν επάγγελμα για ορισμένο χρόνο, το Σ.Δ.Γ. εκτίμησε ότι οι διατάξεις των αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων, με τις οποίες ρυθμίζεται η θέση των παιχτών στις ποδοσφαιρικές ομάδες, είναι αντισυνταγματικές.

Το Σ.Δ.Γ. εκτιμά ότι οι επαγγελματίες ποδοσφαιριστές των ομάδων της Α' Ομοσπονδιακής Ποδοσφαιρικής Κατηγορίας είναι εργαζόμενοι, οι οποίοι στο πνεύμα του άρθρου 31 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας της απασχόλησης προσφέρουν επαγγελματική εργασία ή δραστηριότητα και ότι σύμφωνα με το άρθρο αυτό του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας βασικά την ίδια κοινωνικο-οικονομική

θέση και διαθέτουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις, όπως και οι εργαζόμενοι στις Οργανώσεις Συνεταιριστικής Εργασίας. Η θέση των εργαζομένων που αφορά συγκεκριμένη δραστηριότητα, δεν μπορεί να ρυθμίζεται έτσι, ώστε να μην τους διασφαλίζονται τα δικαιώματα για τα οποία κάνει λόγο το άρθρο 31 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας. Το γεγονός δε ότι η θέση των επαγγελματιών ποδοσφαιριστών δεν ρυθμίζεται με νόμο, δεν τους αφαιρεί τα συνταγματικά τους δικαιώματα. Η έλλειψη νομικής ρύθμισης αποτελεί μόνο προϋπόθεση που γεννά την κοινωνική ανάγκη της νομοθετικής ρύθμισης της θέσης τους.

Με βάση την ανωτέρω διάταξη του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. κρίνει ως αντισυνταγματικές πρώτον: τις διατάξεις του Κοινωνικού Συμβολαίου για την αυτοδιαχειριστική οργάνωση του ποδοσφαιρικού αθλήματος, σύμφωνα με τις οποίες, παρ'όλο που υπάρχει Ένωση Επαγγελματιών Ποδοσφαιριστών, στην πραγματικότητα αυτή δε διαθέτει κανενός είδους δικαίωμα, ελλείπουν δε οι διατάξεις εκείνες, με τις οποίες, παρέχεται στους επαγγελματίες ποδοσφαιριστές η δυνατότητα να υλοποιούν τα από το Σύνταγμα κατοχυρωμένα δικαιώματά τους. Εκτός από αυτό, το Σ.Δ. έκρινε ως αντισυνταγματικές και εκείνες τις διατάξεις που αναφέρονται στην καταβολή αποζημίωσης, για την μεταγραφή του ποδοσφαιριστή από τη μια ομάδα στην άλλη. Ειδικότερα, όταν πρόκειται για αποζημίωση που δεν αφορά την πραγματική κάλυψη των εξόδων που καταβλήθηκαν για την εκπαίδευση ενός ποδοσφαιριστή, αλλά την απλή αποζημίωση λόγω μεταγραφής από την μια ομάδα στην άλλη. Παρόμοια αποζημίωση, κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ., δεν είναι σύμφωνη με τη θέση του

εργαζομένου στην οργάνωση της συνεταιριστικής εργασίας που διεξάγεται με κοινωνικοποιημένα μέσα παραγωγής. Στο ίδιο πνεύμα είναι και η κρίση του Σ.Δ.Γ. για την αντισυνταγματικότητα των διατάξεων, σύμφωνα με τις οποίες, ο ενήλικος ποδοσφαιριστής δεν είναι ελεύθερος μόνος του να αποφασίσει με ποιά ομάδα θα συνάψει το πρώτο του επαγγελματικό συμβόλαιο, για να παίξει ποδόσφαιρο. Ούτε είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας εκείνες οι διατάξεις των αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων της Γιουγκοσλαβικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας, που απαγορεύουν την έξοδο στο εξωτερικό, πριν ο παίκτης συμπληρώσει τα 28 του χρόνια, ούτε τέλος εκείνες οι διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες, στον ποδοσφαιριστή επιβάλλεται χρηματική ποινή που να αφαιρεί μεγαλύτερο ποσοστό από το προσωπικό του εισόδημα από ότι στους άλλους εργαζόμενους της συνεταιριστικής εργασίας.

Αντικείμενο ελέγχου της συνταγματικότητας υπήρξαν και κάποιες άλλες διατάξεις αυτοδιαχειριστικών γενικών πράξεων της Ποδοσφαιρικής Οργάνωσης, οι οποίες δεν αναφέρονταν στην κοινωνικο-οικονομική κατάσταση του επαγγελματία ποδοσφαιριστή ως εργαζομένου, γι' αυτό και το Σ.Δ.Γ. έκρινε ότι σε σχέση πάντα με το αντικείμενο της διαφοράς, οι διατάξεις αυτές δεν είναι αντισυνταγματικές.

~~~~~

Με την υπ' αριθ. 13/85 απόφασή του το Συνταγματικό Δικαστήριο Γιουγκοσλαβίας που εξέδωσε την 12-10-88 (Εφημερίδα της Κυβέρνησης Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αριθ.

2/13-1-89), έκρινε ως αντισυνταγματικές ορισμένες διατάξεις του Νόμου για τη σύναψη και εκτέλεση των Διεθνών Συμβάσεων (Εφημερ. της Κυβέρνησης Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αριθ. 55/78). Λόγω του μεγάλου ενδιαφέροντος αξίζει να αναφερθούμε στα βασικότερα σημεία της απόφασης αυτής.

Συνταγματικό Δικαστήριο Γιουγκοσλαβίας

Απόφαση για τον έλεγχο της συνταγματικότητας της διάταξης του άρθρου 13 του Νόμου για τη σύναψη και εφαρμογή των Διεθνών Συμβάσεων.

1.Το Σ.Δ.Γ. στη συνεδρίασή του στις 9-1-1985 αυταπαγγέλτως αποφάσισε να κινηθεί η διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας της διάταξης του άρθρου 13 του Νόμου για τη σύναψη και την εφαρμογή των Διεθνών Συμβάσεων (Εφημ. της Κυβέρνησης Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αριθ. 55/78).

2.Η διάταξη του άρθρου 13 του Νόμου ορίζει ότι, η Αντιπροσωπεία της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, η οποία έλαβε μέρος στις διαπραγματεύσεις, αποδέχεται τη ρήτρα ότι, η Διεθνής Σύμβαση μπορεί προσωρινά να εφαρμόζεται πριν τεθεί σε ισχύ, μόνο, μετά από ειδική εξουσιοδότηση του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου.

3.Στην απόφαση για κίνηση της διαδικασίας εκ μέρους του Σ.Δ.Γ., η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας με την πράξη της αριθ. 730-4785/025 της 15-4-85, γνωστοποίησε στο Σ.Δ.Γ. ότι, το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας στη Συνεδρίασή του στις 9-4-85 εξέτασε την απόφασή του αυτή και αποφάσισε, όπως το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο επεξεργαστεί την αλλαγή και τροποποίηση του Νόμου και εξειδικεύσει τη διάταξη του άρθρου 13, ώστε το Ομοσπονδιακό

Εκτελεστικό Συμβούλιο, να εξουσιοδοτήσει την Αντιπροσωπεία της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας να αποδεχτεί τη ρήτρα στη Διεθνή Σύμβαση για εκτέλεση της πριν αυτή τεθεί σε ισχύ, μόνο για εκείνες τις συμβάσεις τις οποίες αυτό επικυρώνει, ενώ για εκείνες τις συμβάσεις για τις οποίες αρμόδια για την κύρωση είναι η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, απαραίτητη είναι η συμφωνία του αντίστοιχου τμήματος της Ομοσπονδιακής Βουλής.

4.Η διάταξη του άρθρου 283 παρ. 1 εδ. 5 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζει ότι, "η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας είναι αρμόδια για την κύρωση των Διεθνών Συμβάσεων, που αναφέρονται στην πολιτική και στρατιωτική συνεργασία, καθώς και εκείνων, που απαιτούν την ψήφιση νέων ή την τροποποίηση νόμων σε ισχύ", ενώ η διάταξη του άρθρου 347 παρ. 1 εδ. 8 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος ορίζει ότι "το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο, κυρώνει εκείνες τις διεθνείς συμβάσεις, για των οποίων την κύρωση δεν είναι αρμόδια η Ομοσπονδιακή Βουλή".

Με τη διάταξη του άρθρου 210 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι "οι Διεθνείς Συμβάσεις εφαρμόζονται από την ημέρα που αυτές τίθενται σε ισχύ, εφόσον με την πράξη της κύρωσης ή με την ίδια τη Σύμβαση, μετά από εξουσιοδότηση του αρμοδίου οργάνου, δεν ορίζεται κάτι διαφορετικό".

5.Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω διατάξεις του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ. εκτιμά ότι, η αμφισβητούμενη διάταξη του Νόμου για τη σύναψη και εκτέλεση των Διεθνών Συμβάσεων, με την οποία το Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο ήταν το μόνο αρμόδιο να εξουσιοδοτεί την Αντιπροσωπεία της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας να

αποδέχεται τη ρήτρα, με την οποία η Σύμβαση να μπορεί να εφαρμόζεται προσωρινά και πριν τεθεί σε ισχύ (δηλαδή και πριν την κύρωσή της) και για εκείνες τις περιπτώσεις, για τις οποίες, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, αρμόδια είναι η Ομοσπονδιακή Βουλή, σημαίνει ότι η μεταβίβαση της αρμοδιότητας αυτής από την Ομοσπονδιακή Βουλή στο Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο, δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

6. Το Σ.Δ.Γ. στη Συνεδρίασή του στις 12-10-88 κατά εφαρμογή του άρθρου 384 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος χωρίς τη σύγκλιση προηγούμενης συνεδριάσεως εξέδωσε απόφαση και

α π ο φ α ί ν ε τ α ι

ότι, η διάταξη του άρθρου 13 του Νόμου για τη σύναψη και εκτέλεση των Διεθνών Συμβάσεων (Εφημ. της Κυβέρνησης αριθ. 55/78) δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

~~~~~

Με την υπ'αριθ. 363/86 απόφασή του το Σ.Δ.Γ. θεώρησε αντισυνταγματική τη διάταξη του άρθρου 24 του Νόμου για τις ενοχικές σχέσεις.

Α Π Ο Φ Α Σ Η

Για τον έλεγχο της συνταγματικότητας της διάταξης του άρθρου 24 του Νόμου για τις ενοχικές σχέσεις.

1. Το Σ.Δ.Γ. αυτεπαγγέλτως με την απόφασή του υπ'αριθ. Υ/363/86 της 18-2-87 κίνησε τη διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας της διάταξης του άρθρου 24 του Νόμου για τις ενοχικές σχέσεις (Εφημ. της Κυβέρνησης της

Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, αριθ. 29/78, 39/85, 46/85). Στη διάταξη αυτή ορίζεται ότι, "οι διατάξεις του γενικού τμήματος του Νόμου αυτού, δεν θα εφαρμόζονται στις ενοχικές σχέσεις, οι οποίες ρυθμίζονται κατά διαφορετικό τρόπο, με νόμο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής".

2.Με την αμφισβητούμενη διάταξη του άρθρου 24 του Νόμου για τις ενοχικές σχέσεις ορίζεται ότι, στις ενοχικές σχέσεις που ρυθμίζονται με νόμο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, δεν θα εφαρμόζονται οι διατάξεις του γενικού τμήματος του Νόμου αυτού σε ζητήματα, τα οποία, σε σχέση με την ειδική φύση των συγκεκριμένων ενοχικών σχέσεων, ρυθμίζονται διαφορετικά με νόμο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής.

3.Το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Ομοσπονδιακής Βουλής με την πράξη του υπ'αριθ. 730-6/87-025 της 20-1-88 ενημέρωσε το Σ.Δ.Γ. ότι, στη συνεδρίασή του την 15-1-88 κατέληξε ότι, η αμφισβητούμενη διάταξη του αναφερομένου Νόμου, δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και ανέθεσε στο Ομοσπονδιακό Εκτελεστικό Συμβούλιο σε διάστημα 30 ημερών να επεξεργαστεί και να κοινοποιήσει στο Συμβούλιο την πρότασή του για την τροποποίηση της διάταξης αυτής. Η διάταξη αυτή μέχρι τώρα δεν έχει τροποποιηθεί.

4.Η διάταξη του άρθρου 281 παρ. 1 εδ. 4 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζει ότι, η Ομοσπονδία μέσω των ομοσπονδιακών οργάνων καθορίζει τις θεμελιώδεις αρχές των ενοχικών σχέσεων (γενικό τμήμα των ενοχών).

Οι διατάξεις του άρθρου 251 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζουν ότι, οι εργαζόμενοι, οι

λαοί και εθνότητες της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ικανοποιούν τα οικονομικά τους συμφέροντα στα πλαίσια της ενιαίας γιουγκοσλαβικής αγοράς και ότι, στα πλαίσια αυτής της αγοράς, οι εργαζόμενοι και οι οργανώσεις της συνεταιρισμένης εργασίας είναι ισότιμοι στην άσκηση της δραστηριότητάς τους και στην απόκτηση του εισοδήματος και ότι, είναι αντισυνταγματική κάθε πράξη και κάθε ενέργεια, με την οποία καταργείται η ενότητα της γιουγκοσλαβικής αγοράς.

Με τη διάταξη του άρθρου 252 παρ. 1 εδ. 1 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, βάση της ενιαίας γιουγκοσλαβικής αγοράς αποτελεί η ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων και υπηρεσιών σε ολόκληρη την επικράτεια της Γιουγκοσλαβίας.

Έχοντας υπόψη τις παραπάνω διατάξεις του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. εκτιμά ότι, η ρύθμιση του γενικού μέρους των ενοχών ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ομοσπονδίας και ότι, ο ομοσπονδιακός νόμος δεν μπορεί να αναφέρει ότι με νόμο της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής δε θα τυγχάνει εφαρμογής το γενικό τμήμα των ενοχών.

Σύμφωνα με την άποψη του Σ.Δ.Γ. το γενικό τμήμα των ενοχών αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις βάσεις της ενιαίας γιουγκοσλαβικής αγοράς, για τη ρύθμιση της οποίας αποκλειστικά αρμόδια είναι η Ομοσπονδία.

Κατά την κρίση του Συνταγματικού Δικαστηρίου η κρινόμενη διάταξη του Νόμου αποκλείει την εφαρμογή του γενικού τμήματος ενοχών σε εκείνες τις ενοχικές σχέσεις, τις οποίες οι νόμοι της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης

Περιοχής ρυθμίζουν κατά διαφορετικό τρόπο.

Γι' αυτούς τους λόγους το Σ.Δ.Γ. έκρινε ότι, η κρινόμενη διάταξη του άρθρου 24 του Νόμου για τις ενοχικές σχέσεις δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

5. Το Σ.Δ.Γ. σύμφωνα με το άρθρο 375 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και με το άρθρο 36 του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. στη συνεδρίαση της 7-12-1988 κατά πλειοψηφία

α π ο φ α ί ν ε τ α ι

ότι η διάταξη του άρθρου 24 του Νόμου για τις ενοχικές σχέσεις δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

Βελιγράδι
7 Δεκεμβρίου 1988

Ο Πρόεδρος του Σ.Δ.Γ.
Βράνισλαβ Ιβάνοβιτς

~~~~~

Οι Αποφάσεις 225 έως 232 του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας κρίνουν αντισυνταγματικές τις διατάξεις των συνταγματικών Αναθεωρήσεων που έγιναν στα Συντάγματα των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών.

Παραθέτουμε ως πλέον ενδεικτική την υπ' αριθ. 225 απόφαση του Σ.Δ.Γ. (102/1-89), που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας την 23-2-1990 (Αριθ. φύλλου 10, σελ. 593-596).

Συνταγματικό Δικαστήριο
Γιουγκοσλαβίας

Προς
τη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γ.

-I-

1. Το Σ.Δ.Γ. στη συνεδρίασή του την 4-10-1989 αποφάσισε ότι, η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας με την πράξη του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αριθ. 062-145/89-025 της 28-9-1989, κίνησε ενώπιον του Σ.Δ.Γ., (σύμφωνα με το άρθρο 387 παρ. 2 εδ. 2 του Συντάγματος του 1974) τη διαδικασία παροχής γνώμης για τις αναθεωρήσεις αριθ. IX έως XC του Συντάγματος της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας Σλοβενίας (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Σ.Δ. Σλοβενίας αριθ. 32/89) και αν αυτές βρίσκονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

2. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 206 παρ. 1 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "το Σύνταγμα Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής δεν μπορεί να βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας".

Στη διάταξη του άρθρου 378 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, το Σ.Δ.Γ. παρέχει στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας γνώμη για το αν, το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

3. Η διαδικασία παροχής γνώμης για το αν, οι αναθεωρήσεις αριθ. IX έως XC του Συντάγματος της Σ.Δ. Σλοβενίας βρίσκονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. διεξάγεται, σύμφωνα με τη

διάταξη του άρθρου 396 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, εφαρμόζοντας ανάλογα και τις διατάξεις του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., για τη διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας και νομιμότητας των διαταγμάτων και των άλλων γενικών πράξεων.

Το Σ.Δ.Γ. συνεδρίασε δημόσια την 5-12-1989.

-II-

1. Με τη διάταξη της παρ. 4 της Αναθεώρησης αριθ. XIV του Συντάγματος της Σ.Δ. Σλοβενίας ορίζεται ότι, "οι οργανώσεις (συνεταιρισμένης εργασίας), οι οποίες ως ενιαία τεχνολογικά συγκροτήματα, ασκούν δραστηριότητες στο πεδίο του ηλεκτρισμού, των σιδηροδρόμων και τηλεπικοινωνιών στην επικράτεια της Σ.Δ. Σλοβενίας, σύμφωνα με το Νόμο, με σκοπό τη διασφάλιση της τεχνολογικής και κοινωνικής προόδου και τις ανάγκες και τα συμφέροντα της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης της Σ.Δ. Σλοβενίας και τις ανάγκες και τα συμφέροντα των χρηστών των προϊόντων τους και υπηρεσιών, καθώς και με σκοπό την τεχνολογική ενότητα με τις αντίστοιχες οργανώσεις των άλλων Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών.

Με τις διατάξεις της παρ. 6 εδ. 1 έως 5 της Αναθεώρησης XI του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι:

-σύμφωνα με τις διατάξεις, οι οργανώσεις συνεταιρισμένης εργασίας, οι οποίες, ως ενιαία τεχνολογικά συγκροτήματα, ασκούν δραστηριότητες στους κλάδους του ηλεκτρισμού, των σιδηροδρόμων και των τηλεπικοινωνιών, είναι υποχρεωμένες να συνεταιρίζονται στην επικράτεια της

Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

-οι εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις αυτές υποχρεούνται να εξασφαλίζουν την ορθολογική και αποτελεσματική λειτουργία των συγκροτημάτων αυτών και των επιμέρους τμημάτων τους στην επικράτεια της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, σύμφωνα με τις ανάγκες και τα συμφέροντα των χρηστών των προϊόντων και των υπηρεσιών τους.

-στις οργανώσεις αυτές με τη ρύθμιση των αμοιβαίων σχέσεων, σύμφωνα με το ενιαίο σύστημα των σοσιαλιστικών αυτοδιαχειριστικών κοινωνικο-οικονομικών σχέσεων, εξασφαλίζεται η ισοτιμία των συνεταιρισμένων οργανώσεων, στην ενιαία γιουγκοσλαβική αγορά και απόκτηση εισοδήματος, ανάλογα με την αποτελεσματικότητα της επιχειρηματικής δραστηριότητάς τους, ορίζονται κοινά κριτήρια καθορισμού των τιμών, των προϊόντων και υπηρεσιών τους και καταρτίζονται κοινά προγράμματα ανάπτυξης, καθώς και προγράμματα κοινής δράσης στο διεθνή καταμερισμό εργασίας.

-με τον ομοσπονδιακό νόμο, καθορίζονται οι προϋποθέσεις και ο τρόπος υποχρεωτικής συνεταιρίσης αυτών των οργανώσεων σε κοινότητες, καθώς και οι βάσεις της λειτουργίας αυτών των κοινοτήτων και

-εάν οι οργανώσεις αυτές, δε συνεταιρίζονται αυτοδιαχειριστικά στην επικράτεια της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ή δεν καθορίζουν τους σκοπούς συνεταιρίσης και τις αμοιβαίες σχέσεις, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, με ομοσπονδιακό νόμο, ιδρύεται αυτοδιαχειριστική κοινότητα με σκοπό την προσωρινή ρύθμιση των σκοπών της συνεταιρίσης και των αμοιβαίων σχέσεων.

Από τη διάταξη της παραγράφου 4 της Αναθεώρησης XIV

στο Σύνταγμα της Σ.Δ. της Σλοβενίας, κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ., συνάγεται ότι, οι παραπάνω οργανώσεις υποχρεωτικά συνεταιρίζονται στην επικράτεια της Σ.Δ. Σλοβενίας και ότι, με νόμο της Δημοκρατίας αυτής, μπορούν να καθορίζονται οι προϋποθέσεις και ο τρόπος της συνεταιρίσής τους, καθώς και ότι, οι οργανώσεις συνεταιρισμένης εργασίας σε αυτούς τους κλάδους, στην επικράτεια της Σ.Δ. Σλοβενίας, καθορίζουν τις αμοιβαίες σχέσεις τους με τις αντίστοιχες επιχειρήσεις των άλλων Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών, με μοναδικό σκοπό την τεχνολογική ενότητα με τις επιχειρήσεις αυτές.

Επειδή και σε άλλο τμήμα της διάταξης αυτής σαφώς ορίζεται ότι οι οργανώσεις αυτές συνεταιρίζονται σε κοινότητες, σύμφωνα με τις ανάγκες και τα συμφέροντα της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης της Σ.Δ. Σλοβενίας, καθώς και με τις ανάγκες και τα συμφέροντα των χρηστών των προϊόντων και υπηρεσιών τους, το Σ.Δ.Γ. κρίνει ότι, η διάταξη αυτή της Αναθεώρησης XIV στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας είναι αντίθετη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Την κρίση του αυτή το Σ.Δ.Γ. θεμελιώνει στο Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το οποίο ρητά ορίζει ότι, "οι οργανώσεις συνεταιρισμένης εργασίας στους πιο πάνω κλάδους υποχρεωτικά συνεταιρίζονται σε κοινότητες στην επικράτεια της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και ότι, οι εργαζόμενοι στις οργανώσεις αυτές υποχρεούνται να διασφαλίζουν την τεχνολογική ενότητα και λειτουργία τους, σύμφωνα με τις ανάγκες και τα συμφέροντα της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, καθώς και τις ανάγκες και τα συμφέροντα των χρηστών των προϊόντων και υπηρεσιών τους και

ότι, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, οι προϋποθέσεις και ο τρόπος της υποχρεωτικής αυτής συνεταίρισης και οι βάσεις λειτουργίας των κοινοτήτων αυτών καθορίζονται με ομοσπονδιακό νόμο".

2.Σύμφωνα με την διάταξη της παρ. 2 της Αναθεώρησης LII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας ορίζεται ότι, οι θρησκευτικές κοινότητες μπορούν να ιδρύουν θεολογικές σχολές.

Σύμφωνα με τη διάταξη 174 παρ. 2 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, "οι θρησκευτικές κοινότητες μπορούν να ιδρύουν μόνο εκκλησιαστικές σχολές για την εκπαίδευση των κληρικών".

Έχοντας υπ' όψη ότι με τη διάταξη αυτή του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ρητά ορίζεται ότι, οι θρησκευτικές κοινότητες μπορούν να ιδρύουν μόνο εκκλησιαστικές σχολές για την προετοιμασία των κληρικών και ότι, με τη διάταξη της παρ. 2 της Αναθεώρησης LII, στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας ορίζεται ότι, οι θρησκευτικές κοινότητες μπορούν να ιδρύουν και άλλες θεολογικές σχολές, το Σ.Δ.Γ. κρίνει ότι, η διάταξη της Αναθεώρησης LII του Συντάγματος της Σ.Δ. Σλοβενίας είναι αντίθετη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

3.Με τις διατάξεις της παρ. 1 της Αναθεώρησης αριθ. LXIII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας ορίζεται ότι: α)η Βουλή της Σ.Δ. Σλοβενίας μπορεί να κηρύξει πολιτική κινητοποίηση στην Επικράτεια της Σ.Δ. Σλοβενίας ή σε ένα τμήμα της, μετά από πρόταση του Προεδρείου της Σ.Δ. Σλοβενίας, εάν, έκτακτος γενικός κίνδυνος απειλεί την ύπαρξη της Σ.Δ. Σλοβενίας, ειδικότερα τη συνταγματική της

τάξη και θεωρεί ότι, η απόφαση έχει ληφθεί, εάν υπέρ αυτής ψήφισαν τα 2/3 των παρόντων αντιπροσώπων όλων των τμημάτων της Βουλής της Σ.Δ. Σλοβενίας, β)αν η Βουλή της Σ.Δ. Σλοβενίας δεν μπορεί να συγκληθεί, τη σχετική απόφαση λαμβάνει το Προεδρείο της Σ.Δ. Σλοβενίας, το οποίο, στη συνέχεια, υποβάλλει την πρότασή του για έγκριση στη Βουλή της Σ.Δ. Σλοβενίας, αμέσως όταν καταστεί δυνατό να συγκληθεί, γ)στην επικράτεια της Σ.Δ. Σλοβενίας ή σε τμήμα της κανένας δεν μπορεί, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη της Βουλής της Σ.Δ. Σλοβενίας, να κηρύξει πολιτική κινητοποίηση ή να διατάξει κάποια μέτρα σε σχέση με αυτήν και δ)στην περίπτωση που αυτό προταθεί στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ή στο Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας από αντιπρόσωπο ή μέλος των οργάνων αυτών που προέρχεται από τη Σ.Δ. Σλοβενίας, έχουν υποχρέωση αμέσως να ενημερώσουν τη Σ.Δ. Σλοβενίας και τα άλλα υπεύθυνα όργανα της Σ.Δ. Σλοβενίας και να ζητήσουν αναβολή έκδοσης της απόφασης, μέχρις ότου η Βουλή της Σ.Δ. Σλοβενίας αποφασίσει όπως και χωρίς την προηγούμενη δική της συμφωνία λάβουν απόφαση. Τέλος, οι έκτακτες περιστάσεις η Βουλή της Σ.Δ. Σλοβενίας ή το Προεδρείο της Σ.Δ. Σλοβενίας, μετά από εξουσιοδότηση της Βουλής της Σ.Δ. Σλοβενίας, μπορεί να διατάξει τη λήψη έκτακτων μέτρων, με τα οποία προσωρινά μπορούν να ανασταλούν ορισμένα συνταγματικά δικαιώματα και ελευθερίες και ότι, τα μέτρα αυτά καθορίζονται με νόμο.

Με τη διάταξη της παρ. 2 της Αναθεώρησης LXIII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας καθορίζεται ότι, "η Βουλή της Σ.Δ. Σλοβενίας ανακαλεί το μέλος του Προεδρείου της

Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, που προέρχεται από τη Σ.Δ. Σλοβενίας, εάν αυτό δρα αντίθετα από τις διατάξεις της Αναθεώρησης LXIII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας".

Η διάταξη του άρθρου 244 εδ. 1 του Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζει ότι, "στη Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας τα έθνη και οι εθνότητες, οι εργαζόμενοι και οι πολίτες ασκούν και διασφαλίζουν την κυριαρχία, την ισοτιμία, την εθνική ελευθερία, την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα, την ασφάλεια, την κοινωνική αυτοπροστασία και άμυνα της χώρας", ενώ η διάταξη του άρθρου 281 παρ. 1 εδ. 1 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζει ότι, "η Ομοσπονδία, μέσω των οργάνων της, διασφαλίζει την ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, κατοχυρώνει την κυριαρχία της στις διεθνείς σχέσεις και αποφασίζει για πόλεμο και ειρήνη".

Με τη διάταξη του άρθρου 5 εδ. 1 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζει ότι, "η επικράτεια της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας είναι ενιαία και ότι απαρτίζεται από τις επικράτειες των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών".

Με τη διάταξη του άρθρου 313 εδ. 3 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας είναι το ανώτατο όργανο ηγεσίας και διοικήσεως των Ενόπλων Δυνάμεων της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας κατά τη διάρκεια πολέμου και ειρήνης", ενώ με τη διάταξη του άρθρου 316 εδ. 2 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας διατάσσει τη χρησιμοποίηση των Ενόπλων Δυνάμεων κατά τη διάρκεια της ειρήνης".

Με τη διάταξη του άρθρου 329 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ασκεί τα δικαιώματά του και τις υποχρεώσεις του στα πλαίσια του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και των ομοσπονδιακών νόμων και λογοδοτεί γι' αυτό", ενώ με τη διάταξη 2 της Αναθεώρησης αριθ. LXI στο Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "το μέλος του Προεδρείου της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ασκεί τα καθήκοντά του σύμφωνα με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και των ομοσπονδιακών νόμων".

Με τις διατάξεις του άρθρου 330 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας λειτουργεί στη βάση εναρμονισμού των θέσεων των μελών του και αποφασίζει με τον τρόπο που καθορίζει ο Κανονισμός Λειτουργίας του Προεδρείου της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας".

Κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ. από τις διατάξεις του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, που εκτίθενται πιο πάνω, συνάγεται ότι, το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας έχει δικαίωμα και υποχρέωση να κηρύσσει πολιτική κινητοποίηση στην επικράτεια της Σ.Δ. Σλοβενίας ή σε τμήμα της, σε περίπτωση που, γενικός κίνδυνος απειλεί την ύπαρξη της Δημοκρατίας ή τη συνταγματική της τάξη, έχοντας υπ' όψη βέβαια, ότι, κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ., ο γενικός κίνδυνος που απειλεί την ύπαρξη μιας Δημοκρατίας, δηλαδή τη συνταγματική της τάξη, αντιπροσωπεύει ταυτόχρονα και κοινό κίνδυνο που απειλεί την ύπαρξη της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, δηλαδή τη δική της συνταγματική τάξη.

Την κρίση του αυτή το Σ.Δ.Γ. θεμελιώνει στο γεγονός

ότι, με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, η επικράτεια της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας αποτελεί τμήμα της ενιαίας επικράτειας της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και ότι, η Ομοσπονδία, μέσω των οργάνων της, εξασφαλίζει την ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, καθώς και το σύστημα των σοσιαλιστικών, αυτοδιαχειριστικών σχέσεων και της κοινής βάσης του πολιτικού συστήματος.

Την κρίση του αυτή το Σ.Δ.Γ. θεμελιώνει επίσης και στο γεγονός ότι, ο γενικός κίνδυνος που απειλεί την ύπαρξη της Δημοκρατίας, δηλαδή τη συνταγματική της τάξη, λόγω του οποίου κηρύσσεται πολιτική κινητοποίηση στην επικράτεια της Δημοκρατίας ή σε τμήμα της, μπορεί να απαιτεί και τη χρήση των Ενόπλων Δυνάμεων της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, προκειμένου να αποτραπούν τα αίτια που προκάλεσαν την κήρυξη της πολιτικής κινητοποίησης και σύμφωνα με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, την απόφαση για τη χρησιμοποίηση Ενόπλων Δυνάμεων της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας σε περίοδο ειρήνης λαμβάνει το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ., η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, κατά τη λήψη των αποφάσεων στα πλαίσια των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων της, που ορίζονται από το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, δεν μπορεί να περιοριστεί από προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της Βουλής της Σ.Δ. Σλοβενίας. Το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας δεν περιλαμβάνει διάταξη, με την οποία να ορίζεται ότι η απόφαση για την κήρυξη πολιτικής κινητοποίησης λαμβάνεται μετά από σύμφωνη γνώμη της Βουλής της Δημοκρατίας ή της Βουλής της Αυτόνομης Περιοχής.

Το Σ.Δ.Γ. κρίνει ότι, το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, λαμβάνοντας τις αποφάσεις του στα πλαίσια των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του, δεν μπορεί να περιοριστεί από προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της Βουλής της Σ.Δ. Σλοβενίας, γιατί το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας λειτουργεί με στόχο τον εναρμονισμό των θέσεων των μελών του και αποφασίζει σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας του και όχι μετά από συμφωνία με τη Βουλή της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής. Το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ασκεί τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του μόνο στα πλαίσια του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και των ομοσπονδιακών νόμων.

Κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ., οι διατάξεις της Αναθεώρησης LXIII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας δεν μπορούν να ορίζουν ότι, οι αντιπρόσωποι της στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ή το μέλος του Προεδρείου της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, που εκπροσωπεί σε αυτό την Σ.Δ. Σλοβενίας, έχουν την υποχρέωση να απαιτούν την αναβολή της απόφασης για την κήρυξη πολιτικής κινητοποίησης, μέχρις ότου η Βουλή της Σ.Δ. Σλοβενίας λάβει θέση, αναφορικά με το κρινόμενο ζήτημα κι ότι, δεν μπορούν να ψηφίσουν για τη λήψη μιας τέτοιας απόφασης, χωρίς προηγούμενη απόφαση της Βουλής της Σ.Δ. Σλοβενίας. Επίσης ότι, το μέλος του Προεδρείου της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, που εκπροσωπεί σε αυτό τη Σ.Δ. Σλοβενίας, θα ανακαλείται, εάν ενεργήσει αντίθετα με τις διατάξεις της Αναθεώρησης αριθ. LXIII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας.

Οι αντιπρόσωποι στο Συμβούλιο των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών αποφασίζουν μετά από συμφωνία μόνο για

συγκεκριμένα ζητήματα, τα οποία ορίζονται με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και σε αυτά τα ζητήματα δεν αναφέρεται η απόφαση για την κήρυξη πολιτικής κινητοποίησης, πράγμα που σημαίνει ότι, οι αντιπρόσωποι στο Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Βουλής της Γιουγκοσλαβίας αποφασίζουν αυτόνομα, ενώ, κατά τη διατύπωση των θέσεων, για τις οποίες αποφασίζουν στα πλαίσια του Συμβουλίου αυτού, ενεργούν, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις των αυτοδιαχειριστικών τους οργανώσεων και κοινοτήτων, καθώς και των κατευθυντήριων γραμμών των αντιπροσωπειών, οι οποίες τους εξέλεξαν και σύμφωνα με τα κοινά και γενικά κοινωνικά συμφέροντα και ανάγκες. Με το Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας δεν μπορούσε να οριστεί ότι, το μέλος του Προεδρείου της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, που εκπροσωπεί σε αυτό τη Σ.Δ. Σλοβενίας, μπορεί να ανακληθεί για τους λόγους που ορίζονται στις διατάξεις της Αναθεώρησης LXIII του Συντάγματος της Σ.Δ. Σλοβενίας, αφού το μέλος του Προεδρείου της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ασκεί τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του μόνο σύμφωνα με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και των ομοσπονδιακών νόμων. Το Προεδρείο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας λειτουργεί στη βάση του εναρμονισμού των θέσεων των μελών του και αποφασίζει σύμφωνα με τον τρόπο που καθορίζει ο Κανονισμός Λειτουργίας του και όχι μετά από προηγούμενη συμφωνία της Βουλής της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής.

Το Σ.Δ.Γ. κρίνει ότι, οι διατάξεις της Αναθεώρησης LXIII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας βρίσκονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, εκτός από το τμήμα της διάταξης της παρ. 3 εδ. 1 της Αναθεώρησης

αυτής, με την οποία καθορίζεται η υποχρέωση των αντιπροσώπων στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και του μέλους του Προεδρείου της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, που εκπροσωπεί την Σ.Δ. Σλοβενίας, όπως για τη λήψη απόφασης για την κήρυξη πολιτικής κινητοποίησης στην επικράτεια της Σ.Δ. Σλοβενίας, ενημερώνει προηγουμένως τη Βουλή της Σ.Δ. Σλοβενίας και τα άλλα αρμόδια όργανα της Σ.Δ. Σλοβενίας.

4. Με τη διάταξη της παρ. 1 εδ. 3 της Αναθεώρησης LXVIII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας ορίζεται ότι, "η Βουλή της Σ.Δ. Σλοβενίας καθορίζει τα ζητήματα και τη διαδικασία σε σχέση με την υλοποίηση του δικαιώματος για αυτοδιάθεση".

Με τη διάταξη της παρ. 4 εδ. 1 της Αναθεώρησης αριθ. LXXII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας ορίζεται ότι, "το Συμβούλιο Συνεταιρισμένης Εργασίας, το Συμβούλιο των Δήμων, καθώς και το κοινωνικο-πολιτικό Συμβούλιο της Βουλής της Σ.Δ. Σλοβενίας, σε κοινή συνεδρίαση, καθορίζουν τα ζητήματα και τη διαδικασία αναφορικά με την υλοποίηση του δικαιώματος για αυτοδιάθεση".

Έχοντας υπ' όψη τις διατάξεις των θεμελιωδών αρχών του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, καθώς και το σύνολο των διατάξεων του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, που καθορίζουν τη φύση και τη συγκρότηση της γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας και ρυθμίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της Ομοσπονδίας, ως Σοσιαλιστικής Αυτοδιαχειριστικής Δημοκρατικής Κοινότητας, το Σ.Δ.Γ. κρίνει ότι, οι λαοί της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και οι Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες έχουν το δικαίωμα για αυτοδιάθεση, το οποίο από μόνο του περιλαμβάνει και το δικαίωμα για αποσκίρτηση. Οι λαοί που

εθελοντικά ενώθηκαν σε κοινό Κράτος -τη Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας- με τις διατάξεις των άρθρων 1 και 2 του Συντάγματος της Γιουγκοσλαβίας, αποφάσισαν ότι, "η Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αποτελεί κρατική κοινότητα ενωμένων με τη θέλησή τους λαών και Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, καθώς και των Σοσιαλιστικών Αυτόνομων Περιοχών Βοεβοδίνας και Κόσοβο, οι οποίες υπάρχουν στα πλαίσια της Σ.Δ. Σερβίας" και ότι, "την Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αποτελούν: η Σ.Δ. Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, η Σ.Δ. "Μακεδονίας", η Σ.Δ. Σλοβενίας, η Σ.Δ. Σερβίας μαζί με την Σ.Α.Π. Βοεβοδίνας και Σ.Α.Π. Κόσοβο, η Σ.Δ. Κροατίας και η Σ.Δ. Μαυροβουνίου".

Προσδιορίζοντας τις σχέσεις στα πλαίσια του Ομοσπονδιακού Κράτους με τις διατάξεις των άρθρων 244 και 281 Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας "Τα έθνη και οι λαοί της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, οι εργαζόμενοι και οι πολίτες, αποφάσισαν ότι, ορισμένα κοινά συμφέροντα υλοποιούνται το επίπεδο της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και ότι, η Ομοσπονδία, κατά την υλοποίηση αυτών των συμφερόντων, εξασφαλίζει την προστασία της ανεξαρτησίας, της ισοτιμίας, της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας.

Με τις διατάξεις του άρθρου 5 εδ. 1 και 3 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "η επικράτεια της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας είναι ενιαία και την αποτελούν οι επικράτειες των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών" και ότι, "τα σύνορα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας δεν μπορούν να τροποποιηθούν χωρίς τη συμφωνία όλων των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών".

Με τις διατάξεις των άρθρων 283 παρ. 4 και 285 παρ. 6 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "για

την αλλαγή των συνόρων της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αποφασίζει η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, ενώ, την απόφαση γι' αυτό, λαμβάνει το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας".

Εχοντας υπ' όψη τις αναφερθείσες διατάξεις του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. εκτιμά ότι, ο καθορισμός των ζητημάτων και της διαδικασίας, που αναφέρονται στην υλοποίηση του δικαιώματος για αυτοδιάθεση, που περιλαμβάνει και το δικαίωμα για αποσκίρτηση, αποτελεί υπόθεση του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και όχι των Συνταγμάτων των Δημοκρατιών. Για την υλοποίηση του δικαιώματος αυτού, κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ., μπορεί να ληφθεί απόφαση μόνο από κοινού, δηλαδή με τη συμφωνία όλων των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών.

Ο καθορισμός των ζητημάτων και της διαδικασίας, σχετικά με την υλοποίηση του δικαιώματος για την αυτοδιάθεση, που περικλείει και το δικαίωμα για αποσκίρτηση, απαιτεί τον καθορισμό τέτοιων ζητημάτων και διαδικασιών, που δεν αφορούν μόνο ένα έθνος ή μια Σοσιαλιστική Δημοκρατία, αλλά όλες από κοινού, τη Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, ως κοινό τους Κράτος.

Ειδικότερα, ο καθορισμός των ζητημάτων και των διαδικασιών, που αφορούν την υλοποίηση του δικαιώματος για αυτοδιάθεση, που περικλείει και το δικαίωμα για αποσκίρτηση, θίγει θέματα που αφορούν τη συγκρότηση της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και τα σύνορά της, τις εσωτερικές αμοιβαίες οικονομικές και άλλες σχέσεις, καθώς και τη διεθνή της θέση, ως μέλους της διεθνούς κοινωνίας, καθώς και τα δικαιώματα, οικονομικές και άλλες υποχρεώσεις που

απορρέουν από διεθνείς συμφωνίες που έχει συνάψει η Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Γι' αυτό, κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ., τα ζητήματα και οι διαδικασίες, αναφορικά με την υλοποίηση του δικαιώματος για αυτοδιάθεση, που περικλείει και το δικαίωμα για αποσκίρτηση, δεν μπορούν να καθορίζονται μονομερώς, με απόφαση δηλαδή της Βουλής της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, η οποία ασκεί το δικαίωμά της αυτό, αλλά κατά τον τρόπο που καθορίζει το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν, το Σ.Δ.Γ. κρίνει ότι, οι διατάξεις της παρ. 1 εδάφιο 3 της Αναθεώρησης αριθ. LXVIII και της παρ. 4 εδάφιο 1 της Αναθεώρησης αριθ. LXXII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας είναι αντίθετες με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

5. Με τη διάταξη της παρ. 7 της Αναθεώρησης αριθ. LXXII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας, ορίζεται ότι, τα Συμβούλια της Βουλής της Σ.Δ. Σλοβενίας μπορούν να αποφασίσουν και να καθορίσουν τις θέσεις τους για υποθέσεις που εκκρεμούν για λήψη απόφασης στο Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και ότι, αυτές οι θέσεις των Συμβουλίων αποτελούν κοινές κατευθύνσεις για τους αντιπροσώπους της Σ.Δ. Σλοβενίας στο Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Με τη διάταξη της παρ. 1 εδ. 3 της Αναθεώρησης αριθ. XL στο Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "την αντιπροσωπευτική εκλογική κοινότητα των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών, για αντιπροσώπους στο Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, που καθορίζεται με νόμο, αποτελούν εργαζόμενοι και πολίτες των

αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων και των κοινωνικο-πολιτικών οργανώσεων που αποτελούνται από έναν ή περισσότερους Δήμους.

Με τη διάταξη του άρθρου 141 παρ. 1 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "οι αντιπρόσωποι στη Βουλή της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας, κατά την διατύπωση των θέσεων αναφορικά με ζητήματα, για τα οποία λαμβάνεται απόφαση στη Βουλή, ενεργούν σύμφωνα με τις κατευθύνσεις των αυτοδιαχειριστικών τους οργανώσεων και κοινοτήτων, καθώς και με τις βασικές θέσεις των αντιπροσωπειών ή των κοινωνικο-πολιτικών οργανώσεων που τους εξέλεξαν, καθώς και σύμφωνα με τα κοινά και γενικά κοινωνικά συμφέροντα και τις ανάγκες και ότι, είναι ανεξάρτητοι κατά την ψηφοφορία.

Από τις διατάξεις αυτές του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ., συνάγεται ότι, τις κατευθύνσεις για τη συμμετοχή των αντιπροσώπων στο Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, μπορούν να δώσουν οι εργαζόμενοι και οι πολίτες στις αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις και κοινότητες, καθώς και στις κοινωνικο-πολιτικές οργανώσεις που τους εξέλεξαν στο Συμβούλιο αυτό.

Έχοντας αυτό υπ'όψη, καθώς και το γεγονός ότι, οι Βουλές των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων και όχι οι Βουλές των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, αποτελούν την εκλογική βάση για τους αντιπροσώπους στο Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. εκτιμά ότι, η διάταξη της παρ. 7 της Αναθεώρησης αριθ. LXXII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας είναι αντίθετη με το Σύνταγμα της

Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Το Σ.Δ.Γ. κατά τη συνεδρίαση της 16,17,18-1-1990 αποφάσισε με την πλειοψηφία των ψήφων των μελών και σύμφωνα με το άρθρο 378 Συντάγματος της Σ.Δ.Γ., να δώσει προς τη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας την ακόλουθη γνώμη-απόφαση.

Οι διατάξεις της παρ. 4 της Αναθεώρησης αριθ. XIV της παρ. 2, της Αναθεώρησης LII, της Αναθεώρησης LXIII, εκτός από τη διάταξη της παρ. 1 εδ. 3 της Αναθεώρησης αυτής, με την οποία ορίζεται η υποχρέωση των αντιπροσώπων στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και του μέλους του Προεδρείου της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας που εκπροσωπεί την Σ.Δ. Σλοβενίας, όπως για λήψη απόφασης για κήρυξη πολιτικής κινητοποίησης στην επικράτεια της Σ.Δ. Σλοβενίας, ενημερώνει προηγούμενα τη Βουλή της Σ.Δ. Σλοβενίας και τα άλλα αρμόδια όργανα της Σ.Δ. Σλοβενίας, της παρ. 1 εδάφιο 3 της Αναθεώρησης αριθ. LXVIII, της παρ. 4 εδάφιο 1 και της παρ. 7 της Αναθεώρησης LXXII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας (Εφημερίδα της Κυβέρνησης Σ.Δ. Σλοβενίας αριθ. 32/89) είναι σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

ΑΡΙΘ. 228

Προς τη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

1.Το Σ.Δ.Γ. στη συνεδρίαση της 4-10-1989 αποφάσισε ότι, η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, με την πράξη του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου της Βουλής της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αριθ. 062-145/89-025 της 28-9-89, κίνησε ενώπιον του Σ.Δ.Γ., όπως είχε δικαίωμα, σύμφωνα με το άρθ. 387 παρ. 2 εδ. 1 Συντάγματος του 1974 της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, διαδικασία για παροχή γνώμης, για το αν, οι Αναθεωρήσεις αριθ. ΙΧ-ΧΛΙΧ στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας (Εφημερίδα της Κυβέρνησης Σ.Δ. Σερβίας αριθ. 11/89) είναι σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

2.Με τη διάταξη του άρθρου 206 παρ. 1 Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής δεν μπορεί να είναι αντίθετο με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας".

Με τη διάταξη του άρθ. 378 Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι "το Σ.Δ.Γ. παρέχει στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας τη γνώμη του, για το αν το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας".

3.Το Σ.Δ.Γ. διεξήγαγε τη διαδικασία για την παροχή της γνώμης του, για το αν οι Αναθεωρήσεις αριθ. ΙΧ-ΧΛΙΧ στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας βρίσκονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθ. 396 Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, εφαρμόζοντας αναλόγως και τις διατάξεις του Κανονισμού Λειτουργίας του, που προβλέπει τη διαδικασία για τον έλεγχο της

συνταγματικότητας και της νομιμότητας των διατάξεων και των άλλων γενικών πράξεων.

Το Σ.Δ.Γ. συνεδρίασε δημόσια την 11-12-89.

1. Με τη διάταξη της παρ. 3 της Αναθεώρησης αριθ. XX στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας, ορίζεται ότι, "όταν το απαιτούν τα συμφέροντα της άμυνας της χώρας, ή της προστασίας της συνταγματικής τάξης, ή άλλα κοινωνικά συμφέροντα, με νόμο της Δημοκρατίας που εφαρμόζεται σε ολόκληρη την επικράτεια της Δημοκρατίας, μπορεί προσωρινά, σε συγκεκριμένη περιφέρεια, να απαγορευτεί η πώληση ακινήτων ή να καθοριστούν ειδικές προϋποθέσεις για την πώληση αυτή".

Με τη διάταξη του άρθ. 83 παρ. 1 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, το δικαίωμα σε ακίνητη ιδιοκτησία υλοποιείται, σύμφωνα με τη φύση και το σκοπό του ακινήτου, καθώς και με το κοινωνικό συμφέρον που καθορίζεται με νόμο, ενώ με τη διάταξη της παρ. 2 του ιδίου άρθρου ορίζεται ότι οι προϋποθέσεις αγοράς γης και άλλων ακινήτων, πάνω στα οποία υπάρχει δικαίωμα ιδιοκτησίας καθορίζονται με νόμο.

Από τις εκτεθείσες διατάξεις του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ. συνάγεται ότι, η πώληση της γης και των άλλων ακινήτων, επί των οποίων υπάρχει δικαίωμα ιδιοκτησίας, είναι ελεύθερη, ενώ με νόμο μπορούν να καθοριστούν μόνο οι προϋποθέσεις της πώλησης των ακινήτων.

Το Σ.Δ.Γ. εκτιμά ότι, στο πνεύμα των διατάξεων του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και στα πλαίσια του καθορισμού των προϋποθέσεων της αγοράς της γης και των

άλλων ακινήτων με νόμο, δεν μπορούν να καθοριστούν, είτε απαγόρευση, είτε περιορισμός τέτοιος, που να ισοδυναμεί με απαγόρευση της αγοράς. Το Σ.Δ.Γ. εκτιμά ότι, η διάταξη της παρ. 3 της Αναθεώρησης XX στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας, με την οποία δίνεται η ευχέρεια με νόμο να περιοριστεί η αγορά ακινήτων, που στην ουσία ισοδυναμεί με απαγόρευση, βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Το Σ.Δ.Γ. εκτιμά ότι, η διάταξη της παρ. 3 της Αναθεώρησης XX στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας βρίσκεται σε αντίθεση και με τη διάταξη του άρθ. 153 παρ. 2 του Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, με την οποία ορίζεται ότι, οι ελευθερίες και τα δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη, περιορίζονται μόνο, με ισότιμες ελευθερίες και δικαιώματα των άλλων, καθώς και με τα κοινωνικά συμφέροντα της σοσιαλιστικής κοινότητας, που καθορίζονται με το Σύνταγμα. Τέλος με τις διατάξεις του άρθρου 203 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, με τις οποίες ορίζεται ότι, οι ελευθερίες και τα δικαιώματα, που καθορίζονται με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, δεν μπορούν να περιοριστούν ή να καταργηθούν, ειδικότερα ότι, οι ελευθερίες και τα δικαιώματα, που καθορίζονται με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας εφαρμόζονται, ενώ οι υποχρεώσεις εκπληρώνονται σύμφωνα με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας και ότι με νόμο μπορεί να περιγραφεί μόνο ο τρόπος υλοποίησης των επιμέρους ελευθεριών και δικαιωμάτων. Με τη διάταξη της παρ. 3 της Αναθεώρησης XX στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας, με την οποία καθορίζεται η δυνατότητα περιορισμού αγοράς ακινήτων σε συγκεκριμένη

περιφέρεια, η οποία στην ουσία ισοδυναμεί με απαγόρευση της αγοράς αυτής, οι ιδιοκτήτες των ακινήτων στην περιφέρεια αυτή, τέθηκαν σε άνιση θέση σε σχέση με ιδιοκτήτες ακινήτων, στις άλλες περιφέρειες και ο καθορισμός τέτοιων περιορισμών, κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ., δεν εντάσσεται στον τρόπο υλοποίησης των επιμέρους ελευθεριών και δικαιωμάτων κατά το άρθρο 203 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

2. Με τις διατάξεις της παρ. 3 της Αναθεώρησης XXVII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας ορίζεται ότι, με νόμο της Δημοκρατίας, ρυθμίζεται πότε, για τις υπηρεσιακές και αμυντικές ανάγκες, χρησιμοποιείται η κυριλική γραφή και πότε στην εργασία των κρατικών οργάνων και οργανώσεων, που ασκούν δημόσια εξουσία στη Σ.Δ. Σερβίας, χρησιμοποιείται η κυριλική γραφή, εάν για ορισμένες περιπτώσεις, με το νόμο της Δημοκρατίας δεν ορίζεται διαφορετικά.

Με τη διάταξη του άρθρ. 246 παρ. 1 του Συντάγματος της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, "οι γλώσσες των εθνών και οι γραφές τους, είναι ισότιμες και ότι οι γλώσσες των εθνών επίσημα χρησιμοποιούνται στη Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας".

Κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ., η πρώτη διάταξη της παρ. 3 της Αναθεώρησης XXVII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας με την οποία ορίζεται ότι, με νόμο της Δημοκρατίας ρυθμίζεται πότε στις δημόσιες και στρατιωτικές υπηρεσίες χρησιμοποιείται η κυριλική γραφή, είναι πολυσήμαντη. Ειδικότερα, η διάταξη αυτή μπορεί να γίνει κατανοητή έτσι που, κατά το Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας, στις δημόσιες και στρατιωτικές υπηρεσίες χρησιμοποιείται η λατινική γραφή και ότι με νόμο της Δημοκρατίας ορίζεται πότε στις υπηρεσίες αυτές χρησιμοποιείται η κυριλική γραφή, ή ότι παραμένει ανοιχτό

το ζήτημα της υπηρεσιακής και δημόσιας χρήσης της λατινικής γραφής, αφού, με νόμο της Δημοκρατίας, ρυθμίζεται πότε στις δημόσιες ή στρατιωτικές υπηρεσίες χρησιμοποιείται η κυριλική γραφή.

Από τη δεύτερη διάταξη της παρ. 3 της Αναθεώρησης XXVII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας, με την οποία ορίζεται ότι στην εργασία των κρατικών οργάνων και οργανώσεων που ασκούν δημόσια εξουσία χρησιμοποιείται η κυριλική γραφή, εάν για ορισμένες περιπτώσεις με νόμο της Δημοκρατίας δεν ορίζεται διαφορετικά. Κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ., συνάγεται ότι η κυριλική γραφή κατά το Σύνταγμα χρησιμοποιείται στην εργασία των κρατικών οργάνων ή οργανώσεων που ασκούν δημόσια εξουσία, ενώ η λατινική γραφή μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις και μόνο όταν νόμος της Δημοκρατίας ορίζει. Από αυτό συνάγεται ότι, η χρήση της λατινικής γραφής στην εργασία των κρατικών οργάνων και οργανώσεων που ασκούν δημόσια εξουσία, μπορεί να οριστεί μόνο για ορισμένες περιπτώσεις, ενώ μπορεί και πλήρως να αποκλεισθεί.

Εχοντας υπ'όψη ότι, η σερβοκροατική γλώσσα έχει δύο γραφές -κυριλική και λατινική- και ότι αμφότερες οι γραφές αυτές βρίσκονται σε επίσημη χρήση, γεγονός που ορίζεται και με τη διάταξη 1 της Αναθεώρησης XXVI στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας και ότι η επίσημη χρήση της σερβοκροατικής γλώσσας σημαίνει χρήση αμφοτέρων των γλωσσών και γραφών, το Σ.Δ.Γ. εκτιμά ότι οι διατάξεις της παρ. 3 της Αναθεώρησης αριθ. XXVII, στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας, εισάγουν την ανισότιμη χρήση των γραφών της σερβοκροατικής γλώσσας και γι'αυτόν το λόγο βρίσκονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

3. Με τη διάταξη της παρ. 4 εδ. 2 της Αναθεώρησης αριθ. XXXIX στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας, ορίζεται ότι, η αντιπροσωπευτική εκλογική κοινότητα, για αντιπροσώπους στο Συμβούλιο των Δήμων της Βουλής της Σ.Δ. Σερβίας, αποτελούν οι εργαζόμενοι και πολίτες στις αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις και κοινότητες και τις κοινωνικοπολιτικές οργανώσεις από έναν ή περισσότερους Δήμους.

Με τη διάταξη της παρ. 2 εδ. 1 της Αναθεώρησης αριθ. XXVI στο Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, ορίζεται ότι οι εργαζόμενοι και οι πολίτες καθώς και οι αντιπροσωπείες τους, στις βασικές αυτοδιαχειριστικές οργανώσεις και κοινότητες και τις κοινωνικο-πολιτικές οργανώσεις, προτείνουν υποψηφίους για αντιπροσώπους, στα αντίστοιχα Συμβούλια των Βουλών των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων και συμμετέχουν στον καθορισμό των υποψηφίων, όπως ο νόμος ορίζει.

Με τη διάταξη της παρ. 5 εδ. 1 της Αναθεώρησης XXVI στο Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας ορίζεται ότι, οι κοινωνικο-πολιτικές οργανώσεις στα πλαίσια της Σοσιαλιστικής Ένωσης Εργαζόμενου Λαού, από κοινού καταρτίζουν τον κατάλογο των υποψηφίων, για εκλογή αντιπρόσώπων στο κοινωνικο-πολιτικό Συμβούλιο της Βουλής της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας, μεταξύ των μελών του, σύμφωνα με τη διαδικασία ανάδειξης υποψηφίων, στην οποία συμμετέχουν μέλη των βασικών οργανωτικών μονάδων, των οργανώσεων αυτών.

Σύμφωνα με τις διατάξεις της Αναθεώρησης αριθ. XXVI στο Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, το Σ.Δ.Γ. εκτιμά ότι, την αντιπροσωπευτική εκλογική κοινότητα για

αντιπροσώπους στο Συμβούλιο των Δήμων της Βουλής της Δημοκρατίας, ειδικότερα της Βουλής της Αυτόνομης Περιοχής, αποτελούν μόνο εργαζόμενοι και πολίτες των αυτοδιαχειριστικών οργανώσεων και κοινοτήτων, όχι όμως και των κοινωνικο-πολιτικών οργανώσεων, γιατί, σύμφωνα με την προαναφερθείσα Αναθεώρηση στο Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας οι κοινωνικο-πολιτικές οργανώσεις, στα πλαίσια της Σοσιαλιστικής Ένωσης Εργαζόμενου Λαού, από κοινού καταρτίζουν τον κατάλογο υποψηφίων, μόνο για αντιπροσώπους στο κοινωνικο-πολιτικό Συμβούλιο της Βουλής, της κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας, το οποίο οι εργαζόμενοι και οι πολίτες εκλέγουν άμεσα με γενική και μυστική ψηφοφορία.

Κατά την κρίση του Σ.Δ.Γ. το Τμήμα εκείνο της διάταξης της παρ. 4 εδ. 2 της Αναθεώρησης αριθ. XXXIX στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας με την οποία ορίζεται ότι, την αντιπροσωπευτική εκλογική κοινότητα για αντιπροσώπους στο Συμβούλιο των Δήμων της Βουλής της Σ.Δ. Σερβίας, αποτελούν εργαζόμενοι και πολίτες των κοινωνικο-πολιτικών Οργανώσεων, είναι αντίθετη με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Το Σ.Δ.Γ. στη συνεδρίασή του, στις 9/12/18-1-1990 αποφάσισε με πλειοψηφία των μελών του, όπως σύμφωνα με το άρθρο 378 Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας δώσει στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, την ακόλουθη γνώμη.

Η διάταξη της παρ. 3 της Αναθεώρησης αριθ. XX στο τμήμα που ορίζει ότι με νόμο μπορεί να περιοριστεί η αγορά ακινήτων, της παρ. 3 της Αναθεώρησης αριθ. XXVII, καθώς και η διάταξη της παρ. 4 εδ. 2 της Αναθεώρησης XXXIX, στο τμήμα της που ορίζει ότι, την αντιπροσωπευτική εκλογική

κοινότητα, για αντιπροσώπους στο Συμβούλιο των Δήμων, της Βουλής της Σ.Δ. Σερβίας, αποτελούν εργαζόμενοι και πολίτες των κοινωνικο-πολιτικών οργανώσεων, στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σερβίας (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Σ.Δ. Σερβίας αριθ. 11/89), βρίσκονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Αριθ. 105/1-89

18-1-1990

Βελιγράδι

Ο Πρόεδρος του Σ.Δ.Γ.

DUSAN STRBAC

~~~~~

Το Σ.Δ.Γ., με άλλες αποφάσεις του, την ίδια χρονική περίοδο, έκρινε ως αντισυνταγματικές και ορισμένες Αναθεωρήσεις, που έγιναν στα Συντάγματα των άλλων Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών.

Έτσι π.χ.: Με την υπ'αριθ. 226/1990 απόφασή του (Φ.Ε.Κ. Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αριθ. 10/23-2-1990) έκρινε ως αντισυνταγματική τη διάταξη της παρ. 6 εδ. 2 της Αναθεώρησης αριθ. XXII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Βοσνίας και Ερζεγοβίνης (Φ.Ε.Κ. Σ.Δ. Βοσνίας και Ερζεγοβίνης αριθ. 13/89) που όριζε την αυτονομία (οικονομική και οργανωτική) των επιχειρήσεων ηλεκτρισμού, σιδηροδρόμων και τηλεπικοινωνιών στα πλαίσια της Σ.Δ. Βοσνίας και Ερζεγοβίνης.

Με την υπ'αριθ. 227/90 (Εφημερίδα Κυβερνήσεως Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αριθ. 10/23-2-90), το Σ.Δ.Γ. με απόφαση-γνώμη του προς τη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, έκρινε ότι είναι αντισυνταγματική η διάταξη της παρ. 6 της

Αναθεώρησης αριθ. XXVI στο Σύνταγμα της Σ.Δ. "Μακεδονίας" (Εφημερίδα της Κυβέρνησης Σ.Δ. "Μακεδονίας" αριθ. 16/89), σύμφωνα με την οποία επιδιώκεται η οικονομική και οργανωτική αυτονομία, των επιχειρήσεων ηλεκτρισμού, σιδηροδρόμων και τηλεπικοινωνιών, που λειτουργούσαν στην Επικράτεια της Δημοκρατίας αυτής.

Με την υπ'αριθ. 229/10-1-90 (Εφημερίδα Κυβέρνησης Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αριθ. 10/23-2-90), το Σ.Δ.Γ. με απόφαση-γνώμη του προς τη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας έκρινε ως αντισυνταγματικές τις διατάξεις της παρ. 6 εδ. 1, 3 της Αναθεώρησης αριθ. XXX στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Κροατίας (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως Σ.Δ. Κροατίας, αριθ. 28/89), με την οποία επεδιώκετο η οικονομική και οργανωτική αυτονομία των επιχειρήσεων του κλάδου ηλεκτρισμού, σιδηροδρόμων και τηλεπικοινωνιών που λειτουργούσαν στην Επικράτεια της Σ.Δ. Κροατίας.

Με την υπ'αριθ. 230/90 (Εφημερίδα της Κυβέρνησης Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αριθ. 10/23-2-90), το Σ.Δ.Γ. με απόφαση-γνώμη του προς τη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, έκρινε ότι είναι συνταγματικές οι διατάξεις των Αναθεωρήσεων αριθ. XXIV-LXIII στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Μαυροβουνίου (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Σ.Δ. Μαυροβουνίου αριθ. 4/89).

Με την υπ'αριθ. 231/90 (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας αριθ. 10/23-2-90), έκρινε ότι είναι αντισυνταγματική η διάταξη της παρ. 6 εδ. 1 της Αναθεώρησης αριθ. XV στο Σύνταγμα της Σ.Α.Π. Βοεβοδίνας, καθώς και της διάταξης της παρ. 4 της Αναθεώρησης XXXVI στο Σύνταγμα της Σ.Α.Π. Βοεβοδίνας (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως Σ.Α.Π.

Βοεβοδίνας αριθ. 20/89), σύμφωνα με τις οποίες επιδιώκεται αφ' ενός η οικονομική και λειτουργική αυτονόμηση των επιχειρήσεων του κλάδου ηλεκτρισμού, σιδηροδρόμων και τηλεπικοινωνιών που λειτουργούσαν στην επικράτεια της Σ.Α.Π. Βοεβοδίνας και αφ' ετέρου τον περιορισμό της χρήσης της σερβοκροατικής γλώσσας και γραφής στην επικράτεια της Σ.Α.Π. Βοεβοδίνας.

Τέλος με την υπ' αριθ. 232/1990 (Εφημερίδα της Κυβέρνησης Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας αριθ. 10/23-2-90), το Σ.Δ.Γ. με απόφαση-γνώμη του προς τη Βουλή της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, έκρινε ότι είναι αντισυνταγματικές οι διατάξεις της παρ. 1 της Αναθεώρησης αριθ. XLIV, καθώς και τμήμα της διάταξης της παρ. 17 εδ. 1 της Αναθεώρησης XLV, σύμφωνα με την οποία ορίζεται ότι, η Σ.Α.Π. Κόσοβο, μέσω των οργάνων και οργανώσεών της, καθορίζει τις προϋποθέσεις και τον τρόπο χρήσης της σημαίας της μειονότητας, τμήμα της διάταξης της παρ. 2 της Αναθεώρησης αριθ. XLV, σύμφωνα με την οποία η Σ.Α.Π. Κόσοβο καθορίζει μόνη της τα θεμελιώδη δικαιώματα των εργαζομένων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης και τέλος το τμήμα εκείνο της διάταξης της παρ. 2 εδ. 2 της Αναθεώρησης αριθ. XLVII, με την οποία οριζόταν ότι την αντιπροσωπευτική εκλογική κοινότητα για αντιπροσώπους στο Συμβούλιο των Δήμων αποτελούν οι εργαζόμενοι και οι πολίτες των κοινωνικο-πολιτικών οργανώσεων από έναν ή περισσότερους Δήμους, στο Σύνταγμα της Σ.Α.Π. Κόσοβο (Εφημερίδα της Κυβέρνησης Σ.Α.Π. Κόσοβο αριθ. 24/89), βρίσκονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΝ

Με τις γνώμες-αποφάσεις που εξέδωσε το Σ.Δ.Γ. για τις συνταγματικές Αναθεωρήσεις που έγιναν στα Συντάγματα των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών ή Αυτόνομων Περιοχών, αυτές (οι Αναθεωρήσεις) από την αρχή αμφισβητήθηκαν.

Στις συνταγματικές αυτές Αναθεωρήσεις προωθήθηκαν και διατάξεις εμφανώς αντίθετες προς το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας όπως για παράδειγμα, η ισότιμη επίσημη χρήση των γλωσσών των εθνών, η υλοποίηση του δικαιώματος για αυτοδιάθεση, η αντιπροσωπευτική βάση του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου, οι οργανώσεις ενιαίου τεχνολογικού συστήματος, η κήρυξη πολιτικής κινητοποίησης, η ίδρυση θεολογικών σχολών, ο περιορισμός αγοράς ακινήτων, η υπηρεσιακή και δημόσια χρήση της κυριλικής γραφής, η αντιπροσωπευτική εκλογική κοινότητα για το Συμβούλιο των Δήμων, το δικαίωμα της μειονότητας για χρήση δικής της σημαίας, καθώς και ο αυτόνομος καθορισμός εκ μέρους της των δικαιωμάτων στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης.

Ελέγχοντας τις Αναθεωρήσεις το Σ.Δ.Γ. δεν προτείνει καμμία κύρωση, απλά δίνει τη γνώμη του. Αλλά η γνώμη του Σ.Δ.Γ., που δίνεται στη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, δεν υποχρεώνει τη Βουλή της Δημοκρατίας και της Αυτόνομης Περιοχής. Στις περιπτώσεις αυτές η Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας δε διαθέτει μέσα και μηχανισμούς προστασίας του Ομοσπονδιακού Συντάγματος από παραβιάσεις των Δημοκρατιών και Αυτόνομων Περιοχών. Μέχρι τώρα μόνο η Σ.Δ. Βοσνίας και Ερζεγοβίνης εναρμόνισε τις αμφισβητούμενες διατάξεις των συνταγματικών Αναθεωρήσεων με το Σύνταγμα της

Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας. Η μόνη Δημοκρατία, η οποία ανοιχτά ψήφισε το Σύνταγμά της παρά τη γνώμη του Σ.Δ.Γ., είναι η Σ.Δ. Σλοβενίας, η οποία εν τω μεταξύ ψήφισε και Αναθεωρήσεις αντίθετες με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας.

Πολλοί μιλούν για χάος στη νομική τάξη(2).

Το Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Κροατίας (Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας Κροατίας αριθ. 56/90) περιέχει διατάξεις αντίθετες προς το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα. Καθορίζοντας τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές σχέσεις, περιέχει επιλογές που επιτείνουν την αντίθεση του Συντάγματος της Δημοκρατίας αυτής με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας. Ιδιαίτερα στα ζητήματα της κυριαρχίας και ανεξαρτησίας απέναντι στην Ομοσπονδία.

Το Σ.Δ.Γ. με επιστολή του προς τη Βουλή της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας 14-2-91 αναφέρει ότι: Η αντίθεση των Συνταγμάτων των Δημοκρατιών και των Αυτόνομων Περιοχών με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας (η οποία διαπιστώθηκε με τις Αναθεωρήσεις του 1989), όχι μόνο δε θεραπεύθηκε, αλλά ήδη με τις Αναθεωρήσεις στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Σλοβενίας του 1990, καθώς και με τα νέα Συντάγματα των Δημοκρατιών της Σερβίας και της Κροατίας έγινε εντονότερη. Η κυρίαρχη αντίθεση, που αναδεικνύεται στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Κροατίας και δημιουργεί οριστικό χάσμα με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας, είναι οι θέσεις για την κρατική κυριαρχία, το δικαίωμα του κροατικού έθνους για

2.Liliana Slavlic, Interview 1-3-91, Το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γ., Porelja YU raspada)

αυτοδιάθεση, καθώς και η υλοποίηση του δικαιώματος για αποσκίρτηση.

Ενώ, για παράδειγμα, το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, ορίζοντας τη Σοσιαλιστική Δημοκρατία, κάνει λόγο για "κράτος που θεμελιώνεται στην κυριαρχία των Εθνών" (άρθρο 3), το Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Κροατίας, στις περισσότερες διατάξεις του κάνει λόγο για "κρατική ανεξαρτησία και κυριαρχία". Επίσης αρκετές διατάξεις αναφέρονται στην "πλήρη κρατική κυριαρχία", "Δημοκρατία της Κροατίας ως κυρίαρχο κράτος", "Δημοκρατία της Κροατίας ως κυρίαρχο δημοκρατικό κράτος" κ.λ.π. Η θεμελιώδης βάση αυτή της αντίληψης αναφέρεται στο άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος "η κυριαρχία της Δημοκρατίας της Κροατίας είναι απαραβίαστη, αδιαίρετη και αμεταβίβαστη".

Μια άλλη διάταξη σημαντική στο Σύνταγμα της Κροατίας είναι αυτή που αφορά την αυτοδιάθεση και αποσκίρτηση. Σύμφωνα με το άρθρο 135 παρ. 5, η απόφαση γι' αυτό λαμβάνεται με δημοψήφισμα με την πλειοψηφία των ψήφων των εκλογέων στη Δημοκρατία, εκτός από την περίπτωση εκτάκτων συνθηκών, οπότε μετά από πρόταση του 1/3 των βουλευτών ή του Προέδρου της Δημοκρατίας ή της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κροατίας, η Βουλή μπορεί να πάρει την απόφαση για αυτοδιάθεση ή αποσκίρτηση, με σκοπό την προστασία της ανεξαρτησίας της Δημοκρατίας της Κροατίας, με την πλειοψηφία των 2/3 των παρόντων βουλευτών. Σύμφωνα δε με το άρθρο 140 παρ. 1 "η Δημοκρατία της Κροατίας παραμένει στη σύνθεση της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας μέχρι τη νέα συμφωνία των Γιουγκοσλαβικών δημοκρατιών ή μέχρις ότου η Συνέλευση της Δημοκρατίας της Κροατίας δεν αποφασίσει διαφορετικά".

Πράξεις-ενέργειες αντίθετες προς την ομοσπονδιακή τάξη από τη Δημοκρατία της Σλοβενίας είναι:

Οι αναθεωρήσεις στο Σύνταγμα της Σ.Δ. Σλοβενίας.

(γνώμη για την αντίθεσή τους με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, έδωσε το Σ.Δ.Γ. στη Βουλή της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας).

Η διακήρυξη της ανεξαρτησίας της (Εφημ. Κυβέρνησης Δημ. Σλοβενίας αριθ. 26/90/2-7-90).

(απόφαση για την αντίθεσή της με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, έκδοσε το Σ.Δ.Γ.).

Ο Νόμος για δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία και την αυτονομία της Δημ. Σλοβενίας.

Η απόφαση για προσωρινά μέτρα (Εφημ. Κυβέρνησης Δημ. Σλοβενίας αριθ. 44/90(3)).

3.Ο Νόμος προβλέπει ότι η Δημ. της Σλοβενίας ανακηρύσσεται αυτόνομο και ανεξάρτητο κράτος και υποχρεώνει την Βουλή της Δημ. της Σλοβενίας όπως σε διάστημα έξι μηνών κάνει τις απαραίτητες προετοιμασίες έτσι ώστε η Δημ. της Σλοβενίας "να επανακτήσει τα κυρίαρχα δικαιώματά της, τα οποία μεταβίβασε στα όργανα της Σ.Ο.Δ.Γ. και να αρχίσει τις διαπραγματεύσεις με τις άλλες δημοκρατίες της Σ.Ο.Δ.Γ. για τον μελλοντικό διακανονισμό των αμοιβαίων σχέσεων, πάνω στις αρχές του Διεθνούς Δικαίου, προτείνοντας και συμφωνία για την συγκρότηση Συνομοσπονδίας" (άρθρο 4).

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

§12.-ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

Με πρόσφατη τροποποίηση του Κανονισμού Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ. (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, αριθ. 6 της 25-1-1991), συντελέσθηκαν αλλαγές και συμπληρώσεις στον Κανονισμό Λειτουργίας του Σ.Δ.Γ., όπως αυτός ίσχυε από το 1985 (αρ. Εφημ. Κυβερνήσεως 15/1986) και όπως είχε συμπληρωθεί μεταγενέστερα (Εφημ. Κυβέρνησης 61/1990). Οι αλλαγές αυτές και οι τροποποιήσεις που επήλθαν με την τελευταία αλλαγή του Κανονισμού Λειτουργίας, αφορούσαν τη δυνατότητα και τη διαδικασία, διατύπωσης γνώμης εκ μέρους του Σ.Δ.Γ., αναφορικά με το αν βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας Σύνταγμα Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής. Οι αλλαγές και οι τροποποιήσεις αυτές απασχόλησαν το Σ.Δ.Γ. και αφορούν το άρθρο 15, στο οποίο έχουμε ήδη αναφερθεί. Ειδικότερα, το άρθρο 15 μετά τη νέα τροποποίηση αναφέρει τα εξής:

"Η διαδικασία για διατύπωση γνώμης για το αν βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή ^{της} Αυτόνομης Περιοχής κινείται μετά από πρόταση της Ομοσπονδιακής Βουλής, του Προεδρείου της Ομοσπονδίας, της Βουλής της Δημοκρατίας ή της Βουλής της Αυτόνομης Περιοχής, καθώς και του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου."

Η πρόταση με την οποία κινείται η διαδικασία για τη διατύπωση γνώμης αναφορικά με το αν βρίσκεται σε αντίθεση

με το Σύνταγμα της Ομοσπονδίας Σύνταγμα Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής περιλαμβάνει: α) τις διατάξεις του Συντάγματος της Δημοκρατίας ή του Συντάγματος της Αυτόνομης Περιοχής, για τις οποίες υποστηρίζεται ότι βρίσκονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Ομοσπονδίας και β) το φύλλο και τον αριθμό της Εφημερίδας της Κυβέρνησης, στο οποίο έχει δημοσιευθεί το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, καθώς και τους λόγους για τους οποίους αυτός που υποβάλλει την αίτηση θεωρεί ότι, το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής, βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Ομοσπονδίας.

Η διαδικασία για διατύπωση γνώμης για το αν το Σύνταγμα της Δημοκρατίας ή της Αυτόνομης Περιοχής βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Ομοσπονδίας, κινείται και με απόφαση του Σ.Δ.Γ., την οποία το Σ.Δ. εκδίδει μετά από πρωτοβουλία ή αυτεπαγγέλτως.

Κατά τη διαδικασία για τη διατύπωση γνώμης, αναφορικά με το αν, Σύνταγμα Δημοκρατίας ή Αυτόνομης Περιοχής βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα της Ομοσπονδίας, ανάλογα εφαρμόζονται και οι διατάξεις εκείνες του Κανονισμού Λειτουργίας, οι οποίες αναφέρονται στη διαδικασία για τον έλεγχο της συνταγματικότητας και της νομιμότητας, εάν με τις σχετικές διατάξεις δεν ορίζεται κάτι διαφορετικό(1).

1. Με το άρθρο 2 της τροποποίησης καταργήθηκε το άρθρο 40 του Κανονισμού Λειτουργίας.

§13.-Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΤΟ 1990

Στις 28 Σεπτεμβρίου 1990 δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Δημοκρατίας της Σερβίας το νέο Σύνταγμα της Δημοκρατίας (Sluzbeni Glasnik Republike Srbije αριθ. 1 έτος XLVI).

Στη βάση της Αναθεώρησης αριθ. XLVII παρ. 7 του Συντάγματος της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Σερβίας, η Βουλή της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Σερβίας σε κοινή συνεδρίαση όλων των Τμημάτων της στις 28 Σεπτεμβρίου 1990 ψήφισε το Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Σερβίας. Οι διατάξεις που αναφέρονται στο Συνταγματικό Δικαστήριο είναι οι ακόλουθες:

Άρθρο 125: Αρμοδιότητες

Το Σ.Δ. αποφασίζει: 1)για τη συμφωνία των νόμων, των Καταστατικών των Αυτόνομων Περιοχών, των κανονιστικών διαταγμάτων και άλλων γενικών πράξεων με το Σύνταγμα, 2)για τη συμφωνία των (κανονιστικών) διαταγμάτων και των άλλων γενικών πράξεων των οργάνων της Δημοκρατίας με το νόμο, 3)για τη συμφωνία όλων των άλλων διαταγμάτων, των συλλογικών συμβάσεων ως γενικών πράξεων και των άλλων γενικών πράξεων και με τα διατάγματα που εκδίδουν τα όργανα της Δημοκρατίας, 4)για τη σύγκρουση αρμοδιότητας ανάμεσα στα δικαστήρια και στα άλλα όργανα, 5)για τη συμφωνία του Καταστατικού ή άλλης πράξης πολιτικού κόμματος ή άλλης πολιτικής οργάνωσης με το Σύνταγμα και το νόμο (νέα αρμοδιότητα), 6)για την απαγόρευση της δράσης του πολιτικού κόμματος ή άλλης πολιτικής οργάνωσης (νέα αρμοδιότητα) και

7) για τις εκλογικές διαφορές που δεν ανήκουν στις αρμοδιότητες των δικαστηρίων ή άλλων κρατικών οργάνων (νέα αρμοδιότητα). Το Σ.Δ. κρίνει τη συνταγματικότητα των νόμων, καθώς και τη συνταγματικότητα και νομιμότητα των διαταγμάτων και άλλων γενικών πράξεων που έπαυσαν να ισχύουν, εάν από την ημέρα παύσης της ισχύος τους μέχρι την κίνηση της διαδικασίας δεν έχει περάσει περισσότερο από ένας χρόνος.

Αρθρο 126: Σύμβαση

Το Σ.Δ. συγκροτείται από 9 δικαστές. Η θητεία του μέλους του Σ.Δ. είναι ισόβια. Ο Πρόεδρος του Σ.Δ. εκλέγεται από τα μέλη του για 5 χρόνια και δεν μπορεί να επανεκλεγεί στο ίδιο αξίωμα. Το μέλος του Σ.Δ. δεν μπορεί να ασκεί παράλληλα άλλο δημόσιο αξίωμα ή επάγγελμα. Το μέλος του Σ.Δ. απολαμβάνει ασυλίας, όπως και το μέλος του Κοινοβουλίου. Για την ασυλία του μέλους του Σ.Δ. αποφασίζει το ίδιο το Σ.Δ.

Αρθρο 127

Η θητεία του μέλους του Σ.Δ. παύει, όταν το ίδιο το ζητήσει ή όταν συμπληρώσει τις προϋποθέσεις για σύνταξη γήρατος. Το μέλος του Σ.Δ. παύεται, εάν καταδικασθεί για ποινικό αδίκημα σε ποινή φυλάκισης ή εάν απωλέσει διαρκώς την ικανότητα για άσκηση των καθηκόντων του ως μέλος του Σ.Δ. Το Σ.Δ. ενημερώνει το Εθνικό Κοινοβούλιο για τη συνδρομή των προϋποθέσεων για την παύση της θητείας του μέλους του Σ.Δ. Το Σ.Δ. αποφασίζει για την αναστολή της θητείας μέλους του Σ.Δ., εναντίον του οποίου ασκήθηκε ποινική δίωξη, για όσο διάστημα η δίωξη αυτή διαρκεί.

Αρθρο 128

Οιοσδήποτε μπορεί να κινήσει τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας και της νομιμότητας. Τη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. κινούν τα κρατικά όργανα, καθώς και τα άλλα όργανα και οργανισμοί, εάν κρίνουν ότι τα δικαιώματα και συμφέροντά τους άμεσα έχουν παραβιαστεί με πράξη, της οποίας η συνταγματικότητα και η νομιμότητα αμφισβητείται. Το Σ.Δ. μπορεί και αυτεπαγγέλτως να κινήσει τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας και της νομιμότητας.

Αρθρο 129

Το Σ.Δ. λαμβάνει τις αποφάσεις του με την πλειοψηφία των μελών του. Η απόφαση του Σ.Δ. είναι υποχρεωτική για όλους και εκτελεστή. Εάν κριθεί αναγκαίο, την εκτέλεση της απόφασης του Σ.Δ. διασφαλίζει η Κυβέρνηση της Δημοκρατίας.

Αρθρο 130

Εάν το Σ.Δ. διαπιστώσει ότι νόμος, Καταστατικό Αυτόνομης Περιοχής, διάταγμα ή γενική πράξη δε βρίσκεται σε συμφωνία με το Σύνταγμα, τότε αυτός ο νόμος, το Καταστατικό της Αυτόνομης Περιοχής, το διάταγμα ή η γενική πράξη παύει να ισχύει την ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης του Σ.Δ. Εάν το Σ.Δ. κρίνει ότι διάταγμα ή γενική πράξη οργάνου της Δημοκρατίας ή διάταγμα ή γενική πράξη βρίσκεται σε αντίθεση με νόμο, το διάταγμα αυτό ή η γενική πράξη παύει να ισχύει την ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης του Σ.Δ.

Αρθρο 131

Η διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ. και η νομική ισχύς των αποφάσεών του ρυθμίζεται με νόμο. Το Σ.Δ. ψηφίζει τον

Κανονισμό Λειτουργίας του.

Το άρθρο 7 του Ψηφίσματος που θέτει σε ισχύ το νέο Σύνταγμα ορίζει ότι: "Η εκλογή του Προέδρου και των δικαστών (μελών) του Συνταγματικού Δικαστηρίου Σερβίας θα πραγματοποιηθεί στην πρώτη τακτική Σύνοδο της Εθνικής Βουλής. Ο νόμος για τη διαδικασία ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου θα ψηφισθεί ταυτόχρονα με την εκλογή του Προέδρου και των μελών του Συνταγματικού Δικαστηρίου.

§14.-Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

Στις 28 Απριλίου 1992 δημοσιεύθηκε το νέο Σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας. Το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Βουλής της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας μετά από πρόταση και συμφωνία των Εθνικών Κοινοβουλίων της Δημοκρατίας της Σερβίας και της Δημοκρατίας του Μαυροβουνίου ψήφισε και έθεσε σε ισχύ το Σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας. Το τμήμα 7 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος περιέχει διατάξεις που αναφέρονται στις αρμοδιότητες και τη σύνθεση του Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Άρθρο 124

Το ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο αποφασίζει:

- α) για τη συμφωνία του Συντάγματος της Δημοκρατίας-μέλους με το Σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας,
- β) για τη συμφωνία των νόμων, των διαταγμάτων και των γενικών πράξεων με το Σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, καθώς και με τις διεθνείς συμβάσεις που επικυρώθηκαν και δημοσιεύθηκαν,
- γ) για τη συμφωνία των νόμων, των διαταγμάτων και των γενικών πράξεων της Δημοκρατίας-μέλους με τον ομοσπονδιακό νόμο,
- δ) για τη συμφωνία των κανονιστικών διαταγμάτων ή γενικών πράξεων των ομοσπονδιακών οργάνων με τον ομοσπονδιακό νόμο,
- ε) για τη συμφωνία των γενικών πράξεων των πολιτικών κομμάτων και των ενώσεων των πολιτών με το Σύνταγμα και τον ομοσπονδιακό νόμο,
- στ) για τις

συνταγματικές προσφυγές που αναφέρονται στην παραβίαση με ατομική πράξη ή ενέργεια των ελευθεριών και των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη που κατοχυρώνονται με το Σύνταγμα αυτό, ζ)για τη σύγκρουση αρμοδιότητας στα ομοσπονδιακά όργανα και τα όργανα των Δημοκρατιών μελών, η)για την απαγόρευση της δραστηριότητας των πολιτικών κομμάτων και των άλλων ενώσεων των πολιτών και θ)για τις παραβιάσεις του νόμου κατά τη διάρκεια της εκλογής των ομοσπονδιακών οργάνων. Το Ομοσπονδιακό Σ.Δ. μπορεί να αποφασίζει για τη συνταγματικότητα και τη νομιμότητα των πράξεων που έπαυσαν να ισχύουν, εάν, από την ημέρα παύσης ισχύος τους μέχρι την κίνηση της διαδικασίας, δεν έχει περάσει πάνω από ένας χρόνος.

Αρθρο 125

Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο συγκροτείται από 7 δικαστές. Το μέλος του Ο.Σ.Δ. εκλέγεται για θητεία 9 χρόνων. Τα μέλη του Ο.Σ.Δ. εκλέγουν μεταξύ τους τον Πρόεδρο του Ο.Σ.Δ. με μυστική ψηφοφορία και για θητεία 3 χρόνων. Το μέλος του Ο.Σ.Δ. δεν μπορεί παράλληλα να ασκεί άλλη δημόσια ή επαγγελματική δραστηριότητα. Το μέλος του Ο.Σ.Δ. απολαμβάνει ασυλίας, όπως και αντιπρόσωπος της Βουλής της Ομοσπονδίας. Για την ασυλία του μέλους του Ο.Σ.Δ. αποφασίζει το ίδιο το Ο.Σ.Δ.

Αρθρο 126

Η θητεία του μέλους του Ο.Σ.Δ. παύει και πριν τη λήξη της θητείας για την οποία έχει εκλεγεί, εάν το ζητήσει το ίδιο το μέλος, ή όταν συμπληρώσει τις προϋποθέσεις για συνταξιοδότηση που καθορίζονται με ομοσπονδιακό νόμο ή όταν καταδικαστεί σε ποινή φύλακησης. Το μέλος του Ο.Σ.Δ.

παύεται από τα καθήκοντά του, εάν καταδικαστεί για αξιόποινη πράξη, καθώς και όταν μόνιμα απωλέσει την ικανότητα για άσκηση των καθηκόντων του. Το Ο.Σ.Δ. ενημερώνει την Ομοσπονδιακή Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για τη συνδρομή των προϋποθέσεων για τη διακοπή της θητείας ή για την παύση του μέλους του Ο.Σ.Δ. Το Ο.Σ.Δ. μπορεί να αποφασίσει όπως το μέλος του Ο.Σ.Δ., εναντίον του οποίου έχει ασκηθεί ποινική δίωξη, δεν ασκεί τα καθήκοντά του κατά το χρόνο διάρκειας της δίωξης.

Άρθρο 127

Οιοσδήποτε μπορεί να κινήσει τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας και της νομιμότητας. Τη διαδικασία ενώπιον του Ο.Σ.Δ. κινούν τα κρατικά όργανα και τα νομικά πρόσωπα, εάν κρίνουν ότι παραβιάστηκε δικαίωμα ή συμφέρον τους, με πράξη της οποίας η συνταγματικότητα και η νομιμότητα αμφισβητείται. Το Ο.Σ.Δ. μπορεί και αυτεπάγγελα να κινήσει τη διαδικασία για έλεγχο της συνταγματικότητας και της νομιμότητας.

Άρθρο 128

Το Ο.Σ.Δ. αποφασίζει για τη συνταγματική προσφυγή, εάν δεν κατοχυρώνεται άλλη νομική προστασία.

Άρθρο 129

Το Ο.Σ.Δ. αποφασίζει με την πλειοψηφία των μελών του. Η απόφαση του Ο.Σ.Δ. είναι υποχρεωτική για όλους και εκτελεστή. Εάν παραστεί ανάγκη, την εκτέλεση της απόφασης του Ο.Σ.Δ. εγγυάται η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση.

Άρθρο 130

Εάν το Ο.Σ.Δ. διαπιστώσει ότι υπάρχει διαφωνία ορισμένων διατάξεων του Συντάγματος της Δημοκρατίας-μέλους

με το Σύνταγμα της Ο.Δ.Γ., τότε οι διατάξεις του Συντάγματος της Δημοκρατίας-μέλους παύουν να ισχύουν σε διάστημα έξι μηνών από τότε που διαπιστώνεται η διαφωνία, εάν κατά το διάστημα αυτό η διαφωνία αυτή δεν έχει αρθεί. Εάν το Ο.Σ.Δ. διαπιστώσει ότι υπάρχει διαφωνία ορισμένων διατάξεων νόμων, διαταγμάτων ή γενικών πράξεων με το Σύνταγμα της Ο.Δ.Γ. ή με ομοσπονδιακό νόμο, οι διατάξεις του νόμου, του διατάγματος ή της γενικής πράξεως παύουν να ισχύουν από την ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης του Ο.Σ.Δ.

Αρθρο 131

Η οργάνωση, η διαδικασία και η νομική ισχύς των αποφάσεων του Ο.Σ.Δ. καθορίζεται με ομοσπονδιακό νόμο.

Αρθρο 132

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας μέχρι την έκδοση της αποφάσεως το Ο.Σ.Δ. μπορεί να διατάξει την αναστολή της εκτέλεσης ατομικής πράξης ή ενέργειας, που εκδόθηκε μετά από εξουσιοδότηση νόμου, διατάγματος, ή γενικής πράξης, της οποίας η συνταγματικότητα ή η νομιμότητα κρίνεται, εάν με την εκτέλεσή της μπορούν να επέλθουν επιζήμιες συνέπειες που δεν μπορούν αργότερα να αποκατασταθούν.

§15.-Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΚΡΟΑΤΙΑΣ ΤΟΥ 1990

Το νέο Σύνταγμα της Κροατίας ψηφίστηκε στις 22 Ιουνίου 1990 και δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (Narodna Novina αριθ. 56, σ. 1246)

Άρθρο 122-Σύνθεση

Το Σ.Δ. της Δημοκρατίας της Κροατίας συγκροτείται από 11 δικαστές-μέλη, τα οποία εκλέγει το Κοινοβούλιο, μετά από πρόταση του Συμβουλίου της Δημοκρατίας για οκτώ χρόνια από κατάλογο επιφανών νομικών, ειδικότερα δικαστών, κρατικών λειτουργών και Καθηγητών Πανεπιστημίου νομικών γνωστικών αντικειμένων. Το Σ.Δ. εκλέγει τον Πρόεδρό του για θητεία τεσσάρων ετών.

Άρθρο 123

Τα μέλη του Σ.Δ. δεν μπορούν να ασκούν παράλληλα καμμία άλλη δημόσια ή επαγγελματική δραστηριότητα. Τα μέλη του Σ.Δ. απολαμβάνουν ασυλίας, όπως και οι αντιπρόσωποι στη Βουλή της Δημοκρατίας της Κροατίας.

Άρθρο 124

Το μέλος του Σ.Δ. μπορεί να απαλλαγεί των καθηκόντων του πριν από τη λήξη της θητείας του, αν το ίδιο το ζητήσει ή καταδικασθεί σε ποινή φυλάκισης και αν μόνιμα απωλέσει την ικανότητα να ασκεί τα καθήκοντά του, γεγονός που βεβαιώνει το ίδιο το Δικαστήριο.

Άρθρο 125-Αρμοδιότητες

Το Συνταγματικό Δικαστήριο της Δημοκρατίας της Κροατίας: α)αποφαινεται για τη συμφωνία των νόμων με το Σύνταγμα, β)αποφαινεται για τη συμφωνία διατάγματος με το

Σύνταγμα και το νόμο, γ)προστατεύει τις συνταγματικές ελευθερίες και τα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη, δ)επιλύει τη σύγκρουση αρμοδιότητας ανάμεσα στα όργανα της νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας, ε)αποφασίζει σύμφωνα με το Σύνταγμα για την ευθύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας, στ)εποπτεύει τη συνταγματικότητα του προγράμματος και της δράσης των πολιτικών κομμάτων και δύναται σύμφωνα με το Σύνταγμα να απαγορεύει τη δράση τους, ζ)ελέγχει τη συνταγματικότητα και νομιμότητα των εκλογών και των δημοψηφισμάτων στη Δημοκρατία και επιλύει τις εκλογικές διαφορές που δεν υπάγονται στη σφαίρα της αρμοδιότητας των δικαστηρίων και η)τέλος έχει και άλλες αρμοδιότητες που του παρέχονται με το Σύνταγμα.

Αρθρο 126

Το Σ.Δ. της Δημοκρατίας της Κροατίας καταργεί το νόμο, εάν διαπιστώσει ότι αυτός είναι αντίθετος στο Σύνταγμα. Το Σ.Δ. καταργεί ή ακυρώνει διάταγμα, εάν διαπιστώσει ότι αυτό είναι αντίθετο στο Σύνταγμα ή στο νόμο.

Αρθρο 127

Οι προϋποθέσεις για την εκλογή και παύση των μελών του Σ.Δ., οι προϋποθέσεις και οι προθεσμίες για κίνηση της διαδικασίας για τον έλεγχο της συνταγματικότητας και της νομιμότητας, η διαδικασία και η νομική ισχύς των αποφάσεών του, η προστασία των συνταγματικών ελευθεριών και δικαιωμάτων του ανθρώπου ή του πολίτη, καθώς και άλλα ζητήματα αναγκαία για την διεκπεραίωση των αρμοδιοτήτων και της λειτουργίας του Σ.Δ. καθορίζονται με συνταγματικό νόμο.

Ο συνταγματικός νόμος ψηφίζεται με την ίδια διαδικασία που αναθεωρείται και το Σύνταγμα. Η εσωτερική οργάνωση του Σ.Δ. της Δημοκρατίας της Κροατίας καθορίζεται με

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Α ν τ ω ν ο π ο ύ λ ο υ Ν., Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων κατά το γαλλικό Σύνταγμα του 1958, ανάπτυπο από το ΝοΒ, 1960.

Β ε γ λ ε ρ ή Φ., Τα όρια του ελέγχου της συνταγματικότητας (ΣτΕ 105/81), ΤοΣ 7,444 επ.

Β ε ν ι ζ έ λ ο υ Ε., Οι ιδιομορφίες του ελληνικού συστήματος ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων: Παράγοντας εντατικοποίησης ή περιορισμού του ελέγχου; ΤοΣ. 14,454 επ.

Τ ο υ ι δ ί ο υ, Η στάση της ελληνικής νομολογίας απέναντι στην ερμηνεία του Συντάγματος, ΤοΣ. 15,425 επ.

Β ρ υ ώ ν η Γ., Το πρόβλημα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων εν Γαλλία και η σύγχρονος επίλυσίς του, στο ΕΔΔ 1978, σελ. 244 επ.

Τ ο υ ι δ ί ο υ, Το αμερικάνικο σύστημα ελέγχου της αντισυνταγματικότητας των νόμων, Ε.Δ.Δ.Δ. 1976, σ.238-254.

Γ α ζ ή Ν., Η εξέταση της συνταγματικότητας των νόμων εν τη Αμερική, 1952.

Γ έ ρ ο ν τ α Α., Η σύμφωνη με το Σύνταγμα ερμηνεία και ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων στη Δυτ.Γερμανία, στο ΤοΣ 1982, σελ. 1 επ.

Γ ε ω ρ γ ο π ο ύ λ ο υ Κ., Ελληνικόν Συνταγματικόν Δίκαιον, τ.Β', σ.78 επ.

Τ ο υ ι δ ί ο υ, Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, σ.405 επ.

Δ α γ τ ό γ λ ο υ Π., Ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων (Σκέψεις για τη σημερινή κατάσταση του Συνταγματικού Δικαίου στη χώρα μας), ΝοΒ 36,721 επ.

Δ έ ν δ ι α Μ., Το Συνταγματικόν Συμβούλιον και ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων εν Γαλλία και αλλαχού, Ε.Δ.Δ.Δ., τ.Γ' (1959), 337 επ.

Θ ε ο δ ό σ η Γ., Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας, Αθήνα 1991.

Κ α ρ ά κ ω σ τ α Β., Τα δικαστήρια εγγυητές της συνταγματικής νομιμότητας, ΤοΣ. 10,499 επ.

Κ α σ ι μ ά τ η Γ., Σύνταγμα και κοινό δίκαιο, σε "Επίδρασις του Συντάγματος του 1975 επί του Ιδιωτικού και επί του Δημοσίου Δικαίου", Δημοσιεύματα του Ελληνικού Ινστιτούτου Διεθνούς και Αλλοδαπού Δικαίου, τ.9, 1976, σ.122 επ.

Κ ό ρ σ ο υ Δ., Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο και οι δικαιοδοσίες αυτού, στο Εισηγήσεις διοικητικού δικονομικού δικαίου, 1985, τόμος Β', τεύχος β', σελ. 17 επ.

Κ υ π ρ α ί ο υ Μ., Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων από τα δικαστήρια, στον Τιμητικό Τόμο του ΣτΕ, τ.Ι, 1979, σ.201 επ. Τ ο υ ι δ ί ο υ, Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο ΤοΣ. 1977, σελ. 251 επ.

Κ υ ρ ι α ζ ή - Γ ο υ β έ λ η Δ., Συνταγματικό Δίκαιο, 1978.

Μ ά ν ε σ η Α ρ., Περί αναγκαστικών νόμων, 1953, σ. 205 επ.

Τ ο υ ι δ ί ο υ, Ζητήματα εκ του ανισχύρου των αντισυνταγματικών νόμων, ανάπτυπο από την Επιστημονική

Επετηρίδα της Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Μνημόσυνο Π ε ρ. Β ι ζ ο υ κ ι δ ο υ), 1960 (αναδημοσιευόμενη στη Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, 1980, σ.288 επ.).

Μ α υ ρ ι ά Κ., Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, ΤοΣ. 5,672 επ.

Π α π α γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Β λ., Συνταγματική Δικαιοσύνη, Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, συγκριτική θεώρηση, 1983.

Π α π α λ ά μ π ρ ο υ Α π., Μερικές σκέψεις για την έννοια του "νόμου" και για το πρόβλημα της αντισυνταγματικότητας των νόμων, ΤοΣ.9,392 επ. και 14,1 επ.

Π α π α ν τ ω ν ί ο υ Ν., Η αντισυνταγματική παρεμβολή άσχετων διατάξεων σε νόμο, ΝοΒ 38,214 επ.

Π α υ λ ο π ο ύ λ ο υ Π ρ., Δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων ή δικαστικός έλεγχος της νομιμότητας του Συντάγματος, ΝοΒ 36,13 επ.

Π ε ρ ι φ α ν ά κ η-Ρ ό τ ο λ ό Β., Ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων στα Συντάγματα Ισπανίας και Πορτογαλίας, στα Σύμμεικτα προς τιμήν Φ.Β ε γ λ ε ρ ή, 1988, τ. 137 επ.

Ρ ά ι κ ο υ Α., Δικονομικό Εκλογικό Δίκαιο, 1982.
Τ ο υ ι δ ί ο υ, Συνταγματικό Δίκαιο, Τομ. Α', τεύχ.Α', Β', Γ', Αθήνα 1989.

Ρ ώ τ η Ν., Η καταξίωση της συνταγματικής δικαιοδοσίας στη Γαλλία, το Συνταγματικό Συμβούλιο, στα ίδια Σύμμεικτα, τ.Β', σ.623 επ.

Σ α ρ ι π ό λ ο υ Ν., Σύστημα του Συνταγματικού Δικαίου της Ελλάδος, τ.Β', σ.318 επ.

Σ β ώ λ ο υ Α., Η έρευνα της συνταγματικότητας των νόμων υπό των Δικαστηρίων, Νομικά Μελέται, τ.ΙΙ, 1958, σ.213 επ.

Τ ο υ ι δ ί ο υ, Το νέον Σύνταγμα και αι βάσεις του Πολιτεύματος, 1928, σ.373 επ.

Σ γ ο υ ρ ί τ σ α, Συνταγματικόν Δίκαιον, τ.Α', σ.62 επ., τ.Β', τεύχ. Α', σ.52 επ.

Σ κ ο υ ρ ή Β., Συστήματα του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας νόμων, ΤοΣ. 8,507 επ. Τ ο υ ι δ ί ο υ, Η επίλυση των συνταγματικών διαφορών στην Ελλάδα, ΤοΣ.12,177 επ.

Σ κ ο υ ρ ή Β.-Β ε ν ι ζ έ λ ο υ Ε., Ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, 1985.

Σ π η λ ι ω τ ο π ο ύ λ ο υ Ε., Εγχειρίδιον διοικητικού δικαίου, Αθήνα 1986.

Σ π υ ρ ο π ο ύ λ ο υ Φ., Ο δικαστής ενώπιον "διατάξεων τιθεμένων κατά κατάλυσιν του Συντάγματος", Παρατηρήσεις στο άρθρο 87 παρ. 2 του Συντάγματος, στα Σύμμεικτα προς τιμήν Φ.Β ε γ λ ε ρ ή, τ.Ι, σ.347 επ.

Σ τ α θ ο π ο ύ λ ο υ Μ., Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων. Η δημοκρατία ανάμεσα στις συμπληγάδες αυταρχισμού ή λαϊκισμού και αριστοκρατισμού, ΝοΒ 37,1 επ.

Τ ζ ι φ ρ α Π., Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, Αθήνα 1976.

Τ σ ά τ σ ο υ Δ., Συνταγματικό Δίκαιο, τ.Α', έκδ. 3η, 1985, σ.187 επ.

Χ α λ α ζ ω ν ί τ η Κ., Ο δικαστικός έλεγχος των τυπικών στοιχείων του νόμου, στον Τιμητικό Τόμο για τα

εκατόν πενήντα χρόνια του Ελεγκτικού Συνεδρίου, 1984, σ. 389 επ.

Χ ο υ β α ρ δ ά Γ., Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, στο ΝοΒ 1976, σελ. 1041 επ.

II. ΑΛΛΟΔΑΠΗ

A u b e r t Fr., Traite de Droit Constitutionnel Suisse, 2 τ. Neuchatel 1967.

B l a g o j e v i c Sl, Mesto i funkcije ustavnog Suda Jugoslavije u ustavnom i politickom sistemu S.F.K.J., Beograd 1972.

T o u τ δ ι ο υ, Usaglasavanje ustavnog sudstva sa structurom federalizma, Arhiv 3/1973.

T o u τ δ ι ο υ, Dejstvo odluka ustavnih sudova Arhiv 2/1972.

B o r k o v i c J., Neka pitanja položaja i uloge ustavnih sudova, Zagreb 1971, Ustavna Reforma.

B o r o v i n i c B., Sadržina i primjena clana 389 Ustava S.F.R.J. i odgovarajucih clanova ustava S.R. i A.P. "Pravni Zbornik" Br.2-3/1975.

B r k o v i c V., Savetovanje: Aktuelni problemi ostvarivanja ustavnosti i zakonitosti u socialistickom samoupravnom drustvu. Arhiv 3/1980 Beograd (σ.405-408).

C a c a Dj., "Constitutional Judiciary in Yugoslavia," Yugoslav Law , 1/1976, σ.23-34.

T o u τ δ ι ο υ, "Le federalisme et le controle de la

constitutionnalite des lois a la Republique Socialiste Federative de Yougoslavie" Yugoslav Law, том. 11 (1984), σ.3-16.

T o u ι δ ι o u , "Le federalism et la protection de la constitutionnalite et de la legalite" (Federation and the protection of constitutionality and legality), Questions actuelles du Socialisme, том. 32 (1984), σ. 68-82.

T o u ι δ ι o u , Ustavnost i zakonitost u S.F.R.J. i uloga ustavnih sudova u njihovoj zastiti, Institut za uporedno pravo, Savremena administzacija, Beograd, 1974.

C e m e r l i c H a m . , Ocjena ustavnosti zakona u F.N.R.J. Godisnjak pravnog fakulteta u Sarajevu, 1954.

C o k V . , Vrste i dejstvo odluka ustavnih sudova, Beograd 1972.

D e n k o n i c D . , Kontrola ustavnosti i zakonitosti podzakonskih akata i samoupravnih opstih akata (σ.309-335). Anali P.F.B. 5-6/1980.

T o u ι δ ι o u , Aktuelni problemi ustavnog sudstva Anali P.F.B. 5-6/1981 (σ.361-366).

D r a g o j l o v i c L . , Vrste i pravno dejstro odluka ustavnog suda. Anali P.F.B. Nov.-Dec. 1977 (σ.747-754).

D j o r d j e v i c A . , Sistem Privatnog gradanskog Prava, Τόμος Ι', 1886.

D j o r d j e v i c J . , Ustavno sudstvo i drustveno - politicki sistem Jugoslavije. Anali 3-4/1985 (σ.379-383).

T o u ι δ ι o u , "La Constitution de 1974", (The Constitution of 1974), Questions Actuelles du Socialisme, vol. 34 (1984), p. 12-46.

T o u ł δ ł o u, Ustavno Pravo, Beograd 1978.

T o u ł δ ł o u, Novi ustavni sistem, Beograd, 1964,
Ustavno pravo, Beograd 1967.

T o u ł δ ł o u, Politicki sistem S.F.R.J. koco prilog
nauci o coveku i samoupravljanju, Beograd 1967.

T o u ł δ ł o u, La constitutionnalite dans le socialisme
et la pratique constitutionnelle yougoslave (σ.185-193).
Revue du droit public.

T o u ł δ ł o u, ustavni sud Jugoslavije i ustavni
amandmani od 1968 g., Beograd 1969.

E k o n o m s k i L e k s i k o, Beograd 1979.

E i s e n m a n Ch., La justice constitutionnelle
dans la republique Federale d'Allemagne (σ.195-215).

F a v o r e u L., Cours Constitutionnelles
Europeennes et Droit fontamentaux, Paris 1982.

T o u ł δ ł o u κ α ι J o l o w i c z J., Le controle
juridictionnel des lois, Paris 1986.

T o u ł δ ł o u, Actualite et legitimite du Controle
juridictionnel des lois en Europe occidentale
(σ.1147-1201). Revue du droit public 5/1984.

F i r a Al., Ustavnost i zakonitost i sistem njihove
zastite. Drustveno-politicki sistem S.F.R.J., Beograd 1976.

T o u ł δ ł o u, Neki vidovi ustavnog sudstva kod nas i u
svetu, Jugoslovenska revija za Medjunarodno pravo, Br.
2/64.

T o u ł δ ł o u, Kontrola ustavnosti zakona u F.N.R.J.
"Nasa stvarnosti", Br. 10/1961.

T o u ł δ ł o u, Uloga i mesto ustavnog sudstva u
drustvenom sistem S.F.R.J., Beograd 1968.

T o u t s t o u, Ustavnost: Politika Novi Sad 1984.

T o u t s t o u, "Transformation of Executive and Judicial Functions within the Yugoslav Political System", Yugoslav Law, vol. 6 (1980), p.11-29.

G l o v e n i k J., Ocena ustavnosti i zakonitosti u ustavnom sporu. T o u t s t o u, Tumacenje normativnog akta u ustavnom sporu (σ.167-174). Arhiv 2/1982, Beograd.

H r n c e v i c J., O prvim iskustvima ustavnih sudova, Nasa zakonitost 3/1965.

T o u t s t o u, Ustavnost i zakonitost, Arhiv 3-4/1962.

I v a n c e v i c V., "Neka pitanja organizacije ustavnih sudova u Jugoslaviji i polozaja njihovih clanova" u Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 1/1964. Institute za Politicke Studije Fakulteta Politickih Nauka-Beograd: Ustav Socialisticke Federativne Republike Jugoslavije, Beograd: Privredni.

H a u r i o u A., Droit Constitutionnel et Institutions politiques, Paris 1972. La vie politique des autres etats socialistes (σ.525).

J o v a n o v i c Dr., Donosenja zakona, Beograd 1923.

J o v a n o v i c Bl., Pet godina ustavnog sudstva (Beograd 1968). T o u t s t o u, Aktuelna pitanja ustavnog sudstva u S.F.R.J., Beograd 1973.

J o v a n o v i c Vl., "The Sources of Self-Management Law", Yugoslav Law, vol. 8 (1981), p.15-32.

J o v a n o v i c Sl., Ustavno Pravo, Kn. I' Osnovi javnog prava kraljevine Srbije, Beograd 1907.

J o v i c i c M., O ustavu, Beograd 1977.

J u r k o v i c J., Sudska kontrola ustavnosti zakona, Arhiv za pravne i društvene nauke, Br.3/1930.

K a r d e l j Ed., Novi ustav socijalističke Jugoslavije "Kommunist" Beograd, 1962.

K e l s e n H., La garantie juridictionnelle de la Constitution (Paris, 1928).

K o s t u n i c a V., Teorija i prava jugoslovenskog ustavnog sudstva, Magistarki rad, Beograd 1969.

K r a l j e v i c J., Nadležnost ustavnih sudova S.F.R.J. prema člana 375 par. 4 i čl. 389 Ustava S.F.R.J. "Nasa zakonitost Br. 7-8/1975.

K r b e k Jv., Upravno pravo, Zagreb 1929.

T o u t š t o u, Sudska Kontrola naredbe, Zagreb 1939.

T o u t š t o u, Ustavno sudovanje, Zagreb 1960.

T o u t š t o u, Problem ustavnog suda kod nas, Arhiv, 1-2/1961.

T o u t š t o u, Ustavni sudovi, Arhiv, 3-4/1962.

K u l i c D., Ustavno sudstvo u svetu, Beograd 1969.

T o u t š t o u, Constitutional Court of Yugoslavia, Jahrbuch des öffentlichen rechts, Neue folge, Band 18, 1969, Tübingen (σ.79-93).

T o u t š t o u, "Constitutional Changes in Yugoslavia", Jahrbuch des öffentlichen Rechts, vol. 31 (1982), p. 257-269.

T o u t š t o u, Ustavni Sud Jugoslavie u zaštiti osnovnih prava čoveka, Arhiv 4/1971.

T o u t š t o u, Ustavno-sudska zaštita prava čoveka, Arhiv 3/1979, (σ. 351-360).

K u m a n u d i j a K., Administrativno Pravo, Kn. II', Beograd 1900.

L e i b h o l z G., Η απονομή της συνταγματικής δικαιοσύνης εν τη συγχρόνῳ πολιτείᾳ δικαίου Ε.Α.Α.Α. 1957/Α (σ. 225 επ.).

L u k i c S l., Princip ustavnosti u ustavnom sistem S.F.R.J., Beograd 1982.

L u k i c R., Ustavnost i zakonitost, Beograd 1966.

M a r k o v i c C., Sud ima da ceni ustavnost Zakona. Arhiv za pravne i drustvene nauke, kn. IV Br.5, Decembar 1907.

T o u ρ δ ι ο υ, Mesto i uloga Sudije, Arhiv za pravne i drustvene nauke, Knj.I, XVIII, 1920.

M i j a n o v i c G., "La protection de la Constitutionalite et de la legalite" (The protection of constitutionality and legality), Questions actuelles du Socialisme, vol. 34 (1984), p.47-67.

T o u ρ δ ι ο υ, Kontrola ustavnosti zakona-fenomen sudokratije i doktrina samoogranicenje. Zbornik radova o stranom i uporednom pravu, Beograd 1981.

T o u ρ δ ι ο υ, Medjusobni odnosi opstih akata i nadležnost ustavnih sudova, Arhiv 3/1973.

T o u ρ δ ι ο υ, Iniciranje ustavnog spora, "Pregled" Sarajevo Br.10/1963.

T o u ρ δ ι ο υ, O pravnom efektu odluka ustavnih sudova "Godisnjak Pravnog Fakulteta u Sarajevu" 1963.

T o u ρ δ ι ο υ, Kontrola ustavnosti zakona (D.D.) Sarajevo 1965.

T o u t δ t o u, Le controle de la constitutionnalite des lois. Le phenomene de la domination des cours et la doctrine de l'autorestriction judiciaire.

M a r k o v i c R., Ustavno Pravo, Beograd 1982.

T o u t δ t o u, Pokretanje ustavnog spora o ustavnosti normativnih akata, Beograd 1973.

T o u t δ t o u, Teorija i praksa kontrole ustavnosti u socijalistickim zemljama Nasa zakonitost 3,1973.

M a t i c K., Nadleznosti ustavnih sudova i djelovanje njihovih odluka (D.D.), Zagreb 1974.

M r a t o v i c V.-N. F i l i p o v i c-S. S o k o l, Ustavno Pravo i Politicke institucije, Zagreb 1981.

M u h a M., Ocjena ustavnosti zakona, Mjesecnik 3-4/1927, Zagreb.

Mesto i uloga Ustavnog Suda u drustvenom politickom sistemu Jugoslavije, Beograd 1982.

N i c o l i c P., La constitution et la constitutionnalite et leur protection dans les etats socialistes, Yugoslavie, σ. 92-97.

Odluke i misljenje ustavnog Suda SFRJ, Beograd, U.S.J. 1980, 1984.

P a s i c N., Problemi ustavno-sudske zastite ustava, Anali 1-2/1984 (σ. 179-186).

P a v i c i c S., Pravno delovanje odluka ustavnih sudova "Arhiv za pravne i drustvene nauke", Br. 2/1972.
T o u t δ t o u, Pokretanje postupka za ocenjivanje ustavnosti pred ustavnim sudovima "Nasa zakonitost", Br. 2-3/1967.

T o u t š i o u, "Ustavno sudstvo kod nas i u svijetu Jugoslovenska advokatura", 1, 1967.

N i k o l i c, P a v., "Le caractere du federalisme Yougoslave et l'organisation de la Federation", Yugoslav Law, vol. 1 (1976), p. 3-21.

P e r i c Z., O ulozi sudske vlasti po srpskom zakonodavstvu, Predgovor gradjanskom zakoniku priredjenom od Gojka Niketica, Beograd, 1912.

P i t a m i c L., Pravo i revolucija, Ljubljana 1920.

P o p o v i c J e l., Organizacija i funkcionisanje ustavnih sudova u Evropi posle drugog svetskog rata, Beograd, 1966.

P o p o v i c V l., Ustavno sudstvo Jugoslavije, Beograd 1964.

T o u t š i o u, Ustavno sudstvo S.F.R.J., Beograd, 1964.

P o p o v i c S., Organi i oblici kontrole u S.F.R.J., Informator-Zagreb.

Politicka Enciclopedija, Savremena Administracija, Beograd 1975.

Pravna Enciklopedija "Savremena Administracija", Beograd 1979.

Poslovnik ustavnog suda Jugoslavije, Sluzbenik List S.F.R.J.

R i v e r o J., Le Conseil Constitutionnel et les libertes, Paris 1984.

R o u s s i l l o n H., Le probleme du controle de la constitutionnalite des lois dans les pays socialistes (σ. 55-127), Revue du droit public 1/1977.

Revue international de droit compare No 2 Avril-Juin

1981.

La protection des droits fondamentaux par les juridictions constitutionnelles en Europe.

Rad Ustavnog Suda Jugoslavije, Beograd 1963-1968-1969.

Saopštenja Ustavnih sudova Jugoslavije.

S a r k i c S., Elementi Ustavnosti u srpskom srednjovekovnom pravu, Arhiv 1/1982.

S e l i n k i c R., Ustavnost i zakonitost, Arhiv 3/1973.

S e s a r d i c D., Sudska kontrola ustavnosti i zakonitosti, Arhiv 3-4/1962.

S i e m i e n s k i F., Zastita ustavnosti zakona, Anali P.F.B. 5-6/80 (σ.295-308).

S i m i c V l., Deset godina ustavnosti Jugoslavije, Arhiv 1/1956.

S i m o v i c V., Sistem zastite ustavnosti u S.F.R.J., Anali P.F.B. 5-6/1980 (σ. 275-294).

Sumpozijum o osnovima i oblicima ustavnosti i zakonitosti u socijalizmu, Beograd 1964.

S r d i c M., Odluke ustavnih sudova i njihovo dejstvo u S.F.R.J., Beograd 1976.

Srpska Akademija Nauka i Umetnosti, Ustavni razvitak Srbije u XIX i pocetkom XX Veka, Beograd 1990.

T o u l s t o u, Dva veka savremene ustavnosti, Beograd 1990.

S t e f a n o v i c J., Ustavno Pravo F.N.R.J. i komparativno, knj. I', Zagreb, 1956.

T o u l s t o u, Granice slobode parlamenta i zastita gradjana od njegove svemoci, Policija (Novembar-Decembar)

1924.

T o u r i s t o u, Materijalna i formalna protivustavnost i sankcija formalne protivustavnosti, Mjesecnik Br. 1,2,3,4, 5/1933, Zagreb.

S t j e p a n o v i c N., "Kontrola javne ubrave od strane ustavnih sudova" VII Tradicionalni susret pravnika, SFRJ-ITALIJE, Beograd, 21-25/9/1983.

T o u r i s t o u, Ustavno Sudstvo kao sredstvo zastite zakonitosti, "Zbornik za simpozijum S.A.N.U., Beograd 1965.

S t o j a n o v i c M., Sudska kontrola ustavnosti, Beograd, 1963, στη συλλογή Verfassungsgerichtsbarkeit in Gegenwart, Koln/Berlin, 1961.

T a s i c D., Kada se ima uzeti da sudovi cene ustavnost zakona, Arhiv za pravne i drustvene nauke, knj. XXVI, Br. 6/1923.

T o u r i s t o u, Da li sud ima pravo da ispituje ustavnost postanka (formalne momente) Zakona? Arhiv XXVIII, Br. 4/1925.

T o u r i s t o u, Prilog teoriji o sankcijama pravnih pravila u nacelu zakonitosti, Arhiv XLII, Br. 3/1932.

T i n t i c N., Sudska vlast prema ustavu i zakonima, Arhiv za pravne i drustvene nauke, Br. 4/1963.

T o m i c-C u r c i j a Br., O radu ustavnog suda Srbije na Zastiti ustavnosti i zakonitosti pri oceni opstih pravnih akata u periodu od 1978-1981, Beograd, 1982.

T r a j k o v i c, J o s., The Judicial System of Yugoslavia, Belgrade: Jugoslovenski Pregled, 1984.

V e l j h o v i c I., Uloga i mesto ustavnog sudstva u drustveno-politickom sistemu, Beograd 1986.

Verfassungsgerichtsbarkeit in der Gegenwart.
Constitutional Review in the world today. La juridiction
constitutionnelle a l'epoque contemporaine, Carl Heymanns
Verlag 1962, Koln-Berlin.

V u j a s k o v i c N., Vrste i dejstvo odluka
ustavnih sudova (στο συλλογικό έργο Uloga i mesto ustavnog
sudstva u drustveno-politickom sistemu S.F.R.J.) Beograd
1986.

Z a k r z e w s k i W i t., Ocena ustavnosti zakona,
Arhiv 4/1984, (σ. 521-543).

Z e c e v i c, M i o d., Ustav Socijalisticke
Federativne Republike Jugoslavie. Privredni Pregled,
Beograd 1978.

T o u r d i o u, "La justice constitutionnelle comme
fonction de la constitutionalite et de la legalite" (The
Constitutional Justice as a function of constitutionality
and legality), Questions actuelles du Socialisme, vol. 34
(1984), p. 95-110.

Z u g l j a S r., Pravne i stvarne garancije
zakonitosti kod nas, Mjesecnik 4-5/1925, Zagreb.

"Work of Constitutional Courts" u Yugoslav Survey
3/1968.

ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

I. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

Μαυριά Κ.-Παντελή Αν., Συνταγματικά Κείμενα, Ελληνικά
και Ξένα, 1981.

Ραϊκού Αθαν., Κείμενα Ελληνικού Δημοσίου Δικαίου, τ. Α', 1985, τ. Β', 1986.

II. ΑΛΛΟΔΑΝΕΣ

Primary Sources (in English translation)

The Constitution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. The Secretariat of the Federal Assembly Information Service, Belgrade 1976.

Amendments to the Constitution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. Yugoslovenski pregled, Beograd 1981.

Ustav S.F.R.J. Strucno objasnjenje, Beograd, 1975.

Ustav F.N.R.J. i ustavi narodnih republika, Zbirka zakona F.N.R.J. Br. 22, izd. "Sluzbenog Lista F.N.R.J." 1948.

Ustav S.R.CRBIJE od 1963 g. Sluzbeni List.

Ustav S.F.R. Jugoslavije od 1963 g. Sluzbeni List.

Ustav S.F.R. Jugoslavije od 1974 g.

Ustav Srbije, Grne Gore, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Slovenije, "Makedonije", Kosova i Vojvodine od 1974 godine, "Sluzbeni List".

Zakon u ustavnom sudu Jugoslavije od 1963 "Sluzbeni List S.F.R.J." Br. 52/1963.

Ustav S.R. Jugoslavije od 1992.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

Σελίδα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
----------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΕΩΣ
 ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ
 ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
 ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
 ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

&1.-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	11
Ι.Η πολιτική και συνταγματική ιστορία της Σ.Ο.Δ.Γιουγκοσλαβίας μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.....	11
&2.-ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΗΞΗ
ΤΟΥ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1963

§3.-Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1963	34
I.Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων κατά τη διάρκεια του Εθνικοαπελευθερωτικού Πολέμου....	34
II.Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων υπό την ισχύ του Συντάγματος του 1946	36
III.Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων υπό την ισχύ του Συνταγματικού Νόμου του 1953 (Ustavni Zakon)	44
IV.Η κριτική του συστήματος του "Αυτοελέγχου" της συνταγματικότητας των νόμων, που ίσχυσε υπό το καθεστώς του Συντάγματος του 1946 και του Συνταγ- ματικού Νόμου του 1953	48
V.Οι απόψεις για την εισαγωγή του δικαστικού ελέγ- χου της συνταγματικότητας των νόμων κατά την ίδια περίοδο	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Η ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1963

§4.-ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1963	54
--------------------------------	----

I.Οι βασικές αρχές του Συντάγματος του 1963	54
II.Η εισαγωγή του δικαστικού ελέγχου της συνταγμα- τικότητας των νόμων (κύριος έλεγχος)	62
1.Οι αρμοδιότητες του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Σ. Ο. Δ. Γιουγκοσλαβίας σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1963	65
2.Η κίνηση της διαδικασίας ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου.....	68
3.Η θέση των δικαστών του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας.....	76
4.Η κριτική της καθιέρωσης του ελέγχου της συνταγμα- τικότητας των νόμων σύμ- φωνα με το Σύνταγμα του 1963.....	78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

Ο ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΥΠΟ ΤΗΝ ΙΣΧΥ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ 1974

&5.-ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1974	84
I.Οι βασικές αρχές του Συντάγματος του 1974	84
II.Οι καινοτομίες του συστήματος του δικαστικού ε- λέγχου της συνταγματικότητας των νόμων που εισή- γαγε το Σύνταγμα του 1974	85

1.Τα βασικά χαρακτηριστικά του συστήματος του δικα- στικού ελέγχου της συνταγ- ματικότητας των νόμων σύμ- φωνα με το Σύνταγμα του 1974	89
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

Ο ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΥΠΟ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

§6.-ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1992.

I.Οι βασικές αρχές του Συντάγματος του 1992.....	91
II.Οι βασικές αρμοδιότητες και η σύνθεση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου	93

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΠΟΥ ΚΑΘΙΕΡΩΘΗΚΕ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1974

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

§7.-Η ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ.....	97
I.Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου γενικά	97

1.Οι βασικές αρμοδιότητες του Σ.Δ.Γ.	98
2.Οι ειδικές αρμοδιότητες του Σ.Δ.Γ.	107

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

8.-Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ, Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ Η ΣΥΝΘΕΣΗ	124
I.Γενικές διατάξεις λειτουργίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας.....	124
II.Οργάνωση και Λειτουργία	126
1.Οι επιτροπές εργασίας του Σ.Δ.Γ.	126
2.Ο Γραμματέας του Σ.Δ.Γ.	127
3.Η Διοικητική Υπηρεσία του Σ.Δ.Γ.	129
III.Οι αρχές λειτουργίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας.....	130
1.Η αρχή της δημοσιότητας των εργασιών του Σ.Δ.Γ.	131
2.Η αρχή της συνεργασίας με τα κρατικά όργανα	134
3.Η αρχή της ισοτιμίας των γλωσσών και των γραφών	140
IV.Η συγκρότηση του Συνταγματικού Δικαστηρίου Γιουγκοσλαβίας.....	142

1.Ο αριθμός και η θητεία των μελών του Σ.Δ.Γ.	142
2.Η εκλογή των μελών του Σ.Δ.Γ.	146
3.Το ασυμβίβαστο των μελών του Σ.Δ.Γ.	146
4.Η ασυλία των μελών του Σ.Δ.Γ.	148
5.Η διακοπή και η λήξη της θητείας	149
6.Η διαδικασία παύσης	150
7.Η αναστολή της συμμετοχής ή της άσκησης των καθηκόντων μέλους του Σ.Δ.Γ.	151
8.Η ορκομοσία	152

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

§9.-Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

I.Η διαδικασία ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γιουγκοσλαβίας, γενικά	153
1.Η κίνηση της διαδικασίας ..	156
α)Η κίνηση της διαδικασίας μετά από αίτηση (predlog)	170
β)Η κίνηση της διαδικασίας με πρωτοβουλία (inicijativa)	173

γ) Η κίνηση της διαδικασίας από το Σ.Δ.Γ. αυτεπάγγελα (ex officio)	176
δ) Ειδικοί τρόποι κίνησης της διαδικασίας ενώπιον του Σ.Δ.Γ.	178
2. Η κίνηση ^{της} διαδικασίας για την επίλυση διαφορών που αφορούν δικαιώματα και υποχρεώσεις των κοινωνικο-πολιτικών κοινοτήτων	178
3. Η κίνηση της διαδικασίας για την επίλυση συγκρούσεων αρμοδιότητας ανάμεσα στα κρατικά όργανα	179
4. Η έναρξη και διεξαγωγή της διαδικασίας	180
α) Η προδικασία	180
β) Οι διάδικοι στη διαδικασία ενώπιον του Σ.Δ.Γ.	181
γ) Η σύγκλιση του Σ.Δ.Γ.	183
δ) Η διαδικασία επί διαδοχικής αρμοδιότητας. Η περίπτωση του άρθρου 389 του Συντάγματος Σ.Ο.Δ.Γ. του 1974	183
ε) Η παροχή δυνατότητας επανεξέτασης από τον εκδόντα την αμφισβητούμενη πράξη	189
ζ) Η αναστολή εκτέλεσης της ατομικής πράξης κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της διαδικασίας	190
η) Η αναστολή της διαδικασίας για έλεγχο της συνταγματικότητας για επίλυση διαφορών που προκύπτουν από σύγκρουση αρμοδιότητας	191
θ) Η προκαταρκτική συνεδρίαση του Σ.Δ.Γ.	195

ΘΗ δημοσία συνεδρίαση	195
κ) Η τήρηση των πρακτικών	201

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

§10-.ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ, ΓΕΝΙΚΑ	203
I. Διάσκεψη για την ψηφοφορία	208
II. Είδη αποφάσεων του Σ.Δ.Γ.	209
α) Οι διαπιστωτικές αποφάσεις	213
β) Οι ακυρωτικές αποφάσεις	215
III. Τύπος-περιεχόμενο των αποφάσεων	218
IV. Έκδοση-δημοσίευση των αποφάσεων του Σ.Δ.Γ.	218
V. Ισχύς και εκτέλεση των αποφάσεων του Σ.Δ.Γ. ...	220
VI. Ειδική διαδικασία παύσης ισχύος αντισυνταγμα- τικού νόμου (εναρμονισμός νόμου προς το Σύνταγμα)	226
VII. Κατάργηση ή ακύρωση διατάγματος, γενικής πράξης οργάνου κοινωνικο-πολιτικής κοινότητας ή αυ- τοδιαχειριστικής γενικής πράξης	232
VIII. Μη εφαρμογή νόμου, διατάγματος, γενικής πράξης ή αυτοδιαχειριστικής γενικής πράξης στις σχέσεις που γεννήθηκαν πριν από τη δημοσίευση της από- φασης του Σ.Δ.Γ. (άρθρο 386 Συντάγματος του 1974..	235
IX. Η τροποποίηση ατομικής πράξης που εκδόθηκε στη βάση νόμου, διατάγματος ή γενικής πράξης που κρίθηκε με απόφαση του Σ.Δ.Γ. ότι δεν είναι	

σε συμφωνία με το Σύνταγμα	238
Χ.Η Εκτέλεση των αποφάσεων	247
&11.-ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ.....	252
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
&12.-ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ.....	299
&13.-Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟ- ΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝ- ΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΤΟΥ 1990.....	301
&14.-Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟ- ΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓ- ΜΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΓΙΟΥΓΚΟ- ΣΛΑΒΙΑΣ (ΣΥΝΤΑΓΜΑ 1992)	305
&15.-Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟ- ΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓ- ΜΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΚΡΟΑΤΙΑΣ ΤΟΥ 1990	309
ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	311
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	327